SIMON VESTDIJK

chelnerul și supraviețuitorii

UNIVERS

SIMON VESTDIJK

În românește de
DAN VERONA

Chelnerul și supraviețuitorii

Editura
UNIVERS
București • 1989

DE KELLNER EN DE LEVENDEN

Uitgeverij De Bezige Bij, Amsterdam
Twaalfde druk 1968
© De Bezige Bij

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sînt rezervate editurii UNIVERS

ISBN-973-34-0044-0

I

Douăsprezece persoane într-un autocar

TJALKO SCHOKKING ŞI HENK VEENSTRA SE ÎNtorceau noaptea tîrziu de la o reuniune a comitetului de conducere a clubului lor de fotbal. Nu mai erau de fapt decît un fel de membri de onoare, dar ţineau încă să-şi exercite autoritatea lor de vechi campioni. Astfel ca rar lăsau să le scape vreo întrunire şi acolo ei erau cei care beau mai mult decît ceilalţi membri, cu toate că aceştia din urmă depăşiseră de multă vreme stadiul de antrenament. Atîta timp cît scheletul nu suferă de gută poţi fi considerat încă un fotbalist printre fotbalişti, chiar dacă aparţii deja venerabilului grup de experţi de pe lîngă directorul clubului. De altfel, Veenstra îşi urmărea în acelaşi timp propriile interese profesionale : era un avantaj pentru el să cunoască înaintea redactorului sportiv componenţa unei echipe. Cu toate acestea, de fiecare dată aveau impresia că joacă o comedie puerilă, căci trebuiau, ei, intelectualii şi vîrstnicii să acopere vocile acestor copilandri de douăzeci de ani, evocînd trecutul lor glorios în fumăraia şi duhoarea de bere — s-a întîmplat o dată că : marele Tjalko trimite balonul spre suplul Henk Veenstra — Henk Veenstra sare şi blondul keeper al echipei adverse ratează intercepţia... — cam asta e tot ce povesteau, în jargonul lor sportiv puţin cizelat, ziarele îngălbenite ale epocii preistorice. Iată chiar dovada că renumele vibrant al muşchilor tineri şi al articulaţiilor tinere se uzează cu promptitudine.

Toată după-amiaza, nişte nori albi şi prelungi, cu formă nedecisă de săbii destrămate, au navigat pe un cer estival. În momentul de faţă sufla un vînt nocturn de sfîrşit de anotimp, care îţi usca, trecînd prin pardesiu, transpiraţia de la subsuoară şi te înfiora ; singură, o stea hibernală rătăcea prin nori. Ziua se sacrificase pentru toate anotimpurile, fusese bogată în iniţiative cosmice care păreau să prevestească reînvieri şi reînnoiri ca pînă la urmă ele să nu ducă de fapt decît la o reuniune a comitetului de conducere a unui club de fotbal, de care s-au şi detaşat deja. Atunci cînd cei doi bărbaţi făcură colţul străzii ce ducea la imobilul în care ocupau un etaj

împreună cu mama lui Tjalko, pulpanele pardesielor li se zbăteau ca și cînd ar fi vrut să schimbe situația prin această manevră. Păstrau tăcerea de o bună bucată de vreme — de altminteri, ce credit poți să acorzi conversației acestor doi bărbați de treizeci de ani care, în pofida nivelului lor intelectual de studenți avansați, rămîneau legați de terenul de joc, ca niște copii care abia învață să meargă ajutați de un desen pătrat, un teren de joc proaspăt cucerit ? Păstrau tăcerea ca și cum reînnoirea ar fi trebuit să se realizeze neapărat, ca și cum un eveniment urma să se producă în cer sau pe pămînt — un eveniment emanînd din acești nori stranii, și care ar fi trebuit să mături dintr-un vîrtej trotuarele a căror umezeală trăda apropierea rîului. Dar nu se petrecu nimic.

Dar nu se petrecu nimic, dacă nu luăm în considerare faptul că un taxi îi depăși pentru a se opri în momentul următor în fața Reședinței. O mașină staționa ceva mai departe în întuneric. Un bărbat coborî din taxi plecînd capul, să nu se lovească. Cu un mers elastic se îndreptă grăbit spre poarta de intrare. Purta un pardesiu gros și avea capul neacoperit. Atunci cînd aruncă o privire în direcția celor doi camarazi, Veenstra își atinse, fără să vrea, borul pălăriei.

— Nu-l saluta ! mîrîi Tjalko Schokking pe un ton care trăda agasarea unuia ce vede repetîndu-se aceeași gafă pentru a suta oară.

— Nimic de zis, succesul i s-a urcat la cap, zise celălalt grăbindu-se să-și potrivească vorbele cu atitudinea ostilă a prietenului său. Nu-i așa că tînărul se afla și el în mașină ? Tot ceea ce știu este că se numește Leo și că are un obraz plin de coșuri. Nu cred să fi trecut vreodată pragul casei.

Schokking nu se întoarse să vadă taxiul îndepărtîndu-se. Se apropiau de imobil ; din fața ușii străbătea o lumină vie, amintind de intrarea unui hotel, perfect potrivită pentru accesul la aceste opt etaje, dintre care primele două erau închiriate unui dentist.

— Nu binevoiește să te recunoască decît atunci cînd te întîlnește pe trepte. Simulează, în acest caz, o politețe distinsă. Dar oriunde în altă parte este plin de sine. Nu înțeleg cum maică-mea se dă în vînt după el.

— Tată, mamă, am fost achitat ! pronunță Veenstra cu o voce foarte afectată. Trebuie să ai tupeu, nu glumă ! Asta se petrecea într-o cafenea arhiplină, ți-am povestit întîmplarea...

— Maică-mea se dă-n vînt după el. Eu nu l-am văzut niciodată pe scenă, mie nu-mi plac oamenii de soiul ăsta. Evident, ea nu știe nimic... de Leo și de tot restul.

— Asta nu-l împiedică să aibă încă mult succes, după atîția ani. Eu nu l-aș da pe nici unul din actorii noștri. Veenstra vorbea ca și cum ar fi profitat de ocazie pentru a-l compara cu actorii din Paris și din New York. Unii pretind că merită să fie cunoscut. Eu sînt prieten cu o persoană care a reușit să-l cunoască la un club de tenis ; țopăia, se pare, caraghios și plin de haz, jucînd...

— A lăsat-o în pace pe această persoană ?

— Cum să nu ! *Every inch a getleman* * De altfel această persoană era o fată. Dar vezi tu, treaba asta : Tată, mamă, am fost achitat ! Într-o cafenea arhiplină ! E adevărat că pe atunci era încă tinerel dar... într-o cafenea arhiplină ! Toți l-au auzit, cred chiar că au sfîrșit prin a-l sărbători ; și bătrînii săi aveau aerul că le-ar păsa foarte puțin. Tată, mamă, am fost...

— Un minut !

Schokking își puse mîna pe brațul lui Veenstra ca să-l oprească. Din locul în care se găsea puteau să vadă bine intrarea : lumina electrică acoperea cu strălucirea ei pietricelele solemne, ușor patinate de trecerea oamenilor ; le distingeau culoarea roșie, albastră, gri sau marmorată și întreg ansamblul te ducea cu gîndul la un puzzle risipit, cu mult alb. Două zidulețe de cărămidă roșie, delimitînd aleea în formă de pîlnie, își deschideau brațele cu un aer primitor ; erau aureolate de roșeața monotonă a mușcatelor aflate pe punctul de a-și pierde petalele. În fața intrării, bărbatul despre care vorbeau conversa cu doi agenți de poliție.

— Să-și fi făcut iar de cap ? șopti Veenstra, oprindu-l la rîndul său pe Schokking care se prefăcea că vrea să-și vadă de drum. Tată, mamă, am fost achitat ! De astă dată nu va mai fi cazul să scoată acest strigăt de triumf, căci a depășit cincizeci de ani. Hai spune, să așteptăm o clipă, ar fi al dracului de indiscret...

— Nu fă pe idiotul !

Schokking își înfundă capul în pardesiu și înaintă cu hotărîre.

— Va fi scutit să ne salute ! Mă doare-n cot de el. Nu e nici Bunul Dumnezeu, nici Titus Andronicus !

— Titus Andronicus...

Rîzînd în barbă, Veenstra își ajunse din urmă tovarășul.

---

* Gentleman pînă-n vîrful unghiilor (în engl. în orig., n. trad.).

În definitiv el era un ziarist împuternicit cu drepturi depline pentru a practica indiscreția sub toate formele sale ; mai mult, chiar s-a și manifestat uneori ca un conferențiar destul de captivant la un cabaret de amatori, unde s-a remarcat prin obrăznicia sa deghizată sub masca unei neghiobii pline de stînjeneală. Schokking tocmai încerca să-l determine să nu-și facă scrupule în privința actorului ; era clar că Tjalko fusese centrul înaintaș al echipei, cel care trimitea mingile și forța deschiderea. Lumina care străbătea din interior scotea puternic în evidență faciesul straniu de cimpanzeu al lui Veenstra — cu atît mai ciudat cu cît era la fel de roșu ca și dosul unei alte specii de maimuțe —, prezentînd o distanță mare între nas și buzele care, deși subțiri și strînse, exprimau totuși, prin poziția lor ieșită în relief nostalgia maternității și a noutății ce caracterizează maimuțele ; el se legăna puțin, mergînd, atunci cînd Schokking, cu capul sus, autoritar și drept cum i se cuvine unui sportiv, urca cele trei trepte și înainta spre capăt : ușa de intrare, acest perete despărțitor din lemn brun și lucitor, sfințită prin obicei și prin împingeri de mîini înțepenite de frig. Dar ușa era închisă, mascată în parte de cei doi agenți de poliție care, avînd cureluș a caschetei trecută pe sub bărbie, nu catadiceau să răspundă la protestele actorului. Acesta tăcu brusc de îndată ce-i zări pe cei doi colocatari ai săi. Stătea drept în fața polițailor, ca un om liber, nu ca un criminal aflat la strîmtoare. Schokking îi spuse bună seara și voi să vîre cheia în broască. Un agent îi opri mișcarea cu un gest brutal.

— Ce înseamnă asta ? întrebă el, luîndu-l de sus, căci acest incident îi tulbura supărător buna dispoziție sportivă, fără griji.

— Trebuie să credem că acești domni sînt beți ! zise actorul cu o voce guturală și deslușită, căreia îi imprimase în mod deliberat un accent puțin vulgar : tonul cu care marii artiști ai scenei se adresează confraților mai puțin talentați, cînd binevoiesc să fraternizeze cu ei...

— Cine ?... Noi ? întrebă Schokking. Voia să-l înveselească pe Veenstra care, rînjind cu un aer încurcat, stătea în spatele lui. Pentru a-și întări gluma el îl privi insistent pe actor, scuturîndu-și cu mici mișcări laterale capul ; interogator ca un fotograf răutăcios, mai mult sau mai puțin efeminat, care se căznește să înfrîngă rigiditatea nefirească a unui client. Semeț, actorul se prefăcu că nu-l vede ; era evident că nu pe ei îi vizase. Obrazul său superb sculptat, căruia un strat fin de pudră îi masca ravagiile ascunse, exprima doar nerăbdarea unui mare senior, deranjat de servitorii unui alt mare

senior. Acest obraz care răsărea cu mîndrie dintr-un fular alb, era, în fond, prea frumos pentru un actor care joacă pe scenă ; ca să-i apreciezi toată frumusețea virilă ar fi trebuit să aștepți să facă o ușoară reverență arogantă, și ochii săi ironici, strălucind ca niște pietre prețioase, dezarmați și cuceritori, deodată umanizați, să arunce priviri scrutătoare în sala care vibra de aplauze...

— Ce se petrece ? îi întrebă Veenstra cu bonomie pe polițai.

De vreme ce aceștia se prefăceau că nu-i aud întrebarea, reluă :

— Ne spuneam că aveți neplăceri, domnule Haack.

— Nici vorbă, răspunse actorul cu un aer absent. Eu nu am niciodată neplăceri.

— Și atunci ce vor ?

— Mă întreb și eu. Poate să evacueze clădirea, răspunse actorul, ridicîndu-și umerii ca o femeie înfrigurată și strîngîndu-și fularul cu o mînă încărcată de inele.

— E incendiu ? întrebă Veenstra.

Mai curajos datorită berii consumate, Schokking se adresă polițiștilor care așteptau nemișcați :

— Sînteți scutiți de folosirea vorbirii, da ?... Am dreptul să intru la mine în casă, totuși ?... Vă doare-n cot de mine ?...

Aceste proteste dezinvolte cîntăriră prea puțin, avură o influență la fel de mică și asupra pierderii timpului ca și tusea aspră a actorului sau scrîșnetul pietrelor sub tălpile lui Veenstra, care tocmai ieșea să vadă dacă este cumva un incendiu. O liniște de moarte căzu și se prelungi cîteva clipe. Se distingea huruitul sacadat al mașinii, staționată prea departe pentru a putea fi identificată. În interiorul imobilului se auzea zgomotul pașilor a trei sau patru persoane, poate mai multe, care coborau scara, dar acest zgomot surd nu era însoțit de glasuri. Un polițist întinse mîna pentru a deschide ușa sau pentru a-i opri pe cei inoportuni ; ca și cum s-ar fi înțeles dinainte, Schokking și Veenstra făcură un pas înapoi și, la fel de țepeni ca și polițaii, întinseră gîtul să asculte. Acest divertisment nu dură cîtuși de puțin, părea că se derulează în afara timpului, ca și toate mișcările lui Veenstra care, după ce a explorat din ochi toate etajele, își privea fix pantofii, cu o expresie resemnată, cu mîinile înfundate în buzunarele pantalonilor, ca și cum s-ar fi pregătit să ridice capul într-o parte, să afecteze un aer plouat și să debiteze unul din faimoasele sale discursuri — celebra sa alocuțiune de deschidere a unei „serate urmată de un bal“ —, laconic și stupid, însă depășind adesea puterea de înțelegere a tinerilor zăpăciți :

— Doamnelor și domnilor, scumpi... hm... doamnelor și domnilor, eu nu am nimic de spus, înțeleg, nimic senzațional... Evident, sînteți bineveniți atîția cîți sînteți, și nu există nici un motiv care să vă determine să plecați imediat. Vreau să ajung pur și simplu la acestea : totul merge bine, ziua de azi a fost de-a dreptul o sfîntă zi amuzantă, ziarul meu și toate celelalte ziare au apărut la timp, abundă în articole ; adevărul este că nimic nu s-a schimbat pe pămîntul nostru nici chiar în domeniul politicii. Doamnelor și domnilor, aceiași ticăloși se ocupă și acum de politică... noi nu sîntem nici măcar mai însetați decît seara trecută... De fapt ce voiam să spun ?... Dacă dumneavoastră știți, v-aș fi recunoscător dacă ați binevoi să-mi spuneți... Ah ! da, voiam să spun că n-aveam nimic senzațional de spus...

Ușa se deschise cu un zgomot sec. Ieșiră unii după alții : bătrînul pastor Van der Woght, susținut de doamna Schokking care îi aruncă o privire veselă lui Tjalko, ca și cum l-ar fi zărit încă dinainte de a se fi deschis ușa ; un agent de poliție care își întorcea din cînd în cînd capul spre familia Kwets, tatăl, mama și băiatul lor, Wim ; învățătoarea Martha Scheiberlich și Aagje Slangenburg, salariata sălii de lectură, care se strîngeau una în alta, cu poșetele în mînă, supravegheate de către un al patrulea polițist ce cobora în spatele lor ; ariergarda se compunea din dentistul Van Schaerbeek și directorul fabricii de încălțăminte, Meyer, veniți amîndoi să-și petreacă seara la familia Kwets pentru a discuta organizarea vînzării soldurilor de sfîrșit de sezon. Cu excepția guvernantei pastorului Van der Woght, care plecase să întoarcă vizita unor preoți, toți locatarii imobilului se îngrămădeau acum la intrare exhibînd mai multe nuanțe de alb : distinsa coafură albă a doamnei Schokking, părul gri al lui Aagje Slangenburg, lenjeria de corp a pastorului Van der Woght, căruia nu i se lăsase timp să se îmbrace cum se cuvine, și obrazul palid al celor mai mulți dintre ei. Doar directorul Meyer avea fața roșie ca racul deoarece Kwets îi servise din plin coniac, pentru a-i dezlega limba. În afară de pastor, doar Wim Kwets fusese luat din pat : era suficient să-l privești ca să te convingi de asta ; aerul nopții îl făcea să tușească ; intrigat își plimba în jur farul ochilor săi mari, negri și umezi.

În momentul în care un polițist schiță gestul de a-l conduce către mașină, vocea cu un puternic accent din Brabant a doamnei Kwets domină pe neașteptate zgomotul confuz al întrebărilor buimace și al ieșirilor glumețe ale lui Meyer. Doamna Kwets nu înțelegea de ce trebuiau să se apropie de mașină, sau să se urce în ea ;

părea să creadă că s-a stricat canalizarea, cel puțin așa vorbea, despre apă și despre neajunsurile cauzate de apă, pe cînd Veenstra se temuse de un incendiu. Wim tocmai se întorsese de la sanatoriu; ea pretindea ca agenții să-i permită să urce pentru a lua un pardesiu călduros; băiatul nu era destul de gros îmbrăcat. Dar ultimul polițist închisese deja ușa și nu-i răspunse.

— De ce nu te-ai gîndit să-i iei pardesiul? își întrebă ea soțul; acesta dădu arțăgos din umeri.

Unii au întors capul și au fixat-o stupefiați; se întrebau dacă această solicitudine maternă neobișnuită i-a fost inspirată de emoție sau de grija de a părea mai bună decît este.

Pe cînd înaintau cîte doi sau trei spre autobuz, precedați și urmați de polițiștii care nu răspundeau la nici o întrebare, ci se mărgineau să-i ghideze prin gesturi, actorul își scoase brusc pardesiul și îl aruncă în brațele doamnei Kwets. Aceasta privi pardesiul și uită să-i mulțumească. Doar atunci cînd ajunse în preajma autobuzului ea înțelese de ce i l-a dat, dar Wim se urcase deja. Ceilalți păreau mai puțin dispuși să-i urmeze exemplul. Cu mîinile înfundate în buzunare, Veenstra se apropie fără să se grăbească, fluierînd; rămăsese în urmă pentru a arunca o privire spre etajele imobilului cufundat în întuneric — în afara etajului ocupat de Martha Scheiberlich și Aagje Slangenburg care își neglijau menajul și lăsau uneori lumina aprinsă toată noaptea. Ceilalți ridicară și ei ochii spre etajele lor, ca și cum și-ar fi luat rămas bun. Un polițist se instală la volanul automobilului mare, un fel de autocar, ale cărui banchete erau ușor înălțate spre partea din spate.

Nimeni nu vru să urce. Tjalko se arătă deosebit de agresiv față de toți, dar în special față de maică-sa, prea calmă și prea veselă, după părerea lui.

— Te rog mult să mă ierți, mamă, dar eu refuz categoric să mă urc în acest autobuz al nefericirii. Să binevoiască s-o lase mai moale...

Ea scutură capul rîzînd și aruncă o scurtă privire actorului. Frumosul său pardesiu ascundea un costum destul de amărît, pe care altminteri el îl purta cu eleganță; costumul său de lucru, mai exact, costumul pe care-l îmbrăca după ce-și isprăvea lucrul.

— Evident se petrece vreo poveste și noi sîntem chemați să fim martori. Secretul se impune fără îndoială.

Tjalko se grăbi să înceapă o nouă dispută:

— Asta nu e un motiv pentru ei să se joace de-a muții, se mulțumesc să ne ia la număr. Treaba seamănă mai curînd cu o arestare.

— Nici aşa ! replică Aagje Slangenburg peste umăr. Vorbea languros, corect, cu o voce răguşită, puţin spartă, ca şi cum glasul i-ar fi fost pe moarte. În pofida vîrstei ei tinere — era mai tînără decît Veenstra şi Schokking — părul şi chiar sprîncenele îi erau deja complet sure. Ai fi luat-o drept un elf găsit pe o pajişte umedă : o strălucire misterioasă în ochi, un nas ascuţit şi coroiat, nimic altceva decît o bănuială de bărbie, ca şi cum partea inferioară a feţei sale ar fi fost mîncată de o ulceraţie benignă. Ea nu zîmbea binevoitor decît în foarte rare ocazii.

— Pe legea mea, asta seamănă cu un kidnapping ! aprobă Meyer care nu puteai spune că pronunţă „a"-ul din kidnapping cu un accent de Oxford. Ce credeţi, doamnă Kwets ?

— Ar fi trebuit să înceapă prin a se justifica. E posibil să fie o mistificare organizată de studenţi. Cine ne garantează că poliţaii nu sînt nişte studenţi ?

— Perfect, zise Meyer cu convingere. Nişte studenţi...

După ce îşi lăsă mîna pe umărul lui Aagje, pentru a o linişti, Van Schaerbeek, se lansă :

— Mi se pare că nu e cazul să ne agităm peste măsură. Avem de ales : urcăm în autobuz sau nu urcăm, dar atunci vom rămîne aici în frig şi... ce mai... pastorul nu mai este tînăr.

— Vă mulţumesc, domnule, răspunse pastorul Van der Woght cu bătrîna sa faţă deschisă, dogmatică şi necioplită. Nu trebuie să vă faceţi atîtea griji pentru mine.

— Ba da, ba da, părinte, făcu Van Schaerbeek.

— Oile trebuie să aibă grijă de păstor, spuse doamna Schokking — care nu punea lucrul ăsta în practică — pe un ton împăciuitor, privindu-l pe pastor ; se adresă apoi, cu o voce mult mai acră lui Van Schaerbeek :

— Dumneavoastră urcaţi sau nu urcaţi ? Mi se pare că se pălăvrăgeşte prea mult.

— Bine, dar de ce n-am face o mică plimbare, înainte de a urca ? îşi dădu cu părerea Meyer. Vreau să spun : înainte de a urca la noi. De altfel eu trebuie să mă întorc la mine acasă, ce dracu !

Van Schaerbeek schiţă un gest ezitant :

— Eu mă supun hotărîrii luate de majoritate. Esenţialul este să mă întorc mîine dimineaţă la ora opt. La ora zece, trebuie să-mi vizitez soţia, la spital ; i-am promis. Evident, nu intră în intenţiile mele... ă...

— Ce părere aveţi, domnule Haack ? întrebă amabil doamna Schokking.

— Nu ştiu ce să cred, răspunse actorul cu un aer absent. Părea să-şi ciulească urechea, apoi se încruntă.

— Pentru numele lui Dumnezeu ! izbucni Schokking. Sîntem toţi nebuni de legat, da ? Hai, dar spuneţi ceva, voi, ceilalţi !

— Calmează-te, Tjalko, cap înfierbîntat ce eşti ! strigă maică-sa stricîndu-se de rîs.

— Explicaţi-vă ! da sau ba !

Fluturîndu-şi pumnii pe sub cureaua de la casca unui poliţist el sfida autorităţile. Acesta îi aruncă o privire plină de reproş, se dădu înapoi, făcu cale-ntoarsă şi înconjură maşina. Cei doi colegi ai săi nu se clintiră. Luînd o atitudine de conferenţiar Veenstra se apropie :

— E din ce în ce mai absurd ! începu el, vorbind foarte repede cu o voce albă. Se adresa cînd numai poliţiştilor, cînd tuturora : nu există nici o justificare pentru a face aşa ceva ; sînt cu toţii nişte şarlatani şi nu au nici o justificare. Sînteţi în stare să ne spuneţi pentru ce anume, să ne arătaţi un ordin scris sau o insignă, nişte rînduri scrise pe-o hîrtie, ce mai ! Nu puteţi să ne arătaţi ceva de genul ăsta. Ziarul a apărut deja, dar voi scrie un articol în noaptea aceasta şi vă voi pune la punct aşa cum trebuie în numărul de mîine...

— Foarte bine ! strigă Aagje Slangenburg, plină de admiraţie.

— Eşti beat !

Schokking se strîmbă :

— Îi voi pedepsi, pe toţi patru... e ciudat totuşi... al dracului de ciudat...

Tăcu şi se clătină pe picioare ca sub greutatea unor aplauze, apoi îşi duse mîna la gulerul tare. În acest timp Meyer se plimba de colo-colo şi se întorcea din cînd în cînd către Kwets, ca şi cum l-ar fi invitat la o discuţie de afaceri în aerul nopţii.

— Ni se permite să ne întoarcem acasă ? îl întrebă Van Schaerbeek pe un poliţist. Eu sînt dentist şi trebuie să stau în picioare de dimineaţa pînă seara.

— Cu muzică înainte ! zise doamna Schokking, pregătindu-se să urce în autobuz ; cu o expresie încurajatoare, ea întoarse capul şi-şi înălţă şi mai mult sprîncenele foarte arcuite şi care se curbau către rădăcina nasului, pe cînd ochii ei scînteiau, plini de spirit de iniţiativă. Puse un picior pe treaptă, apoi se opri.

Foarte departe, dar perfect perceptibil în liniştea nopţii o fanfară de trompete izbucni undeva deasupra oraşului : nişte străfulgerări şi jerbe de sunete se înălţau, se căutau, se fugăreau, păreau să invadeze spaţiul, nu numai cerul în care se pierdeau, dar şi curţile pavate

ale cazărmilor de unde probabil că și proveneau. Fiecare ridică, instinctiv, ochii pentru a descoperi dîrele capricioase de lumină prin care aceste sunete, aceste sunete de argint ce urcau din curțile de marmură și de turcoaz ale cazărmilor se ofereau vederii. Ansamblul acestor melodii ale trompetelor sfîrșea prin a se asemăna cu o cantată barocă ale cărei străluciri marțiale se pierdeau în zgomotul produs de obrajii umflați ai îngerilor plinuți, îmbrăcați în livrea, aflați în slujba unor prinți electori. Muzica devenea furibundă, o furie blîndă, cristalină; cascade urcătoare de sunete de trompetă. Aceste jocuri de artificii ale sunetelor veneau de pretutindeni; nu se stingeau imediat, cu toate că erau făcute să-și atingă repede punctul culminant și să-și piardă din putere... Pustietatea acestei străzi largi, unde, în alte împrejurări, se mai aflau încă trecători spre miezul nopții, era cu atît mai evidentă, iar distanța pe care vehicolul ce se zgîlțîia o purta în pîntece cu atît mai incomensurabilă. Toți ciuleau urechile, semnalul tocmai răsună; era noapte, ei trebuiau să urce în mașină și să meargă foarte departe, spre o destinație necunoscută, în plină aventură.

— Am auzit semnalul în timpul somnului, îi șopti pastorul Van der Woght lui Van Schaerbeek; îl auzeam încă în momentul cînd niște lovituri de pumn în ușă m-au făcut să tresar, trezindu-mă. Dar am îmbătrînit și mi-am spus că...

Cei doi polițiști nu au mai fost nevoiți să insiste pentru a-i determina pe locatarii încredințați pazei lor să urce în autobuz. Aceștia chiar s-au îngrămădit puțin, cum fac pompierii care se grăbesc să se așeze pe locurile lor plasate pieziș și devin apoi de o impasibilitate de manechin. Meyer o ajuta pe doamna Kwets care-și tîra piciorul și se împiedica în pardesiul lui Haack; Van Schaerbeek dădu o mînă de ajutor pastorului și o ajunse apoi pe Aagje Slangenburg; Martha Scheiberlich îl lăsă pe actor să treacă înainte numai că gestul ei politicos ascundea o nuanță de ironie feroce. Hazardul hotărî ca acesta din urmă să fie nevoit să ia loc lîngă Schokking și Veenstra, dar el încercă să păstreze, pe cît era posibil, o anume distanță între ei. Chiar înainte ca Wim Kwets să-și fi îmbrăcat pardesiul, mașina, sforăind furioasă, porni și se angajă curînd într-o stradă laterală, luminată de felinare, pustie de la un capăt la celălalt. Doi polițiști ocupau prima banchetă; dar Veenstra nu era obligat să șoptească pentru că aceștia oricum nu-i auzeau spusele.

— Ceea ce găsesc caraghios este că nu-i cunosc pe curcanii ăștia, deși îi știu din vedere pe toți agenții ora-

șului. Sînt clientul lor cel mai bun dacă îmi pot permite să spun.

— Sînt niște golani, răspunse Schokking, zîmbind. În orice caz nu poate fi vorba de o chestiune gravă.

Întoarse capul. Trecerea în viteza a doua tocmai calmase și ordonase sforăiturile motorului. Răzbăteau acum chintele de tuse în rafale ale lui Wim Kwets. Deodată, fanfarele cristaline răsunară din nou în înălțimi, mai puțin penetrante dar cu atît mai copleșitoare : ele indicau drumul în noapte. S-ar fi spus că emanau din automobil, sau în orice caz din învelișul de eter pe care mașina îl ducea cu ea. S-au auzit cîteva gîlgîieli și trosnete, apoi o voce de bărbat a anunțat : „...nici un motiv să vă enervați. Dacă fiecare dintre dumneavoastră face ceea ce i se spune..." S-a făcut liniște : un polițist întinsese brațul și întorsese butonul.

— Radioul, zise Henk Veenstra, ridicîndu-și atent ochii foarte apropiați și a căror privire era încărcată de un regret de maimuță după sunetele stinse.

•

• •

Traversau un oraș mort. La început călătorii manifestară o veselie puțin cam nelalocul ei pe care o stimula somnolența, berea și coniacul, reacția la frică și la furia împotriva agenților de poliție. Pe urmă s-au calmat. Pastorul Van der Woght dormea ca un copil, cu gura deschisă și cu capul lăsat pe umărul lui Van Schaerbeek. Acesta din urmă, fără să se ascundă, ținea mîna lui Aagje Slangenburg într-a sa. Nimeni nu s-a grăbit să dea atenție faptului ; datorită serviciului de informații secrete ale femeilor de serviciu se știa la ce te poți aștepta în legătură cu cei doi. Van Schaerbeek era foarte credincios — doamna Schokking îl numea „adevăratul pastor al Reședinței". (De altfel, Van der Woght fusese admis de mult la emeritat). Soția sa fiind internată în spital de mai bine de șase luni și fiind recent supusă unei grave intervenții chirurgicale care o slăbise în mod îngrijorător, colocatarii nu-l condamnau prea tare pentru acest flirt cu atît mai puțin cu cît căsătoria sa, rămasă fără copil, era notoriu de nefericită. Se spunea că soția lui cînta minunat pe vremuri. Soții Kwets și Meyer ocupau spatele autobuzului ; se acorda din ce mai puțină atenție comentariilor pe care Meyer le răcnea să-ți spargă urechile. Și aceasta nu pentru că declama glume vulgare sau neghioabe — de pildă, tocmai debita o tiradă despre „depopularea unor imobile și a unor apartamente", care-i provoca un surîs pe buze lui

Tjalko — ci pentru că îl găseau pe Meyer însuşi vulgar, atît din cauza timbrului vocii sale, cît şi din pricina situaţiei sale de subordonat faţă de soţii Kwets, oile negre ale imobilului. Membrii familiei Kwets erau catolici; tatăl lui Johannes Kwets ţinuse o prăvălioară de încălţăminte, undeva pe Strada Lungă. Era un bărbat aspru, care vorbea cu un puternic accent din Brabant şi avînd capul rotund al celor din Brabant — la fel ca nevastă-sa — însă fără vreo umbră din bonomia lor; Anna Kwets, nesociabilă şi stîngace, îi enerva pe vecinii săi de la etajul de dedesubt prin neastîmpărul ei prostesc de dulceag. Ei ar fi fost mai puţin enervaţi dacă la baza ciorovăielilor şi trăncănelilor ar fi fost reaua voinţă. Se întîmpla să flecărească pe jumătate adormită ca o precupeaţă, dar de îndată ce un necunoscut îi acorda atenţie ea tăcea, devenea impenetrabilă.

„Se ocupă cu deochiul" i-a spus într-o zi Richard Haack doamnei Schokking cu ocazia uneia din rarele lor discuţii pe palier. Soţilor Kwets li se reproşa, mai ales, faptul că aveau prea puţină grijă faţă de unicul lor fiu. Deşi Kwets a fost extrem de bogat — un comerţ cu filiale — i-au trebuit ani întregi înainte de a permite acestui tuberculos taciturn, hipersensibil, care nu reuşise să-şi urmeze şcoala, să meargă pentru un tratament de şase luni într-un sanatoriu elveţian, de unde revenise tuşind, dar fericit. Mai mult, Johannes nu avea părul închis la culoare, ci blond: un capriciu atroce al naturii. Cînd Anna Kwets, tăcută ca un mormînt — acum tocmai îşi disputa supremaţia cu cel mai puternic dintre aparatele T.S.F. — îşi scurgea privirea pătrunzătoare a ochilor ei negri ca smoala şi în formă de migdale, peste balustrada palierului şi dacă un locatar observa, acesta credea că deţine o nouă dovadă de nezdruncinat că ea era, desigur, vrăjitoarea imobilului. Cu toate acestea i se atribuia o inimă bună, căci se punea totul în spinarea lui Johannes. Pentru moment, ei păstrau liniştea în spatele automobilului, aşa cum se cuvine unora neacceptaţi de ceilalţi dar care nici nu acceptă pe alţii.

— E voie să fumăm? urlă Meyer.

Acesta a fost ultimul său cartuş. Nimeni nu a rîs; se prăvăli şi, cu fruntea acoperită de un strat strălucitor de picături de transpiraţie, mut ca un peşte, privi fix înaintea lui. Cînd Tjalko şi-a întors capul ca să arunce o privire mamei sale, aşezată singură pe penultima banchetă, el i-a zărit pe cei trei privind prosteşte în gol, necioplţi, greoi, nătîngi, ca nişte oameni preistorici lezaţi în drepturile lor şi temporar îmblînziţi prin contactul cu o civilizaţie neinteligibilă. În schimb faţa

albă ca varul a lui Wim Kwets care privea pe deasupra spetezei, în comparație cu a lor părea feerică, la fel ca și Aagje Slangenburg cu părul ei alb, așezată alături de Van Schaerbeek și de pastorul adormit : o față palidă încadrată de gulerul ridicat al pardesiului mult prea larg al actorului și scoțînd în relief, de o parte și de cealaltă a obrajilor săi puhavi, bolnăvicioși, două umflături care te făceau să te gîndești la mînecile bufante ale lui Henric al VIII-lea. El pătrundea totul cu ajutorul ochilor lui negri de copil, în care pubertatea părea să distileze, după procedeele alchimiei, un prețios lichid precoce ; privea fix felinarele, fațadele care treceau ca vîntul și intrările străzilor laterale pustii, unde luminile formau niște șiruri ca și cum ar fi vegheat un atentat asupra unui dictator fricos.

De fapt, Tjalko întorsese capul pentru a se sfătui cu cele două fete tinere așezate în spatele lui. (El nu le considera deloc ca pe niște fete tinere. Părul alb al lui Aagje o punea pe aceasta pe același plan cu mama lui, care, de altfel, avea un aer mai proaspăt și mai juvenil decît cealaltă ; Veenstra și el, care frecventau fete de alt soi, le priveau de sus pe colocatarele lor ca pe două fete bătrîne, aproape ca pe niște asexuate, în pofida legăturii dezgustătoare, inexplicabile a lui Aagje cu dentistul.) El înțelegea că furia sa împotriva polițiștilor, pe care nici unul nu o împărtășea, ar fi putut să-l facă să fie bănuit de cabotinaj ; astfel că a vrut să risipească această impresie supărătoare. Se grăbise să lege o conversație cu actorul ca să arate, o dată pentru totdeauna, în văzul și la cunoștința tuturor conformiștilor, că el nu-i purta pică unui om pentru singurul motiv că acesta era un homosexual.

Un om cultivat se află deasupra acestor considerente, asemenea inși se găsesc printre cei mai buni sportivi ; și actorii sînt totuși, prin definiție, un pic țicniți. E adevărat că ideea păcatului cu pricina n-a atins nici în treacăt spiritul său în timpul scurtei lui conversații cu Haack. Actorul îi răspunsese foarte politicos, evitînd în mod sistematic privirea interlocutorului său în așa fel încît o evita și pe cea a lui Veenstra, care îi asculta. Nici el nu înțelegea nimic, declarase Haack, dar probabil că li se va explica totul în timp util, a preluat chiar, în mare parte, remarca pe care Tjalko se aventura să o formuleze : că e posibil ca teatrul să-l fi obosit cu situații stupide cum era cea de față.

Un necunoscător ar fi putut interpreta această conversație ca o tentativă a unui pervertit de a cuceri pe cel mai viril dintre actori — un faimos destrăbălat.

Într-adevăr Tjalko cedase fără reţinere obiceiului său de a face cu ochiul ca femeile şi de a se fîţîi cu un aer calin — consecinţă a lungii sale convieţuiri cu o mamă care era la curent cu noutăţile — pe cînd Haack rămînea el însuşi şi nu-şi permitea decît un limbaj ceva mai puţin cizelat.

— Cred, îi şopti Schokking lui Veenstra, cred că ştie perfect despre ce e vorba sau cel puţin ghiceşte multe lucruri. Să fie o mascaradă organizată de actori ? Sau, o lovitură pregătită de admiratorii săi care au vrut să-l răpească pe el şi pe toţi locatarii clădirii pe deasupra ?

— De ce pe toţi locatarii clădirii pe deasupra ?

— Hm... pentru că nu mergem niciodată la teatru.

— Nu există altcineva afară de el însuşi care ar fi putut să-i informeze, iar pe el îl doare-n cot că nu mergem la teatru, totuşi. Ai putea la fel de bine să presupui că au pus totul la cale clienţii lui Van Schaerbeek care conduc mascarada pentru a-şi răzbuna pierderea unui dinte plombat. Ştiu pe unul care a venit într-o zi la Schaerbeek. Ei bine, e sigur că nu va mai reveni niciodată ; asta i-a fost de-ajuns. I-a smuls un dinte cu coroană, cu o coroană nouă şi drept concluzii a constatat : M-am înşelat, sînt un pic cam neîndemînatic astăzi... Crac ! Crac !... Nu, eu cel puţin am impresia că îi e pur şi simplu frică, vorbesc de Haack, şi cînd ţi-e frică creezi impresia că ascunzi ceva. La începutul carierei mele de ziarist mă lăsam copleşit cu regularitate şi ceream totdeauna sfaturi de la oameni care mureau de frică.

— Se vede că are ceva pe conştiinţă.

Schokking lăsă capul în piept şi-şi privi prietenul pe sub sprîncene :

— Ţi-e frică, Henk ?

Nu trebuia să priveşti faţa de maimuţă a lui Veenstra, care negă din cap, pentru a şti că acesta nu avea nimic de ascuns, în consecinţă că era imposibil ca lui să-i fie frică.

La un moment dat, ca să compenseze un lucru pe care ceilalţi l-ar fi putut lua drept o pălăvrăgeală suspectă, el se întoarse spre Martha şi Aagje şi le puse întrebarea, deja stereotipă, ce cred ele despre toate astea. Veenstra se întoarse şi el ; ar fi putut lega o conversaţie agreabilă dacă dentistul, care nu lăsa mîna lui Aagje, nu i-ar fi adresat lui Veenstra surîsul îngheţat, ameninţător, al unui om care refuză să recunoască în mod public că a fost prins în flagrant delict de act antisocial. Van Schaerbeek zîmbea şi păstra tăcerea aceea pe care, în tramvai, o păstrează un om bolnav de ozenă ce răs-

pîndește un miros greţos, sau un om care are o ruptură la pantalon. La început tinerele femei adoptaseră o atitudine la fel de ostilă ca aceea a tovarășului lor ; pe urmă s-au arătat ceva mai binevoitoare. Totuși, Martha Scheiberlich nu a articulat decît niște monosilabe. Avea o faţă de ştiucă extrem de slabă, necuviincios de alungită și îngustă, în pofida pălăriei trase pe ochi. Gura sa flască, întredeschisă, care părea că sparge în dinţi și suge fără întrerupere lucruri interzise, dezmințea îndrăzneala nasului său proeminent. Ochii ei mici și verzi priveau fix, cu scepticism, dincolo de lentilele groase ale ochelarilor. Cu toate că era un pic mai bine făcută decît prietena sa, Martha avea un aer mult mai burghez decît Aagje, al cărei cap oferea o aparenţă grosolană, bărbătească ; te ducea cu gîndul la pantofi scîlciaţi, la un trecut cast și la o bănuială de teosofie sau de catolicism modernist. Mai ales Aagje era răspunzătoare de dezordinea pitorească a apartamentului lor, pe care periodicele veleităţi de ordine ale Marthei îl făceau și mai fermecător și mai stupid pe deasupra.

Silueta corectă a lui Van Schaerbeek cu obrazul său cu trăsături regulate, pe care doar un mic neg, fin ieșit în relief ca un crenel de o parte a nasului, denota o umbră de irresponsabilitate și de spirit aventurier ; cu părul său grisonat frumos așezat, cu cravata sa pestriţă și cu geanta sa gri părea de o superioritate elementară pe lîngă cele două femei așa cum era, în domeniul spiritual, capul pastorului, care sforăia încetișor pe umărul stîng al lui Van Schaerbeek.

— Propun un pariu, se pronunţă Tjalko. Pariez că e o glumă proastă.

— Și eu că e vorba de un furt ! zise Aagje.

— Un furt ? De ce ?

— De aia. Nu vreau să acuz pe nimeni.

— Ai putea la fel de bine să susţii că e vorba de un asasinat.

— Îmi dau seama că am să prind cheag aici, zise Veenstra, frecîndu-și palmele cu o expresie aproape veselă.

— Și dumneavoastră, domnișoară Scheiberlich ?

— Optez și eu pentru furt.

— Este neplăcut. Trebuie găsit altceva.

— O greșeală.

— E prea vag. Evident, nu e cazul să ne purtăm ca și cum ar fi vorba de o calamitate publică, dar eu cred că trebuie să examinăm serios situaţia. Să-și permită să ridice din casa lor, să scoată din pat unsprezece, nu, douăsprezece persoane. De ce ?

— Un furt ! cotcodăci Aagje Slangenburg legănîndu-se înainte și înapoi. Sîntem duși la comisar unde ni se va spune că e urît să furi. Pe urmă ne vor însoți din nou pînă la noi acasă cu mașina.

— Bine, vom vedea, spune Tjalko și, dezamăgit, se întoarse : femeile sînt cîteodată foarte inspirate.

După o clipă se răsuci din nou și le strigă tuturor :

— Doamnelor și domnilor, oare nu este cel mai indicat să ne punem de acord ? Ne găsim doar într-o situație stupidă.

Nimeni nu răspunse. După ce aruncase spre maică-sa, care îl măsura cu un aer zeflemitor, o privire ucigătoare care se pierdu în mod subit în ochii larg deschiși ai lui Wim Kwets, el continuă :

— S-ar spune că nu acordați acestui fapt nici cea mai mică importanță, dar eu, eu îi acord importanță. Să începem cu începutul : ce v-au spus polițaii ? Vom compara ceea ce au spus fiecăruia dintre noi. Acesta este punctul de plecare, ca să mă exprim așa.

— Martorii obișnuiesc să se contrazică, observă Veenstra.

— Tu începi cu sfîrșitul. Dumneavoastră, domnule Kwets, de ce ați coborît împreună cu familia ? Cine v-a decis să o faceți ? Ce v-a spus acel polițist ?

Johannes Kwets își ridică arțăgos buza superioară pe sub mustățile mici, tăiate în formă de perie, ca și cum ar fi fost acuzat de o faptă rea de nepronunțat. Era dispus să vorbească, era dispus să povestească cum un polițist îi bătuse la ușă și îl convinsese prin niște gesturi și printr-o atitudine amenințătoare să urce în această blestemată de mașină, printre colocatarii săi eretici ; era într-adevăr dispus să furnizeze date obiective acestui cățelandru excitat care își cumpăra încălțările de la un concurent, însă el considera că trebuie să-ți rostogolești ochii holbați înainte de a vorbi. Din cauza aceasta Kwets lăsă să-i scape pentru totdeauna ocazia de a depune mărturie în fața frontului de eretici, deoarece înainte ca el să deschidă gura, un polițist întoarse butonul aparatului T.S.F. Sunetele de trîmbițe cristaline se auziră din nou în eter, mai nedistincte de astă dată, bruiate de o voce vagă, ca și cum scala ar fi fost fixată între două posturi de emisie.

— N-o să mă faci să-mi pierd șirul, nătărăule ! strigă Tjalko cu acea voce de stentor care condusese echipele spre victorie.

— Tjalko, nu lăsa să-ți sară mușterul ! îl sfătui maică-sa rîzînd în cascade.

— Dă-mi voie, mamă! replică el ridicîndu-se pe jumătate de pe banchetă și aruncînd priviri sfidătoare celor mai vîrstnici. Aparent eu sînt singurul de aici care-și folosește rațiunea. Dacă nimeni nu vrea să repete ceea ce le-au spus polițaii, o să deschid portiera și...

— Calmează-te, îi șuieră Veenstra. Și privește acolo...

Pînă în prezent, ziaristul constatase dintr-o simplă privire că străzile, piețele și cheiurile, pe care le cunoștea foarte bine, erau pustii, ca și cum ar fi fost măturate fără întrerupere de niște ghiulele. Nu s-a întrebat : De ce sînt pustii ? Poate că s-a și întrebat, dar nu se sinchisea deloc de răspuns. Punea întrebări de dimineață pînă seara și nu acorda niciodată importanță răspunsurilor. Goliciunea străzilor era în concordanță cu stranietatea aventurii lor ; ceilalți gîndeau exact ca el. Dar au zărit, în sfîrșit, nu unul sau doi trecători, cheflii, sau adulteri care profită de întuneric, ci un întreg cortegiu care aluneca lent pe o stradă laterală, la capătul căreia un pod părea suspendat oblic în gol. Imaginea se ștersese deja. Dar lucrurile și-au schimbat deodată aspectul : s-ar fi zis că un pumn invizibil strîngea cu brutalitate un afiș de propagandă politică, șifonîndu-l ; mergînd patru cîte patru sau șase cîte șase, o mulțime le venea în întîmpinare, agitînd pancarte albe fixate la capătul unui baston. Fețe livide ; cîțiva sprijinindu-se între ei ; erau și copii care se țineau de mînă și mergeau cuminți. Veenstra privi cu intensitate dar ochii săi nu descoperiră nicăieri steaguri roșii. Autobuzul vină ; în cele din urmă au zărit un bărbat zvelt care ținea de braț o fată, ultima dintr-un șir de tinere înclinate în față, și care-și dusese mîna liberă în formă de pîlnie la gură pentru a striga cîte ceva la adresa autobuzului. Mai departe veneau grăbite două-trei întîrziate.

— Nu-i așa că au scăpat pacienții tuturor azilelor de nebuni ? șopti Schokking.

— Am constatat că cea mai mare parte din ei sînt oameni în vîrstă. În orice caz, sînt reprezentate toate vîrstele. Asta va constitui materialul unui articol uluitor.

— Fără îndoială o distracție organizată pentru vîrstnici.

— Sau un marș al foamei. Ce credeți de toate astea, domnule Haack ? Uite încă un convoi, oamenii ăștia par să lupte împotriva vîntului...

— Se prefac, declară actorul cu un aplomb bine cunoscut.

Cum în mașină era destul de cald, Haack își deznodase fularul dînd astfel la iveală cămașa fără guler tare și care

era pătat pe margine cu fard roșu ; dungi de cruste mici și roșii îi urcau pe pielea albă a gîtului.

— Le vezi, mamă ? strigă Tjalko. O să mai spui că sînt un cap înfierbîntat ?

Auzind șușoteli în spatele său, el se întoarse din nou :

— Ce spuneați, doamnelor ?

— Credeam că o respectați prea puțin pe mama dumneavoastră, răspunse Martha Scheiberlich, fără să-i acorde atenție lui Aagje care îi dădea coate pentru a o pune în gardă față de asemenea afirmații.

— Toți sîntem într-un fel cît de cît dezaxați, interveni dentistul pe un ton patern, conciliant, care-l irită pe Tjalko mult mai tare decît atitudinea celor două femei cam nebune.

Se înroși, era pe punctul de a-i explica educatoarei că asta nu înseamnă mare lucru, că el și maică-sa obișnuiau să se tachineze astfel de dimineața pînă seara, că era un obicei destul de nostim a cărui gratuitate o simțeau chiar și necunoscătorii.

Numai că i-ar fi luat prea mult timp să formuleze o asemenea scuză care, de regulă, nu face decît să agraveze neînțelegerea ; mai mult, așa ceva ar fi fost inutil deoarece majoritatea celor ce ocupau autobuzul erau oameni mărginiți și meschini.

În timpul traversării prin centrul orașului au văzut răsărind la tot pasul convoaie răzlețe, ca și cum s-ar fi reunit noctambulii vînturați peste tot de o mătură. Toate micile comunități lugubre în mișcare : la prima vedere, niște oameni obosiți, dar se vedeau pe alocuri și cîțiva pietoni grăbiți, îndîrjiți ; unul sau doi dintre ei n-au uitat să salute cu mîna autobuzul care le depășea convoiul. Un domn purtînd o banderolă albă mergea țanțoș în capul fiecărei coloane și, ridicînd pumnul, își îndemna ceata la atitudini de curaj. Nu se vedeau decît fețe livide, pletele cărunte ale bătrînilor se ondulau sub borul pălăriilor, cu o pieptănătură pe care o aveau și tinerii. Din cînd în cînd, cîntau, judecînd după gurile lor deschise ; zbîrnîitul mașinii, fanfarele din eter la care se adăuga o voce, neinteligibilă de bărbat îi împiedicau să verifice supoziția lui Henk Veenstra : că aceștia cîntau psalmi.

Parcurgînd străzi din ce în ce mai strîmte, din ce în ce mai animate, autobuzul mergea către o destinație necunoscută. Un agent de circulație, călare, răsări din mulțimea care inundase o piață : un colos superb care gesticula și pe a cărui banderolă albă era desenat un M mare roșu. Oamenii se împrăștiau ca să facă loc autobuzului. Marile clădiri ce încercuiau piața erau luminate ; oricît de incredibil ar fi părut, ziaristul avu impresia

că zăreşte, prin ferestrele de sus ale teatrului, capete de spectatori. Probabil că era o farsă pe care i-o juca imaginaţia pentru că totul se petrecea într-un ritm atît de precipitat; autocarul coti din nou la dreapta şi alunecă între un scuar şi o clădire al cărui parter era ocupat de nişte magazine de lux: ateliere de fotografii artistice, saloane de cosmetică, agenţii de voiaj şi aşa mai departe. Autobuzul urmă şinele tramvaiului din această stradă mai puţin însufleţită; deodată, o lumină difuză, răsărind la stînga, îi surprinse şi îi orbi. Venea dintr-un cinematograf mare. Înconjurînd grădina publică, vehicolul se îndrepta spre acest edificiu, cub monstruos de pietre lipite una de alta, acoperite cu afişele ţipătoare ale filmului săptămînii. Autobuzul se opri. Veenstra îşi scoase capul pe fereastră: într-adevăr, era chiar filmul pe care-l văzuse nu de mult — un film german de spionaj şi dragoste; atracţia principală a acestor afişe: ochii larg deschişi ai unei femei apetisante, împodobită cu o egretă gigantică ce gîdila tălpile unor bărbaţi dubioşi, însă bine conturaţi în marginea de deasupra. Lumina ce cădea pe faţadă conferea relief reclamelor; ea era îmblînzită, dacă putem spune aşa, de ramele negre din care ţîşnea pretutindeni.

Mai jos, deasupra intrării destul de scunde care ţinea cît toată lăţimea edificiului, străluceau, în rînduri apropiate, puternice becuri electrice; în faţa intrării se agitau cortegiile ce se confundau, banderolele albe, panourile, şi chiar şi nişte drapele şi steguleţe. Poliţiştii deschiseră portierele.

Radioul a tăcut — pentru o clipă. Urmată de Wim Kwets, de Martha Scheiberlich şi de actorul, care îşi înfundase bărbia în fular ca şi cum ar fi vrut să-şi păstreze incognito-ul în prezenţa acestei arte-surori mult inferioare, doamna Schokking sări prima pe trotuar, şi în momentul acesta, aceeaşi muzică a sferelor, debarasată de vocea bărbatului care o altera, izbucni în spaţiu. Nişte trompete, aceste fiinţe de argint iubite de prinţii electori, nişte melodii urcau spre înălţimi fără să se confunde; ţîşneau din trompete-bas, sonore, nu era posibil să descoperi ce deveneau acolo sus, aşa cum nu poţi urmări jeturile unei fîntîni luînd toate aceeaşi direcţie, dar ascunzîndu-şi rămăşiţele căzătoare privirii de copil timid care, cu obrazul stropit de apă, merge de-a lungul peluzei.

— Radioul cinematografului, spuse în şoaptă ziaristul la urechea prietenului său. Voi, cei care intraţi aici, lăsaţi orice speranţă. O să sfîrşesc prin a crede că treaba ia o întorsătură urîtă.

— Întorsătură urîtă, de ce?

Cu o expresie uimită și sfidătoare Tjalko îl fixă cu ochii săi holbați. Nu trebuie să se emită o astfel de opinie. Viitorul era în mîinile lor. Să nu emiți o asemenea opinie — sigur că nu, de vreme ce ochii mici și apropiați nu exprimau nici o emoție și îl umpleau pe celălalt de frică și consternare, ca o noutate de ziar redactată într-un limbaj fără menajamente.

— O simt în oase.

Oh ! și el o simțea în oase, numai că refuza să o simtă și în suflet. Iată-i acum, formînd un lung șir pe trotuar, supravegheați de trei polițiști, pe cînd autocarul se îndepărta traversînd mulțimea furtunoasă. Un grup burlesc : Wim Kwets, înfășurat într-un pardesiu prea mare pentru el, care mătura pămîntul de jur împrejur pînă departe ; pastorul în cămașă de noapte sub redingota sa încheiată, un bătrîn fanfaron cu pălăria așezată într-o parte pe cap (înainte cu treizeci de ani această pălărie i-ar fi conferit alura unui artist. Veenstra obișnuia să spună că în această epocă pastorii îi imitau pe artiști, și că în secolul al XIX-lea artiștii îi imitau pe pastori) ; Van Schaerbeek, aplecat în mod patern spre Aagje, și apoi maică-sa, poate personajul cel mai neplăcut al grupului care, sub gambele în formă de sticlă, de spioană cu egretă din cel mai detestabil dintre filmele nemțești, sărea din autocar bizară ca o tînără cochetă care vrea să facă o plimbare la Goslar sau la Leutseelkirchen — puah ! Te ridică din pat și te bagă în aceeași oală cu toată lumea. Spiritul său sportiv se revolta mai mult împotriva unor asemenea tovarăși, decît împotriva polițiștilor sau contra spectacolului idiot promis la intrarea cinematografului. Acest Van Schaerbeek, acest cucernic ipocrit, care cotrobăia în danturi false rău mirositoare alături de o fată cu părul cărunt ! Și ceva ce era mult mai grav : cel mai bun prieten al său îi devenise mai străin decît oricine pe lume... Scoțînd un mormăit, el se depărtă și o șterse englezește, pentru a pune o distanță oarecare între el și ceilalți.

Ca un șobolan Tjalko Schokking se pierdu în obscuritatea opacă din preajma cinematografului inundat de lumina orbitoare. Pe urmă începu să alerge ca sportivii, în văzul tuturor. Nu era oare ciudat că era singurul care a avut această idee, că era singurul care a refuzat să se lase împins ca o oaie într-o prăpastie, de către polițai mărginiți care păreau, de altfel, să fi cedat întreaga lor autoritate unui bărbat cu banderolă albă, un amărît de burghez oarecare, comportîndu-se din toate punctele de vedere ca și cum ar fi fost superiorul lor ? El fugea pentru a-și salva viața, făcea lungi salturi, drept în fața lui, ca o

săgeată ; avea cheia ușii de la intrare în buzunar, putea așadar să pătrundă în clădire, dacă voia...

În spatele lui auzi vocea maică-sii.

„Tjalko !". Se opri, se întoarse. Își zări colocatarii, formînd un șir dezordonat precedați de un bărbat care glumise cu polițaii ; înaintau încet către intrarea cinematografului. Doar maică-sa rămăsese în urmă ; cu un aer grav, atent, nu prea sever, privea fix în direcția lui și fața ei rotundă părea subțiată. E adevărat că nu era în stare să alerge, nu, Tjalko nu putea să o părăsească acolo, singură. El se dovedea deja incapabil să o înțeleagă, deoarece era evident că ei i-ar fi plăcut să ia conducerea acestui cortegiu demn de milă ce pornise către intrare. Și în loc de asta iat-o căutîndu-l din ochi, împiedicată să exercite o funcție care îi revenea de drept. Altădată, pe vremea plimbărilor lor în tovărășia tatălui și a fratelui său, mort de tînăr, ea deschidea întotdeauna drumul ; tatăl ei o poreclise „vîrful" (iar el credea că taică-su voia să spună „poanterul" *). Reveni alergînd la fel de repede ca adineauri. Cînd ajunse lîngă ea, maică-sa îi spuse calm :

— Trebuie să mergem să vedem ce se petrece în interior. Bărbatul de colo a fost foarte amabil, ne-a întrebat în ce an sîntem născuți : cu toții după anul 1850, pastorul cam tot pe-atunci.

— Slavă Domnului, murmură Tjalko.

— S-ar părea că are o aversiune față de secolul XX, dar treaba e aranjată. Altminteri, va trebui să ne despărțim.

— Într-adevăr, este limpede ca bună-ziua, este evident.

Dar maică-sa era invulnerabilă la ironie, cînd își punea ceva în cap. După o clipă se și afla în fața bărbatului cu banderola albă, ca și cum acesta n-ar fi încetat să i se adreseze decît ei și numai ei.

---

* Joc de cuvinte (în ol.) : spits = vîrf ; spits (hond) = pointer : cîine de vînătoare englezesc.

II

Cinematograful

ÎNDATĂ CE TJALKO A TRECUT PRAGUL DE PIATRĂ de Ardenne al edificiului, lumea s-a și îmbulzit din toate părțile și un dangăt de clopote a înlocuit fanfarele de trompete. Clopote de toate felurile, mari și mici, participînd la nașterea acestui ritm al dangătelor suav și pios, care îi făcu pe cei doi bătrîni Kwets să-și încordeze auzul ; cele mai mari scoteau sunete grave cu încăpățînarea unei muște verzi bete într-o cameră cu geamuri dînd spre grădină. Clopotele mici cu sunete piițigăiate încercau cîteodată să dea tonul, dar surorile lor de bronz cu voce mai gravă redublau atunci fuga pentru a protesta împotriva acestor clinchete frivole. De altfel, difuzoarele bîzîiau și sporovăiau pe nas, oamenii se grăbeau să le remedieze. O voce impetuoasă de bărbat urmă deodată după sunetele de clopote atenuate ; anunța cu solicitudine că s-au ascultat clopotele din Bethleem, o înregistrare realizată datorită unui nou procedeu acustic pe care îl explică pînă în cele mai mici amănunte. „Dragi ascultători, vom întrerupe acum pentru cîteva clipe emisiunea noastră de muzică religioasă pentru a vă permite să consacrați toată atenția dumneavoastră formării de grupuri. După cum bine știți, vi se vor încredința cartonașe de culori diferite pentru fiecare jumătate de secol ; drumul pe care dumneavoastră va trebui să-l urmați este indicat pe ele. Dat fiind faptul că s-au produs deja erori, vă reamintesc că data nașterii, și nici o altă dată, e cea care se ia în considerare. Această măsură vă garantează unele avantaje ; într-adevăr, vă veți simți mult mai bine în compania contemporanilor dumneavoastră. Nu vă înghesuiți, doamnelor, domnișoarelor și domnilor, deoarece cu cît vă veți impacienta mai puțin cu atît se va termina mai repede. Nu aveți nici un motiv să vă enervați. Vă vom oferi spre ascultare după aceea puțină muzică a ansamblului nostru „Har-Maghedon-Ramblers". Dacă ne mai rămîne timp, veți asculta pe urmă muzică religioasă. Apoi voi reveni, dragi ascultători, și sper că se va înțelege atunci că totul se petrece în cea mai perfectă ordine. Veți putea obține informații de la domnii

cu banderolă albă purtînd un M roșu. Doamnelor, domnișoarelor și domnilor, pe curînd !“ Vocea tăcu. Îi urmă o melodie îndrăcită de jazz. Numeroși auditori ascultaseră atent această alocuțiune, la fel ca și domnul al cărui braț drept era decorat cu un M mare de culoarea sîngelui ; acesta privise ca în transă spre înalt, de parcă ar fi vrut să primească toate vorbele pe obraz. Avea totuși o față vulgară, insignifiantă și un nas turtit, însă era foarte afabil și la fel de prolix pe cît fuseseră polițiștii de taciturni nu numai cu locatarii imobilului, ci de asemenea cu cei care intrau încet și i se adresau, ignorîndu-și propriii ghizi înarmați cu banderole, pentru a obține informații. El repeta fără încetare sloganul „nici un motiv să vă enervați“ — ceea ce provocă disprețul lui Tjalko ; omul începea niște considerații asupra datelor de naștere, descria în linii mari interiorul cinematografului ale cărui etaje erau legate între ele prin niște ascensoare : ei vor găsi toate aceste indicații în cifre și litere, pe cartonașele lor colorate. Omul ocoli dificultatea pricinuită de faptul că grupul celor doisprezece nu aveau cartonașe albe pentru îmbrăcăminte, decretînd că aceasta nu prezenta nici o importanță. Ce făcuseră cu hainele lor și cu cartonașele lor albe ? Fața i se lumină atunci cînd Van Schaerbeek ii arătă că nu aveau nimic altceva decît propriile lor haine ; privirile sale șterse atinseră cămașa de noapte a pastorului, costumul de lucru al lui Haack, pardesiul luxos al actorului pe spatele lui Wim Kwets pe care acesta, învățat deja după cîțiva pași greșiți îl ținea ridicat cu amîndouă mîinile ca un călugăr la W.C. — și spuse : „Dumneavoastră veți comunica toate astea casierei, un moment, voi merge cu dumneavoastră. Se înțelege de la sine că nu aveți cartonașe albe de vreme ce v-ați procurat veșminte din altă parte ; cazul nu e unic, s-a mai întîmplat, încă nu înțeleg prea bine în ce fel anume“. Cînd Van Schaerbeek ii declară că el, personal, nu înțelegea prea bine o mulțime de lucruri, celălalt rîse distrat, ridică mîinile într-un gest de apărare și îi conduse spre mijlocul holului.

Băgîndu-și carnețelul în buzunar — luase note pentru „un reportaj senzațional“, îi va spune el mai tîrziu lui Tjalko —, Veenstra întîrzie puțin ca să flecărească cu un tînăr zvelt care se ținea ceva mai la distanță. Acest băiat atrăgea atenția nu numai pentru că era cu capul descoperit — în rest fiind îmbrăcat ca toată lumea, chiar ca bătrînii cei mai în vîrstă —, dar mai ales pentru că avea o rană profundă la frunte, care nu sîngera și nu era pansată. Explicațiile domnului comunicativ i-au făcut să înțeleagă că li s-au furnizat tuturor haine iden-

tice ; în consecință, cei care purtau altele se recunoșteau prin însuși faptul că nu au beneficiat de acest privilegiu.

Cînd melodia estompată a clopotelor urmă muzicii de jazz, ei așteptau în șir în fața unuia dintre ghișeele închise, plimbîndu-și privirile prin holul vast. Acest spațiu imens cuprindea pe orizontală cel puțin jumătate din suprafața imobilului, și mult mai mult pe verticală. Pereții de culoare crem nu fuseseră deloc decorați și lumina cădea pe ei la fel ca pe afișele din exterior. Doar enormi M auriți într-o coroană de lauri, traversați de o sabie verticală și aplicați la intervale egale, întrerupeau uniformitatea acestor porțiuni imense de zid ; nicăieri tablouri, fotografii, afișe, nici chiar deasupra ghișeelor ; acest loc s-ar fi potrivit la fel de bine la Bursă ca și la templul nu știu cărei Muze. Se puteau număra pe puțin vreo patruzeci de ghișee ; în fața fiecărui ghișeu se afla o balustradă de aramă, de care se sprijineau cîteva persoane obosite. Ușile cu geamuri care dădeau spre interiorul edificiului, — dacă se putea numi interior ceea ce se afla dincolo de hol — erau acoperite de perdele galbene plisate. Domnea acolo o liniște extraordinară, cu toate că valuri de nou-veniți se înghesuiau fără încetare. Erau atîția la intrări încît purtătorii de banderole se vedeau obligați să oprească unele grupuri în prag. Era interzis să intri cu drapele, lozinci și banderole cu inscripții. Toți priveau fix înainte, uluiți, confuzi sau resemnați, îți sărea în ochi că membrii fiecărui grup nu șușoteau decît între ei, aruncînd mereu cîte o privire furișă peste umăr. Nimeni nu avea bagaj. Picioarele lunecau fără zgomot pe pardoseala de cărămidă netedă, lucioasă — un M gigantic fusese încrustat artistic în formă de monogramă, cu ajutorul unor mici pătrățele de mozaic ; dacă se producea uneori puțină agitație în jurul vreunui bărbat cu un singur picior care-și pierduse ghidul și sărea fără cîrje, în jurul vreunei femei care leșinase sau a vreunui copil fără mamă, curioșii placizi sau vreun individ alertat puneau repede capăt confuziei. Ajutoare benevole aduceau în mod regulat pahare cu apă, însă li se întîmpla să se înșele asupra adresei, căci toată lumea era palidă, pe de altă parte, cum privirile avide salutau fiecare eveniment neprevăzut, ajutoarele credeau că sînt mai mulți doritori de apă decît era cazul în realitate. Cu toate că nu te sufocai în holul vast, nu era nici frig, astfel că Wim Kwets și-a scos pardesiul. Maică-sa îl ținea acum pe braț, nu-i trecuse prin minte să i-l înapoieze lui Haack.

Henk Veenstra îl ajutase pe Tjalko Schokking care stătea în preajma mamei sale, bătînd-o din cînd în cînd pe umăr pentru a o liniști și a se liniști pe sine însuși.

— Am elaborat o nouă teorie, explică el cu voce scăzută ; își strecură mîna în buzunarul interior al vestei, însă nu scoase de acolo carnețelul. Am pălăvrăgit cu băiatul ăsta, vezi tu. Vrei să știi ce mi-a povestit ? Că el se născuse în 1801 și că l-au vîrît într-un grup de la 1750 la 1800. Rana de la cap i-a fost provocată cu o lovitură de cange pe care un șef de echipaj i-o dăduse vrînd să-l nimerească pe Ymuiden ; era mus, mi-a spus el, și e vorba de un accident, nu de o încăierare. Ce crezi tu despre o poveste atît de absurdă ? Dar cel mai extraordinar e faptul că vorbește o olandeză arhaică destul de caraghioasă, folosește cuvinte desuete pe care le înțeleg din întîmplare, dar care e posibil să fi supraviețuit în modul său de exprimare. Vrei să-ți spun ce gîndesc ? Că toții oamenii ăștia sînt nebuni. A avut loc o revoltă într-un azil de alienați și noi sîntem băgați cu toți la grămadă.

— Nu sări peste cal, Henk, îl sfătui doamna Schokking rîzînd.

— Ai putea la fel de bine să avansezi ideea că e vorba de o invazie a marțienilor, ripostă Tjalko cu acreală. Cea mai mare parte dintre oamenii ăștia se comportă la fel de normal ca noi, cu toate că trebuie să fi avut un acces de nebunie pentru a se lăsa aduși aici. Cum îți explici altfel că li s-au distribuit haine și cartonașe, și toată această organizare ? Flăcăii care poartă banderole nu mi se par deloc înfumurați ; ci din contră, fac pe dracu-n patru să ne aducă pahare cu apă, e adevărat sau nu ?

— Ca și cum un îngîmfat n-ar fi în stare să facă pe dracu-n patru ca să aducă pahare cu apă ! Văd bine că niciodată n-ai pus piciorul într-un azil de nebuni. Un dement e capabil să joace orice rol, chiar și rolul unui om foarte normal.

— Fie, însă o mie de demenți nu pot să joace toți același rol. Este evident că băiatul ăsta te-a dus de nas, domnule reporter ! Nu-i așa că ți-a cerut bani ?

— Bani ? repetă ziaristul silabisind. E bizar, dar am impresia că toți oamenii aceștia exact de bani se sinchisesc cel mai puțin. Am agățat cîțiva ; o fată, o copilă cam înapoiată, m-a întrebat dacă e bine înțolită, un altul mi-a vorbit de sala asta vastă, însă toți aveau într-un fel aerul... că sînt detașați de toate...

— Și eu am aceeași impresie, declară doamna Schokking, ușor absentă.

Ea privi cu atenție ghișeul în fața căruia așteptau; după cîteva clipe acesta se deschise cu zgomot și încadră un cap de femeie coafată fără originalitate.

— Puțin îți pasă de tot și de rest, nu-i așa? strigă Tjalko indignat.

— Nu mie, celorlalți, răspunse maică-sa, și înainta dînd din coate.

Van Schaerbeek se apropia de ei.

— Permiteți să vă deranjez o clipă? E vorba de — am discutat deja cu domnul Kwets despre asta — e vorba de faptul că noi credem că am descoperit, în sfîrșit... ă... ă... sensul profund al acestei comedii.

— Vă contrazic de pe-acum, făcu Tjalko.

— Bine, desigur, nu este decît o supoziție, și dentistul își ridică mîinile ca și cum ar fi cedat în fața oricărei contraziceri. Noi credem că este vorba de o afacere publicitară organizată de către direcția cinematografului. Asta ar explica totul; nu s-a întîmplat nici un lucru care să nu se poată explica plecînd de la această ipoteză.

— Ba da, muzica...

— Muzica?

— Pe cînd așteptam noi lîngă autobuz, chiar înainte de a întreprinde excursia noastră...

— Emana din mașină, totuși!

— Poate că da, însă eu rămîn la ideea de a o contesta. Apoi, străzile astea goale?

— Există un mijloc de a obține așa ceva, cu condiția să-ți organizezi minuțios afacerea, interveni Veenstra. Ajunge să postezi niște santinele și să distribui manifeste alarmante. E ușor. Evident, te expui la niște urmări judiciare dar consideri amenda în contul profiturilor și pierderilor. Ceea ce găsesc cu mult mai bizar, e faptul că nu recunosc locurile. E prea spațios. Ușile acelea dau fără doar și poate în strada din spatele clădirii — și enunță numele străzii. Și-apoi nu cred să-și fi propus să lichideze dintr-o singură mișcare clienții. S-ar putea să fim hipnotizați...

— Sau să trăim un vis, zise Tjalko și, adresîndu-se cu falsă politețe dentistului: Domnule Van Schaerbeek, vă rog, aveți amabilitatea să mă ciupiți de braț...

— Nu vreau să-mi impun părerea, declară acesta cu un surîs fin. Sînt mai multe argumente împotrivă decît pentru. De pildă vedeți afișe în interior? Pe de altă parte, cum se explică animația din piața asta, în centrul orașului, dacă s-au postat santinele, permiteți-mi să vă atrag atenția, domnule Veenstra; santinelele nu protejează trecerea... ă... autorităților, nici a poliției. Cu toate că poliția, poliția...

— Nu, ceea ce am spus nu corespunde cu nimic, admise ziaristul. Pur și simplu am vrut să acord o șansă supoziției dumneavoastră.

— Va să zică așa! Perfect! răspunse cu vioiciune dentistul. Însă am ținut să vă expun problema, domnule Veenstra, pentru că sînteți ziarist. Nu aveam intenția... ă... domnule Veenstra, continuă el, ca și cum ar fi început o nouă conversație, domnule Veenstra credeți că direcția cinematografului e capabilă să întreprindă o asemenea afacere? Am auzit povestindu-se într-o zi... ă... niște povești ciudate în legătură cu acești oameni. Vorbe. Evident, nu vreau... ă...

— O, da! povestea calului, spuse Veenstra după o clipă de gîndire. Într-adevăr era puțin exagerată. Cică l-au pus pe un cowboy să sară călare într-un canal; cowboy-ul a făcut un plonjon, calul a ajuns la țărm înotînd însă evident că nu a reușit să-l escaladeze; a trebuit să se aducă mașina firmei Singer.

— Au scos calul din canal cu ajutorul unei mașini de cusut! îl zeflemisi Tjalko flegmatic.

— Ha! ha! ha! Altceva, domnule Veenstra: ce credeți dumneavoastră despre această literă M?

— Mörder. Filmul cu Peter Lorren. Numai că e un film la fel de vechi ca Irod.

— Poate că numele proprietarului, sau cel al trustului începe, din întîmplare, cu un M?

Veenstra dădu din umeri. Exasperat, Tjalko zise:

— De ce nu-l întrebați pe domnul Haack? Ăsta profesează arta de a-i amuza pe ceilalți, el trebuie să fie la curent.

— Oh! oh!, făcu dentistul, și expresia timidă a ochilor săi cenușii, candizi, trăda faptul că el considera conversația ca și terminată. Ceea ce spuneti este destul de delicat... Domnul Haack s-a declarat complet incompetent.

Se întoarse stîngaci si se găsi în dreptul bărbatului cu banderolă, pe fața căruia se citea nemulțumirea. Acesta îl luă pe Van Schaerbeek de brat și spuse cu o amabilitate de serviciu:

— Domnilor, nu lăsați să vă treacă rîndul. Priviti, prietenii dumneavoastră sînt deja serviti. Nu trebuie văzut totul în negru. Grăbiți-vă, domnilor, nu-i faceti pe ceilalti să astepte.

În timp ce Van Schaerbeek și Veenstra se grăbeau să ajungă la ghișeu, lîngă doamna Schokking care se agita fluturînd în mînă un cartonaș roșu tipărit, Tjalko acceptă provocarea.

— Mi-ați împuiat capul! Dacă nu vedeam totul în negru, n-am fi aici, domnule! Absolut de bună voie

luăm parte la această comedie, din curiozitate, iar eu din obedienţă filială. Dar ce s-ar fi întîmplat dacă am fi luat-o la sănătoasa ? Eu am şters putina chiar adineaori şi nu mi s-a întîmplat absolut nimic ; dacă am revenit asta a fost numai din cauza maică-mii. Sperăm în orice caz să primim bilete de favoare dacă trucul vostru publicitar iese bine !

Uluit, domnul îl privi fix.

— Haideţi, spuneţi-mi ce-o să ni se întîmple dacă o întindem ?

— Prezentaţi-vă de urgenţă la ghişeu, răspunse individul cu arţag şi, adresîndu-se casierei : Da, merge, domnişoară. Mai sînt încă trei care nu au bon de îmbrăcăminte. Asta-i tot. O să vă încredinţez în curînd douăsprezece chitanţe.

Grupaţi în cerc, pastorul, familia Kwets şi cele două femei tinere examinau cartonaşele lor roşii, în timp ce Meyer, cu un aer sceptic, citea cu voce tare literele şi cifrele care figurau pe al său. Acum, că se aflau în posesia unui cartonaş al lor se simţeau mult mai bine dispuşi, în special pastorul Van der Woght care se bucura ca un copil. Wim Kwets şi-l prinse pe al său de şapcă, însă acul se desprinse şi cartonaşul căzu la prima criză de tuse ; îl băgă în buzunar şi nu se mai sinchisi de el. Cît despre dentist şi despre cei doi bărbaţi tineri, domnişoara s-a arătat binevoitoare : le-a solicitat numele şi anul naşterii, a înscris aceste informaţii pe cartonaşe, apoi le-a ştampilat — ştampila reprezenta un M cu spadă, o coroană de laur şi cifrele 19—11 şi 20 ; pe urmă le-a încredinţat cartonaşele şi, înclinînd capul, a căutat din priviri pe cei ce urmau la rînd : un bărbat cu barba tunsă scurt şi o femeie însărcinată urmată de un şir de bătrîni tremurători care se ţineau de degetul mic şi care încercau fără întrerupere să facă nişte reverenţe servile în spatele altora ; unul dintre ei, al treilea din şir, era complet acoperit de cruste şi de pete roşii, ascunse parţial sub un pansament.

Insul cu care se certase Tjalko îi conduse pe cei doisprezece colocatari către interiorul cinematografului ; pe prag se înghesuiau o mulţime de oameni. Un zgomot de paşi răsună în spatele uşilor cu geamuri şi perdelele galbene se unduiră, ca şi cum cineva ar fi privit de după ele ; vocea bărbatului luă din nou locul muzicii religioase.

— Dragi ascultători, va veni şi momentul cînd vi se va permite să pătrundeţi în clădire. Am prefera, şi, de altfel, e în interesul tuturor, ca lucrurile să se petreacă în cea mai perfectă ordine. Unii dintre dumnea-

voastră vor trebui să ia ascensorul, alții să folosească scările. Cea mai potrivită întrebuințare pe care puteți s-o acordați timpului care vă rămîne este să studiați cartonașele ; mai mult chiar, cartonașele astea sînt utile dar vă pot da de furcă dacă nu le acordați întreaga dumneavoastră atenție. Cei care n-au învățat să citească, copiii și, poate, de asemenea și cei încărcați de ani — alte vremuri, alte obiceiuri, nu-i așa ? nu este cazul să fie rușinați — n-au decît să apeleze la vecinul lor. O să vedeți pe cartonașul dumneavoastră o serie de cifre urmate de o literă care vă va indica drumul pe care să-l urmați ; aceste cifre și aceste litere se găsesc, foarte bine luminate, pe ascensoare, deasupra scărilor și a fiecărui punct unde ați putea ezita. Fiecare grupă să-și aleagă un ghid responsabil de... Înainte de a continua, iată un S.O.S. ! Catharina Aleida, fiica lui Willem, fără nume de familie, născută în 1643, s-a rătăcit de grupul ei. Este o fetiță de opt ani, ușor de recunoscut deoarece are semne de variolă. Dar nu sînt semnele obișnuite... cicatricele sînt de dată recentă. Cei care o cunosc sau cei care o întîlnesc sînt rugați să o îndrepte spre intrarea principală... Spuneam deci că dumneavoastră trebuie să desemnați o persoană de încredere care va fi însărcinată să fie atentă la indicații și să le confrunte cu cele care sînt scrise pe cartonaș. Cartonașele tuturor membrilor unui grup sînt identice, în consecință, aceștia nu trebuie să-și facă nici o grijă, nu au decît să-și urmeze ghidul. Domnii care v-au ghidat pînă în prezent nu vă vor mai însoți ; totuși, dacă întîlniți dificultăți vă veți putea adresa posturilor de ajutor, care vă vor furniza informațiile de care veți avea nevoie. În interior radioul nu va funcționa pentru a nu vă distrage atenția, însă veți auzi totuși o muzică dulce. Țin să vă mai semnalez că anumite itinerarii se confundă. N-am putut preîntîmpina acest inconvenient, edificiul nostru este vast dar din nefericire nu-i infinit. În consecință, veți zări cîteva grupuri și vă veți încrucișa din cînd în cînd. În asemenea situații nu vă lăsați derutați și nici atrași, doamnelor și domnilor, nu legați conversații cu celelalte grupuri, nu cereți informații de la cei cu care vă întîlniți la răspîntii. De altfel e evident. Fiecare din noi urmărește un scop personal, fără discuție unul sublim și nu putem tolera nici un schimb de vederi asupra acestui lucru, asupra anumitor lucruri, înțelegeți ce vreau să spun. De fapt s-ar putea să vi se reproșeze vorbăria dumneavoastră. Așadar, dragi ascultători, ora solemnă a sosit, intrați, în ordine desăvîrșită, consultați-vă cartonașele,

nu vă enervați, nu... Vocea tăcu, se șușoti ceva în fața microfonului — Da, prefect. Dragi ascultători, organizarea prevăzută pentru a vă conduce la locul dumneavoastră de destinație provizorie diferă cu totul de cea de aici : mai multe cifre, mai multe litere ; sistemul este mult mai simplu, vi se va explica la fața locului. Deci, doamnelor, domnilor, vă doresc o călătorie plăcută, cele mai bune urări ale mele vă însoțesc. Repet încă o dată : ora solemnă a sosit, ora în care veți putea în sfîrșit să pătrundeți în edificiu. Cu cît veți păstra o ordine desăvîrșită cu atît...

Alți purtători de banderole deschiseră ușile chiar înainte ca speaker-ul să fi lansat S.O.S.-ul său ; mulțimea se precipita, la fel ca și grupul doamnei Schokking — care se erijase fără să ezite în ghid, iar mentorul lor o trata deja ca atare. Încăperea în care au pătruns era mult mai modestă decît holul, plafonul evident mai coborît. Douăzeci de uși de ascensor ocupau partea cea mai mare a pereților, ceva mai la dreapta se aflau două scări, și în extrema dreaptă, un planșeu în pantă lină care ducea spre o scară îngustă ; judecînd după așezarea treptelor, această scară se arcuia dedesubtul altor două. Privirea nu descoperea partea de sus a acestora, cu toate că ele erau perfect drepte. În fața scărilor și a ascensoarelor se aplicaseră deasupra niște cifre și niște litere puse în evidență de o lumină roșie ; a fost o jucărie pentru doamna Schokking să-și conducă mica trupă, cu ajutorul cartonașului ei, la ușa ce le era desemnată, fără să trebuiască să recurgă la serviciile purtătorului lor de banderolă care sporovăia cu un coleg acolo unde planșeul intra în pantă în preajma unui vestiar unde erau agățate niște veșminte, probabil ale casierelor, niște pălării și pardesie. Printre acestea atîrna o pernă pneumatică umflată pe jumătate.

Nu au încetat să studieze cartonașele ; pastorul Van der Woght, care-și uitase ochelarii, cerea să i se citească și să i se explice totul. Cartonașele nu conțineau altceva decît cifre și litere dispuse în coloane. Veenstra făcea însemnări în carnețelul său. Mai multe persoane se adunaseră în fața ascensorului lor ; omul cu banderolă le spuse că trebuie să-și aștepte rîndul și îi invită să se retragă ceva mai la distanță : fiecare grup urca izolat, nu puteai nici să ajungi nici să deranjezi alte grupuri ; era evident, trebuia să fie ordine și disciplină. Niște grupuri de douăzeci de persoane, sau chiar mai mult, urcau deja din greu scările, la intervale egale, conform instrucțiunilor ; domnii cu banderole făceau tot ce puteau ca să evite erorile și confuziile ; li se mulțu-

mea pentru grija lor prin semne, și din cînd în cînd cîte unul chiar le strîngea mîna. Un grup s-a înșelat într-adevăr și s-a îndreptat către scara strîmtă. Un purtător de banderolă, un omuleț cu cap de vultur, se repezi imediat într-acolo, țipînd : „Nu ! Opriți-vă, opriți-vă ! Această scară ne este rezervată nouă !“ Cînd reveni cu delincvenții se izbi de îndrumătorul atașat la grupul lui Tjalko. „Își imaginează, probabil, că acesta este drumul cel mai scurt, pe cînd aici nu există un drum mai scurt !“ Celălalt bombăni că toate drumurile duc la Roma, sau ceva de genul ăsta, însă nu lăsa impresia că se interesează prea mult de incident. El recapitulă încă o dată instrucțiunile pentru doamna Schokking și își exprimă uimirea că ascensorul întîrzia. Cîteva ascensoare transportaseră deja în două rînduri pe vizitatori, avuseseră deci ocazia să constate că erau niște frumoase cabine spațioase, bine iluminate, pe care cei ce le ocupau trebuiau să le manevreze singuri.

Așteptînd ascensorul, Tjalko Schokking și prietenul său au încercat să obțină, pe furiș, niște informații. Domnul cu banderolă nu era deloc dispus să le furnizeze ; el debita mașinal ceea ce fusese învățat, și colegii săi nu păreau cu nimic mai valoroși. Pe de altă parte nu era convenabil să-i acostezi pe oamenii care se îngrămădeau în ascensor ; în consecință își încercară norocul pe lîngă cei care trebuiau să se folosească după ei de același ascensor ; asta le oferea avantajul de a trece mai ușor neobservați. Grupul număra un flăcău cu aspect jalnic, un domn corect, sanguin, care nu înceta să-și treacă mîinile peste frunte, un omuleț al cărui obraz era săpat de riduri incredibil de profunde, și alți cîțiva de soiul ăsta. Oamenii aceștia pălăvrăgeau între ei, de ce n-ar fi putut spera să obțină de la ei niște lămuriri ? Uzînd de tact profesional, Veenstra își întinse năvoadele ; încercă să se pună în situația lor și să se adapteze la demența lor specială : începu prin a se informa asupra anului lor de naștere ; află că membrii acestui grup, destul de numeros, erau și ei născuți în 1850, însă nici unul nu apucase ziua de după sfîrșitul de secol. La întrebarea : de unde veneau ? omulețul ridat răspunse că veneau probabil din același loc ca și Veenstra — cel puțin, în sensul general al expresiei, căci erau trei posibilități și chiar mai multe, însă el nu voia să dizerteze prea îndelung, așa ceva friza mai curînd crima, nelegiuirile de nemărturisit ale mamelor denaturate și ce mai atîta caz ? și dacă era cumva mai mult, pe scurt, să nu se mai vorbească despre asta — oare Veenstra uitase instrucțiunile ? Ziaristul răspunse că-și amintea

foarte bine niște instrucțiuni și că se putea, totuși, flecări prietenește. La acestea omul în ochii căruia se citea neîncrederea dădu înapoi și se trase mai la distanță. Ziaristul plecă în căutarea unei noi victime — ceilalți se retrăseseră și ei înspăimîntați și intrigați — cînd omul cu banderloă se apropie de el :

— Nu aveți voie să vă ocupați de alte grupuri, domnule ! Dumneavoastră nu respectați așadar nimic ?

— Puține lucruri, declară Veenstra. Sînt reporter. Nu trăiesc decît pentru ziarul meu.

— Ziarul dumneavoastră ! Aveți de învățat încă multe lucruri.

— Și dumneavoastră ! interveni Tjalko arțăgos. De exemplu, dumneavoastră trebuie să mai învățați că...

Din fericire pentru el — căci încă nu găsise ceva de care ar fi putut să-l acuze pe domnul pasionat de convenience — ascensorul lor a ajuns tocmai în acest moment. Ușile s-au deschis brusc ; un bărbat lugubru în salopetă a ieșit și i-a strigat omului cu cap de vultur : „Funcționează din nou aproape normal, domnule, însă mi-a fost frică să nu cadă". Înspăimîntat, vulturul duse un deget la buze, apoi ridică brațele spre cer pentru a-și atesta astfel ignoranța sa absolută în ce privește funcționarea unor ascensoare. Gesticulînd și strigînd, adversarul lui Tjalko încercă să-l împingă pe acesta în cabină, unde doamna Schokking începuse deja să confrunte tabloul de comandă cu cartonașul ei. Intrară unul după altul și Kwets îl întrebă pe ghidul de care trebuiau să se despartă acum :

— Așadar, dumneavoastră ne garantați că vom ieși vii ?

Mut de uluire, omul a făcut un pas înapoi ; ochii săi reflectară un puternic reproș în măsura în care erau capabili să reflecte ceva.

— Să ieșiți vii ? Ce vreți să spuneți ?

— Eh ! și dumneata, nici dumneata nu ești altceva decît un biet număr ! spuse Kwets peste umăr și merse foarte aproape după ceilalți.

Această reflecție ultragioasă îl făcu să crească mult în ochii celorlalți. Richard Haack, care se mulțumise pînă în prezent să arboreze un zîmbet superior, binevoi chiar să-l bată pe umăr în treacăt, redeșteptînd astfel în mod dureros gelozia în inima lui Tjalko : nu aruncase el oare sfidări mai mușcătoare purtătorului de banderolă ? Trebuia deci să taci timp de o oră pentru a avea dreptul la o recompensă pentru o replică ceva mai ageră ?

Fofilîndu-se între oamenii care soseau îngrămădindu-se și care, speriați, se dădeau la o parte, un cîine

mare, ciobănesc, veni în fugă. Cu capul aplecat, animalul alunecă asemenea unui țipar pe pardoseala netedă, adulmecînd mii de urme. Deodată, înălță capul și-și mișcă urechile ca pe niște giruiete nervoase, apoi, ca și cum o lovitură de baghetă magică l-ar fi transformat, el țîșni spre Wim Kwets, scoțînd un geamăt înăbușit de bucurie. Wim Kwets intrase în cabină, cîinele se ghemui la picioarele stăpînului său și acesta, cu ochii plini de lacrimi, se aplecă să mîngîie animalul pe cap, cîinele îi linse mîna. Ceilalți prea absorbiți de confruntarea tabloului electric cu cartonașul lor — doar doamna Schokking avea dreptul să procedeze așa, însă ghidul cu banderolă nu părea să fie bănuitor față de această răstălmăcire a instrucțiunilor — nu dădură nicidecum atenție acestei scene emoționante. Ghidul se indignă cu atît mai mult de prezența cîinelui. Gesticulînd el strigă :

— Este strict interzis să se intre cu animale ! La naiba ! Ce caută cîinele ăsta aici ? Nimic altceva, decît ființe omenești, nu cîini !

— Și de ce nu ? îl luă peste picior Tjalko, care nu văzuse cîinele și care se străduia să închidă ușile ascensorului. Unele ființe omenești sînt niște cîini !

— Scăpați-mă de bestia asta murdară ! urlă omul, dar ușile se închiseseră.

Tjalko zări cîinele și remarcă dragostea nemărginită a lui Wim Kwets. Strigă :

— Apasă pe buton, mamă !

Ascensorul porni cu o viteză atît de vertiginoasă încît cei ce-l ocupau au fost proiectați unii peste alții ; cîinele începu să latre furios. O senzație îngrozitoare, ca și cum ar fi fost loviți în stomac, îi tulbură pe toți și această senzație de rău persistă mai multe minute, căci viteza creștea încă : cei care erau mai mult sau mai puțin familiarizați cu tehnica s-au gîndit imediat la o anomalie, la un deranjament mecanic — la o aventură oribilă într-un ascensor nebunesc. Doamna Schokking a fost întrebată dacă era sigură că apăsase pe butonul indicat. Ea a răspuns „da“, dînd din cap, rîzînd, însă lătrăturile cîinelui i-au acoperit vocea. Meyer urlă : „Ăsta e cică un ascensor ! Nu există vreo modalitate de a ieși din el ?“ ; avea ochii holbați, dar roșeața de fanfaron din obraz i se menținea nealterată. Cele două femei tinere se stăpîneau admirabil. Haack se așezase pe vine lîngă cîine și lîngă Wim Kwets ; se ținea de stomac cu amîndouă mîinile și închidea ochii, nu pentru că i-ar fi fost frică, ci pentru a învinge amețeala care făcea ca inima să i-o ia razna. „Nu există o sonerie de alarmă ?“ strigă

Veenstra. Deodată fură din nou proiectați unii peste alții, de data asta printr-o scuturătură orizontală, și auziră foarte aproape de ei un vuiet care părea să provină de la o avalanșă de pietre. Mișcarea pe orizontală se prelungi, desigur ascensorul scăpase din puțul său vertical. Dintr-o dată spaima îi cuprinse pe toți, chiar pe cei mai curajoși. De la intrarea în scenă a polițiștilor, era primul incident care lua, incontestabil, în derîdere legile rațiunii și ale vieții sociale; ipoteza unui val de demență sau a unui truc publicitar nu mai era o explicație plauzibilă. „Fă-l odată să tacă pe cîinele ăsta!" strigă doamna Kwets cît o ținea gura, înfundîndu-și degetele în urechi ca și cum ar fi trebuit să li se atribuie acestor lătrături faptul că erau proiectați în spațiu ca o cometă mișcîndu-se în zig-zag. Meyer urlă: „La dracu! sîntem pierduți, prieteni!" Tjalko își astupă și el urechile, pentru a auzi altceva decît lătrăturile, strigătele ascuțite ale doamnei Kwets și vocea mamei sale, al cărei calm îl irita cu atît mai mult — pentru a auzi ceva din sine însuși, fanfara de trompete de mai înainte sau, în lipsa lor, dangătele de clopot sau aclamațiile de pe terenul de fotbal. Vocea maică-sii pătrunse totuși trecînd prin vîrful degetelor sale: „Haide, nu e cazul să ne credem pierduți înainte de a cădea!" și în același timp, acoperind-o, auzi pulsațiile ritmice, sinistre, ale puternicei pompe înnebunitoare a inimii, care se spărgeau de oasele sale craniene, ca oceanul dezlănțuit într-o grotă din Fingal înțesată de uriași surprinși de un val seismic legendar și frîngîndu-și mîinile. Mi-e frică? se întrebă el. Lăsă mîinile să-i cadă și, sprijinindu-se de peretele trepidant, palid ca un mort însă drept ca luminarea el zîmbi privindu-l pe prietenul său Veenstra, care, căutîndu-și carnețelul în buzunar scosese de acolo o țigară pe care o ținea între degete, neștiind ce să facă cu ea. Buzele subțiri ale lui Veenstra se mișcau — „nici un motiv să ne enervăm" — nu-l înțelegea? — dar fața lui de cimpanzeu roșie ca o cărămidă exprima atenția aceea totală pe care directorii de ziare o apreciază atît de mult.

Ascensorul a mai făcut trei mișcări de tangaj, ca o barcă ridicată de stîncile ieșite din apă, apoi s-a calmat, și-a moderat viteza și a urmat o traiectorie mai logică în spațiu. A ajuns din nou în puțul său, menajînd stomacurile și conformîndu-se la „ritardando"-ul dirijorilor celebri. Chiar atunci s-a oprit, ușoara smucitură nu a provocat decît un mic salt de bucurie. Meyer spuse: „Iată-ne ajunși, nu ne-am descurcat prea rău, în cele din urmă". Doamna Schokking puse imediat mîna pe

mînerul de oțel al ușii. Semănau cu toții acelor pasageri care au uitat imediat neplăcerile răului de mare : stomacul nu-i mai deranja, nu fuseseră de fapt bolnavi, ci îngroziți. Wim Kwets își răsucise batista pătată cu verde în chip de zgardă pentru cîine ; era mai mult decît trebuia, căci animalul părea dispus să-l recunoască pe băiat drept stăpîn al său.

Un bărbat în salopetă albastră aștepta în fața ușii ascensorului. Stătea cu spatele la o sală luminată numai de niște cifre roșii plasate deasupra mai multor uși. Un grup mic, adus de alt ascensor, s-a îndepărtat cu precizie prin una din aceste uși ; oamenii din grup o lăsaseră deschisă dar după cîteva clipe ea a fost închisă de către o tînără care se întorsese din drum : intrigată, aceasta privi grupul doamnei Schokking și buzele ei au schițat un sărut cînd privirile ochilor săi negri s-au încrucișat cu ale lui Tjalko. A dispărut imediat, însă tînărul avu impresia că a mai întîrziat puțin pentru a pîndi prin întredeschiderea ușii.

— Funcționează convenabil ? îl întrebă omul în salopetă pe Van Schaerbeek, aparent cel mai demn dintre cei ce ocupau liftul și, de asemenea, cel care a trebuit să lupte cel mai mult cu spaima.

— S-a mai zgîlțîit ?

Cum Van Schaerbeek a lăsat și cea de-a doua întrebare tot fără răspuns, celălalt a continuat :

— Și-a mai făcut de cap, domnule ?

— Niciodată nu m-am servit de un ascensor care să se comporte mai puțin bizar decît acesta ! Nici un motiv să vă enervați. Era evident că Tjalko îl ironiza perfid și, pe cînd îl bătea prietenește pe umăr pe omul în salopetă, trebui să se stăpînească, pentru a nu-l pălmui. În orice caz, se simțea ușurat. Nu mai avea de ce să se teamă, tocmai privise moartea în față, astfel încît putea să spună că nu mai există nici un motiv să se enerveze. În ciuda siguranței pertinente cu care îi pusese întrebări dentistului, ca un subordonat conștient că are dreptul de a primi informații, omul în salopetă arboră o expresie afabilă, nu prea vioaie ; o cută adîncă între sprîncene marca locul unde i se grefau ideile, opiniile și ordinele date de alții.

— Ascultă, zise Tjalko blînd, ascensorul ăsta nu face doi bani. Spune-mi, cînd a-nceput treaba asta ?

El schiță un gest circular. Pentru a-și supune întrebarea atenției funcționarului care nu era prea iute la minte, Tjalko adăugă : „Această harababură".

Omul îl privi fix, cu amabilitate, însă afişînd un zîmbet încurcat, ca şi cum urma să-i dea un răspuns dezagreabil.

— Ce e cu întrebarea asta, domnule! Nu găsiţi cuvîntul „harababură" puţin cam tare? Îmi dau seama că nu l-aţi dibuit încă pe bătrîn?

— S-ar putea foarte bine să ai dreptate!

Încă un nebun! Dacă treaba asta o ţinea tot aşa, se va dovedi că Veenstra avea dreptate. Adresînd un salut scurt omului, el se grăbi să-i ajungă pe ceilalţi care, aflaţi în subordinea mamei sale, stăteau în faţa unei uşi confruntîndu-i cifrele şi literele cu indicaţiile menţionate pe cartonaşul roşu. Omul în salopetă îl chemă:

— O clipă, domnule. Dacă grupul dumneavoastră trebuie să intre pe această uşă, îmi permiteţi să vă rog să binevoiţi să-l supravegheaţi pe englez. A luat-o pe acolo acum vreo zece minute, deşi nu prea îmi vine să cred, cu toate că asta nu mă priveşte şi se află pretutindeni posturi de control, cel puţin aşa se spune. Un englez trebuie să se simtă descumpănit în străinătate.

— Dar ce-a făcut?

— A fost repartizat într-un grup, însă nu şi-a simpatizat însoţitorii. Fără îndoială, a plecat pe această uşă dar, dacă mă întrebaţi, vă voi răspunde că mă tem c-a şters-o cu prima ocazie.

— Exact ca şi mine. Dar ce poate să ni se întîmple, în definitiv, dacă spălăm putina?

— Nu cred că aşa ceva e posibil. De altfel ar fi cazul să vă felicit, dacă încercaţi.

— *All right*! făcu Tjalko rizînd. Îţi promit să mă ocup de acest englez simpatic.

Maică-sa îl chemă cu un semn; se deschise uşa; o luară de comun acord printr-un culoar scund, prost luminat, care părea săpat într-un perete stîncos ale cărui sinuozităţi nesfîrşite, dezordonate, le urmase. Se făcea cald şi umed; la intervale regulate şi la înălţimea omului, mici lămpi roşii, foarte aburite, se ascundeau în nişte nişe minuscule. Solul era alunecos. În spatele lor, departe, auziră uşa redeschizîndu-se, dar se pare că o voce nu permitea grupului următor să pătrundă atît de curînd după ei în coridor. Într-adevăr, instrucţiunile date prin radio prezentau o lacună: nimeni nu era îndrituit să dea unui grup ordinul de a avansa într-un fel sau altul; pe de altă parte, cîteva itinerarii se confundau parţial şi puteai să vezi că mai multe grupuri trebuiau să apuce exact pe acelaşi drum. Doamna Schokking deschidea cortegiul, verificînd atent cifrele şi literele; Wim Kwets şi cîinele lui veneau foarte aproape în urma ei,

băiatul mergea frînt de mijloc pentru a nu scăpa zgarda improvizată; după el înainta Meyer, care-și tampona fruntea; ceilalți, dintre care mai mulți mergeau doi cîte doi, formau coada cortegiului. Veenstra se alăturase lui Tjalko.

— *We are in for it.* *

— *Exactly.* Constat că te exersezi deja în vederea întîlnirii cu englezul. *Beastly affair this,* nu-i așa? *Look out for the crazy Briton. But that's eat and drink for you,* cel puțin dacă nu *meat and drink? The more lunatic, the more important, the selfish reporter will feel himself.* **

— *Your English wants improving.* *** De altfel mi-ar plăcea să trag o dușcă.

— Mă aflu deasupra acestor contingențe, răspunse Tjalko.

Au mai continuat cîtva timp acest dialog pueril, apoi au avut niște accese de rîs nebun, apoi s-au bruftuluit și s-au împins unul pe celălalt în peretele stîncos. Veselia lor nervoasă s-a dovedit foarte contagioasă. Meyer urlă: „Văd lumină, văd lumină, strîngeți încă un pic din dinți, doamnelor și domnilor, fetelor și copiilor, într-o clipă vom fi admiși în salonul de tir," — această glumă dezlănțui aplauze, căci culoarul săpat în stîncă și luminat de lămpile roșii — era oare aceasta o stîncă autentică? — deșteptase în mintea tuturor amintirea unei camere a ororilor, a unui labirint sau a unui palat de gheață aflat într-un bîlci. Dentistul declară pe un ton solemn că se afla, în mod cert, gaz ilariant în aer. Însuși bătrînul pastor Van der Woght afirmă că se distra foarte bine, numai că, era foarte obositor la vîrsta lui și el nu îndrăznea să pretindă că înțelegea mare lucru din toate astea. Se agățase de brațul Marthei Scheiberlich, care îl măsura din cap pînă în picioare cu un aer zeflemitor impenetrabil: în realitate ea era cea care nu putea să treacă de bătrîn, din cauza ochelarilor săi aburiți, pe cînd el își imagina că nu putea să treacă de ea. Cei doi tineri se dezlănțuiseră și strigau: „Băieți și fete, cîini și pisici, ceasul vostru din urmă a sunat, hip, hip, ura!" și „cîini și pisici, nu o apucați pe același drum!", lătrînd și miorlăind jalnic. Asta mai lipsea să

---

* Acum e acum.

** — Exact. (...) Impuțită treabă. Fii cu ochii-n patru la nebunul de briton. E aici pentru, tine și de mîncat și de băut. Sau poate chiar friptură și băutură? Cu cît e mai nebun, cu atît se va simți mai important un reporter plin de sine

*** Engleza dumitale lasă încă de dorit (în engl. în orig., n. trad.).

irite cîinele aflat în avangardă. Haack îi ajunse din urmă :

— Moderați-vă entuziasmul, consider că situația noastră nu e chiar atît de amuzantă cum pare.

Tjalko înghiți în sec și fu scuturat de o criză de tuse. Veenstra răspunse :

— Noi sîntem de părerea dumneavoastră. De aceea ne și amuzăm. Nimeni nu ne împiedică, nu credeți că e cazul să ne bucurăm de asta ?

— Domnul Haack găsește că debitezi copilării, interveni Tjalko. Dacă ai ști măcar în ce hal mor de frică ! Mai mult, el ignoră totul și restul în legătură cu englezul ăsta.

— Nu e atît de amuzant cum pare, continuă Haack, deoarece noi visăm, nu văd altă explicație.

— E aici o teorie învechită, respinsă de multă vreme de adunarea generală a francmasonilor seniori, declară Veenstra.

Vorbind repede, fornăind pe nas, cu bărbia înainte, Tjalko începu o tiradă mai mult sau mai puțin explicativă :

— *An Englishman, not an English woman, a young, curlyhaired young rascal, a rather attractive young rascal from Picca...* *

— Vă mulțumesc, domnule Schokking. Noi ăștia... sîntem expuși la aluzii de genul ăsta.

— Oh ! vă rog să mă iertați, îngăimă Tjalko, eu nu găsesc că este...

— N-aveți de ce. M-am obișnuit cu așa ceva. Domnule Veenstra, nu cunosc argumentele dumneavoastră împotriva ipotezei mele, însă, personal, nu găsesc o explicație mai bună. Trăim o aventură nemaipomenită, iar dumneavoastră nu faceți altceva decît să cîntați și să lătrați. Eu știu că visez, cred că această concluzie se impune...

— O invenție publicitară a cinematografului, se hazardă Veenstra fără prea multă convingere.

— Eu știu că sînt un alt fel de om. În calitatea mea de actor, am deseori această impresie — nu atunci cînd joc un rol ; cel puțin nu am mai trăit impresia asta de mulți ani — însă niciodată n-am resimțit-o atît de intens ca acum. Totuși, ceea ce e ciudat, este că eu visez cu dumneavoastră... vreau să spun — avu un rîs saca-

---

* Un englez, nu o englezoaică, un pezevenchi tînăr cu părul numai inele, un pezevenchi frumușel din Picca... (în engl. în orig., n. trad.).

dat — că dumneavoastră figurați în visul meu, că eu figurez în al dumneavoastră, și că fiecare din noi figurează în visul celorlalți ; că fiecare știe, sau ar putea să știe, că și ceilalți visează cu el. Este un vis cu douăsprezece dimensiuni, un fel de platou turnant. Chiar dacă discutăm despre acest vis, chiar dacă ne păstrăm îndoiala, sau îl luăm în rîs, sau lătrăm, tot nu vom reuși să ieșim din el...

— Și toți ceilalți, visează și ei ?

— Nu, doar noi îi vedem în visul nostru. La ieșirea de la spectacol am băut un pahar de apricot-brandy *, mă întreb dacă nu s-a amestecat în el vreun drog...

— Noi doi am băut bere. Familia Kwets, rom sau coniac, cred. Însă maică-mea n-a băut nimic, după cîte știu ; pastorul nici el, se înțelege, suferă de rinichi, iar Van Schaerbeek e băutor de apă.

— E posibil, de asemenea, ca ei să nu fie decît niște produse ale visului nostru, zise actorul, adresîndu-se intenționat lui Tjalko pentru a demonstra că nu-i purta ranchiună.

— Vreți să spuneți că maică-mea e un produs al visului nostru ?

— Și ce va fi deșteptarea ? Nu mi-a fost teamă pînă în prezent, însă poate că e prudent să ne pregătim pentru trezire. Atunci... cum să vă spun ? atunci, această conștiință cu douăsprezece dimensiuni va exploda și rămîne de văzut dacă vom putea suporta șocul... Un actor joacă toate rolurile piesei — strălucit — plin de prestigiu — irezistibil — apoi, cortina cade și el redevine un biet individ, cum sînt cu sutele sau cu miile. Bietul pastor, bietul dentist și tot restul, ziarist etcaetera. Cred că e mai rău decît un ascensor în tangaj. Mă distrez nebunește, domnilor, nici nu se poate spune, e minunat să simți că un vis nu se derulează în tine ci în afara ta, și să-i observi pe ceilalți unsprezece care-și contemplă și ei visul ce se derulează în afara lor. Dar trezirea ? La naiba...

— Se va face în paturile noastre, zise Veenstra prozaic.

— Vă felicit că puteți să luați așa de ușor lucrurile, aruncă actorul vorbele-n zbor și-și grăbi pasul pentru a ajunge alături de Martha Scheiberlich și de pastor.

Dornic să-și repare gafa, Tjalko îi strigă, în timp ce acesta se îndepărta, că teoria sa asupra visului îi părea, în orice caz, mai plauzibilă decît aceea a lui Veenstra. Haack se mărgini să-i adreseze un mic semn cu mîna,

---

* Lichior de caise.

care denota, dacă nu ranchiună, cel puțin o mare plictiseală în ce privește urmărirea expozeului speculațiilor sale în fața unor asemenea tineri gălăgioși.

Contrar previziunilor optimiste mic-burgheze ale lui Meyer, locul unde culoarul subteran se deschidea pe neașteptate nu semăna deloc a bîlci. Era foarte întunecat în pofida luminii albe a postului de ajutor care se găsea în spatele lor, exact în locul unde coridorul se lărgea : doi bărbați și o femeie așezați în spatele unei mese, într-o nișă a stîncii. Pe masă, se distingeau o carafă cu apă și patru pahare, iar jos, o cutie de prim ajutor. Grupul, acum liniștit, încercă să se orienteze în acest spațiu crepuscular fără să ceară informații de la oamenii aceia taciturni ; pe ici-colo zăriră niște cifre și niste litere la distanțe foarte inegale, chiar la înălțimi diferite, ca și cum ar fi fost suspendate în gol în loc să fie fixate deasupra ușilor sau a ascensoarelor. Solul pietros se înclina puțin. Ce se afla oare acolo în spate, în fundul acestui spațiu stropit cu puncte roșii ?

Holul de la intrarea în cinematograf era impunător de vast ; totuși nu se putea compara cu spațiul nesfîrșit care-i inunda acum din toate părțile, oferind, în afară de cifrele luminoase, cîteva puncte de care privirea putea să se agațe. Ceea ce sărea mai ales în ochi, erau numeroasele poduri metalice strîmte, aruncate la dracu-n praznic, deasupra unuia sau altuia dintre abisuri ; aceste poduri se ramificau, își făceau joncțiunea sau se reîntîlneau pentru a nu forma decît un singur pod ; la fiecare bifurcație lucea lumina lugubră a cifrelor și literelor avertizoare. Niște cortegii fantomatice, venite din alte coridoare stîncoase în acest loc haotic alunecau pe poduri. Un loc haotic, într-adevăr : cu atît mai mult cu cît aceste construcții metalice dădeau în vileag mîna omului ingenios și erau, foarte evident, dispuse după un plan dinainte stabilit. Împrejurimile, mai ales prăpăstiile te făceau să te gîndești la o lume în ruine, la un glob terestru greu încercat, plin de găuri și de falii, al cărui centru găunos îi adăpostea pe ultimii supraviețuitori ai unei catastrofe nemaipomenite. Sunete de clopot estompate, venind din toate părțile, intensificau monstruozitatea acestei dezolări ; da, chiar și ființele omenești care se zăreau aici accentuau impresia că ar fi vorba de un cuib de termite, al cărui interior fusese devastat și că ultimele insecte își căutau salvarea în fugă. Era greu să-ți imaginezi niște frontiere acolo sus : poate că fuseseră ridicate niște draperii de piatră în înălțimi, dacă nu cumva însăși aurora boreală se adăpostise în pămîntul a cărui față o lumina altădată, trimi-

ţîndu-i strălucirea sa alburie, friguroasă, izvorîtă din cîmpuri magnetice. Astfel că subzista un strop de frumuseţe în aceste locuri, un rest de măreţie şi de seninătate : privirea, obişnuită cu întunericul, nu s-ar fi săturat să se plimbe pe-aici ore în şir. Este adevărat că locuitorii imobilului, care urmau anevoie drumul în pantă, au privit mai mult în jos decît spre înălţimi ; ceea ce au întrezărit în adîncimi îi îngrozea pînă-ntr-atît încît mama lui Tjalko, cu ochii fixaţi pe cartonaş şi atentă la semnalele roşii, pentru a nu se rătăci, s-a văzut obligată de nenumărate ori să-i îndemne să nu piardă din vedere ţelul final.

Dedesubtul podurilor, plutea o brumă, o ceaţă subtilă unduia. Era oare într-adevăr o ceaţă ? Nu ar fi trebuit mai curînd să crezi că ochiului îi repugna să se aventureze prea departe în iraţional ? Iată, larg deschis şi vizibil, adîncul pămîntului ; vizibil ca o bucată de brînză prea întărită, plin de crăpături şi de găuri ; deschis ca un vechi cazan care adună apa de ploaie în adîncul lui ruginit şi spart pe care focul nu l-a mai înnegrit de multă vreme. Crăpăturile din profunzimea abisurilor, relativ strîmte, alternau la intervale regulate cu găuri circulare care, în majoritate, aveau fundul intact ; cel mai terifiant era faptul că aceste crăpături lăsau liberă trecerea privirii care ajungea să se izbească de cerul nocturn, de stelele nopţii. Aveai impresia că mergi cu capul în jos şi că vezi dincolo de picioare nişte fîşii de cer, nişte fante albastre semănate cu diamante. Ca şi cum ai fi devenit antipodul tău însuţi : te identificai cu australienii, trecînd prin pămîntul golit. Apoi constatai ciudăţenii şi mai tulburătoare. Se distingeau nişte siluete care se deplasau lent pe marginea unei falii, a unei crăpături care făcea parte în mod cert din lucrul pe care am convenit să-l numim pămînt ; aceste siluete se desenau, negre ca smoala, pe fondul de un albastru intens. Erau nişte muncitori pe cale de a astupa sau de a lărgi o crăpătură pînă la limita imensităţii ; erau acolo schelării fixe sau schele suspendate, nişte macarale care manevrau la o înălţime periculoasă ; erau antenele monştrilor. Era tot ce voiai sau poate că nu era nimic. Nu trebuia să gîndeşti, să evaluezi cu unităţile de măsură ale acestei stirpe, ale acestor maşini, ale acestor locuitori de la frontieră, căci nu dispuneai de un etalon cu care să calculezi la ce distanţă le vedeai pe toate.

Foarte sus, deasupra acestei imagini diforme a pămîntului în ruină, care-şi cedase magma incadescentă spaţiului, ei avansau în linişte şi s-au înscris ceva mai puţin speriaţi pe podul ce le era indicat ; într-adevăr

armătura podurilor părea extrem de solidă, nu se neglijase nici o precauție pentru evitarea căderilor în prăpastie : erau mărginite de o parte și de alta de un grilaj de șipci deasupra căruia se afla sîrmă ghimpată. Asta te călca pe nervi. Celelalte poduri erau goale la ora aceasta, făcînd abstracție de cîțiva copii în culmea bucuriei care tropăiau într-un du-te-vino continuu înainte de a ajunge în galop la grupurile lor, dispărute deja din vedere. Traversarea podului nu dură prea mult. S-ar fi zis că spațiul era populat de miraje gigantice, căci nu le trebui mult pînă să ajungă în fața unui șir de coridoare, perfect asemănătoare cu cel pe care tocmai îl părăsiseră, singura diferență era că se aflau alte cifre și alte litere deasupra intrărilor.

Culoarul care i-a înghițit dădea într-o sală mai mică decît celelalte și mirosind a piele veche de la pereții tapisați, cu sclipiri solzoase, printre care se mai observau încă niște cifre. Aproape de ieșire se afla un post de prim ajutor ; nu se deosebea de celălalt decît prin faptul că cei trei funcționari își ocupau timpul jucînd cărți. Cu toate că doamna Schokking propuse să-i ignore pe acești coate-goale, Tjalko și Veenstra se opriră o clipă pentru a sporovăi cu ei, sub pretextul că le era sete ; li s-a permis să-și potolească setea cu un pahar de apă. N-au dat nici o atenție obiecțiilor infirmierei : imaginația era cîteodată mai rea decît setea reală ; trebuiau să știe, totuși, că ei doar își imaginau că le este sete — asta nu înseamnă că nu li se oferă, cu cea mai mare plăcere, acest pahar de apă, apa era acolo pentru a fi băută, însă un pahar gol le-ar fi potolit setea la fel de bine. În momentul în care erau gata să întrebe dacă mai aveau încă mult pînă să ajungă la destinație, o voce pronunță în spatele lor :

— *I say, do you speak English ?*

O siluetă mică și zveltă se aplecă peste peretele stîncos ; o față de adolescent fermecător, deschis, sub un păr roșcat cu bucle — aproape la fel cum și-l imaginase Tjalko atunci cînd îl tachinase pe actor. Disprețuind remarcile infirmierei — era interzis să se intre în contact cu membrii altor grupuri ; englezului puțin îi păsa de toată lumea, nu era deloc sociabil și-și făcea de rîs națiunea —, li se făcu milă de vagabondul al cărui obraz se însenină cînd Tjalko își chemă în ajutor cea mai bună engleză a sa pentru a-l invita să parcurgă o bucată de drum în tovărășia lor.

— Este foarte gentil din partea dumneavoastră, zise tînărul alipindu-se fără mofturi la grupul lor. Sînteți pri-

mul care în această țară blestemată... permiteți-mi să vă pun o întrebare : nu sînteți cumva englez ?

— Nu, răspunse Tjalko. V-ați despărțit de grupul dumneavoastră, nu-i așa ? Eu găsesc că este mai curînd o prostie, am auzit spunîndu-se că v-ați descotorosit de el.

— Perfect adevărat, acceptă celălalt cu un semn afirmativ din cap. Am locuit aici timp de patru ani, eram funcționar al ambasadei. O perioadă destul de supărătoare. Foarte epuizantă. Femeile...

— Cînd v-ați născut ?

— În 1661. Am luat parte la mai multe bătălii împotriva scumpilor olandezi, împotriva acestor lași... Catham... Blenheim... Skagerak...

— Are un cartonaș roșu, spuse Veenstra cu voce scăzută ; într-adevăr, un capăt de cartonaș roșu ieșea din buzunarul tînărului lăudăros.

— E sinistru, zise Tjalko, care nu auzise remarca lui Veenstra. Dacă-i așa, atunci dumneavoastră sînteți bătrîn ca... în sfîrșit, foarte bătrîn.

— Bătrîn ca Irod, insistă Veenstra.

Englezul avu un rîs politicos.

— Îmi dau seama că sînteți niște olandezi suportabili. Înțelegeți de glumă. M-am născut unde și cînd vă convine, însă într-adevăr sînt mort și într-adevăr bătrîn ca Irod dacă vă amuză să calificați un nenorocit de cadavru drept „bătrîn ca Irod".

— Sînteți mort, e un fel de a vorbi ? îndrăzni Tjalko schimbînd o privire scurtă cu Veenstra.

Străinul nu răspunse, însă îi luă pe cei doi tovarăși de braț și îi obligă să se apropie de el. Oricît de mic și oricît de firav era, mîinile sale păreau foarte mușchiuloase. El șopti :

— Totuși, domnilor, mie nu-mi pasă defel de moartea mea. E vorba de moartea unui altuia. De aceea eu rămîn aici. Mă doare-n cot de această comedie. Rămîn unde sînt. Nimeni nu-mi va putea impune să fac asta sau aia.

— Explicați-ne atunci de ce nu evadați ? întrebă Veenstra. Nu înțeleg de ce nu vă întoarceți de unde ați venit ?

— Să mă întorc în colțul acela infect ?... Oh !... vreți să știți de ce nu merg în altă parte. Ei bine, am încercat. I-am spus omului, acelui soi de patron cu voce politicoasă care supraveghează intrarea : „Ascultă, gogoașă bătrînă, eu nu sînt un condamnat olandez. Bagă bine la cap că voi merge unde o să-mi placă să merg". Vă las să ghiciți ce-a făcut mîrșavul de bătrîn.

— În general, zise Tjalko, nu vi se impune nimic aici. Eu deja am șters-o însă m-am gîndit la maică-mea.

— Fără îndoială, dar trebuie să credeți că situația mea este foarte gravă. Tipul a întins mîna și mi-a pus-o pe cap, ca și cum mi-ar fi dat binecuvîntarea. Isuse, n-am crezut că poți să amețești în așa hal! Aveam impresia că dispar într-o trapă, că mă afund mereu, mereu și, la sfîrșit, i-am văzut obrazul mort, cu o paloare înfricoșătoare. Apoi, mi-am revenit, l-am văzut pe bătrînul șarlatan în fața mea, el mi-a zîmbit amabil și mi-a spus: „Încearcă, băiatule, încearcă așadar să te fofilezi..." La naiba cu acest porc bătrîn care încearcă să vorbească englezește!

— Nu puteți rămîne aici! zise Tjalko cu un accent cît se poate de puțin sever.

— Nu? Ei bine, domnule, m-am săturat de aceste trompete, de aceste măști, de aceste cărți, de vil și de morți, de toate aceste absurdități. Cît despre celălalt flăcău, acel blestemat de Carruthers pe care l-am omorît la Soho pentru că se întorcea lîngă cocota aia, el se va afla în mod sigur în banca martorilor. Nu, domnilor, nu sînt chiar atît de idiot. Am murit la 24 de ani în frumoasa dumneavoastră țară, în urma unei meningite. Se credea că este o boală infantilă. Se pare că asta-i mult prea destul. Ei spun că toate astea sînt scrise în Biblie.

— Sînteți jucător de fotbal? întrebă Tjalko, pentru a schimba cursul acestei conversații penibile.

— În ultimii doisprezece ani am jucat fotbal cu fanfaronii de olandezi. Presupun că mă urmăriți. Ascultați, prieteni, dumneavoastră sînteți oameni instruiți: știți cît de cît ceva despre aceste mașinării, adică despre aceste profeții, aceste voci, despre aceste oracole, și toate celelalte despre care se vorbește în cărți? Ei pretind... însă...

Englezul tăcu și întinse brațele ca și cum ar fi vrut să-și oprească însoțitorii. Cu ochii rătăciți își plimba privirile de jur împrejur; părea să recunoască locurile, cu toate că erau prost luminate. Era greu să măsori amploarea spaimei sale, căci afișa ceva din acea impasibilitate teatrală proprie anglo-saxonilor sau poate că pur și simplu nu a fost ispitit să-și mărturisească angoasa tovarășilor săi de suferință. El se retrase dintr-un pas și strigă cu voce puternică (ecoul se repercuta de pereți, desigur mai puțin netezi decît cei ai unui palat de marmură, astfel că zgomotul era alterat de niște freamăte și niște vibrații asemeni ecoului trimis de o pădure de pini):

— Sfinte Isuse, iată-le. Nu, nu vreau să mai rămîn aici pentru nimic în lume. O întreagă bibliotecă unde sînt

înregistrate păcatele noastre ! — și cu vocea scăzută ca și cum s-ar fi speriat de ideea că ecoul îi răspîndea teama pînă-n colțurile cele mai retrase : — Binevoiți să mă scuzați, domnilor, însă eu prefer să o șterg englezește, cum se spune în țara dumneavoastră nefericită, nu-i așa ? La revedere, băieți !

Apoi se îndepărtă fără să se grăbească și o luă în direcția de unde venise. După cîteva clipe ei aruncară o ultimă privire peste umăr și-i văzură silueta zveltă detașîndu-se sub lumina postului de ajutor, dincolo de care umbra sa gigantică avea forma unui liliac. Continua, probabil, să rătăcească prin aceste ținuturi pentru a se atașa la alte grupuri ; se putea, de asemenea, să se fi întors din drum, să încerce să fugă și niște funcționari punîndu-i mîinile în cătușe să-l denunțe și să-l aducă pentru a doua oară în fața oribil de albă a numitului Carruthers.

— Marchezi un punct în sprijinul teoriei tale, îi spuse Tjalko prietenului său care mergea alături de el.

Tocmai auziseră un apel lansat de doamna Schokking, ce părea să vină dintr-un punct situat ceva mai sus decît locul în care se găseau ei. Grăbiră pasul ca să-și ajungă grupul.

Aici au constatat că englezul nu era chiar așa de nebun. Într-adevăr, pereții erau acoperiți cu cărți, de la dușumea pînă la plafon. Dispuse în rînduri interminabile, ele reflectau lumina slabă în unduiri molatice, jilave ; niște goluri negre se căscau ici și colo, în locurile de unde o mînă necunoscută luase niște volume.

Aveai acces spre ungherele cele mai retrase prin intermediul unor scări înguste în spirală, a unor scări drepte sau a unor galerii metalice, dar cum privirea descoperea niște semnale roșii printre cotoarele cărților legate în piele sau pînză, în special pe peretele din față, erai mai curînd ispitit să atribui două întrebuințări acestei biblioteci misterioase. De altfel mai multe uși joase fuseseră amenajate între cărți. La sfîrșitul unei escaladări evident anevoioase, doamna Schokking îi conduse pe ai săi într-un mic coridor împodobit cu lambriuri din lemn de stejar bătrîn. Acest culoar ducea la o cameră mobilată cu scaune vopsite în galben, cum se mai găsesc în restaurantele de țară, demodate, alcătuită dintr-o singură sală folosită și pentru teatru și pentru reuniunile sătenilor. Lumina vagă ce pătrundea prin cele două ferestre, cu mai multe geamuri crăpate, îți permitea să distingi niște obiecte foarte diverse, scoase din uz. Wim Kwets trebui să facă pe dracu în patru pentru a nu-și lăsa cîinele să vîneze șobolani. Ceea ce au zărit prin fe-

reastră nu i-a lămurit nici atît : acoperișuri drepte fără ornamente, șiruri de felinare în depărtare și, dincolo de ele, strălucirea mai vie a unei invizibile surse de lumină. O coloană de fum urca de acolo : aburul scos de o locomotivă, dacă nu fumul unui incendiu care se întindea rapid. La ora douăsprezece, Veenstra zări prin ferestrele din față o mulțime care mărșăluia în același sens cu ei, în același semiîntuneric stropit de strălucirea roșie a semnalelor ; dacă mai continuau să meargă în aceeași direcție, dacă nu o luau la dreapta, urmau să se rătăcească, deoarece peretele exterior al clădirii se ridica la cinci metri în fața lor și de la nivelul ferestrelor nu se mai distingea nici măcar străduța pe care o văzuseră înainte. Cîțiva nori pluteau pe cerul nocturn înstelat ca de obicei. Evident, nimeni nu era în stare să spuna ce fel de spectacol oferea această străduță, dacă te aplecai deasupra ei.

În încăperea următoare, unde au ajuns printr-un labirint de coridoare șubrede au găsit un al treilea post de ajutor ; cum de aici drumul lor se pierdea în infinit, s-au hotărît să ceară părerea infirmierei de serviciu. Așezată pe un scaun lîngă două persoane, doi domni, ea își legăna capul ; postul de ajutor nu era luminat, însă unul din cei doi bărbați avea o lanternă ; din cînd în cînd el plimba fascicolul de lumină prin adăpost cu o încetineală insinuantă și îl oprea îndelung, drăgăstos, pe mormanul de ziare, poate de manifeste ; întîrzia mult pe locul unde fuseseră risipite, la stînga și la dreapta, și murdărite de pașii celor care au tot trecut pe deasupra.

Infirmiera era o femeie planturoasă care te făcea să te gîndești la un Saint-Bernard ; chiar și avea ochii lui triști, împînziți de sînge. M-ul roșu care îi împodobea șorțul alb împrumutase ritmul respirației sale adînci și zgomotoase. După ce își plimbă privirea pe tot grupul, ea întrebă cu o voce care trăda o plictiseală suportată cu demnitate :

— Unde vă sînt Bibliile ?

Van Schaerbeek își consultă vecinii din priviri.

— Bibliile noastre ?... ă... nu avem așa ceva, doamnă. Nu ni s-a spus nimic despre Biblii atunci cînd am fost adunați, nimic, absolut nimic. Evident, nu pretind... ă... însă găsesc că este timpul să ni se explice... ăă...

— A-du-nați, articulă infirmiera, frîntă de oboseală, și-și lăsă capul masiv în piept, ca și cum ar fi reflectat. A-du-nați ! Umanii nu fac altceva decît să-mi dea ocazii de uimire. Ar fi trebuit să spuneți „culeși". Sau și mai bine : „grupați". Puah ! acum înțeleg de ce ați renunțat să vă luați o Biblie. Dar ceilalți ? Ceilalți ? urlă ea cu

vocea autoritară, răgușită, a unei fete bătrîne crescute printre numeroși frați ce servesc în cavalerie și care ocupă, ea însăși, un post de încredere la Crucea Roșie.

— Eu, eu n-am Biblie la mine, declară Kwets, care se găsea din întîmplare în primul rînd. Eu n-am ce să fac cu o Biblie, doamnă, fiindcă eu sînt catolic.

— M-ați lăsat mască, răspunse infirmiera.

— Stați să vedem, doamnă, zise dentistul împăciuitor. De ce vă arătați deodată atît de feroce în privința unor papistași ? Mi se pare că sînteți prost informată despre ei. Totuși, se află un preot printre noi, pastorul Van der Woght. — El făcu un semn cu mîna ca și cum s-ar fi prezentat. — Deci, dacă simțim cumva nevoia unei asistențe spirituale...

Ea sfîrși prin a risipi neînțelegerea :

— Fiecare dintre dumneavoastră ar fi trebuit să ia o Biblie din bibliotecă. Se aflau acolo, la dispoziția dumneavoastră.

— Nu știam, strigă Tjalko. Noi am respectat întocmai instrucțiunile. De ce am fi trambalat niște volume groase după noi ? Avem deja în grijă un cîine, și pardesiul domnului Haack, și...

— Sîntem gata să mergem să le luăm, spuse doamna Schokking.

— Erau totuși indicații clare și fără dubiu în bibliotecă, însă dumneavoastră ați trecut, evident, pe lîngă ele ca o turmă de oi, cu toate că nu cred că sînteți, în cele din urmă, trecuți în rîndul oilor Domnului. Secolul dumneavoastră ? Ah, văd, al XIX-lea și al XX-lea, într-adevăr. Nu e prima oară cînd se întîmplă ca aceste secole să se distingă prin proasta lor conduită. Ne rămîne o veche Biblie adnotată de către un individ care, cred eu, nu prea era dus la biserică : Va trebui să vă mulțumiți cu ea. Nu puteți să apăreți în fața instanței fără o Biblie. Dacă vă întreabă de ce nu aveți decît o singură Biblie pentru voi toți, să răspundeți că vi s-au luat celelalte cărți din cauza conduitei dumneavoastre nedemne...

— Și atunci drept cine vom fi luați ? ripostă Meyer.

Această ripostă provocă o izbucnire de rîs generală. Infirmiera nu mai răspunse; ea se întoarse, trase Biblia pe care se sprijinea unul din cei doi bărbați, astfel încît cotul acestuia lovi masa cu un mic zgomot sec, și, prefăcîndu-se ostentativ că nu vede mîna întinsă a lui Van Schaerbeek, ea dădu volumul doamnei Schokking. Pe urmă le furniză informațiile cerute și grupul își continuă călătoria pe drumul trasat. Cum doamna Schokking tre-

buia să consulte adesea cartonașul, ea îi încredință Biblia lui Meyer care acceptă cartea după ce aruncase o privire spre patronul său.

În fundul sălii se aflau trei uși largi; dispunerea cifrelor roșii deasupra acestor uși putea da naștere unor confuzii — infirmiera îi prevenise —, așa încît purtătorii de cartonașe roșii s-au orientat cu mare greutate. Fiecare din aceste trei uși dădea într-un mic coridor, paralel cu sala, care număra alte șapte uși strîmte; dacă nu se reînchideau ușile mari și dacă te reîntorceai în sală constatai că indicațiile roșii se refereau la aceste șapte uși strîmte atît de exact încît era un joc de copii să o recunoști pe cea pe care trebuia s-o folosești.

Pe cît erau aceste uși de strîmte, pe-atît era de vastă sala, sau holul spre care se deschideau. Ai fi putut crede că ideea de a-i amenaja șapte intrări se născuse în creierul capricios al unui birocrat; numai că, niște grilaje de șipci subdivizau acest spațiu vast în diferite pasaje care concentrau astfel trecerile spre alte încăperi. În acest loc, multe dintre itinerarii se confundau parțial în pofida încrucișării drumurilor. Pe ici pe colo s-au produs busculade și agitații al căror vacarm acoperea complet rarele schimburi de cuvinte prin care cîteva grupuri încercau să comunice în ciuda interdicției. Niște indicatoare cu semnale roșii facilitau scurgerea unor grupuri, lucru valabil cel puțin în cazul locatarilor imobilului care au avut fericita idee de a se ține de mînă. Mergînd mereu in frunte, mama lui Tjalko strîngea zdravăn mîna lui Meyer. Meyer ținea cu o mînă mîna lui Veenstra și Biblia cu cealaltă. Wim Kwets venea imediat după Veenstra, agățîndu-se cu o mînă de zgarda improvizată a cîinelui și ridicînd-o pe cealaltă în spatele său către pastorul Van der Woght; pastorul o conducea pe Martha Schelberlich, aceasta pe Van Schaerbeek, Van Schaerbeek pe doamna Kwets, aceasta pe Tjalko Schokking, acesta din urmă pe Kwets; pe urmele lor înaintau Haack și Aagje Slangenburg care nu părea deloc încîntată de tovărășie dacă ar fi să ne luăm după numeroasele împrejurări în care se desprindeau unul de altul. Aagje chiar s-a rătăcit într-un alt grup, un grup înarmat cu cartonașe galbene; a fost alungată de un bătrîn care bodogănea nemulțumit, ciupind-o cu răutate de braț. După această întîmplare Aagje le strigă tovarășilor de drum că acele cartonașe galbene se refereau la secolul XVIII, dar ei erau deja prea abrutizați ca să le mai pese de ceva.

Au sfîrșit prin a ajunge la capătul pasajelor ; semafoare joase, flancate de cruci de barieră primitive, le indicau direcția în care trebuiau s-o apuce : era suficient să mergi de la o cruce de barieră la alta. Se mai aflau încă și alte cifre și alte litere, dac-ar fi s-o credem pe doamna Schokking, urmau să pună în curînd punctul final al seriei de litere de pe cartonașul lor. Această idee i-a mai înveselit ceva ; Meyer strigă că după atîta trudă merită, desigur, o halbă de bere, dentistul își dădea aere vorbind despre firul Ariadnei, comparînd-o pe aceasta cu mama lui Tjalko ; ea se lăsa lingusită fără să se emoționeze, însă declară totuși că nu i-ar face plăcere să reînceapă drumul întrucît îi obosiseră ochii și lumina era proastă. Tjalko se abținu să-și spună părerea ; după opinia sa, se împărteau aici prea multe elogii ; a fost lăudat din nou Kwets pentru că i-a tratat cu o brutalitate cinică pe acești netrebnici, acești valeți plătiți de un director de cinema super-american — a devenit clar că cea mai mare parte dintre ei acordau un credit oarecare ipotezei lui Van Schaerbeek, în afară de Haack, de doamna Schokking pe care nu o mai interesau ipotezele și de soții Kwets care se arătau mai posaci și mai ermetici ca niciodată de cînd cu incidentul cu Biblia și care nu-și dezvăluiau gîndurile, în timp ce Veenstra... Tjalko, care închidea șirul și putea deci să cuprindă cu privirea micul cortegiu, făcu deodată o constatare uluitoare. Veenstra dispăruse.

Această descoperire îl tulbură cu atît mai mult cu cît nu mai erau, probabil, decît la o aruncătură de băț de sfîrșitul acestei ciudate plimbări : nu mai rămăseseră decît două indicații pe cartonașul mamei sale, și aspectul terenului se schimbase rînd pe rînd : spațiul strîmt al pasajelor mărginite de cruci de barieră se lărgise pe nesimțite și se transformase într-un fel de gară. Pe măsură ce acoperișul înalt se prelungea încă destul de departe, pereții laterali aveau tendința să dispară ; la capăt prezentau niște soluții de continuitate, cînd niște ferestre aburite, cînd niște brese ; întregul ansamblu avea alura scheletului metalic boltit greoi, acoperit de praf și pătat de ulei, al unei gări de mare trafic. Cuprindeai cu privirea niște hangare, niște ateliere, rezervoare, șine, plăci turnante și un singur tren, dar puteai ghici existența altora mai departe : le auzeai suflînd și scuipînd nori de aburi perfect vizibili. De altfel acum se distingeau clar împrejurimile : puternice lămpi electrice și lămpi cu neon, galbene sau violete luminau activitatea de dedesubt, activitate a cărei importanță nu trebuia deloc supraestimată, cu toate că punea în evidență progresele so-

ciale și perfecționarea unor mijloace de transport. Totul demonstra că ajunseseră la hotarele unei alte lumi, trebuia să conchizi că puterea societății de cinematografie nu se întindea mai departe. Și să mai spui că exact în acest moment Henk Veenstra se rătăcise, dacă nu cumva s-a avîntat prea zdravăn într-o aventură reportericească !

Un tren șuieră. Acest zgomot provocă o oarecare mișcare în hoarda care, ca și ei, se îngrămădea pentru a ajunge la o ieșire sau o intrare necunoscută ; își arătau unii altora trenurile, se auzeau scoțînd strigăte de stupefacție în niște dialecte bolovănoase, indefinibile. Ai fi zis că mulțimea se eliberase dintr-o dată de vrajă ; se terminase ordinea care se menținuse de-a lungul tuturor itinerariilor minuțios jalonate. Se buluceau acum fără nici o reținere pentru a ajunge la un lung șir de bariere flancate de o gheretă probabil în folosința unui controlor. Existau deci niște controlori ? Oare de ce controlorii nu se aflau la postul lor de vreme ce lumea era în posesia cartonașelor, de vreme ce se călătorea, de vreme ce niște peroane, șine și trenuri îi invitau de cealaltă parte a barierei ! Se simțea deja mirosul aburului : un miros familiar, îmbătător. Deasupra barierelor strălucea roșul sclipitor al tuturor cifrelor și al tuturor literelor care ghidaseră grupurile izolate și care sfîrșiseră prin a constitui o constelație proiectată de un autor ce văzuse în imaginație contururile sublime, în timpul nopților sale albe.

Gara, care se întindea în depărtare, era bine luminată, atît în exterior cît și în interior ; pe peroane mișunau grupuri asemănătoare celor care așteptau dincoace eliberarea lor provizorie.

După ce făcuse, nervos, o sută de pași, Tjalko se hotărî să încredințeze neplăcuta noutate și tovarășilor săi, însă, iată, dispărutul îi răsări brusc în față, cu mîinile în buzunare și cu capul în piept, ca un om care tocmai a încasat o ploaie de lovituri. Tjalko își aminti fără să vrea de tînărul englez, de binecuvîntarea cu mîinile și de amețeală...

— Ce-i cu tine ?

Ziaristul ridică fruntea. Molfăia ; maxilarele sale de maimuță mestecau vîscozitatea dulceagă a unei gume imaginare ; ochii săi mici iradiau melancolia lucidă a unui om care știe multe lucruri, însă niciodată, niciodată destule.

— Ce-i cu tine, Henk ? repetă Tjalko, înduioșîndu-se de tristețea aproape animală provocată uneori de niște incidente ascunse înțelegerii omenești.

Cu toate că mai mulți membri ai grupului lor îi chemară prin semne și apeluri la datorie, ei continuară cîteva clipe să șușotească. Îl vedeau pe Tjalko ridicînd mîinile într-un gest de apărare, vedeau o avalanșă de vorbe scăpînd de pe buzele subțiri ale lui Veenstra. A reușit ziaristul să-și convingă prietenul care-și manifesta totuși, în mod clar, scepticismul ? În final, cei care așteptau răbdători în fața barierei îl văzură pe Tjalko clătinînd din cap cu un aer consternat, în timp ce lumina orbitoare a peronului celui mai apropiat dezvăluia paloarea mortală a obrazului său.

III

La liman

NU ESTE DELOC EXACT SĂ SPUI CĂ NODUL FEROviar, dominat de gară, reprezenta o lume nouă, normală în raport cu aventura pe care tocmai o trăiseră. În realitate, oamenii care se înghesuiseră în fața barierelor turnante rămăseseră ei înșiși, mai exact, ei deveniseră și mai mult ei înșiși ; reacționau la impresiile noi cu o ardoare candidă care atesta dezorientarea lor în spațiu și în timp. Nu încetaseră să formuleze remarci naive în legătură cu bizareria locomotivelor și cu norii de abur ; cîțiva chiar, ignorau termenii corespunzători acestor minuni tehnice ; se temeau ca locomotivele să nu se aprindă ; căuta din priviri o forță motrice omenească în spatele locomotivelor, sau chiar niște cai și un vizitiu sau un surugiu înarmat cu un bici. La alții neliniștea sau frica ajungea mai departe ; grupuri întregi se aruncau în genunchi și-i adresau rugăciuni lui Dumnezeu, lui Cristos sau sfinților ; alții intonau psalmi : toți aveau la ei o Biblie și cîte unii si-o deschiseseră. Și totuși, aceste mulțimi agitate au sfîrșit prin a adresa cîteva cuvinte locatarilor imobilului, cu atît mai mult cu cît se disprețuia din ce în ce mai deschis interdicția de comunicare. Sosiți aproape de bariere, Meyer și Van Schaerbeek se întrețineau cu niște inși care păreau destul de deschiși, însă conversația se împiedica de subiecte pe care ei ar fi preferat să le evite. Din această cauză conversațiile n-au suscitat deloc un interes real ; dacă acești vizitatori, sau acești călători, sau acești oameni plătiți, sau acești demenți, cum să-i numești ? nu se plictiseau să pună întrebări despre mecanismul trenurilor, în schimb n-au suflat o vorbă despre ei înșiși, iar cînd li se cereau niște precizări ocoleau răspunsul spunînd, de exemplu : „Dumneavoastră știți la fel de bine ca și noi, nu-i așa ?“ sau, și mai și : „Exact din locul de unde veniți și dumneavoastră“. Revenindu-și din emoțiile sale, Veenstra reîncepu să-i intervieveze cu voie bună, aruncînd din cînd în cînd cîteva notițe pe o hîrtie. Tjalko ar fi vrut să-i pună fără întîrziere la curent pe tovarășii lor cu descoperirea făcută de ziarist, însă acesta credea că ar

fi mai bine să aştepte să rămînă doar ei între ei, la adăpost de urechi indiscrete. Se terminase cu muzica; ba mai mult, dintr-un difuzor instalat pe unul dintre peroane se auzea o voce de bărbat, aproape de neînţeles. Trebuie să precizăm că gara şi spectacolul împrejurimilor îi uimeau întrucîtva pe locatarii imobilului. Pe moment, se manevra o locomotivă; o locomotivă cu un furgon, o locomotivă cu cîteva vagoane ale căror compartimente nu erau luminate. Privirea lor cuprindea trei peroane flancate de vaste construcţii şi mişunînd de lume; trenurile veneau şi plecau, păraseau dintr-un singur impuls gara şi se opreau sub un pod gigantic de transbordare, ceva mai departe, apoi reveneau la punctul de plecare; nişte locomotive se înclinau pe o parte pentru a trece cu zgomot de la o linie la alta, traversînd trei sau patru perechi de şine, ca un patinator care alunecă pe un picior înainte de a începe să execute pe o placă turnanta nişte salturi pe care un om cu judecată ar fi preferat să nu le vadă. Faptul că o locomotivă pivota rapid de zece ori fără întrerupere îl puteai pune la nevoie pe seama zăpăcelii sau răutăţii unui funcţionar oarecare, însă felul în care se ridica învîrtindu-se în spaţiu tot scuipînd foc din toate părţile supunea nervii spectatorului la o probă dură; pe bună dreptate acesta rămînea interzis văzînd o locomotivă suspendata în văzduh, dizolvîndu-se deodată în neant. Copiii, pierduţi printre adulţi, se extaziau în faţa acestui spectacol şi-şi fluturau caschetele sau bonetele. Atît cît se putea judeca de la distanţă, funcţionarii, maşiniştii, şoferii nu diferau deloc de fauna obişnuită a unei gări, nici chiar controlorii postaţi în preajma barierelor.

Controlorul, în faţa căruia s-au prezentat locatarii imobilului, era un tînăr cu umeri largi, cu obrajii de culoare violacee şi nasul de beţivan; avea aerul unei adevărate puşlamale, însă politeţea sa rafinată nu părea deloc împrumutată. El ţinu cartonaşul doamnei Schokking la lumină, îl examină întorcîndu-l şi pe partea cealaltă şi pronunţă, fără să ridice ochii:

— Ah! iată-i pe particularii fără haine. Va mai trebui să aveţi răbdare un timp.

El nu acordase nici o atenţie veşmintelor lor, îşi imagina, poate, că are de-a face cu o duzină de nudişti. Au înţeles prin urmare că pe dosul cartonaşului roşu era un mic desen reprezentînd o figură dezbrăcată (două puncte în locul mameloanelor sugerau nuditatea) alături de care se afla cifra 12.

— Mi s-a dat deja un telefon pentru a-mi semnala cazul dumneavoastră, adăugă omul, împlîntîndu-şi pri-

virea în ochii doamnei Schokking. Mai mult, am fost preveniți prin telefon că dumneavoastră și membrii grupului dumneavoastră vă place să vă purtați grosolan. De fapt, asta nu mă privește. Sînt chiar încîntat că dumneavoastră nu mă plictisiți cu întrebări idioate despre locomotivele care înaintează fără mecanic, despre aparatul meu de taxat sau despre aparatul telefonic instalat la mine în gheretă. Dați-i drumul tot așa, nu vă enervați.

— Nu e nici un motiv să ne enervăm, nu-i așa ? zise mama lui Tjalko cu un zîmbet politicos. Spuneți-ne acum unde trebuie să așteptăm. Aici ?

— Nici în ruptul capului ! răspunse celălalt, afișînd o consternare caraghioasă. Acum este relativ liniște, dar veți vedea curînd stele verzi cînd secolele XIX și XX se vor întîlni venind din nordul orașului. Niște oameni prost crescuți, fără respectul pe care îl consider necesar la dreapta judecată a sufletelor în fața lui Dumnezeu. Plouă deja cu plîngeri, primesc tot timpul telefoane. Doamnă, insolența dumneavoastră nu suportă comparație cu extravagențele pe care acești caraghioși și le permit în interiorul edificiului. S-ar părea că în acest moment se află în bibliotecă și-și aruncă Bibliile în cap.

— Pfii ! făcu doamna Schokking. Noi, cel puțin, nu ne-am purtat chiar așa. Ce-o să faceți dacă vin aici și întorc totul cu fundu-n sus ?

Fără să răspundă, omul scoase cu o rapiditate de clown un revolver mare din sertar și-l puse sub nasul doamnei Schokking.

— Evident, e o glumă, pocnitoarea asta e neputincioasă în fața acestor domni. Numai că ei nu o știu. Sînt mulți băieți răi printre ei, care se vor supune de îndată ce-or să vadă jucăria mea. Mergeți în sala de așteptare, doamnă, a doua sală de așteptare de pe partea asta a peronului, nu e nimeni acolo, dar nu e cazul să vă faceți griji orice s-ar întîmpla. Nu trece, ca să zic așa, o oră fără să vedem venind oameni îmbrăcați cu hainele personale și m-am plictisit să tot spun că, în general, nu vor avea de suferit prea tare din cauza asta. Numai să nu spuneți că de la mine deținеți informația.

Doamna Schokking mulțumi amabilului controlor ; acesta compostă cartonașele, apoi își părăsi ghereta pentru a le arăta drumul spre sala de așteptare ; cîteva clipe după aceea cei doisprezece tovarăși se plimbau în sus și-n jos pe peronul vecin unde nu era nici un fel de animație.

Ceva mai departe, o mulțime surescitată lua cu asalt un tren ; unicul controlor prezent îndemna oamenii cu

un gest al mîinii să fie calmi ; asta a fost mai mult decît le trebuia pentru a-i face să dea înapoi ; de altfel trenul nu era încă luminat. Tinerii distribuitori de cafea care se duceau şi veneau cu pahare pline, nu găseau nici o clientelă ; în cele din urmă s-au aşezat pe o bancă, în faţa uneia din sălile de aşteptare, unde au făcut o gălăgie zdravănă. O altă ciudăţenie a peronului : nu numai că nu s-au mulţumit să nu lumineze ceasul electric dar i-au luat şi mecanismul şi cadranul şi minutarele. Confruntîndu-şi impresiile, ei au ajuns la concluzia că această gară nu seamănă în nici un fel cu gara oraşului lor, deşi clădirile lipsite de originalitate, birourile şi magazinele ar fi putut da naştere la o confuzie. În prima sală de aşteptare era lume ; sala care le fusese desemnată era goală : o încăpere alungită, cu ferestre mari, al cărei confort te făcea să te gîndeşti la o sală de aşteptare mai curînd de clasa a II-a decît la una de clasa a III-a. Patru chelneri în haină sporovăiau în preajma unei tejghele înalte, unde aburii de cafea scăpau din filtre mari strălucitoare ca argintul. Chiar în clipa în care locatarii imobilului urmau să intre aici, o locomotivă cu roţi şi angrenaje înfuriate, trecu trepidînd şi scuipînd pretutindeni abur şi flăcări ; nici n-au putut s-o zărească decît cît ai clipi din ochi ; era un monstru puternic, de o lungime neobişnuită. Ecusonul ei purta un nume — MIHAIL — scris cu litere mari, aurite.

Abia închiseră uşa în spatele lor şi ei şi-au şi dat seama imediat că difuzorul peronului nu încetase să se facă auzit. Însă, în sala de aşteptare, se înţelegea mult mai limpede ceea ce zicea. Fără doar şi poate, aici se difuzau nişte instrucţiuni pentru nişte persoane care se găseau în interiorul gării ; poate că aceasta nu era o emisiune radio, ci o instalaţie de difuzare locală, independentă de cinematograf : „...şi în special reţineţi corect numerele peroanelor pe care vi le-a indicat controlorul. Mai multe din aceste peroane sînt aşezate cap la cap, ceea ce înseamnă că un peron este subdivizat în mai multe tronsoane. Va trebui să ajungeţi pe jos la locul dumneavoastră de destinaţie. Cei care sînt obosiţi sau cei care nu se simt bine, de asemenea femeile şi copiii, pot să ceară un cărucior, însă vă rugăm să nu abuzaţi. Contăm pe dumneavoastră pentru ca totul să se petreacă în perfectă ordine. Este o încăierare, chiar acum în interiorul edificiului. Această noutate vă va deconcerta, desigur, însă nu am nici un motiv să vi-o ascund ; totuşi vă las să vă imaginaţi singuri ceea ce-i aşteaptă pe şefi. Se acordă unele libertăţi în interiorul clădirii, cu scopul de a stabili o separare provizorie între

păcătoşi şi credincioşi pentru ca să ştim de ce e în stare fiecare. Aici, în interiorul gării, nu se va ţine seama de această diferenţă la judecata asupra conduitei dumneavoastră ; ar fi prea de tot ca un păcătos să se poată prevala de calitatea sa de ins experimentat pentru a se purta ca un scandalagiu. O gară nu este un loc unde..."

Deşi cei nou sosiţi n-au putut să-şi reprime un zîmbet de bucurie răutăcioasă ascultînd ultima parte a acestui comunicat, nimeni nu a fost totuşi supărat cînd unul dintre chelneri a întors butonul şi a redus aparatul de tăcere, căci predica debitată pe un ton maşinal era complet lipsită de acea cordialitate plină de blîndeţe cu care speakerul cinematografului îşi impregnase vocea.

Chelnerul care intervenise, un bărbat mare şi gras, semăna totodată cu Napoleon mutilat — cu toate că tenul său amintea mai mult biftecul decît marmura — şi cu un elefant în costum : ca dovadă, mersul său de om cu piciorul plat şi mişcările prudente ale mîinilor care imitau ritmul legănat al unei trompe. Astfel că el se deplasa cu lentoare, ondulîndu-se, şi totuşi cu un pas ferm şi cu un aer decis ; fiecare balans al braţelor îi proiecta mîinile înainte, ca şi cum ar fi vrut să apuce un obiect şi imediat să renunţe la el. Nasul turtit leza puternic autoritatea efeminată, un pic batjocoritoare a profilului său roman. Partea occipitală a capului excela prin absenţă sub părul pomădat şi acest detaliu accentua aerul lugubru şi servil al acestei siluete impunătoare. Alţi doi chelneri aveau figura unor actori bătrîni : craniul chel, o piele ca pergamentul, şi aruncătura aceea rapidă de ochi, distrată, care impresionează mulţimea şi care o reduce la un singur membru : mîna care aplaudă sau care dăruieşte. Al patrulea era un omuleţ amabil, chiar vioi şi zîmbitor, foarte bine legat, roşu la faţă ca şi colegul său mai corpolent şi arătîndu-şi incisivii, ceea ce contrasta incontestabil cu rotunjimea craniului său.

După ce chelnerul elefantin a oprit radioul, ei şi-au reluat şuşotelile în preajma tejghelei, avînd o atitudine apatică cu excepţia celui corpolent care-şi bomba pieptul şi se legăna, înainte şi înapoi, fără să-şi mişte picioarele. Chelnerii aruncau din cînd în cînd cîte-o ocheadă afară, însă nu acordau nici o atenţie clienţilor. Sala de aşteptare nu avea un aspect banal şi rece ; mesele erau acoperite cu feţe de masă, vedeai scrumiere şi liste de meniuri ; pe tejghea se afla un dulap-vitrină unde erau rînduite sandvişuri şi sferturi de tarte, de asemenea şi o armată întreagă de ceşti şi farfurioare. În spatele tejghe-

lei o ușă vopsită în brun dădea spre o bucătărie sau spre o altă sală de așteptare. O oglindă mare era agățată aproape de această ușă, de o parte a intrării. Obosit de mers, cîinele se repezi să se întindă lîngă o masă ; și locatarii imobilului se grupară, din instinct, la această ultimă masă care era înconjurată de trei scaune. Van Schaerbeek strigă în direcția tejghelei :

— Spuneți-ne, am primit indicații să așteptăm aici. Este permis să ne așezăm ? — Întreb și eu, că, dacă nu, tipii ăștia ar putea să ne tragă un perdaf, explică el tovarășilor săi.

Un semn aprobator al chelnerului corpolent, care părea că trebuie să depună un mare efort pentru a întoarce capul, îl făcu pe Van Schaerbeek să se pună imediat pe treabă. Doar Haack, doamna Schokking și Aagje l-au ajutat să aducă niște scaune. Cei doi prieteni se țineau puțin la distanță, aproape de fereastră, discutînd cu voce scăzută ; Martha Scheiberlich nu voia să-l părăsească pe pastorul care părea gata să se prăbușească de oboseală. Meyer începuse să răsfoiască Biblia și Kwets încerca să-l facă să-și schimbe părerea, privind peste umărul lui ceea ce citea acesta ; ceva mai departe, Wim Kwets, prăvălit pe un scaun, lupta împotriva unei violente crize de tuse provocată de aerul nocturn pe care-l respirase de curînd. Cu toate că el tușea întruna, maică-sa i-a ordonat să-i înapoieze lui Haack pardesiul ; acesta l-a aruncat pe un scaun, fără să binevoiască măcar să-l privească pe adolescent.

— Hei, băieți, veniți să ne dați o mînă de ajutor ! strigă dentistul, însă Tjalko se mulțumi să-l privească fugitiv peste umăr.

Cercul de scaune se lărgea din ce în ce mai mult, însă nimeni nu lua loc ; chelnerul jovial veni în fugă.

— Voi apropia cîteva mese, domnule, vă veți simți mai bine.

De această dată chelnerul corpolent întoarse capul, atît cît era în stare, pentru a-i supraveghea mai atent. Chelnerul cel jovial îi aruncă o rapidă privire întrebătoare ; deși celălalt nu schiță nici măcar un gest, în atitudinea lui se citea aprobarea, de vreme ce chelnerul îi spuse lui Van Schaerbeek :

— Spunînd lucrurilor pe nume, treaba asta este interzisă, dar nimic nu ne împiedică să facem o mică abatere de la regulament.

— E foarte amabil din partea ta, răspunse Van Schaerbeek dintr-o răsuflare. Sîntem la capătul puterilor și cine știe pînă cînd vom... ă...

— Se mai întîmplă ca și răul să aibă partea lui de bine, domnule, îl întrerupse chelnerul, care trăgea deja mesele. Dumneavoastră n-aveți decît să vă instalați comod, nimeni n-o să vină să vă deranjeze; mai sînt și cazuri speciale...

— Adevărat? făcu dentistul, simulînd interesul.

Chelnerul lucra cu spor dar la fel de prudent; deși muncea mult, totuși nu obosea prea tare și știa să facă să nu scîrțîie picioarele scaunelor pe podeaua plină de nisip alb. În timp ce lucra își pleca umil capul, dar în sinea lui rîdea, obrazul îi era puternic colorat și incisivii săi pătau această roșeață. Era plin de avînt și bunăvoința lui părea să rezulte dintr-o stare de euforie pînă acolo încît te întrebai dacă nu cumva băuse un pahar în plus.

— Cazuri speciale, repeta el pentru a putea fi auzit de doamna Schokking, care tocmai își depusese cartonașul roșu pe masă ca și cum ar fi luat-o în posesie în numele tuturor. Judecînd după hainele dumneavoastră, nu vi s-au înmînat cartonașe albe; nu e grav însă trebuie cîteodată să ai răbdare.

— Nu-ți cer neapărat să-mi răspunzi, — Van Schaerbeek căsca în dosul mîinii. — Ce înțelegi tu prin a avea răbdare? — Chelnerul scutură capul rîzînd. — S-ar spune că aici ceasurile au fost trecute pe o linie moartă, asta nu prevestește nimic bun.

Celălalt își lăsă bărbia în piept și rîse în umbra propriului său obraz; terminase, însă mai întîrzia ca și cum ar fi sperat o răsplată pentru bunele sale servicii. Pastorul și doamna Kwets se așezaseră. Van Schaerbeek scormonea în buzunarul său de la vestă.

— Ei, drăcie! N-am ceasul la mine. Ei, bine, probabil că l-am uitat. Mi-a rămas lanțul, e ciudat, era agățat de căptușeală... Domnule Kwets, știți cumva din întîmplare ce oră e? Presupun că e tîrziu și vreau să mă întorc înainte de ora opt. Evident, nu intră în intențiile mele... mda... însă trebuie să merg la spital la ora zece să o vizitez pe soția mea, i-am promis, înțelegeți, și trebuie înainte de asta să obturez doi dinți.

Aceste cuvinte se adresau mai curînd chelnerului, însă Van Schaerbeek nu remarcase că acesta, supunîndu-se unui „psst!" imperios al colegului său masiv, tocmai se îndepărtase. Cei patru chelneri s-au refugiat în spatele tejghelei; după cîteva clipe, unul din cei doi veterani dispăru prin ușa brună.

Au constatat că nici domnul Kwets nu avea ceasul la el, la fel ca Meyer și Haack; acesta nu-l aducea în

cabina sa de actor de cînd se comiseseră acolo cîteva pungăşii. Primul nu era mai sigur decît dentistul că şi i-a pus în buzunarul de la vestă — era vorba probabil de o neinţelegere invocată pentru a scăpa de reproşurile nevesti-sii, care îl privea cu un ochi bănuitor, în pofida groaznicei sale oboseli — însă Meyer începu deodată sa înjure de toţi dracii, ca şi cum şi-ar fi dat frîu liber furiei pe care umorul lui grosolan ştiuse să o înfrîneze pînă atunci. Urlă că au eşuat într-o cavernă de hoţi ; era evident că i se subtilizase ceasul înaintea controlului, printre toţi mizerabilii ăştia. (Van Schaerbeek repetă această bănuială cu voce tare să fie auzit şi de chelneri) ; proferă injurii, luă un scaun şi lovi cu el de trei ori la rînd în parchet, atît de puternic încît ceştile de pe tejghea s-au ciocnit între ele. Impasibili, cei trei chelneri contemplau spectacolul, însă un zîmbet neîncrezător rătăcea pe mutra de împărat a grasului. Meyer încetă să tune şi să fulgere cînd un tren sosi cu un zgomot asurzitor ; calm, începu să-şi scormonească buzunarele.

— Ei, tinereţe ! strigă dentistul cu o voce îmblînzită. Poate că veţi avea amabilitatea să ne spuneţi ora atunci cînd terminaţi cu şuşoteala.

Tjalko se apropie, urmat de Veenstra care părea să ezite.

— Avem subiecte mai grave de discutat, domnule Van Schaerbeek. Henk şi cu mine ne-am consultat asupra oportunităţii de a vă pune la curent, şi credem că e de datoria noastră să o facem. Totuşi, e mai bine să nu ne audă chelnerii ce vorbim.

— Ce de mistere ! strigă Aagje. Şi eu găsesc că e timpul să ne etalăm descoperirile. Altfel am sfîrşi prin a ne plictisi aici.

— Descoperiri de-ale lui Tjalko ! lansă mama. Inutil să ne facem iluzii. El preferă să protesteze împotriva descoperirilor făcute de alţii.

Au izbucnit nişte rîsete ; chiar Haack nu s-a putut abţine să nu se întoarcă, ridicînd sprîncenele spre victima butadei. În acest timp Van Schaerbeek evalua distanţa care îi despărţea de tejghea şi explora din priviri cealaltă parte a sălii de aşteptare, pentru a vedea dacă acel colţ nu le-ar oferi un adăpost mai discret.

— Bine, mamă, replică Tjalko foarte calm. Haideţi să facem o mică plimbare pe peron dacă lucrurile astea nu vă interesează. De altfel nu eu ci Veenstra o să vă ofere nişte revelaţii, şi vă previn că nu cred un cuvînt din tot ce spune. Asta nu înseamnă că Veenstra nu poate

fi un vizionar și este oricum un mai bun observator decît dumneavoastră sau oricare altul...

— Dacă nu vorbește prea tare, zise Van Schaerbeek care-și terminase calculele, nu cred că... ă...

— Așadar, are cuvîntul Henk Veenstra, pe care este inutil să vi-l prezint, spuse Tjalko.

Cu un gest elegant el îl arată pe ziarist, pe urmă se așeză pe un scaun și-și lungi picioarele. Veenstra apelă automat la vechile lui fasoane de conferențiar.

— Voi începe prin a vă spune, începu el cu jumătate de glas, cu privirea țintuită pe propriii pantofi, că i-am interogat de la bun început pe oamenii altor grupuri, în speranța de a descoperi obiectul acestei demențe colective. Oamenii ăștia mi-au spus că s-au născut în secolul al XVIII-lea, sau chiar în secolul al XVII-lea, cam asta-i tot ce am reușit să scot de la ei. Mi-am tot repetat mai întîi că am de-a face cu niște nebuni ; acum nu mai cred, cu toate că probabil se află și niște nebuni printre ei, așa cum se găsesc în orice mulțime ; de altfel, s-au produs multe lucruri care l-ar face pe un om perfect sănătos să-și piardă mințile. Așa, de pildă, cred că englezul ăla era puțin cam țicnit.

Această ultimă frază i-o adresase lui Tjalko, ca și cum i-ar fi cerut o confirmare sau o încurajare, însă Tjalko privea fix în tavan și declară că prefera să nu se amestece ; dacă Veenstra dorea să știe ceea ce gîndea el despre lucrurile astea n-avea decît să o întrebe pe maică-sa.

— Ipocritule ! exclamă doamna Schokking. Dar, Henk, n-ai putea să ajungi o dată la subiect ? Voi ăștia, o luați totdeauna pe ocolite...

— Dar tocmai asta este amuzant, doamnă, replică Aagje care se așezase alături de Van Schaerbeek ; ea își scoase încet portmoneul care avea forma unui cîrnat cenușiu și îl puse din nou prompt în buzunar.

— Nu voi fi mai succint, continuă Veenstra. Țin să semnalez că celelalte explicații nu sînt deloc valabile. Domnule Van Schaerbeek, dumneavoastră nu mai credeți, probabil, că este vorba de un truc publicitar organizat de conducerea cinematografului ; cît despre ipoteza domnului Haack că noi toți visăm — este adevărat că mi-e somn și că inteligența îmi funcționează puțin altfel decît de obicei, însă...

— Mai bate puțin apa-n piuă ! zise Martha Scheiberlich, cu un mic surîs ironic, în chip de încurajare.

— Asta nu contează, interveni Haack. Nu era decît o opinie strict personală pe care nu vreau s-o impun nimănui.

— Am făcut altă descoperire, ceva complet absurd. — Vorbi și mai încet și încă și mai rar. — E foarte evident că li s-a interzis în modul cel mai strict acestor oameni să vorbească despre ceea ce se întîmplă. Alocuțiunea asta radiodifuzată permitea, de altfel, să o presupunem, eu chiar mi-am notat-o... Însă am avut o întîlnire ciudată la postul de control... N-o să pretind că această persoană s-a arătat mai comunicativă decît altele, numai că... este perfect absurd... eu o cunosteam.

— Și ce-i cu asta ? făcu Martha Scheiberlich. Dumneavoastră mă cunoașteți și pe mine, presupun ?

— Într-adevăr, însă... vreau să spun cu asta că am cunoscut, că l-am cunoscut foarte bine pe omul ăsta. Este Flip Bouvy, un redactor de la ziarul meu, un bărbat care avea o oarecare vîrstă ; în anii din urmă el se ocupa de rubrica financiară...

— Bouvy, zise doamna Schokking, făcînd un efort de memorie. El era...

— Flip Bouvy a murit acum patru luni, zise Veenstra cu o voce înăbușită. Nu-ți vine să-ți crezi urechilor cînd auzi un astfel de lucru, însă ce vreți să fac ? Omul a sucombat de o criză cardiacă : se surmenase cînd a trebuit să înlocuiască „Bursa neagră", vorbesc despre redactorul de la cronica economică, în timpul vacanței acestuia și nu era nimeni care să-l înlocuiască pe el însuși la finanțe. Flip era foarte competent și foarte conștiincios, ceea ce nu înseamnă că nu-i plăcea să se distreze. Am fost la înmormîntarea lui — mai știți, doamnă, că ploua cu găleata în ziua aceea —, am făcut un acoperiș din umbrelele noastre pentru a asculta discursurile funerare interminabile, și i-am spus lui Flip că nu e cazul să se enerveze, și el nu s-a enervat ; după terminarea ceremoniei ne-am dus împreună la redacție și, toată treaba fiind făcută, ziarul a apărut într-un tiraj mare, ca și în zilele precedente... Iată tot ceea ce am vrut să vă spun. Era Bouvy, or Bouvy a murit : asta nu înseamnă că nu a fost el. N-am ce să fac, dar noi ne-am gîndit că trebuie să vă punem la curent.

Van Schaerbeek plescăi din limbă.

— Sînteți sigur de ceea ce ați afirmat adineaori, domnule Veenstra ? Nu l-ați confundat cu altul ? Cu o sosie ?

— În primul rînd omul n-a încercat să nege că este chiar el, dar a refuzat să-mi lămurească în ce fel a ajuns în acest loc, printre necunoscuți. S-a mărginit să-mi spună : Nu pot să-ți spun nimic, bătrînul meu Veenstra, nu pot să spun nimic, însă totul merge bine

și sînt foarte fericit să te revăd. Tovarășii săi, în majoritate niște domni bătrîni, pe care nu-i cunoșteam, păreau să fie împreună de mult timp, fiindcă se strigau pe numele mic : Flip, Piet, Jaap, Riksie, și mai știu eu cum — erau destul de veseli, însă nici ei nu erau de acord ca el să-mi dea vreo informație, așa ceva nu le-ar fi provocat decît neplăceri, cel puțin așa pretindeau. Ceea ce m-a surprins, fiindcă aveau aerul unor cheflii... Era în mod sigur Flip Bouvy, domnule Van Schaerbeek, căci l-aș recunoaște pe Flip Bouvy dintr-o mie ; el mi-a îndrumat primii pași în ziaristică ; ba mai mult, omul mi-a cerut noutăți despre ziar, și tot felul de detalii pe care numai el le cunoștea, m-au... însă, da, era Flip, nimic de zis, găsesc chiar ridicol să mă îndoiesc de asta. Mi-a strîns mîna, îi mai simt și acum strînsoarea fiindcă era destul de emoționat...

— Dumneavoastră puteți găsi că e ridicol, preciză Van Schaerbeek, dar noi, ceilalți ? Vă consider un om perfect normal, domnule Veenstra, însă i se întîmplă oricui să aibă halucinații... ă... vreau să spun...

— Nu uitați, strigă Tjalko exasperat, nu-i uitați pe ceilalți. Englezul ăla decedat acum...

— Nu strigați în halul ăsta ! șuieră Van Schaerbeek. Atîta mai lipsește ca lucrătorii ăștia... ă...

Tjalko se întoarse spre tejghea unde chelnerul cel jovial și colegul său mai vîrstnic stăteau la taclale cu voce scăzută.

— N-au decît să audă !... În orice caz, englezul ăla a spus și el că a dat ortul popii acum nu știu cîți ani. Și chiar a început prin a pretinde că s-a născut la 1600 și ceva, însă părea că e o glumă.

— Și mai spuneai că tu nu crezi nimic din toate astea, zise maică-sa.

— Nu, însă el acordă totuși o șansă teoriei mele, zise Veenstra. Așa e el. Sportiv în orice împrejurare. Teoria mea — eu n-am nici o teorie, găsesc toate astea la fel de incredibile ca voi toți... Nu mai înțeleg nimic cînd văd morții plimbîndu-se și nici n-aș îndrăzni să afirm că mi s-a întîmplat ceva de genul ăsta pînă în ziua de azi.

Wim Kwets, care se instalase ceva mai la distanță și își ducea, din cînd în cînd, tușind, batista murdară la gură — în lipsă de ceva mai bun, el o luase de la gîtul cîinelui — se aplecă spre maică-sa, o trase de mînecă și îi suflă cîteva cuvinte la ureche. Ea nu părea să înțeleagă ce-i spunea ; trebuie să credem că băiatul îi cerea permisiunea de a face o declarație, deoarece el se

ridică imediat ; surprinși, unii s-au întors și l-au privit cu simpatie. Adolescentul declară atunci cu vocea sa puțin răgușită :

— Mai este un mort care a înviat. Cîinele ăsta e bătrîna noastră Wanda care și-a sfîrșit zilele acum doi ani. Ea m-a recunoscut imediat, și eu am recunoscut-o. Nu-i așa, bătrîna mea Wanda ?

Cîinele ciobănesc (în treacăt fie zis, cîinele era o cățea) se ridică la aceste cuvinte. Wim, care nu disprețuia efectele melodramatice, îngenunche lîngă el, îl strînse în brațe și îl alintă cu numele cele mai drăgăstoase pe care le știa. Copleșiți, toți priveau scena.

— Desigur, delirează, murmură Aagje către Van Schaerbeek.

Acesta luă atitudinea unui judecător sever cu privire la adolescenții de genul lui Wim Kwets.

— Dragul meu băiat, nu trebuie să ne povestești inepții. De unde știi tu că ăsta e cîinele tău ?

— M-a recunoscut ! șopti Wim Kwets, cu ochii plini de lacrimi, ca și cum s-ar fi temut ca dentistul să nu-i ia minunea de cîine.

— Fie ! — cu un gest energic, ca și cum nu s-ar fi deliberat toată povestea, el recuză mărturia minorului — și dumneavoastră, domnule Kwets, ce ziceți de asta ? Și dumneavoastră, doamnă ?

— Eu am impresia că e într-adevăr cîinele pe care îl aveau altădată, declară Martha Scheiberlich, pentru a-l sîcîi pe dentist.

— Haide, haide, toți cîinii ciobănești se aseamănă. Scumpii mei prieteni, să nu disprețuim o gîndire sănătoasă. Și eu știu că familia Kwets avea altădată un cîine, cred chiar că-mi amintesc că a trebuit să fie suprimat deoarece era bolnav și scheuna întruna. O deranja pe soția mea, ea mai cînta încă pe atunci ; evident, nu e un reproș... ă... domnule Kwets, vă revine obligația de a ne lămuri, spuneți-ne ce credeți ?

Kwets se întoarse pentru prima dată — pînă-n prezent, se mărginise să rînjească sinistru — și, chiar fără să-și îndulcească cît de cît masca dură, el privi animalul ca și cum ar fi fost un păduche de o mărime neobișnuită.

— Sigur, seamănă cu cîinele nostru. Însă, personal, nu cred nimic. Și tu, Anna ?

Doamna Kwets, care nu-și revenise încă din oboseala călătoriei — avea varice și o inimă slabă —, se mulțumi să facă un nu hotărît din cap, fără să privească animalul. Pocnind din degete și plescăind din limbă, Kwets, pentru a-și liniști conștiința, întinse mîna către cîinele,

care nu reacționă la apelul lansat; poate s-a întîmplat așa pentru că efuziunile adolescentului încă îl copleșeau. Cît despre Meyer, declară că în acea perioadă el nu era în serviciul lui Kwets. Găsea că e un cîine frumos, un cîine ideal, și dacă ar trebui să dorească nemurirea unui singur cîine, desigur pe acesta l-ar alege, însă despre rest...

— Eu cred că este fostul cîine al familiei Kwets, zise Veenstra.

Cîțiva s-au alăturat părerii lui, Aagje a îndrăznit chiar să insinueze că recunoscuse animalul înainte de declarația lui Wim Kwets.

— Acum știu, declară doamna Schokking. Este judecata de apoi.

O liniște profundă se instală după aceste cuvinte — cel puțin, în sala de așteptare, căci pe peron din nou năvăliseră niște grupuri; cîntau și psalmodiau. Se putea conchide că grupul turbulent, despre care le vorbise controlorul, se lăsa așteptat. Orice ar fi fost, se găseau printre acești oameni pioși cîțiva fanatici care-și foloseau la maximum corzile vocale. Chelnerul mai vîrstnic dispăruse prin ușa din spatele bufetului, nu mai rămăsese decît chelnerul cel jovial. Acesta făcu rost de un colț de hîrtie și încruntîndu-se începu să calculeze niște consumații sau să verifice niște totaluri. Umbra acoperea din nou acest obraz îmbujorat, omul părea foarte absorbit de munca sa. În tot acest timp, locatarii imobilului nu erau atenți la nimic, nu ascultau nimic, nu vedeau nimic, ci așteptau, pur și simplu, ca doamna Schokking să spună mai mult, să-și comenteze afirmația sau, poate, să și-o retracteze... Dentistul a fost primul care și-a venit în fire.

— Nu găsiți că mergeți puțin prea departe, doamnă Schokking? întrebă el pe un ton de viu reproș.

— Ce altceva ar putea fi? replică ea, zîmbind și-și ridică îndrăzneț capul, nu ca o vizionară sau o iluminată, ci ca o menajeră care-și amintește deodată unde a pus un pahar vechi de vin, rămas mult timp de negăsit. Cu toți morții ăștia, îți sare-n ochi!

— La naiba, mamă! exclamă Tjalko cu o voce puternică... Ți-a sărit o doagă, nu-i așa? Judecata de apoi! Pentru numele lui Dumnezeu, asta mai lipsea!

— În locul tău m aș feri să proferez injurii, reluă Van Schaerbeek cu blîndețe. Însă, doamnă, ă... eu... ă... da, nu știu într-adevăr ce să mai spun...

Ridică brațele ca un om descumpănit, însă ochii săi aveau o lucire ironică prost ascunsă.

— Ei bine, dacă așa stau lucrurile, nu mai spuneți nimic, îl sfătui Martha Scheiberlich. Ceea ce ați spus adineauri este suficient de absurd.

— Dar tot ce vedem este absurd, zise Veenstra, și judecata de apoi ar explica o mulțime de lucruri. Dați-vă osteneala să vă amintiți acel M — M-ul de la Mihail, numele ăsta era scris mare și lat pe locomotivă, nu știu dacă și dumneavoastră l-ați văzut. Pe de altă parte s-au suprimat orologiile. Iar eu nu mai am ceasul la mine... nu va mai exista timp, adăugă el, văzîndu-l pe dentist ridicîndu-și sprincenele întrebător.

— Ar fi trebuit să ne îmbrăcăm în ținută de seară, lansă Tjalko; se răsturnase pe scaun și rîdea în hohote. Dumnezeule atotputernic, judecata de apoi!...

Au mai fost cîțiva care rîdeau cu el. Numai familia Kwets se încăpățîna să afișeze o mină țîfnoasă, mutra lui Meyer arăta ca nu era dispus, tocmai el, Meyer, să se lase înșelat. Chelnerul ridică ochii, ca și cînd ar fi sperat o comandă, exact în momentul în care Van Schaerbeek strecura peste umăr o privire spre tejghea.

— Ssst! Ssst! Să nu depășim limitele, prieteni, altfel ne vor da pe ușă afară și va trebui să rebegim de frig pe peronul ăsta bătut de vînt din toate părțile. Tînărul acesta tușește îndeajuns, pariez că are temperatură. Eu vă cred că ne găsim într-o situație fără precedent și că un truc publicitar al cinematografului nu explică nimic, cu toate că am crezut asta la început. Dimpotrivă, dacă ar fi vorba despre un film asupra judecății de apoi — sincer să fiu, nu concep ca o comisie de control a țării noastre să dea viza unui astfel de film — nu pot nega că... ă... că...

— Iar vorbește cu frazele talmeș-balmeș, îi spuse Martha lui Aagje care avea ochii mărițiți, ca și cum ar fi văzut înviind un nou univers.

— Dar spuneți-mi, domnule Veenstra, unde este scris că nu va mai fi timp?

— In Biblie, evident!

— Habar n-aveam. Ar trebui să-l întrebăm pe pastorul nostru, dar nu intră în intențiile mele... ă... hm... dumneavoastră vă referiți probabil la Matei 24, însă nu este nimic în legătură cu timpul în capitolul acesta; este vorba de sfîrșitul lumii, de războaie, de întunecarea soarelui, de stelele care vor cădea din cer, evident, de venirea lui Cristos...

— Nu am văzut oare stelele astea? În încăperea cea mare unde erau atîtea cărți?

— Iluzie optică, răspunse dentistul zîmbind. Un truc foarte abil. Tehnica modernă nu se sperie de nimic. Prin

urmare, ele se găseau la locul lor obişnuit, vă amintiţi... V-aţi gîndit poate la Apocalipsă, unde se spune că nu va mai fi noapte, dar nu se spune nimic despre timp. Evident, nu vreau să-mi impun părerea, cu toate că sînt destul de citit în materie de Biblie... Părinte, puteţi să ne spuneţi dacă este vorba despre timp în Apocalipsă : că nu va mai fi timp, sau că se va opri, sau ceva de genul ăsta ?

Pastorul Van der Woght apelă la toate forţele sale pentru a învinge oboseala care-i copleşea. In mod maşinal el arbora frumosul său zîmbet de bătrîn şi-şi mari ochii de un albastru şters, ca şi cum ar fi vrut sa vada, să ştie, să-şi amintească ceea ce ştiuse altădată. Toţi au înţeles atunci ca Apocalipsa era pentru el în acest moment pecetluita cu tot atîtea peceţi ca şi cartea despre care vorbeşte Apocalipsa. Zîmbetul îi disparu, barbia sa patrata paru din ce în ce mai austera şi sunetul vocii sale cu accente dogmatice se propaga pînă în colţurile cele mai retrase ale sălii atunci cînd el proclama :

— Apocalipsa este o carte greu de patruns, de care s-a făcut deseori uz în mod greşit. Mistica numerelor şi celelalte baliverne sînt tot atîtea heterodoxii. Eu obişnuiesc sa spun : de ce sa căutăm complicaţii cînd „mîntuirea întru Cristos se află în faţa noastră ?"

— Intr-adevăr, făcu dentistul cu o voce mieroasă. Am face mai bine să respectăm Evangheliile... ă... O clipă, sînteţi atît de amabil, să-mi daţi Biblia dumneavoastră ?... Vă mulţumesc mult. Îmi place să cred că nu-i voi jigni pe catolicii care se află printre noi, mă voi feri în orice caz să interpretez Cartea în mod greşit... — Incepu să frunzărească Biblia. — Să o răsfoiesc cît de cît, să văd dacă găsesc ceea ce caut, o să-mi amintesc imediat... Fiul lui Dumnezeu, cel care are ochii ca para focului... eu i-am dat răgaz... nu, asta n-are nici o legătură... iată, o voi arunca pe patul meu... un înger puternic... ziua cea mare a mîniei sale... da, Matei spune ceva apropiat, dacă nu mă înşel cumva : cînd va fi ziua şi ora, nimeni nu o ştie... ei bine, eu sînt ispitit să spun : dacă este o zi şi o oră, timpul nu este încă abolit ; pe de altă parte, noi nu asistăm încă decît la preliminariile judecăţii, vreau să spun, dacă doamna Schokking are dreptate, însă prefer încă să nu-l... ă... nu va mai fi timp, nu-i aşa, decît atunci cînd eternitatea... ă... — Continuă să răsfoiască... balanţa... hm ! — Cerule, ce s-a mîzgălit cu creionul pe marginea acestei Biblii ?

— Şi eu am rămas uluit, zise Meyer. Este totuşi o Biblie ?

— Găsesc că aceste adnotări sînt blasfematorii. Să sperăm că n-au răsărit într-un spirit nevinovat. — Începu să răsfoiască — Aici, de exemplu, 6:11 : Fiecăruia din ei i s-a dat o haină albă, și li s-a spus să se mai odihnească puțină vreme (din nou timpul !)... — iată comentariile textului : Și nouă, o haină neagră și nici măcar lenjerie de corp convenabilă ; cît despre odihnă ??? — remarcați cele trei semne de întrebare. Sincer vorbind, nu toți nebunii stau la azil... izvor de ape ale vieții... nefericire pentru locuitorii pămîntului... scorpionii... colți de leu... o treime din oameni au fost uciși... nerușinare... — El mormăi întorcînd repede paginile — niște voci și niște zgomote asurzitoare și niște lumini. Marele Babilon, mama unor... ă... pasăre pîngărită și odioasă... Apocalipsa e totuși o carte minunată, însă obscură, nedeslușită — Întorcea paginile din ce în ce mai repede... trîmbițe, etcaetera, etcaetera. Nu găsesc nimic în legătură cu timpul... ba da, aici, la ultimul capitol, 22:2, adică noi sîntem deja la noul Ierusalim în Împărăția lui Dumnezeu unde era pomul vieții, rodind douăsprezece feluri de rod, și dînd rod în fiecare lună... Ei bine, nu am spus așa ? Prin urmare, timpul va exista mult și bine în cer... ascultați, se mai află încă și asta : ...vremea este aproape... Evident, nu acord opiniei mele... ă...

Vorbele sale s-au stins. El reîncepu să răsfoiască ; privirea gravă, îmblînzită, a ochilor săi negri căută Evanghelia după Matei.

— Domnule Van Schaerbeek, zise doamna Schokking, mi se pare foarte interesant și foarte frumos ce ne-ați citit, dar spuneți-mi totuși dacă participăm la judecata de apoi, da sau nu ?

Dentistul tuși, reînchise Biblia și i-o înapoie lui Meyer.

— Să vedem, scumpă doamnă, e greu să susținem asta în mod rezonabil. În primul rînd pentru că nu putem spune că s-ar fi îndeplinit măcar o singură profeție. Unde este războiul, ciuma, cutremurele de pămînt și întunecarea soarelui ?

— Mi se pare că Dumnezeu nu poate fi obligat să-și respecte riguros toate aceste profeții, își dădu cu părerea Tjalko disprețuitor. Nu cred în Dumnezeu, și nu cred că participăm la judecata de apoi, însă mi se pare prostesc să preluăm aceste informații literalmente.

— Prostia necredinței se distinge net de prostia credinței, replică dentistul cu o voce acerbă ; își trecu gînditor mîna peste frunte. Mai este ceva : este scris în

Biblie, la fel ca și în Apocalipsă, cred, că împărăția de o mie de ani înfăptuită de Cristos, de martiri și de ceilalți dreptcredincioși va fi anterioară judecății de apoi, și că diavolul se va prăvăli în abis. În consecință noi asistăm la nașterea împărăției de o mie de ani, dar unde este Cristos ? Unde este El ? Unde sînt martirii și dreptcredincioșii ? Dacă admitem că ne-am întîlnit cu adevărat cu niște morți, trebuie să recunoaștem : cea mai mare parte nu era decît o adunătură jalnică, destul de demnă de dispreț, însă se înțelege de la sine că nu vreau... să...

— Și dacă astea erau niște spirite ? întrebă Aagje, care sorbise cuvintele de pe buzele lui Van Schaerbeek. După spiritismul...

Simulînd un aer protector, Van Schaerbeek îi luă mîinile și i le bătu ușor cu palma.

— Draga mea copilă, ai încredere deplină în Cuvînt, nu rești nimic... Spiritismul... Și apoi, ce să mai vorbim de toate astea, unde sînt solemnitatea, reculegerea și gravitatea zdrobitoare care ar trebui să însoțească un eveniment atît de prodigios. Atunci cînd Dumnezeu va distruge lumea în mod sigur El nu se va folosi de un cinematograf și de ascensoare ; se va lipsi de ajutorul unor domni stupizi purtînd o banderolă și de infirmiere cu un M pe pîntec. Credeți într-adevăr, domnule Veenstra, că Dumnezeu, atunci cînd vrea să oprească timpul, dă ordin să se suprime orologiile gărilor și să se subtilizeze ceasurile ? Haide, haide...

— Nu cred nimic, răspunse Veenstra, nu știu nimic, sînt o foaie de hîrtie virgină, un simplu ziarist fără cultură. Totuși, e posibil să dorească să ne facă să înțelegem pe cei săraci cu duhul — eu mă număr de bunăvoie printre ei — că, de fapt, timpul nu mai există.

— Bravo, Henk ! strigă Tjalko. Mai mult, dacă pînă-n prezent n-am simțit deloc gravitate și reculegere, rămîne ca flăcăii de la radio și presupușii aflați în serviciul intern să țină cu adevărat ca acest spectacol să nu degenereze într-un joc de-a masacrul. Să fiu sincer, zic asta cu dorința de a-i face plăcere lui Veenstra ; eu, eu nu cred nimic. Voi o să-mi tot spuneți de toate. Judecata de apoi... mă lasă indiferent !

Din nou el se răsturnă pe scaun și izbucni într-un rîs mut.

Din atitudinea și gesturile celorlalți, reieșea că era pe cale să se formeze două clanuri. În jurul dentistului, scepticul credincios, s-au strîns din motive diferite nu numai Tjalko și Martha Scheiberlich, ai cărei ochi strălucitori protejați de lentile dovedeau că se amuza mult

de atîta prostie și ignoranță, însă probabil și Haack, de asemeni și familia Kwets și Meyer care se încăpățînau să-și țină gura, și nu păreau deloc dispuși să acorde cea mai mică importanță unei afaceri în care niște eretici erau vioara întîi. Aagje și Veenstra în mod sigur nu erau doi partizani foarte convinși ai doamnei Schokking: Aagje pentru că ea credea bucuros tot ceea ce părea supranatural și pentru că îi plăcea să o arate ca să-l facă pe Van Schaerbeek să protesteze; Veenstra, din cauza deformației sale profesionale: tot ceea ce convenea ziarului său interzicea îndoiala și obliga la încredere. Numai că, rămînea pastorul Van der Woght, expert în materie de credință, și, în același timp, cel mai vîrstnic dintre toți. El se smulsese puțin cîte puțin din somnolența sa senilă și urmărise discuția destul de atent. Atunci cînd dădu semne că vrea să-și facă auzită voceа, Van Schaerbeek, imaginîndu-și că va fi formulată o sentință peremptorie în favoarea sa, se grăbi să spună:

— Nu sînteți supărat pentru graba noastră năvalnică, nu-i așa, părinte? Evident, noi nu sîntem teologi, și eu mă înclin dinainte... ă...

Pastorul Van der Woght lăsă privirea ochilor săi albaștri să rătăcească asupra dentistului care perora; zîmbi, își drese glasul, își reprimă un surîs, își trecu degetele prin părul argintat, apoi declară pe un ton care nu admitea replică:

— Este scris în Apocalipsă, la capitolul 10, versetul 6 sau 7, nu-mi amintesc, că nu va mai fi nici o zăbavă.

Van Schaerbeek tresări, paloarea lui se accentuă:

— Să vedem, părinte... Este evident că eu înclin de bunăvoie... ă... însă spuneți-mi, părinte, „nu va mai fi nici o zăbavă" nu vrea totuși să însemne că nu mai există timp? Și ce facem cu aceste luni și cu arborele vieții?

— Este scris în Apocalipsă, făcu pastorul zîmbind.

— Însă... ă... nu credeți — dentistul se întoarse spre ceilalți, în special spre Tjalko, nu credeți că a vrut să spună că nu va mai fi noapte, că nu se va mai face nici zi și nici noapte, că nu va mai fi soare nici lună, adică pur și simplu: că nu se va mai măsura timpul?

— Tu iar uiți arborele fructifer, observă Martha cu acreală. Cum vrei să determini lunile anului fără lună?

— Așa e! zise Tjalko pentru a turna gaz pe foc. Acum să chemăm cosmografia în ajutor!

— Haide, Tjalko, termină cu gluma, provocatorule! îl sfătui maică-sa.

— Dar nu glumesc, pentru numele lui Dumnezeu! Iertați-mă, domnule Van Schaerbeek, iertați-mă, părinte,

însă cum să nu-ţi ieşi din fire cînd o vezi pe maică-mea considerîndu-te nebun de legat ? O face în mod deliberat ! Nu mai spune nimic, însă aşteaptă ! Nu mi-o lua în nume de rău, mamă, mă exprim poate în termeni cam duri, însă spun adevărul. Dumneata ai obiceiul să torni gaz pe foc şi să nu renunţi la calmul dumitale... Ce naiba ! Henk, spune şi tu ceva, doar nu crezi în toate aceste minciuni gogonate, nu ? Judecata de apoi ! Mă şi văd acolo... Haide, noi vom sfîrşi în mod sigur cu toţii în iad ; şi dacă ar fi să ne luăm după acest idiot... cîinele ăsta a şi fost acolo ; dar atunci n-ar mai fi putut să ne însoţească.

— Părinte, credeţi cu adevărat că asistăm la începutul sfîrşitului timpurilor ?

Van Schaerbeek puse întrebarea pe un ton nevinovat, persuasiv. De multă vreme nutrea un profund respect pentru Van der Woght, îl respecta încă dinainte de a locui sub acelaşi acoperiş, şi lăudase pretutindeni renumele lui de orator eminent chiar şi atunci cînd nu mai era nevoie ; în schimbul acestei consideraţii el spera acum o dezminţire, o dezminţire categorică. În timp ce pastorul, cu bărbia în piept, îşi pregătea răspunsul, Van Schaerbeek adoptase o atitudine maiestuoasă şi străpungea cu privirea creştetul argintat ca şi cum ar fi vrut să facă să intre cu forţa nişte vorbe în gura celuilalt, cuvinte puternice, neechivoce, spuse fără înconjur.

— Nu ştiu, murmură pastorul cu o voce aproape imperceptibilă, însă poate că este potrivit să ne rugăm.

— Asta nu strică nimănui, niciodată, îşi dădu cu părerea Meyer, subliniind această declaraţie cu un gest încurajator.

— Domnul m-a chemat ?

Era chelnerul. Apăruse deodată în spatele lui Van Schaerbeek, însă nimeni n-ar fi ştiut să spună dacă omul îl întrebase pe Van Schaerbeek sau pe Tjalko. Afişa de altfel multă discreţie. Van Schaerbeek era gata să-l expedieze cu un gest, dar a fost impresionat de aspectul jovial şi încrezător al chelnerului. Neştiind ce să facă, el se întoarse către ceilalţi. Tjalko reluă mai categoric :

— Aşadar, ne este interzis să ne rugăm ?

— Din partea mea, dumneavoastră puteţi face tot ce vi se pare potrivit, domnule, însă eu dacă aş fi în locul dumneavoastră nu aş lua-o în tragic. Nu pot să mă amestec în problemele dumneavoastră, nu pot nici măcar să mă ocup de dumneavoastră, iar dacă grasul Leenderts află, vreau să spun, şeful localului — ei bine, şeful localului, şeful de sală... şi dacă mă surprinde pă-

lăvrăgind cu dumneavoastră o să mă dea imediat pe ușă afară.

— Ai putea fi atît de amabil să ne dai cîteva lămuriri ?

Van Schaerbeek a pus această întrebare fără prea multă convingere, căci știa din experiență că a întreba ceva aici însemna să-ți răcești gura de pomană.

Chelnerul își mută șervetul de pe umăr și-și scăzu vocea :

— Radioul vă va informa, domnule. Eu nu sînt deloc la curent.

— Cunoaștem refrenul ! Fără îndoială, tocmai de aceea boul ăla gras a oprit radioul, nu ? Noi nu te întrebăm decît un lucru, și dacă nu poți sau nu vrei să ne dai un răspuns, ai face mai bine să te cari. Îți cer iertare, mamă, vorbeam cu chelnerul. I-am spus : ai face mai bine să te cari, să te întorci la tejgheaua ta. Este aceasta judecata de apoi, da sau nu ?

Dentistul se strădui să atenueze în măsura posibilităților prin tonul și gesturile sale, grosolănia lui Tjalko :

— Asta este tot ce am dori cu toții să știm. Nu sîntem la curent cu nimic, nouă nu ni s-a spus nimic, iar unul dintre noi s-a întrebat dacă nu cumva e vorba de judecata de apoi. Chiar și teologul care este cu noi, pastorul — pastorul Van der Woght, celebrul pastor Van der Woght, care, în ultimii ani ai carierei sale, pînă în momentul în care a fost admis la emeritat, vorbea din cînd în cînd în fața microfonului — însă ești desigur prea tînăr pentru a-ți aduce aminte...

Unii îl îndemnau de asemenea pe chelnerul jovial cu niște : „Haide, spune, haide, spune", alții îi adresau doar zîmbete rugătoare, numai familia Kwets rămînea impasibilă.

— Îmi amintesc numele, răspunse chelnerul după ce aruncase o privire scurtă către tejghea. Sînt mai puțin tînăr decît par. Rămîn perplex în fața întrebării dumneavoastră, domnule. Dacă vă răspund da, mă veți considera ca pe omul care v-a informat ; cine vorbește mult are să dea socoteală de multe și eu nu am o viață ușoară aici. Totuși, dacă această idee v-a venit așa, pur și simplu, trebuie să spun că și eu aș fi gîndit exact același lucru dacă aș fi fost în locul dumneavoastră. Evident, vă veți izbi de mai multe dificultăți decît ceilalți pentru că nu vi s-au procurat haine și, în consecință, dumneavoastră ați primit mai puține informații sau niște informații incomplete. Am mai avut cazul unei fete care se înecase. Atunci cînd s-a... mă rog, înțelegeți ce vreau

să spun... era goală cum o făcuse maică-sa, scuzați-mi expresia; în general s-au prevăzut eventualitățile de acest gen și s-au plasat de-a lungul canalelor niște posturi de ajutor care dispun de veșminte și de prosoape de baie, însă din păcate n-au putut să intervină, pentru că fata se înecase într-un canal situat la o distanță bună de oraș. Fata asta a primit niște haine la o fermă, a rătăcit un timp, pretindea însă că a fost atacată de un hoț de buzunare, dar nu era plauzibil nimic din ce spunea. Evident că a fost dojenită zdravăn și a fost repartizată, în sfîrșit, într-un grup, dar se pare că treaba a dat naștere unor neplăceri, deoarece fata era sinucigașă și, de regulă, sinucigașii sînt grupați deoparte. Numai că eu nu știu toate dedesubturile chestiunii.

— Am fost luați pe sus din propriile noastre paturi, fără un singur cuvînt de lămurire, povesti Van Schaerbeek. Niște agenți de poliție care nu-și descleștau gura. E adevărat că radioul a difuzat ulterior niște instrucțiuni și că am avut de-a face cu niște domni și niște infirmiere, însă ni s-a ascuns tot timpul esențialul, motivul pentru care ne aflăm aici. Acest fel de a se acționa te face în mod obligatoriu să concepi tot felul de ipoteze ciudate. Părinte, scuzați-mă, însă, a crede că este într-adevăr...

— Ba da, domnule, zise pastorul Van der Woght cu un semn afirmativ al capului. Eu vă înțeleg perfect. Nici eu nu o știu cu siguranță, de fapt ce știm noi, noi ceilalți, creaturile omenești? Numai că eu îmi spun că nepătrunse sînt căile Domnului, și că noi nu putem refuza să credem într-o minune pentru singurul motiv că ea nu concordă cu imperfectele noastre concepții umane.

— Exact ceea ce spuneam, lansă Tjalko.

— Cînd Dumnezeu vrea să se folosească pentru judecata de apoi de un cinematograf, de un teatru sau de un loc încă și mai puțin recomandabil, El o face...

— Un loc mai puțin recomandabil: un bordel, fără îndoială?

Richard Haack îl ataca pe pastor fățiș; ochii săi scînteietori ca niște pietre prețioase și frumoasa lui mască era palidă, impasibilă ca fața unui tribun byronian care se pregătește să declanșeze o revoltă populară. Pastorul Van der Woght își aruncă din nou capul pe spate și îl măsură cu siguranța loială a unui gentilom de țară care își expune esența crezului său în fața Stărilor Generale.

— Perfect, domnule, chiar și un bordel. Noi ceilalți, creaturile omenesti, noi n-avem dreptul de a-i prescrie o linie de conduită lui Dumnezeu.

— Vă mulțumesc, răspunse Haack. În consecință, pot să participă și eu la sărbătoare.

Chelnerul îi observa pe cei doi bărbați cu un aer îngrijorat, pe urmă el se adresă din nou dentistului.

— Îmi permiteți să vă pun o întrebare, domnule? Dacă eu am înțeles bine, dumneavoastră nu sînteți... nu în mod normal... dumneavoastră ziceati că v-au luat pe sus pur și simplu din pat. Vii, asta este ceea ce ați spus dumneavoastră?

— Bineînteles! Da, perfect vii, dar ce vă imaginati? — Febril, dentistul își palpa brațele și pieptul. — Vii, toti doisprezece. Numai starea acestui cîine ar putea să trezească niște îndoieli...

— Ce tîmpenie! zise chelnerul gînditor; întoarse capul spre cîinele care îl privi și el și începu să dea din coadă. Încă n-am auzit citîndu-se cazuri de genul ăsta, însă nu înseamnă că n-au existat. Totusi mă întreb dacă dumneavoastră veti fi judecați în același timp cu ceilalți; totdeauna am crezut că niște oameni ca dumneavoastră nu pot fi amestecați în treaba asta, dar omul mereu învață cîte ceva nou. De altfel este destul de lesne de înțeles că dumneavoastră sînteți neinformati. Toate informațiile se furnizează la locul învierii, nu se dau pe urmă decît în mod excepțional, și chiar deloc după ce grupurile sînt constituite. Asta înseamnă că nu se mai poate... vorbi de ceea ce dumneavoastră numiți *esențialul*. De exemplu se lucrează luîndu-se în considerare numai data nașterii, și nu o altă dată, mă înțegeți? Fără îndoială nimeni nu ar putea să-i împiedice pe membrii unui grup să discute despre asta între ei, treaba nu e de altfel interzisă, cu toate că ar fi preferabil, după părerea mea, să se abtină; trebuia să vă despartă și să vă disperseze în alte grupuri. Astfel ați fi fost puși în temă prin forța lucrurilor.

— Perfect, perfect, perfect. Deci organizarea schioapătă, pe scurt. Unde am putea merge să ne plîngem?

— Of, domnule, să vă plîngeți! zise chelnerul. Își ridică brațele și șervetul îi căzu pe jos. Se aplecă să-l ia; în timp ce era aplecat vocea i se gîtui luînd-o cu cîteva note mai sus ca și cum ar fi făcut un efort pentru a-și stăpîni rîsul; i se ghiceau obrazul roșu, congestionat,

ochii negri și zîmbitori și dinții de rozător, de o albeată strălucitoare, care străpungeau linia gurii. El vorbi ridicîndu-și șervetul; atunci cînd se îndreptă, obrazul său avea o expresie mai gravă decît te-ai fi așteptat, doar dinții îi mai rideau încă: un rîs vertical în loc de unul orizontal.

— Trebuie să evit ca lumea să se plîngă de mine... Leenderts nu glumește, și are un dinte împotriva mea. Se înțelege de la sine că se comit întotdeauna niște greseli cînd se organizează o astfel de afacere. De exemplu, uite cazul unui bărbat născut în jurul lui 1600; omul își amintea încă ziua, dar uitase anul, asta se întîmplă destul de des în timpurile de demult. În general nu se coboară dincolo de veacul al XVI-lea.

— Veacul al XVII-lea, rectifică Veenstra care-și nota totul în carnețel.

— Al XVII-lea, vă mulțumesc, domnule. Sufletele dinaintea acestui secol sînt prea amorfe; e posibil să fie luate în considerare mai tîrziu. De exemplu, ce s-ar mai putea face cu sufletul și cu trupul lui Jacqueline de Bavière? Nu se mai poate scoate nici o părticică, presupun. Din motive asemănătoare s-a fixat limita de vîrstă a copiilor la cinci ani, în preajma scolarizării. E necesară o limită: n-ai putea să-i faci pe nou născuți răspunzători de greșelile lor.

— Vezi să nu te audă pastorul! zise Van Schaerbeek, amenintîndu-i răutăcios cu degetul. Nu știu, zău, ce ar gîndi despre teoria asta.

— Haide, domnule, lăsați-l să vorbească, răspunse pastorul Van der Woght pe un ton cordial.

— În altă zi, continuă chelnerul, am avut un client care susținea cu încăpățînare că de fapt copiii mici sînt cei mai mari șnapani de pe pămînt, de aceeași teapă cu răufăcătorii, dar eu nu cred nimic, nici măcar pastorul dumneavoastră nu ar putea să mă convingă căci eu zic, în ce mă privește: lăsați copiii să vină la mine.

— Haide, haide, haide, făcu Van Schaerbeek, cu un ușor accent reprobator.

— Bine. Ziceam deci că situația acestui om născut în preajma lui 1600 era greu de rezolvat. El se afla la un pas de limită, mai exact, nu se știa de care parte a limitei. Înviase cu mulți alții și i se dăduseră niște haine, adică nu se mai putea să-l trimită de unde venise și cu atît mai mult cu cît asta nu i-ar fi displăcut peste măsură.

— Secolul al XVII-lea, spuse Aagje cu un aer gînditor. Așadar, Vondel și Rembrandt se plimbă prin împrejurimi. Imaginați-vă: Domnule Van Rijn, pot să vă

cer să-mi schițați portretul ? Ar face-o, în mod sigur. De cînd mă știu eu sînt înnebunită după Rembrandt, e un bărbat seducător, mai seducător decît Vondel.

— Oh ! Oh ! — Van Schaerbeek schiță un gest ca și cum ar fi vrut s-o strîngă la piept ; într-adevăr ea ascunsese cu perfidie partea ironică a butadei sale și cea mai mare plăcere a lui era să-i dea peste nas. — Însă, draga mea copilă, nu trebuie totusi... ă. — Își înghiți vorbele și aruncă o scurtă privire chelnerului.

— Probabil că-ți spui că sîntem puțin cam deplasați...

— Eu presupun că peronul interzis este rezervat pentru secolul nostru de aur, zise Tjalko acru. Peronul 500, cred eu... Dar zi-ne, băiete, cînd a început jocul ăsta ?

Chelnerul ridică ochii la cer.

— Mai înainte să fi fost eu adus aici, domnule. În orice caz se luau deja niște hotărîri în acel timp. Ceea ce a produs multe schimbări pentru noi toți.

— Ascultă, zise Van Schaerbeek, care coborî instinctiv vocea și-și furisă privirea spre tejghea, așa cum făcuse si chelnerul de mai multe ori. Care este situația ta actuală si a celorlalți chelneri ? Si voi sînteti, de asemenea... Vreau să spun... ă... evident, este o chestiune delicată... mă exprim cît mai clar cu putintă... situatia voastră personală seamănă cu a noastră, sau cu a celor... ă... ă cu aceea a... a... a celor care nu pot să vorbească despre a lor... ă... ă... de... ă... cu aceea a acestui cîine, de exemplu ?

Discursul său a dat nastere la cîteva izbucniri de rîs, nu pentru că Van Schaerbeek îl comparase pe chelner cu un cîine, ci mai curînd pentru că acest bărbat, care îsi propunea să fie clar si concis, se dovedea extraordinar de vorbă-lungă. Rîzînd alături de ceilalți, chelnerul declară că el se află cel puțin aproape în aceeasi situatie cu a cîinelui, însă a lui era, totusi, puțin diferită. S-au mai schimbat cîteva propoziții, si buna dispozitie generală merse crescendo. Era de netăgăduit că acest chelner jovial realizase o apropiere binevenită între colocatari. Dacă nu s-ar fi temut să nu-i creeze niște neplăceri, Van Schaerbeek sau un altul l-ar fi invitat în mod sigur să stea la masă cu ei. Faptul că el părea să creadă că era vorba, într-adevăr, de judecata de apoi, făcuse să dispară, mai mult decît glumele și accesele de rîs, prăpastia dintre cele două clanuri : scepticii au coborît tonul pentru a nu-l jigni, iar credincioșii rămîneau întrucîtva neîncrezători față de el pentru că nu puteau lua de bun tot ceea ce spunea acest biet subaltern vorbăreț, care tremura în fața șefului de sală și-și scăpa șervetul pe jos. Ca să

spunem drept, singură doamna Schokking se ținea încă bine în șa deoarece ea nu reflecta deloc asupra problemei.

Deodată, chelnerul tresări, șuierînd printre dinți „Uite-l" și se întoarse fluierînd la tejghea. Într-adevăr, într-o secundă, șeful cel gras apăru în cadrul ușii, rulîndu-și buzele ca un dictator care tocmai fusese proslăvit. Legănîndu-se, ondulîndu-se, frecîndu-și mîinile, el lunecă spre locul unde se găsea întrerupătorul. Cînd se aplecă pentru a întoarce butonul, locatarii constatară că partea occipitală a capului îi era aplatizată, ca și cum i s-ar fi tăiat o bucată din craniu cu ferăstrăul.

IV

Controversa

ȘEFUL DE SALĂ ÎȘI ALESESE BINE MOMENTUL pentru a deschide radioul : nu se pierduseră nici zece cuvinte din alocuțiune. Nu era speakerul care îi informa din cînd în cînd asupra evenimentelor locale ; ei au recunoscut imediat vocea aceluia pe care îl ascultaseră în interiorul edificiului :

— ...vai ! este o excepție, dragii mei ascultători. În timp ce grupurile originare din sudul și din estul orașului, de asemenea și cei venind din cîmpiile de odihnă catolice și evreiești, s-au purtat în ansamblu într-un mod exemplar, cei din nord s-au comportat foarte urît, într-o asemenea măsură încît a trebuit să fie aduși la ordine și chiar sever pedepsiți. Faptul este regretabil, căci noi facem tot ce ne stă în putință pentru ca toată lumea să fie mulțumită ; așa că sperăm ca la rîndul dumneavoastră să dați dovadă de un pic de bunăvoință. Gîndiți-vă, dragi ascultători, gîndiți-vă, băieți și fete, oricît de tineri ați fi, că evenimentele la care participați nu se vor mai putea produce niciodată, și că se va ține seama de conduita dumneavoastră în interiorul edificiului și în gară atunci cînd va avea loc reglementarea finală. S-ar putea să fie nevoie să ardeți pentru o crimă comisă altădată, regret că trebuie să vă reamintesc, însă nu e bine să vă imaginați că o crimă comisă după resurecția dumneavoastră este un fleac. Unii cred că pot să-și permită orice pentru că se plimbă din nou pe pămînt. Din fericire, nu s-a comis încă nici o crimă, însă puțin a lipsit să se întîmple : un englez care deja se purtase în mod scandalos rămînînd în bibliotecă a pălmuit, fără vreun motiv anume, pe una din aceste infirmiere care dau dovadă de atîta abnegație în îndeplinirea misiunii lor. Eu formulez tot felul de promisiuni și amenințări, dragi ascultători, pentru ca olandezii să știe să se stăpînească mai bine. Mă voi abține să vă povestesc ce i s-a întîmplat englezului, presupun că el își regretă acum gestul. Noi dispunem în interiorul edificiului de mijloace de constrîngere destul de eficiente, și vă previn că nu se vor tolera nici abateri de la conduita normală, nici

rebeliuni, nici acte de vandalism, nici agresiuni, nici indecențe în gară; pentru evitarea catastrofelor noi nu putem tolera dezordinea, chiar și un copil ar înțelege; cei dintre dumneavoastră care n-au văzut niciodată un tren își zic că niște mașini care merg singure deraiază, se hoibează sau izbucnesc în rîs pentru o nimica toată. În aceste cazuri extreme — orice tentativă de rebeliune constituie un caz extrem — funcționarii noștri sînt în măsură să vă aplice o pedeapsă pe loc, pedepsele care vă așteaptă după evenimentul măreț, dacă dumneavoastră va numărați printre păcătoși, însă noi sperăm din toată inima că această soartă nu va fi rezervată decît pentru o infimă minoritate. S-a produs o încăierare în bibliotecă, doamnelor și domnilor, este într-adevăr curios ca o asemenea nelegiuire a fost săvîrșită taman în bibliotecă, unde au fost așezate la dispoziția dumneavoastră, datorită generozității unui donator care vrea să-și păstreze anonimatul, atîtea exemplare din Biblie. Noi ne-am văzut puși în situația de a-i adormi pe răufăcători; în acest moment, ei sforăie și se răsucesc în mormîntul lor. Primirea lor în gară a fost diferită avînd în vedere evenimentul solemn care trebuie să se producă în cea mai desăvîrșită ordine. Repet încă o dată că fiecare dintre dumneavoastră trebuie să se posteze pe peronul al cărui număr i-a fost desemnat, și că trebuie să aștepte acolo. Cafeaua va fi servită în mod gratuit celor care sînt însetați. Puteți să vă așezați pe bănci, chiar și pe jos, dacă sînteți obosiți, însă, doamnelor și domnilor, este interzis să intrați în sălile de așteptare, cel puțin în măsura în care nu o cer niște circumstanțe speciale. Consacrați-vă timpul, micul răgaz de timp care vă rămîne încă, pentru rugăciune, pentru meditații pioase și pentru un examen al conștiinței. Sondați-vă dumneavoastră înșivă inima și rărunchii și pregătiți-vă pentru momentul suprem în care vă veți afla față în față cu El. Țin să mai remarcați și faptul că starea noului dumneavoastră corp nu vă permite să presupuneți ceea ce vă așteaptă. Dacă vă simțiți obosiți, căci nu este decît imaginație și nimic mai mult, nu înseamnă că dumneavoastră aveți mai multe șanse de a fi numărați printre credincioși decît vecinul dumneavoastră, a cărui energie vă lasă perplecși. Nu există nici o regulă; chiar cînd vă pierdeți cunoștința sau cînd vi se face rău, sau cînd vă imaginați că vă este rău, nu este cazul să vă băgați asta în cap. Este de asemenea interzis să se facă focul, dragi ascultători. S-au comis deja cîteva infracțiuni, fără intenții rele, cred eu. Se găsește destul foc în gară și în împrejurimi. Prea puțin contează dacă dumneavoastră găsiți că aerul nopții e rece

şi umed, noul dumneavoastră corp rezistă la toate bolile, de asemenea şi la răniri... — Se întrerupse o clipă şi păru să se consulte cu cineva. — ...afară de cele care sînt făcute de armele funcţionarilor noştri ; aceste arme sînt la fel de periculoase pentru dumneavoastră ca şi altădată, în special armele de foc pe care le cunoaşteţi cu toţii. În consecinţă, fiţi atenţi, doamnelor, domnişoarelor şi domnilor. Şi acum, dragi ascultători, preascumpii mei tovarăşi, va sosi momentul în care dumneavoastră, cel puţin unii dintre dumneavoastră, veţi întrevedea o scurtă strălucire a marelui mister despre care ne este interzis să vorbim, însă la care ne gîndim cu toţii. Un colţ al Sacro-Sanctului... al vălului care ascunde Sacro-Sanctul va fi ridicat. Este adevărat că misterul suprem, Cel în numele căruia destinul dumneavoastră se va împlini, nu vi se va revela încă, dar el a plăcut supleantului său, scutului său, braţului său drept care e trenul blindat, cu care el se aşază în fruntea legiunilor sale de elită într-unul din principalele puncte strategice, de-a lungul unui peron pentru ca dumneavoastră...

— Nu vreau să ascult mai mult, declară Haack cu voce tare şi se ridică pentru a se apropia de tejghea. Eu, în ce mă priveşte, sînt pacifist, şi protestez împotriva acestor tîmpenii, mă duc să opresc radioul...

— Găsiţi cu adevărat potrivit să o faceţi ? îi strigă Van Schaerbeek.

Actorul se întoarse :

— Eu găsesc că această comedie e blasfematorie. Nu cred în realitatea a toate astea, însă se poate întotdeauna acţiona cu asprime împotriva puşlamalelor, chiar şi în vis.

Dentistul roşi. Aceste cuvinte îi exprimau exact felul de a gîndi, exact ceea ce ar fi trebuit el să spună şi să facă, el sau pastorul, dacă n-ar fi fost atît de bătrîn, sau familia Kwets — şi iată că un ateu îi înfunda pe toţi. Schokking, zurbagiul, se ridică dintr-un salt ca şi cum ar fi vrut să-i acorde ajutor şi asistenţă actorului. Ceilalţi l-au urmărit din ochi, curioşi să vadă cum se va descurca. Chelnerul cel jovial îl privi întrebător pe Haack şi se postă în faţa lui, însă colegul său corpolent începu să se legene pe vîrful picioarelor : semn de rău augur care nu-l împiedică pe Haack să-l apostrofeze. Locatarii i-au văzut şuşotind ; şeful de sală îl examină pe actor cu aroganţă ; pe urmă el făcu „da“ din cap, cu un aer puţin cam plouat, un pic nefericit ca şi cum Haack ar fi încercat să-l corupă propunîndu-i un preţ ; au mai conversat cîteva clipe cu voce scăzută şi, în sfîrşit, şeful de sală merse şi întoarse butonul, apoi se aşeză în faţa ferestrei ca să privească afară, unde noi grupuri

continuau defilarea. Niște adolescenți își striveau nasul de geamuri fără să se lase intimidați cîtuși de puțin de către șeful de sală ; ei chiar nu-l vedeau deloc și nici el nu-i vedea. Se cînta ; cei care serveau cafea alergau de la unul la altul ; niște infirmiere treceau cu un mers de rață : erau femei greoaie, de vîrstă mijlocie, încărcate de pături și de truse de ajutor ; mersul lor denota clar o oarecare dereglare, ai fi zis că o extremă oboseală fizică le stricase frînele moralului, ca la infirmierele din timpul războiului.

— Nu s-a lăsat deloc rugat, a explicat Haack atunci cînd a fost întrebat cum s-au petrecut lucrurile. La nevoie l-aș crede chiar mult mai convenabil decît celălalt. Deschisese radioul special pentru noi, însă nu sîntem obligați să-l ascultăm, dacă asta nu ne place. Potentatul, care va trece curînd într-un tren blindat, este arhanghelul Mihail. După trecerea acestui Mihail, grupurile vor porni la drum fără îndoială spre locul ultimei judecăți. Înaintea judecății, armatele celeste și armatele infernului se vor înfrunta în bătălia finală pe cîmpia Har-Maghedonului, cred, însă omul nu era foarte sigur de asta, sau cel puțin nu era convins de faptul că va avea loc această bătălie finală. El zicea : Este pur și simplu pentru galerie, domnule, de vreme ce rezultatul e cunoscut dinainte. Iar eu aș vrea să vă propun acum, doamnelor, domnișoarelor și domnilor, să nu mai vorbiți de judecata de apoi. Eu știu că visez și că dumneavoastră visați, că fiecare dintre noi joacă un rol inexplicabil, nu întotdeauna amuzant, în visul celorlalți, că n-avem impresia că visăm, însă asta nu ne obligă să considerăm că visul nostru e mai nebunesc decît este. Eu lucrez la teatru, am deci dreptul să mă retrag din cînd în cînd în lumea ficțiunii. Vă propun să tragem un pui de somn, în vis. *We are such stuff as dreams are made of, and our little life is rounded with a sleep.* Vă mulțumesc.

Van Schaerbeek dădu să-l bată pe umăr, însă, după ce se gîndi puțin, se abținu.

— Oare nu e puțin... ă... egoist din partea dumneavoastră, domnule Haack ? Ne-ar plăcea tuturor să spunem ce gîndim în fond, căci ce vedem de cîteva ore este fără îndoială cel puțin bizar. Nu aveți dreptul să ne impuneți tăcere. Obrazul pastorului nostru îmi spune că el are încă ceva pe suflet...

— Oh ! nu, domnule, făcu pastorul Van der Woght.

— Eu personal nu-mi mai deschid gura, declară Haack, și închise ochii.

Cu toate că Van Schaerbeek s-a arătat foarte generos în priviri încurajatoare către unii și în grimase zeflemitoare la adresa lui Haack, toți au păstrat tăcerea timp de un minut întreg; doar chintele de tuse ale lui Wim Kwets încă rupeau calmul sălii de așteptare. Șeful de sală urmărea din ochi un tren care părăsea peronul, cu farurile stinse, pe furiș, dacă îndrăznim să spunem așa. Aplecat peste tejghea, chelnerul cel jovial se scufundase în lectura unui volumaș jerpelit. Cîinele scoase un mirîit, fără îndoială pentru că auzise strigătul prelungit al unei femei în depărtare. În acest moment șeful de sală ieși și reveni cu o noutate: o femeie era pe cale să nască pe peronul vecin, peronul 18. Haack dormea, cu gura larg deschisă, imobil și înghețat asemenea unui cavaler gotic pe piatra sa de mormînt. Era atît de sculptural, de impozant, încît nimeni nu credea că doarme cu adevărat. Aagje Slangenburg se închise de asemenea în sine, cel puțin așa părea. Deschizînd peste măsură ochii, Meyer citea Biblia, undeva spre mijlocul ei. Veenstra nota ceva în carnețelul său, se apropiase în mai multe rînduri de fereastră. Dentistul se juca cu lanțul de la ceas: detașase lanțul, îl înfășura pe arătător și îl făcea să se învîrtă ca o coardă de sărit; apoi îl oprea scoțînd cu unghia cîteva fire de căptușeală care rămăseseră în verigă; în sfîrșit își strecură lanțul în buzunarul vestei și zise cu o voce surdă:

— Aș vrea să știu cît timp vom fi uitați aici. Soția mea se va neliniști dacă nu ajung la spital către ora zece și ar trebui s-o scutesc de orice emoție.

Nimeni nu suflă un cuvînt. După cîteva clipe, Van Schaerbeek reluă:

— Credeți că ni se permite să ieșim? Sînt foarte ispitit să merg să-l văd pe șef, presupun că trebuie să existe unul într-o gară ca asta, fir-ar să fie! este o gară normală, de fier, de lemn și de sticlă, totuși...

Sunetul vocii sale se stinse; părea să tragă cu urechea și era foarte palid.

Tjalko strigă:

— Spune odată, putem să ieșim, da sau ba?

Chelnerul cel jovial intenționă să părăsească tejgheaua pentru a veni în grabă spre ei, însă Tjalko lansă:

— Nu pe tine te întreb, ci pe celălalt!

Bărbatul masiv se înălță imediat pe vîrful picioarelor și-și încruntă sprîncenele. Totuși, cînd Tjalko îi repetă întrebarea, se grăbi să răspundă cu bunăvoință că, după cîte știe el, nu este interzis și că ușile sînt deschise.

— Îți mulțumesc, făcu Tjalko și, adresîndu-se tovarășilor săi: Poate că e de-ajuns să nu părăsim peronul.

De altfel, nu ni s-a desemnat un peron, s-au mărginit să ne trimită în sala asta de așteptare.

Nimeni nu părea să fie dornic să părăsească acest adăpost sigur, nici chiar Van Schaerbeek — nici măcar Veenstra care renunțase provizoriu la veleitățile de detectiv, pentru a-și nota pe scurt rezultatele constatărilor sale. Din cînd în cînd el își înmuia vîrful creionului și trasa acele hieroglife care aveau darul de a-i face să turbeze pe linotipiștii cei mai experimentați. Puțin după aceea, șeful de sală dispăru din nou prin ușa din spatele tejghelei ; au putut astfel să-și dea seama de astă dată că ea era în legătură cu o altă sală de așteptare, probabil goală ; această a doua sală nu se distingea prin nimic de a lor, afară de prezența unui vas conținînd un palmier demn de milă pe o masă, dar trebuie spus că nu au avut timp să o exploreze cu privirea. Niște soldați tineri, cu pușca pe umăr, fără sac, defilau pe peron. Pastorul Van der Woght își trecu limba peste buze, ca și cum s-ar fi pregătit să spargă tăcerea, însă nu articulă nici un cuvînt ; se încăpățîna să privească fix înainte în acea atitudine imperturbabilă a bătrînilor care nu-și mai fac sînge rău în legătură cu evenimentele recente.

Cine ne va spune că nu ar fi urmat cu toții exemplul zgomotos al actorului, dacă nu s-ar fi apropiat de ei chelnerul ca să-i întrebe dacă nu cumva doreau ceva ? Aceste cuvinte tradiționale i-au făcut pe toți să tresară, însă, în pofida vrerii lor, au mărturisit imediat că nu aveau poftă de nimic, nici să mănînce, nici să bea cafea sau ceai. Meyer, care strigase cu o voce răsunătoare „O bere !“ bătu imediat în retragere, declarînd că i se făcea rău numai la ideea de a bea o bere.

— Este foarte natural, doamnelor și domnilor, zise chelnerul. Drept să vă spun, nimeni n-are poftă de nimic ; cu toate că tuturor le e sete cînd se pune întrebarea. Este foarte ciudat, unora le e scîrbă de apă și și-ar da și sufletul lor nemuritor pentru o ceașcă de cafea, însă deseori se întîmplă și contrariul. Numai din proprie experiență vă spun că apa naturală este băutura cea mai potrivită pentru a stinge setea și nu costă un ban, nu va trebui nici măcar să dați vreun bacșiș, fiindcă nu mai există bani.

Lăsă capul în piept, ca și cum ar fi regretat bacșișurile, în timp ce rîdea timid, politicos, în umbra propriului său obraz, descoperindu-și astfel incisivii ; s-ar fi putut crede că el cîntărea în gînd unele avantaje care compensau bacșișul.

— Bine, adu-mi un pahar cu apă, zise Van Schaerbeek pe un ton protector. Drept să spun, nu mi-e sete însă gura mi-e uscată ca iasca, în consecință ar trebui să-mi fie sete. Probabil o urmare a emoției. Mi se face rău la ideea că nu voi putea merge s-o văd pe nevastămea mîine dimineață, la ora zece. Nu există oare nici un mijloc de a fugi pentru două sau trei ore ?

Chelnerul ridică brațele spre cer în semn de neputință.

— Așa, deci un pahar cu apă pentru domnul. Același lucru pentru celelalte doamne și ceilalți domni ?

Chelnerul nu-i lăsă să aștepte mult, reveni cu un platou încărcat cu douăsprezece pahare de apă pe care le așeză la intervale egale pe cele două mese. Dar, în loc de o carafă, el merse și luă de sub tejghea o cană mare, emailată în albastru, și umplu paharele ținîndu-le foarte sus. Îi servise deja pe cei trei din familia Kwets, pe Meyer și pe Tjalko Schokking, înainte ca vreunul să-și dea seama ca paharele conțineau vin roșu. Martha Scheiberlich a fost prima care a observat, însă Van Schaerbeek a fost cel care și-a recunoscut primul eșecul : a început prin a se agita nervos pe scaun și s-a uitat la paharul său plin ca la un dușman de moarte. Ceilalți urmăreau gesturile chelnerului cu o atenție indolentă ; erau prea apatici pentru a-i semnala greșeala, sau, mai curînd, se temeau sa nu-i piardă astfel prietenia.

— Dumneata ne torni vin roșu, zise Van Schaerbeek, fără cel mai mic accent de reproș. Îmi permit să-ți atrag atenția, însă evident că nu vreau...

Chelnerul își aruncă privirea în cană ; o ridică destul de sus pentru ca ceilalți să nu poată face același lucru.

— Încă o glumă răutăcioasă a lui Leenderts ! Nu sînt vinovat, domnilor, credeam sincer că e plină cu apă. Însă asta nu vă împiedică să beți...

— Eu nu beau niciodată alcool, declară dentistul sever ; cu atît mai sever cu cît chelnerul nu părea să îi înțeles dintr-o dată reproșul său blajin. De altfel băutura nu-i spune nimic pastorului nostru, iar în ce-l privește pe acest băietan...

Cu o privire încărcată de dispreț, îl desemnă pe Wim Kwets ; acesta se grăbise să-și deguste vinul și, vizînd efectul pe care-l va produce cu bravada proprie vîrstei sale, făcea grimase de încîntare. Wim își ridică paharul să mai bea o înghițitură, însă, încîntat, întinse paharul cîinelui, care întoarse capul. Tatăl său puse capăt acestei comedii trăgîndu-i o palmă nu prea puternică, dezlănțuind o nouă chintă de tuse ; cu toate că a fost de-

clanșată în chip de protest, ea umplu cu o flegmă însîngerată batista deja pătată din abundență.

— Această obrăznicătură este uneori insuportabilă, declară Kwets, care-și dădea seama că întrecuse măsura.

Cu ochii mijiți, doamna Kwets asista la incident. Ar fi trebuit o riglă pentru a verifica direcția exactă a privirilor ei concentrate, dar era cert că zdravăna cumătră mongoloidă nu le orienta asupra adolescentului nici cînd acesta bea, nici cînd tușea. Aveai impresia că nimeni nu exista pentru doamna Kwets ; ar fi fost totuși exagerat să spui că era descumpănită sau că neliniștea o tortura, ori că gîndurile ei zburau aiurea. Era pur și simplu ea însăși — sau mai bine zis ce mai rămăsese din ea însăși.

— Nici o grijă, domnule, zise chelnerul care tocmai umpluse ultimul pahar, puteți să-l lăsați fără nici o teamă să bea. Vinul ăsta n-o să i se urce la cap. În Franța, toți copiii beau vin roșu și n-am auzit vreodată să se spună că primeau mai multe scatoalce decît ceilalți copii.

S-a ris mult. Bonomia chelnerului era irezistibilă ; au băut toți pentru a-i face plăcere, chiar și Van Schaerbeek, care a declarat că vinul nu-i displăcea prea tare. Veenstra și Meyer și-au golit paharul cît ai clipi și chelnerul le umplu la loc imediat. Totuși, cînd Meyer îi propuse să lase cana pe masă, el făcu semn din cap că nu.

— Ar fi prea periculos, domnule — Șeful de sală ar ghici că s-a înșelat și ar arunca vina asupra mea. Voi ascunde cana sub tejghea și vă voi umple paharele pe măsură ce se golesc. Dacă șeful de sală vă întreabă cum ați făcut rost de vin, dumneavoastră să-i răspundeți că ați comandat o sticlă de Bordeaux și că ați dat sticla, care mai avea un deget de vin pe fund, unui tip de pe peron.

Îndată ce chelnerul se îndepărtă, pastorul Van der Woght, care își strîngea paharul pe jumătate gol în mîna lui tremurătoare stropită cu pete brune, declară :

— Prieteni, nu se poate să pierdem din vedere propriul interes... salvarea noastră spirituală. Eu nu vreau să impun nimic nimănui, îi respect pe ateii convinși dintre dumneavoastră tot atît cît și pe ceilalți cu toate că, personal, cred că ei greșesc, însă nu găsiți că ar fi timpul să ne rugăm ?

Atitudinea recalcitrantă pe care au adoptat-o cu toții, chiar și puținii credincioși, a dus la concluzia că momentul propice pentru rugăciune trecuse. Poate că rătăcirea se datora vinului, dar se putea de asemenea crede că ei se arătară reticenți pentru că erau observați de pe peron — un soldat tînăr cu fața semănată de pete

roșii chiar atunci arunca o privire în sala de așteptare, mirînd atît de jignitor ducerea unui pahar la buze, încît pînă și Van Schaerbeek și-a înălțat capul pentru a-și sublinia dezaprobarea.

— Nu știu, părinte... poate că în gînd, fiecare aparte, pentru sine... Bine spuneați dumneavoastră că ne aflăm într-o casă de sticlă și că trebuie să ne gîndim la chelner. Imaginați-vă că șeful de sală revine și începe să-l săpunească pe bietul tip!... Nu ar fi blasfematoriu să ne rugăm într-un astfel de moment?

Cînd spunea aceasta îl spiona pe Haack cu coada ochiului; Haack a simțit probabil, căci a zîmbit în somn, asa cum zîmbesc cavalerii gotici pe piatra lor funerară de marmură, celebrînd în fata posterității victoria asupra infernului și a ororilor sale! După cîteva clipe el se trezi, sau cel puțin reveni din lumea viselor pentru a lua parte la conversație. Resemnat, pastorul, deschise bratele, ca si cum l-ar fi văzut pe ultimul miel din turma sa grăbindu-se direct spre prăpastie.

— Dincolo de asta, — dentistul coborî vocea —, în afară de asta, dacă ne rugăm, vom mărturisi, în felul acesta, că sîntem convinși că asistăm la judecata de apoi.

— Nu e sigur, declară Tjalko. Eu chiar și vreau de-a binelea să mă rog împreună cu voi, cu condiția să mă pot gîndi separat la ceea ce mi se pare potrivit.

— Este ceea ce se numește „reservatio mentalis", zise dentistul zîmbind; își duse masinal paharul la buze, dar se răzgîndi la jumătatea distanței și execută cu mîna o mișcare largă, în așa fel încît vinul urcă învîrtindu-se pînă la marginea paharului. Dacă admitem că aceasta este judecata de apoi, că în curînd îl vom vedea trecînd pe arhanghelul Mihail în trenul său blindat, că se va da împotriva diavolului o bătălie cu focuri de pușcă și de revolver „în locul ce se cheamă evreiește Har-Maghedon" — după Apocalipsă aici se vor aduna în vederea bătăliei, însă textul nu spune că bătălia va fi dată efectiv în acest loc —, că a revenit Isus si că el îi va judeca pe morti stînd la dreapta Tatălui, că se va deschide Cartea și că vom fi judecați cu totii după faptele noastre... chiar dacă admitem toate astea, nimic nu ne garantează că asistăm la aceste evenimente. Pavel zice în epistola sa către Tesaloniceni că ziua Domnului va veni ca un fur în noapte, în sunete de trîmbițe, anunțate prin tot felul de semne, dar nu cu niste trenuri, ascensoare și atîta scandal. Sfîntul Matei vorbeste de falsul Cristos și de falșii profeți care se vor ridica „dacă va fi cu putință" și îi vor duce în ispită chiar și pe cei

aleşi, cu minunile lor sau cu pseudo-minunile. Şi eu mă consider... ă... unul dintre...

Tjalko îşi întinse braţele sale lungi.

— Dar dumneavoastră nu vreţi să vă lăsaţi dus în ispită de un fals profet! Asta ar dovedi că sînteţi cu adevărat un ales...

— Nu se spune că numai cei aleşi se vor lăsa îmbrobodiţi, spuse Veenstra cu bonomie. Cine nu crede deloc nu crede nici în falşii profeţi. Este ceea ce mi se pare preferabil: să nu crezi nimic şi să deschizi ochii.

— Să nu crezi nici ceea ce se vede, lansă Martha Scheiberlich. Poate că este un joc optic. Părerea mea este că se rîde zdravăn aici pe seama noastră.

— Dar tu crezi totuşi că vinul ăsta este vin? întrebă Veenstra.

Surprinsă că o tutuia, ea îl fixă, cu un aer ironic şi cu un pic de gratitudine; în sfîrşit, înălţă capul şi zise:

— La asta mă gîndesc.

— Un vis, făcu Haack, resemnat.

—Nu este un vis!

Cu un gest hotărît, ca şi cum s-ar fi pus în sfîrşit punctul pe i, Van Schaerbeek depuse paharul pe care-l golise pînă la ultima picătură.

El voi să-şi reia discursul, însă veni chelnerul să umple paharele — toate paharele, chiar şi pe cel al lui Wim Kwets. Van Schaerbeek îl ameninţă cu arătătorul. Aşteptau să se întoarcă la tejghea pentru a relua discuţia.

— Visele nu seamănă defel cu toate astea, ele sînt mai incoerente. Dar spuneţi-mi, domnule Veenstra, eu credeam înainte că trebuie să vă consider ca pe un antagonist. S-ar părea că v-aţi schimbat opinia?

—El îşi schimbă părerea tot din cinci în cinci minute, zise Tjalko.

— Vă spun eu, interveni Aagje, lunecînd uşor şi întinzîndu-se leneş pe scaun, aducîndu-şi mult în faţă capul de elf, ca o antenă. Ar trebui să spunem, rînd pe rînd, tot ceea ce gîndim despre asta. Eu găsesc această conversaţie confuză foarte amuzantă, fiindcă cei confuzi se străduiesc întotdeauna cel mai mult. Willem se bagă în vorbă ca şi cum ar încerca o punte între dinţi, el ajustează şi măsoară, şi clientul e cel care trebuie să suporte durerea, pe cînd domnul Schokking izbucneşte în fiecare clipă...

— Ţi-e rău? întrebă Van Schaerbeek cu o galanterie exagerată, pentru a-şi ascunde iritarea.

— Nu e o idee rea, zise doamna Schokking, dar vă rog să vă abţineţi de la discursurile lungi şi de la dez-

bateri. Încep eu. Eu cred că aceasta este judecata de apoi. Eu niciodată nu am crezut în Dumnezeu, în afară de perioada în care eram fată tînără... însă asta nu înseamnă că Dumnezeu nu există, nici că el nu poate face ceea ce i se pare bun. Aș fi ispitită să spun : pur și simplu pentru a se amuza puțin. Știu că aceasta este judecata de apoi și nu mă voi lăsa convinsă de contrariu. Și dumneavoastră, domnule Haack ? Cred că dumneavoastră nu sînteți de acord cu mine, însă vă sfătuiesc să vă puneți creierul la treabă.

— Îl sugestionezi, zise Tjalko, și asta este la fel de interzis. Nici dumneata nu ai reflectat.

— Domnul Haack este bărbat, replică doamna Schokking în mod enigmatic.

— Un vis, declară Haack, un enorm vis cu douăsprezece fete. Poate mai multe, poate mai puține. Al cui e rîndul ?

Veenstra își strecură un deget între gît și guler, și-și lăsă capul în piept cu un aer descurajat.

— Nu știu ce trebuie să cred. Atunci cînd doamna Schokking a spus : judecata de apoi, eu mi-am zis imediat, tocmai asta și este. Dar așa mi se întîmplă de fiecare dată cînd doamna Schokking emite o opinie : ea nimerește totdeauna calea cea dreaptă ; cînd spune ea, plouă — plouă întotdeauna. Evident, e absurd, nu cred că este judecata de apoi, însă ce-ați vrea să fie ? O absurditate poate să fie adevărată, toată viața e o absurditate. O să vedem. În orice caz, este enorm... în orice caz este un eveniment unic. Eu mi-am notat totul, punct cu punct, dar dacă ziarul va publica mîine reportajul meu, va avea oare răsunetul reportajelor din alte zile ?

Propozițiile lui se pierdură într-un mormăit.

— Și iată răspunsul la întrebarea mea, zise Van Schaerbeek. Nu pot spune că acest punct de vedere diferă foarte mult de al meu...

— Cine vine la rînd ? întrebă doamna Schokking.

Tjalko se îndreptă pe scaun. El vorbi pe un ton foarte grav :

— Protestez din toate puterile de care sînt în stare împotriva ipotezei stupide că aceasta este judecata de apoi. Ieri, ne-am jucat fotbal, am băut bere, am fost la birou și acum asistăm la judecata de apoi ! Chiar dacă ar fi judecata de apoi eu tot aș protesta, fiindcă aceasta nu ar fi o bună judecată de apoi. Fiindcă e maică-mea la mijloc. Pe vremea cînd eram niște puștani ea inventa povești cît se poate de idioate, de exemplu pretindea că vînzătorul de înghețată trece pe stradă, vînzînd o cremă glasată grozavă, numai ca să ne vadă pe fratele meu și

pe mine repezindu-ne direct la fereastră. Și cînd plîngeam de necaz, pe ea o durea în cot de noi și nici măcar nu căuta o înghețată la patiser. Mama nu e rău intenționată, însă nu-mi vorbiți de sentimentul ei de responsabilitate.

— Lasă, lasă, lasă, tinere, zise Van Schaerbeek împăciuitor. Eu am avut ocazia să-mi formez o altă părere despre doamna Schokking.

— Da, în cabinetul dumneavoastră unde trebuie să tacă mîlc!

— Cine e la rînd? întrebă doamna Schokking.

Ea părea într-adevăr jignită cu toate că nu-și abandonase zîmbetul îndrăzneț. Un surîs căruia Tjalko îi răspunse în final printr-un surîs, după un schimb de priviri scînteietoare, de clătinări reprobatoare din cap și de mișcări sacadate, caline și răutăcioase totodată.

— Personal, eu împărtășesc părerea domnului Henk Veenstra, doamnă Schokking, declară Martha Scheiberlich. Dacă se va dovedi realmente judecata de apoi, eu mă voi supune evidenței. Însă cum să o dovedești? Se poate constata dacă plouă, cu toate că e posibil să nu plouă la cinci case mai încolo, și ploaia cade cîte o dată dintr-un cer fără nori. Un elev din clasa mea are o seringă cu care împrăștie o ploaie veritabilă, vreau să spun mai multe jeturi fine de apă, s-ar putea spune o ploaie. Totuși găsesc că noi prea ne spargem mințile în legătură cu această poveste. Judecata de apoi — și pe urmă? Evident, ține de domeniul posibilului ca noi să fim condamnați, însă mă întreb pentru ce aș fi eu, eu...

Această ieșire zgomotoasă, lăsînd să se vadă ici și colo îngîmfarea, produse o impresie foarte dezagreabilă. Chiar și Van Schaerbeek, care ar fi trebuit să ia apărarea Marthei — pentru că era prietena lui Aagje — întoarse abătut capul, și se auziră niște murmure la capătul mesei, acolo unde se afla familia Kwets.

— Am spus niște vorbe deplasate? În caz că da, îmi pare rău. Însă dumneavoastră nu găsiți că în fond e vorba numai despre asta? S-ar putea să te doară-n cot de judecata de apoi ca de anul patruzeci, dacă nu ar avea consecința asta la capăt. Rezultatul n-ar fi mai puțin grav dacă s-ar ajunge la o condamnare fără judecata de apoi.

— Asta nu-i exclus, afirmă Aagje, grăbindu-se să-i vină în ajutor prietenei sale, părăsită de toți. După dogmă, poți ajunge în iad imediat după ce ți-ai dat sufletul.

Cu un semn de mînă prietenesc, Van Schaerbeek o opri în mod hotărît.

— Să nu confundăm haina cu cămașa, dragii mei copii. Într-adevăr, vom fi judecați de două ori, prima dată imediat după moarte, iar a doua oară la sfîrșitul timpurilor pe care noi... la care poate că asistăm. Cei care au eșuat în infern vor fi judecați pentru a doua oară și aruncați pentru vecie în abis.

— Bine, dar asta este tocmai ceea ce voia Aagje să spună, replică Martha.

— Ce de vorbe în vînt ! zise Tjalko. Să fie într-adevăr așa, părinte ? Cînd introduci un apel poți avea norocul să vezi corectîndu-se prima hotărîre. Altă întrebare : unde merg oamenii, sau sufletele, care deja au stat în infern ? Le judecă în infern ?

— Consider că sînteți ireverențios și neghiob, zise Van Schaerbeek, încă și mai amabil. In orice caz, Martha are dreptate : e posibil să fim condamnați și, admițînd că doamna Schokking are dreptate, am face mai bine... să medităm... asupra păcatelor noastre...

— Îmi vorbiți de neghiobii ! Cînd stăpînul vine cu biciul ne retragem în cochilia noastră. Eu întotdeauna mi l-am imaginat pe Cristos ca pe un om milos, nu cred că vreodată ar putea să mă antipatizeze...

— Sînteți extrem de ignorant, domnule Schokking, îl întrerupse Haack. Pe vremuri am urmat și eu timp de doi sau trei ani un curs de istoria artei, și judecata de apoi bizantină nu e o glumă. Cristos se erijează în pantocrator, cum se zice, și Mihail cîntărește sufletele. Aceștia nu sînt nici pe departe domnii caritabili din Evanghelii, nu vă faceți iluzii cu privire la acest subiect !

— Nu știam nici măcar că cel care conduce balul e Cristos. Și cum tranșează ei oare cazurile îndoielnice ? Ești ales sau condamnat, însă ce se întîmplă cînd te găsești exact la limită ? Dacă mai continuăm, cred că vom ajunge să dovedim, poate chiar cu niște argumente teologice, că judecata de apoi aparține de domeniul imposibilului. Vă rog să nu pierdeți din vedere, domnule Haack, că nu e vorba de împrejurările unei judecăți de apoi bizantine, ci de o judecată de apoi olandeză. Ura pentru Olanda ! În Olanda te lași mai greu băgat în cofă !

— Eu sînt perfect de acord cu dumneavoastră, declară Haack cu amabilitate.

— S-a ajuns totuși la o dezbatere, constată doamna Schokking. Evident prin greșeala lui Tjalko. Al cui e rîndul ?

— Al meu ! făcu Aagje, pufnind în rîs ; pe urmă, ea ridică niște priviri liniștite și declară cu o voce care părea să ceară iertare : eu cred că este judecata de apoi.

—Eu nu! lansă Van Schaerbeek. Persist să cred că e vorba de un truc publicitar al acestui cinematograf, dacă nu cumva este urmarea unei cantităţi prea mari de creveţi pe care am mîncat-o, sau altceva de genul ăsta, faptul concordă mai bine cu opinia prietenului nostru Haack van Rheden. De altfel, este de remarcat că numai doamnele... că nici un bărbat nu crede în judecata de apoi. Cred că mi-am dezvoltat îndeajuns argumentele. Primo...

— Cine vine la rînd? întrebă doamna Schokking. Vă ascultăm, părinte.

Pastorul Van der Woght tuşi în dosul palmei şi-şi dilată ochii albaştri. Îşi mişcă umerii ca şi cum s-ar fi drapat în haina preoţească. Însă trebui să-şi frîneze zelul religios şi dorinţa de a-şi confesa credinţa, căci chelnerul se apropie cu cana sa emailată pentru a umple paharele; se înţelege de la sine că pastorul Van der Woght păstră liniştea pînă cînd celălalt se îndepărtă. Încă un timp s-a tacut pentru vinul băut ca la împărtăşanie. La urma urmei chelnerul era creştin, cum erau şi Kwets şi Meyer, chiar dacă aceştia erau catolici; mai mult, chelnerul era un prieten şi un aliat, chiar dacă se dovedea fricos ca o nevăstuică; pastorul i-ar fi tolerat cu plăcere prezenţa. Cana de apă, cana emailată în albastru pe care şeful de sală o vrăjise: iată piedica. Aceasta nu era o cană sfîntă, nu era o cană pentru cei aleşi, era o cană plină de mistere perfide. De îndată ce cana îşi reluă locul în spatele tejghelei, bătrînul rupse liniştea cu vocea sa formată la o şcoală bună:

— Fraţilor şi surorilor! Am fost întrebat: este aceasta ziua pe care unii dintre noi au dorit-o cu ardoare de-a lungul întregii lor vieţi, ziua în care Sfîntul Pavel a spus că va veni „într-un moment, într-o clipită"? Privirea i se agăţă o secundă de Van Schaerbeek —, pe neaşteptate, la ultimul sunet de trîmbiţă, căci trîmbiţa va suna, morţii vor învia cu toţii, şi noi vom fi transfiguraţi. Este oare ziua de azi, ziua aceea, prieteni? Se vor deschide acum cărţile, cartea vieţii şi cărţile unde stă scris cum vom fi judecaţi, fiecare după faptele noastre?... Iată o chestiune neliniştitoare, este foarte natural că ea dă prilejul la bătăi speriate de inimă, ia frisoane şi la tulburări de conştiinţă. Ce soartă ne va fi rezervată, ce soartă va fi rezervată celor apropiaţi nouă, părinţilor noştri, prietenilor noştri? Este adevărat că nouă nu ni se dă voie să punem o asemena întrebare căci este scris: Nu te întreba înlăuntrul tău — cine oare va urca la cer? şi totuşi, totuşi inima se încăpăţînează să întrebe, această inimă omenească veşnic nepotolită,

care nu se lasă niciodată pătrunsă de seninătate și umilință... Însă trebuie, înainte de toate, ca noi...

— Părinte, îl întrerupse doamna Schokking, care schimbase priviri neliniștite cu Van Schaerbeek, tot ceea ce spuneți dumneavoastră este foarte frumos, și eu nu cred că mai există cineva care să predice la fel de bine ca dumneavoastră, însă noi sîntem foarte curioși să știm ceea ce gîndiți despre întîmplarea asta.

— Iată o trăsătură tipică a maică-mii, îi șopti Tjalko lui Veenstra, nu fără să încerce o satisfacție secretă.

— Spuneți pur și simplu da sau nu, nu este deloc nevoie să vă osteniți mai mult din cauza noastră, conchise ea în mod cordial.

Pastorul Van der Woght nu rămase perplex, nu se simți lezat în drepturile sale, lăsă capul în piept, nesfîrșit de resemnat. El vru să-și împreune mîinile, însă dreapta sa întîlni paharul plin și se jucă din nou cu acest pahar în așa fel încît lichidul roșu începu să tremure unduindu-se. Închise ochii o clipă, respiră profund, ca și cum ar fi vrut să-și procure o provizie de curaj, de candoare și de milă, și pronunță cu voce joasă :

— Eu sînt un bătrîn, doamnă, și n-am mai vorbit de mult timp în fața a mai mult de două sau trei persoane. Dumnezeu să se milostivească de sufletele noastre ! Eu cred că aceasta este judecata de apoi.

Tjalko ridică triumfător brațul drept :

— Joc la egalitate : patru la patru ! Cel puțin, dacă-l putem considera pe Veenstra...

Van Schaerbeek se mișcă nervos pe scaun, balansînd sau aplecîndu-și bustul, atît de tare încît scaunul trosni ; ridică brațul și strigă cu o voce patetică :

— De ce ? Care sînt argumentele dumneavoastră, părinte ? Cum puteți să credeți un asemenea lucru ? Spuneți-ne argumentele dumneavoastră, părinte, le așteptăm.

Era cu totul consternat. Părea a nu fi înțeles că pastorul nu făcuse nimic mai mult decît să-și exprime în termeni mai pozitivi opinia sa inițială ; părea să nu fi încetat să spere revirimentul pe care bătrînul i-l datora, lui, discipolul său cel mai devotat.

— Argumente ? răspunse pastorul zîmbind. La ce ne servesc ele ? Vocea inimii, poate...

Acum venea rîndul celor care formau paria grupului. Kwets declară ferm că era vorba de o afacere nelegiuită în care un catolic (el prefera să o spună fără ocolișuri) nu putea să se aventureze în absența unui preot ; această afacere a fost montată de către heterodocși, el nu avea nimic împotriva heterodocșilor, se aflau aici bravi, foarte

bravi oameni printre ei, și un om de afaceri nu trebuia să facă distincție între ortodocși și heterodocși, însă era important să rămină la credința lor, atunci cînd judecata de apoi și învierea erau în joc. Se ajunse la concluzia că de fapt Kwets nu voia să spună ce gîndește. Tjalko îl număra în gînd în tabăra partizanilor, nu fără să încerce o bucurie răutăcioasă, căci ei deja calculase că vor fi șapte contra cinci dacă familia Kwets avea curajul opiniei lor. Doamna Kwets plutea și mai mult în vag, dacă așa ceva era posibil. Neîncrezătoare, ea îl privi pe Van Schaerbeek pe care îl ura din cauza vocii sale emfatice, și de asemenea pentru că ea se trata la alt dentist; mereu ducîndu-și mîna ca o gheară la piept, ea declară că se străduise să creadă învățămintele mamei noastre, Sfînta Biserică, și că ea spera iertarea păcatelor sale, se spovedise întotdeauna cu profundă căință și își îndeplinise de bine de rău toate îndatoririle, îi dăduse lui Wim o bună educație și îl trimisese la sanatoriu (asta nu servise la nimic), și i s-ar putea reproșa un păcat de moarte...

Van Schaerbeek traduse într-o manieră amuzantă iritarea generală provocată de aceste zbierete meschine — o credeau pe doamna Kwets un caracter închis, o femeie oarecum bizară, însă nu a fost niciodată considerată ca o vulgară egoistă pe deasupra :

— Da, da, ne ocupăm cu toții în primul rînd de noi înșine. Să admitem deci că dumneavoastră și soțul dumneavoastră sînteți împotrivă.

— Nu întru totul, obiectă Tjalko.

— Și tînărul, presupun că trebuie să-l considerăm ca pe un partizan ? N-am încotro și mărturisesc că dacă acest cîine al său... ă...

Wim Kwets declară, în chip de ripostă la această bufonerie sinistră, că el se alătură părerii tatălui său. În consecință de la acest crescendo al părții adverse mai multe fețe au început să reflecte deziluzia dacă nu chiar plictiseala. Nu mai rămînea decît Meyer, căruia vinul îi înflăcărase obrazul și care începea să se simtă vizibil tot mai rău în compania taciturnă a familiei Kwets.

— Haideți domnule Meyer, vă ascultăm. Este adevărat că domnul Kwets este patronul dumneavoastră și că dumneavoastră sînteți catolic, însă chiar și catolicii pot să aibă o opinie personală.

Meyer deja înțelesese că domnul Kwets și nevasta lui credeau mai curînd în descreștinarea Brabantului decît în această judecată de apoi : și se grăbi să răspundă :

— Desigur, domnule. Îmi voi spune părerea în mod deschis, fără ocolișuri. Iat-o : nu cred în asta. Eu n-am

putut să urmăresc argumentarea dumneavoastră, eram așezat la distanță, însă trebuie să vă spun că-mi fac o cu totul altă idee despre judecata de apoi, nu cred că se aseamănă cu toată povestea asta. Toți oamenii ăștia fac exact ce li se năzărește lor că e bine ; vin frumușel și ți se uită pe fereastră ca-ntr-un cartier popular, și apoi nu cred că gara asta este locul indicat pentru... în sfîrșit, dumneavoastră gîndiți despre aceasta exact ca și mine. Numai morții vor fi chemați să apară la judecata de apoi iar noi, ăștia, noi sîntem vii de-a binelea, cel puțin din cîte știu eu !

Van Schaerbeek se aruncă imediat asupra problemei spinoase ridicate de Meyer :

— Și eu m-am gîndit la asta. Cel puțin dacă nu mă înșel rău de tot, aici e o problemă teologică esențială : ce vor deveni cei vii ? Nu-mi amintesc exact... s-ar putea... ă... ca pastorul... ă...

— Eu sînt ispitit să cred că unui om viu trebuie să i se dea ocazia de a-și răscumpăra păcatele, și de a se converti, opină Meyer cu franchețea plină de lingușire a unui individ sărac cu duhul care caută un mijloc de a fraterniza cu niște intelectuali caustici. Dar, Van Schaerbeek se arătă nemilos și, cu un gest sever, el interzise bărbatului care îi sugerase problema viilor și a morților să mai participe la discuție.

Îți sărea în ochi că pastorul Van der Woght trebuia să facă un efort pentru a pune lucrurile la punct ; zîmbetul lui abil cerea cu anticipație să-i fie iertate lacunele din cunoștințele sale teologice. Își exprimă părerea că domnul Meyer, așa cum credea și Van Schaerbeek, deschisese, într-adevăr, o controversă dogmatică însă ar fi fost exagerat să se susțină că nu existau și asupra acestui subiect niște „communis opinio“ care se sprijineau pe unele sentințe neechivoce ale apostolului Pavel. Sfîntul Augustin, ca și multe alte autorități nu se îndoiau că cei vii vor trebui să moară întru așteptarea lui Cristos pentru ca astfel să fie judecați doar cei morți, adică niște suflete reînvelite într-un trup înviat. I se permise nefericitului Meyer să mai facă un mic serviciu : de a da altora Biblia care îi fusese încredințată. Van Schaerbeek ocoli masa și, în înțelegere cu pastorul, el căută citatele din capitolele sfîntului Pavel. Dentistul sfîrși prin a găsi cele două pasaje care se completau unul pe celălalt — aceasta pentru că pastorul Van der Woght nu avea ochelarii la el — și începură să comită niște excese de exegeză, inaccesibile altora și, trebuie să o spunem, depășind propriul lor nivel intelectual. Pastorul Van der Woght vorbea încet ca să nu-l zdrobească pe celălalt sub

greutatea ştiinţei sale ; Van Schaerbeek vorbea şi el cu voce scăzută pentru a-i zdrobi pe tovarăşii săi sub greutatea ştiinţei lor conjugate şi, de asemenea, pentru că Van der Woght vorbea încet. El sfîrşi prin a înţelege că se făcuse vinovat de o acţiune asocială, se redresă, măsură din priviri în mod politicos mica societate, îşi alunecă degetele mari în răscroiala vestei şi-şi prezentă raportul :

— Noi am consultat textele. Eu nu le consider foarte convingătoare însă mă grăbesc să adaug că sînt un profan. Şi apoi, s-a mîzgălit mult în Biblia asta, unele rînduri au devenit complet ilizibile, şi s-a scris pe margine, de exemplu, aici : „cercetează-te". Nu s-ar spune că cel care a comentat a fost un îndrăzneţ, dar în sfîrşit... Prima epistolă către Tesaloniceni, capitolul patru, versetele 15 pînă la 17 inclusiv — El se aplecă deasupra Bibliei pe care pastorul i-o puse în faţă — ...citesc aici : Noi cei vii, care vom rămîne pînă la venirea Domnului, nu vom lua-o înaintea celor adormiţi. Venirea vrea să spună sosirea, ajungerea undeva, nu-i aşa, părinte ? Şi mai departe : şi întîi vor învia cei morţi în Cristos, versetul 17 : Apoi, noi cei vii, cari vom fi rămas, vom fi răpiţi toţi împreună cu ei, în nori, ca să întîmpinăm pe Domnul în văzduh ; şi astfel etcaetera, etcaetera... Ce limbaj sublim, ce muzică a cuvintelor care ne surprinde în zilele noastre. Să vedem acum prima epistolă către Corinteni, capitolul 15, versetele 51 şi 52 ; e ceva mai neclar, nu e defel nevoie să vi-l citesc în întregime, mi se pare... ă... Nu, e mai bine să nu-l citesc. Bine. Oare aceste texte permit să conchidem că cei vii vor muri înainte de judecata de apoi ? Pastorul crede că da ; eu, dimpotrivă, eu, un profan, sînt de părere, cu rezervele de rigoare,. — că aceasta vrea pur şi simplu să spună că cei vii nu vor fi judecaţi înaintea celor morţi şi că ei nu vor fi privilegiaţi — de altfel asta se înţelege de la sine —, însă nu se spune nimic despre situaţia celor vii la ora judecăţii sau chiar înainte...

— Domnule, este scris în prima epistolă către Corinteni că vom fi cu toţii... observă pastorul Van der Woght.

— Sigur că da, părinte, sigur că da, în mod cert, însă la ce se raportează aceasta ? La moarte ? La a muri ? Şi mai e ceva. După părerea mea este dincolo de orice îndoială faptul că Pavel nu vorbeşte în epistole despre judecata de apoi în general, cea care va avea loc la sfîrşitul timpurilor, adică despre judecata la care asistăm noi, sau la care o să asistăm, după cum crede doamna Schokking şi alţi cîţiva...

— Alţi trei, atît şi nimic mai mult, preciză Tjalko, care ascultase atent.

— ... noi vom asista, însă începînd de la învierea pe care Apocalipsa o numește prima înviere : începutul împărăției de o mie de ani...

— Iată o afirmație îndrăzneață ! zise pastorul.

— S-ar putea invoca unele argumente în sprijinul acestei teze, părinte, însă eu mă grăbesc să mărturisesc că n-am citit niciodată nimic în legătură cu asta. — El își drese glasul, nu fără mîndrie —. Astfel, este de remarcat, de exemplu, că nici unul dintre aceste citate nu suflă o vorbă despre judecată, ele lasă să se subînțeleagă că toți, cei morți și cei vii, rînd pe rînd, vor moșteni împărăția lui Dumnezeu. Nu îndrăznesc să numesc asta o judecată. Mai mult, Pavel spune în aceste două citate „noi", adică cei aleși.

— E sigur că Pavel nu se considera pe sine un ales. El era prea umil pentru a și-o permite.

— Desigur, desigur, desigur, însă... ă... să vedem, părinte, să nu despicăm firul de păr în patru, poate că el a vorbit la figurat spunînd „noi", „noi cei aleși", fără să se numere formal printre ei. În orice caz, e curios că nici unul dintre aceste texte nu vorbește de cei condamnați, de iad și de damnarea veșnică, pe cînd în Apocalipsă se vorbește despre a doua înviere, definitivă și de judecată — în penultimul capitol, dacă nu cumva mă înșel. Ce este în fond o judecată fără condamnare ? O farsă, o noțiune în perfectă contradicție cu teologia, destul de expusă la controverse. Poate că mă exprim în termeni cam tari... ă... În plus, nu trebuie să uităm că aceste două citate — sînt precedate de pasaje — în prima epistolă către Corinteni, spre începutul capitolului, acolo mi-a reținut în special atenția — unde este vorba despre înviere, despre învierea lui Cristos. Este semnificativ ! După umila mea părere, Pavel nu înțelege prin asta judecata, ci altceva. In consecință, chestiunea de a ști dacă cei vii vor muri înainte de judecata de apoi rămîne, pînă la o nouă ordine... fără răspuns. Îmi place să cred că nu v-am plictisit.

El tăcu. Ceilalți au păstrat și ei tăcerea ; își dădeau seama că se pusese o problemă care îi atingea pe toți. În această liniște, tulburată numai de strigătele și vacarmul venind de la unul din cele două peroane, Van Schaerbeek, bombîndu-și pieptul, se întoarse cu pași măsurați la locul său : pastorul schimbă cu el un zîmbet elogios, surîsul a doi inițiați care, strînși unul lîngă celălalt, și-au confruntat argumentele în mod politicos și inteligibil, privind unul peste umărul celuilalt.

— În consecință, dumneavoastră vă mențineți opinia că Pavel n-a vorbit despre judecata de apoi în scrisorile

sale ? întrebă pastorul, care trebuia să facă un efort pentru a nu-şi închide ochii, într-atît îl epuizase această dispută.

— Da, cel puţin după citatele în chestiune, răspunse Van Schaerbeek prudent, cu arătătorul ridicat. Într-adevăr, mi-o menţin. Totodată se poate ca Pavel să nu fi făcut o distincţie între cele două învieri, şi această distincţie poate că s-a stabilit ulterior. Pentru a fi cu inima împăcată ar trebui să ne referim la exegeza modernă. În consecinţă, chestiunea de a şti dacă cei vii vor muri cu toate că... ă... şi nu intră deloc în intenţiile mele... de a mă erija într-o autoritate... în... ă.,,

— Nu în asta am fost eu tare, suspină pastorul Van der Woght, trecîndu-şi mîna peste frunte. Eu n-am încercat niciodată să aprofundez pînă într-un asemenea punct misterele lui Dumnezeu...

Restul se pierdu într-un mormăit, poate că, totuşi, recita în gînd o rugăciune, însă se putea la fel de bine să se fi refugiat în somn, strîmtul paradis strict limitat al bătrînilor, eliberarea corpului pe care Haack părea s-o fi găsit înainte cu cîteva minute.

Doamna Schokking se ridică şi-şi cercetă din priviri tovarăşii.

— În felul ăsta batem pasul pe loc.

— Îmi permiteţi ? întrebă Tjalko. N-am să repet că nu cred nici un strop, o ştiţi deja.

— Chiar aşa ? întrebă dentistul pe un ton zeflemitor dulce-acrişor.

— Domnule Van Schaerbeek, părinte, vă sînt recunoscător, foarte recunoscător pentru explicaţiile dumneavoastră. Cred că pot să vorbesc în numele tuturor. Găsesc că teoria pune serios nişte probleme. Eşti de părerea mea, Henk ? Consider că n-aţi povestit decît nişte prostii, însă... să admitem un moment că este într-adevăr judecata de apoi...

— Ascultaţi-l, ascultaţi-l ! strigă Veenstra.

— Bate în retragere ! lansă Aagje, pufnind în rîs.

— Tare aş vrea să se care tipii ăştia, zise Meyer, care părea foarte incomodat de vînzoleala din exterior ; se întoarse şi se strîmbă la un soldat care îl privea fix, cu nepăsarea animalică a unei tinere divinităţi campestre.

— ... refuz în orice caz să cred că e nevoie să ne facă să murim înainte de a ne judeca.

— Asta în ce priveşte egalitatea, explică Van Schaerbeek, făcînd cu ochiul spre pastorul adormit pentru a arăta că el se adapta în mod conştient unui nivel intelectual inferior şi că, pe deasupra, mai şi apăra o concepţie care nu era a lui.

— S-ar putea ca noi să fim deja morți, presupuse Aagje.

— În acest caz ar fi ca și cum la spital, descoperindu-se un remediu contra tuberculozei, s-ar începe prin... a-i vaccina pe toți bolnavii împotriva tuberculozei... chiar și pe cei care au difterie sau vreo apendicită.

Nimeni nu-l mai asculta, își dădu deodată seama de asta și cuvintele i s-au oprit în gît ; a înțeles că tot ceea ce spuneau, gîndeau și făceau friza monstruzitatea, demența placidă a oamenilor care nu știu cum să-și omoare timpul și care au nevoie de stimulente eficiente ca să nu înceapă să caște tot mai supărător. Stimulente și iarăși stimulente. Discuția în jurul subiectului despre morți și vii fiind cu totul epuizată, ei s-au grupat cîte trei sau patru pentru a sporovăi : Meyer, teologul dezabuzat, punea la cale niște afaceri serioase cu Johannes Kwets ; sub oblăduirea lui Veenstra, care le asculta curtenitor, cele trei femei fraternizau și începură o pălăvrăgeală garnisită cu gesturi și exclamații elogioase ca și cum ar fi făcut cunoștință de-abia în această noapte. Trebuie să credem că ținta acestor baliverne improvizate era doamna Kwets, din cauza indiferenței sale grosolane și a egoismului ei care confirmau tot ceea ce locatarii surprinseseră de multă vreme, aplecîndu-se peste balustradele palierelor. Cele trei femei aruncară rînd pe rînd niște priviri obraznice, în direcția ei ; ea stătea pe scaun ca o grămadă de carne, privind în gol.

Cineva a împins deodată ușa brună și cei trei chelneri au intrat cu un zgomot surd și cu scîrțîituri de pantofi : Leenderts și suita sa. Chelnerul jovial, grăbindu-se înspre clienți, ascunse, rapid ca un fulger, cana emailată sub o masă și întrebă apoi ce se petrece. Unul dintre chelnerii vîrstnici spuse : „Va mai veni oare, dacă mergem și noi pe peron ?“ Elefantul Leenderts îl potoli. Ceea ce nu-i împiedică pe toți chelnerii să meargă și să se posteze în fața ferestrelor, aproape de peronul unde în momentul acesta era și mai mult vacarm ; merse chiar și chelnerul cel jovial, adresînd în trecere un semn de complicitate grupului de locatari. Peronul era încărcat de oameni care alergau în dreapta și în stînga, niște conductori și niște soldați strigau niște ordine ; niște femei dădeau din mîini. Unii au părăsit masa și s-au apropiat de fereastră, șeful de sală nu a avut nici o obiecție, ba chiar dimpotrivă, se comportă ca un om bine educat, sceptic, care nu disprețuiește o glumă filosofică în legătură cu marii seniori ce se lasă așteptați și care pot să facă și lucruri mai bune decît o intrare solemnă sau o apariție fără o semnificație reală. Și apoi cine le spunea lor că arhanghelul va trece

de-a lungul acestui peron și nu cu douăzeci de peroane mai încolo ? Un tren luminat cu zgîrcenie, cuprinzînd și niște furgoane în față și în spate, care se apropia lent de peron părea să confirme această presupunere. Cu atît mai mult cu cît un conductor, care stătea pe treapta unui vagon, gesticula, ca și cum ar fi vrut să invite lumea să-și continue drumul, dacă nu cumva le sugera iluzia unei distanțe nesfîrșite sau a unei promisiuni niciodată realizate.

V

Un intrus se destăinuie

PE CÎND SE AFLAU ÎNCĂ ÎN DREPTUL FERESTRELOR, un bărbat înalt, slab ca un un ţîr, strîngînd o Biblie sub braţ, trecu prin faţa lor şi privi cu atenţie în sala de aşteptare. După cîteva ezitări, se întoarse din drum şi aruncă o ultimă privire în interior, pe cît de nesigură, pe atît de scrutătoare, apoi începu să zgîlţîie clanţa uşii. Şeful de sală nu se desprinse din impasibilitatea sa de pachiderm ; el aşteptă ca intrusul să ajungă în faţa lui pentru a-i spune pe un ton măsurat :

— Intrarea este interzisă !

— Atîtea lucruri sînt interzise aici, ripostă omul cu o voce dură. Îl văd acolo pe unul din părinţii mei stînd pe un scaun ; adică, m-ar mira foarte mult să nu fie el. Dacă vrei să-mi tai calea, va trebui să recurgi la forţă !

— Riscurile ca şi pericolele vă aparţin, răspunse şeful de sală cu un gest nepăsător şi lăsă trecerea liberă vizitatorului.

Cei doi chelneri în vîrstă păreau că nu vor să se amestece în afacere şi s-au retras în spatele tejghelei. După cîteva clipe, au ieşit chiar pe peron, iar şeful de sală i-a ajuns din urmă.

Noul venit era un om în vîrstă, cum se vedeau mulţi printre vizitatori sau printre călători, sau printre suflete. Totodată, înălţimea sa neobişnuită atrăgea atenţia ; la fel şi slăbiciunea sa cu adevărat cadaverică ce părea să dezmintă tot ceea ce radioul spusese despre caracterul neperisabil al trupului. O mînă nemiloasă deformase sculptura grosolană a trăsăturilor bine accentuate ale obrazului său gălbui, amintind masca unui cap de mort, ceva care venea de hăt, dincolo de moarte, în timp ce ochii şi rînjetul dovedeau o vitalitate neobişnuită. Totuşi acest rînjet nu depăşea linia buzelor. Scofîlciturile profunde ale obrajilor îi înghiţeau strîmbătura, care părea să plece dintr-un colţ al gurii, să înconjure capul şi să reînceapă în celălalt colţ. Destinatarul acestei grimase era pastorul Van der Woght ; omul se apropie de acesta, cu mîna întinsă, fără să acorde vreo atenţie feţelor consternate din preajma lui, nici lătrăturilor şi mîrîiturilor cîinelui pe

care îl considera un mort așa cum și era, sau poate nu era, nici atitudinii neprimitoare a pastorului scufundat într-o pioasă somnolență. Pașii săi făceau să se zguduie parchetul ; își lăsase pălăria pe ceafă ; ca o a doua bărbie, mărul lui Adam îi sălta în dosul gulerului ridicat al hainei, iar pomeții lui teribili semănau și ei cu niște bărbii : voință, insolență și vitalitate, etajate una peste alta. Atunci cînd el se adresă familiar pastorului Van der Woght, fără să-i salute pe ceilalți, ochii săi mici, albaștri ca oțelul, scînteiau, și rînjetul îi descoperea pe puțin două duzini de perechi de dinți enormi, de un galben maroniu, încadrați în dreptunghiul format de buzele la fel de subțiri și de transparente ca marginile petalelor boțite ale unei flori ofilite.

— Să fiu spînzurat dacă ăsta nu e Keesje Van der Woght ! Ești sau nu ești el ? Ești portretul viu al răposatului meu tată și, de asemeni, al nepotului meu Klaas, care a plecat în India în '34, bietul de el. Este un Van der Woght, nu-i așa ? o întrebă el pe Aagje care se găsea cea mai aproape de el și căreia îi ieșiseră ochii din cap, în așa hal îi era de frică.

Aagje aprobă dînd din cap, la fel procedară și ceilalți, nu puteau spune că bărbatul așezat de cealaltă parte a mesei, ținta avansurilor acestui schelet vorbăreț, nu era un Van der Woght. Împinși de curiozitate, cei ce se găseau lîngă fereastră se apropiară.

— Zi-i odată ceva ! insistă scheletul. Van der Woght, este sigur că nu mă înșel. Fără doar și poate Keesje Van der Woght.

— Într-adevăr, domnule, eu mă numesc Cornélis Van der Woght, spuse cu o voce demnă pastorul, care își adunase noi forțe în scurtul său somn.

Mîinile sale fine, pătate cu brun, nici măcar nu tremurau. Totodată el privea fix tulburătoarea apariție fantomatică fără cea mai mică simpatie, fără să o recunoască.

— Eu sînt Hendrik Willem Van der Woght, bunicul tău, dinspre tată ; încă un răposat Van der Woght, pe scurt. Ha ! ha ! ha ! Eram cultivator, tu știi, am dat faliment în anul în care regele Willem II s-a dus *ad patres*, Dumnezeu să-l aibă în pază ! Mi s-a părut că-l zăresc pe unul din peroanele astea, cum le zice pe-aici acestor diguri. De altfel, trenurile astea nu-s deloc o noutate pentru mine, se vorbea deja de ele pe vremea mea, însă, drace, te puteai lua la întrecere cu primul tren.. Hendrik Willem Van der Woght ! Vreau să spun, răposatul Hendrik Willem Van der Woght. Familia ta a trebuit să mă întrețină, asta s-a întîmplat, e limpede, înainte de tine ; mai mult, după șapte ani m-am îmbolnăvit de oftică, de n-o fi

fost cumva un rac la bojoci sau niște furuncule la bojoci, așa că s-au descotorosit iute de mine ; încă n-am izbutit să dau de bunică-ta, Willemien, poate că se pitește pe undeva de scumpul ei bărbat, e mult prea în stare de asta. Vorbesc de nevastă-mea, Willemien Boeyink, îi spuse el lui Van Schaerbeek, care îl privea cu gura căscată, cu fruntea palidă, acoperită de picături de sudoare.

Ascunzîndu-și frica pe cît era posibil, dentistul înconjură tiptil masa, pentru a-i veni în ajutor la nevoie pastorului Van der Woght, iar strămoșul Van der Woght continuă :

— Dacă mă gîndesc bine, nu aș putea să spun nimic despre povestea asta, doar că mi s-a încredințat un post în armata cerească și cred că ar trebui să se facă o abatere de la regulă pentru părinți. Altminteri pedepsele sînt grele : copii, se zice că pe unul din peroanele astea sînt ținuți în rezervă diavoli în lanțuri. O să dăm bătălia cu diavolii ăștia, n-o să ne lăsăm biruiți de domnii cu pricina, dar ștabii de aici se folosesc în același timp de ei : sabie cu două tăișuri, ce mai ! Îmi dați voie să mă așez o clipă, da ?... Ia te uită, ia te uită, niște vin ! E cum nu se poate mai bine... Ai noroc, micuțul meu.

El își plimbă privirea scrutătoare prin preajmă, depuse Biblia pe masă, îi gratifică pe fiecare cu un rînjet, schiță cu mîna dreaptă un gest ca și cum ar fi golit un pahar și se întoarse din nou cu o încăpățînare iritantă către rubedenia sa refractară.

— Spune ceva, haide ! Ce, ai amorțit acolo ? Cum te-ai descurcat în toți anii ăștia ?

— Eu nu vă cunosc, domnule, declară pastorul Van der Woght, care continua să-l fixeze, ca hipnotizat, pe strămoșul său.

Strămoșul izbucni în rîs :

— Nu-i nimic de mirare aici. Totuși poți să mă numești cu îndrăzneală „bunicule", dacă nu cumva ți-e scîrbă. Atunci fac pe mortul... sst !... pentru ca domnii ăștia să nu ne audă... Afectînd o spaimă bruscă, el furișă peste umăr o privire înspre peron. — ...atunci cînd... atunci cînd am ajuns răposatul Van der Woght, tu nu aveai decît opt sau nouă ani, nu erai decît de-o șchioapă, dar maică-tii îi plăcea să tot spună că ai ceva în cap. Ce naiba... ! într-o zi te-am pus călare pe genunchi. Se-nțelege de la sine că nu te-aș fi recunoscut dacă nu era asemănarea asta, dar mi-am zis : cu siguranță e Keesje, numai băieții de la țară care au ceva în cap ajung să aibă un aer atît de impozant la bătrînețe. Asta pentru că mai am o vedere bună... Pe scurt, cînd ai dat ortu' popii ?

— Eu nu am murit, răspunse pastorul Van der Woght care, venindu-și suficient în fire, voi să adauge cîteva explicații. Numai că, Van Schaerbeek, care se întorsese la locul său, i-o luă înainte și zise cu o voce nesigură, ștergîndu-și sudoarea de pe frunte :

— Nici unul dintre noi nu este mort, domnule Van der Woght. Au venit să ne ridice de acasă, nu știm pentru ce. Dumneavoastră sînteți în măsură să ne informați ? Nu credeți că ar exista un mijloc... ă... de a ne întoarce la noi acasă ? Dumneavoastră ați spus adineaori că aveți aici o funcție. Noi vom tăcea ca pămîntul în legătură cu tot ce-am văzut și auzit, nu-i așa, prieteni ?

Toți făcură semn că da. Veenstra — doar el și doamna Schokking nu erau în ghearele spaimei sau zăpăcelii — declară totuși că reportajul său trebuie, evident, să apară în ziar, însă cît despre rest, el nu simțea nici o dorință de a scrie mai pe larg, despre niște lucruri pe care, desigur, le știe toată lumea.

— Puneți-mi fără grijă ce întrebări vreți, copii, spuse bătrînul Van der Woght. N-aveți decît să vă închipuiți că sînt regele locurilor astea ; eu nu-s decît un biet țăran și numai din cauza înfățișării mele — cel puțin așa bănuiesc — m-au băgat la grămadă ca să mă învrednicească astfel cu treaba asta împotriva diavolilor ; e adevărat că eu n-o să trebuiască să mă bat, ba chiar nici măcar să mă îmbrac în uniformă, de altminteri eu n-aș fi primit să-mi pun una pe mine ; nu-i nevoie decît să-mi arunc o privire în ochii dracilor, dacă au ochi monștrii ăștia — adică așa ceva am înțeles — ca să le înghețe sîngele în vine. Cu toate astea s-ar putea să se întindă treaba foarte multă vreme, toate se fac încetișor, aici, morile lui Dumnezeu macină încet... toate sufletele astea. Știu al dracului de bine că arăt îngrozitor, mi se trage de la nenorocitul de rac ; mă tot mir că mă lasă să umblu așa, fiindcă se zice că-i duce deoparte pe cei care arată mai urît, ca să nu strice priveliștea : invalizii de amîndouă picioarele, copiii cu două capete, după cîte știu. Ca și cum eu m-aș tulbura la vederea unui copil cu două capete. ce naiba !... Pe de altă parte, trebuie să spun că felul cum arăt este doar o aparență înșelătoare, fiindcă nu m-am simțit niciodată mai în apele mele, corpul meu acum e indestructibil. Cît despre rest ne legănăm cu nădejdea că totul o să se sfîrșească prin a se aranja. Mie nu-mi este foame, nu trebuie să-mi fac nevoile și nu mă mai doare nimic. Ai ! dragii mei prieteni, e mai bine să nu ne mai gîndim la durerile și necazurile mele. Aveam crize de tuse de-mi scuipam bojocii și care era răsplata ? Un scuipat cu sînge pentru atîta trudă... Spune-mi, Kees,

cînd a murit Antje ?

— Acum douăzeci și trei de ani, răspunse pastorul Van der Woght. A sfîrșit prin a se scleroza de tot însă nu înainte de a fi atins nouăzeci de ani.

— Săraca de ea ! Antje asta, tare aș fi vrut să fie nevasta mea, era o fată foarte drăguță. Numai că ea nu m-a vrut pe mine ci pe Piet, și a avut dreptate, fiindcă el trebuia să reușească în viață, așa bun de vrăjeală cum era. El cînd a murit ? Înaintea ei ?

— Da, răspunse pastorul Van der Woght. Da, însă nu-mi mai amintesc în ce an.

— Văd că toți aveți cîte un cartonaș roșu, continuă bătrînul cultivator, îndreptînd spre masă arătătorul său osos. Eu, eu am unul verde ; ne-au grupat pe cîte o jumătate de veac, numai că ei fac totul în mare... Ce vîrstă ai tu ? șaptezeci și nouă de ani ? O vîrstă respectabilă, micuțul meu. Ai reușit să îmbătrînești mai mult decît mine sau, mă rog, mai puțin, asta depinde de punctul de vedere în care ești plasat... În rest, cred că sînteți cu toții la ananghie, dar dumneavoastră nu sînteți reînviați ca mine — cel puțin dacă mi-ați spus adevărul — și, totuși, trebuie și voi să treceți prin asta. El tăcu un moment și-și înălță gînditor capul. Să vedem... da, da, da... așa este... Cît despre mine, eu nu-mi fac griji. Eu am dus o viață exemplară, am respectat sfînta dogmă, niciodată nu i-am făcut nimănui vreo nedreptate, am fost bun cu soția mea și cu copiii mei, cu toate că ăștia au fost niște nemernici, și ceilalți din familie mi-au lichidat toate datoriile după falimentul ăla al meu. Chelner !

De-abia lansase bătrînul acest scurt ordin și chelnerul jovial se și afla în preajma lui cu cana și un pahar de apă. El umplu toate paharele. Van der Woght, înviatul, ar fi preferat rachiu, însă nimeni nu credea cu adevărat că el poate să dorească ceva ; totuși, locvacitatea sa inepuizabilă și umilința — de care dădea dovadă de fiecare dată cînd un coșmar părea să-l copleșească — te făceau să-i ierți dinainte orice slăbiciune omenească. Era pentru prima oară că moartea, personificată și complet despuiată, se oferea privirii lor, și imaginea înviatului le strîngea inima celor mai mulți dintre ei, mai mult chiar decît spectacolul crustei terestre crăpate sau a unei locomotive făcîndu-și de cap. Aproape nimeni nu se mai îndoia de condiția sa de mort înviat, de adevărul spuselor sale, de pertinența cererilor sale de informații în legătură cu Petru și Pavel și de întrebările sale relative la radio și la ascensoare, cu care îl hărțuia pe bătrînul pastor mai puțin vîrstnic decît el ; totuși, asta nu înseamnă că punctul de vedere al doamnei Schokking cîștigase niște

aderenţi. Adversarii ar fi preferat să audă din gura acestui cunoscător al morţii că el nu crede în judecata de apoi, însă aveau puţine speranţe; logica începutului de secol al XIX-lea se dovedea inferioară cunoştinţelor dogmatice pe care Tjalko Schokking le cîştigase de curînd; fantoma vorbăreaţă, care se lăsa uşor distrasă de la subiect nu a ştiut să opună argumentelor sale decît remarca despre faptul că Tjalko avea limbajul unui pastor. La spusele acestea i se desemnă veritabilul pastor al grupului şi răposatul Van der Woght izbucni:

— Cum te-ai pricopsit cu un post de pastor, tocmai tu? Dumnezeule mare, n-aş fi ghicit-o niciodată! Deşi trebuie să recunosc că aveai talent; maică-tii îi plăcea să povestească despre tine că ştiai buchiile înainte de a merge la şcoală. Da, da, micuţule, aşa se întîmplă, copiii cresc, am apucat deja să spun că familiile de ţărani dau cei mai buni pastori.

— Noi sîntem mîndri de pastorul nostru Van der Woght, zise doamna Schokking, pentru a-i apropia pe cei doi bătrîni.

Cu toate că înviatul vorbea foarte cordial, pastorul se încăpăţîna să-l fixeze impasibil şi să se arate foarte rezervat într-o asemnea măsură încît mai curînd el părea un ţăran decît strămoşul său zgomotos: acesta nu stătea o clipă liniştit pe scaun şi, fără să se oprească din vorbit, îşi întindea paharul peste umăr, de îndată ce îl golea; chelnerul se grăbea atunci să i-l umple la loc, fără să-şi deschidă gura. Încercarea doamnei Schokking de a-l linguşi părea să-l agaseze, căci o expresie de nemulţumire îi întunecă obrazul.

— Ar fi trebuit să-l aud predicînd, nu pare prea vorbăreţ... Numai că, e limpede, un pastor ştie totul. Cel puţin aşa îşi închipuie. Însă eu, eu ţi-o spun: habar n-ai de nimic, micuţule, nici unul din noi toţi n-are habar de nimic! Totul este taină. Poate tu crezi că te numeri în rîndul celor aleşi. Dumnezeule, da... dar cine ştie dacă e aşa, micuţule.

— Pastorul nostru nu este omul care să anticipeze hotărîrile lui Dumnezeu, afirmă Van Schaerbeek cu un ton solemn.

— Dumnezeule mare, foloseşti nişte fraze foarte pompoase vorbind unui biet om ca mine! Lansînd această remarcă pe un ton plîngăreţ, bătrînul îl privea răutăcios cu coada ochiului pe Van Schaerbeek, şi maxilarul său inferior, gălbui, proeminent, începu să tremure de furie, dacă nu cumva acest tremur anunţa un rînjet. Să mă ierte Dumnezeu, însă tu ai să ajungi drept în iad, pe tine or să te închidă cu siguranţă în closet unde o să

poţi să cîrîi singur-singurel... Adresîndu-se străpotului său taciturn, el continuă, în timp ce bătea cu pumnul în masă. Iadul, doar despre el e vorba, e adevărat sau nu ? Haide, nu face pe mutul, răspunde-mi : Da, străbunicule, nu e vorba decît despre asta... În grupul în care mă puseseră la început era un preot, un fel de decan sau alt zarzavat de soiul ăsta ; se numea Baers, era din secolul al XVIII-lea, avea un cartonaş albastru şi el povestea... Nu, trebuie să-ţi spun dinainte totul despre înviere ; voi, ăştia, voi nu ştiţi nimic despre ea ; nu e grav dacă m-aţi minţit, în cazul ăsta o să ascultaţi pentru a doua oară. Iată cum s-a întîmplat : ...şi s-a făcut lumină. S-a spus după aceea că asta era o lumină lăuntrică, însă mie mi s-a părut că era o lumină din afară, asemănătoare iluminatului electric care se vede pe-aici pretutindeni. Înainte de acest moment era somnul de veci din care eu nu-mi amintesc chiar nimic, trebuie să cred că stăteam bine acolo unde eram ; şi pe urmă, deodată : să fie lumină ! Şi iată-l pe Hendrik Willem Van der Woght drepţi în picioare, pe propriile lui picioare în tovărăşia a zece sau cincisprezece indivizi înveliţi în giulgiul lor — numai bun de pus în dulap — şi cu părul plin de picături de rouă. Era ceva de neuitat, nemaivăzut, şi cred că am fi strigat cu toţii în cor : Ura ! dacă nu ne-am fi simţit atît de mizerabil ca urmare a acestei bruşte schimbări, înţelegi ? Pe urmă au venit nişte tipi cu veşminte şi nu mai ştiu ce ; ei ne-au explicat în acelaşi timp pentru ce trebuie să ne pregătim. Nu sosiserăm încă la destinaţie... puah ! ... da, da, da. Fie, vom vedea, „fiecărei zile i-ajunge necazul ei“... Deci acest Baers, acest zarzavat, povestea că remuşcarea este cea mai rea dintre toate torturile iadului — remuşcarea inutilă, după Iona sau Toma sau alt savant de soiul ăsta. Limpede ca bună ziua e că acolo era, colac peste pupăză, focul care arde, zicea acest om în sutană, însă focul era mai curînd de ordin spiritual, şi viermii care rodeau erau conştiinţa, adică tot remuşcarea, dacă vrei să ştii. Haide, mi-am zis, s-o găsi pînă la urmă un mijloc de a o scoate la capăt din tot ce povesteşte acest flecar. De altfel, el era îmbrăcat ca şi noi —, poate că nu a fost preot, poate că pretinde numai că a fost, pentru a se face bine văzut de Domnul, în orice caz nu-i stătea scris pe frunte ; aşa că, mi-am zis că toate astea nu erau foarte grave, căci eu am avut în viaţă multe remuşcări inutile şi cît despre focul spiritual... — haide, focul spiritual, focul spiritual, ăsta e fără îndoială tot un soi de remuşcări. Pe de altă parte ĕu mă cred îndreptăţit să întreb : dacă mă vîră în iad, rămîne de văzut cine nu va trebui să fie băgat acolo ? E limpede, nu se poate spune

asta, așa că o să mă lipsesc să o spun... Totuși, am mai trăncănit pe urmă cu niște domni care făceau parte din alte grupuri, și, de asemeni, cu tipii ăștia năstrușnici din Comitetul Har-Maghedon atît de ciudat înzorzonați ; ăștia, micuțule, mi-au povestit verzi și uscate despre iad. Dumnezeule mare, îți îngheață măduva în oase ; ce de grozăvenii, ce de finețuri în răutate, un om n-o să și le închipuie, nici chiar un învățat și nici măcar un chirurg. De exemplu, tu, un biet om, îți spui : racul e înfricoșător. Sigur, răspunde diavolul, dar racul meu e mult mai înfricoșător, și durează veșnic căci el nu omoară, chiar dacă nu ceri nimic altceva. Racul meu... — El se îndreptă pe scaun, își coborî privirea scînteietoare, ardentă, fanatică, și o lăsă să rătăcească pe cei care îl ascultau ; părea posedat de un entuziasm amestecat cu veselie rea și cu disperare — ... racul meu are destul loc în iad să crească, el crește și se înmulțește fără încetare, și la sfîrșit seamănă cu un arbore bătrîn cu o sută de straturi lemnoase : mai întîi, o încăpere plină de rac, pe urmă crește și trece dincolo de ușă, și de-abia dacă vrei să te miști un pic, vezi cum racul tău s-a înțepenit într-o ușă, trei camere mai departe ; treaba asta merge încet și îți dă niște junghiuri cum nici nu crezi că pot fi pe lume. Și toate astea pentru singurul motiv că ai avut palma un pic prea grea cu nevastă-ta răposată. Dumnezeule mare !...

Ca hipnotizați, îl priveau nemișcați în mica fortăreață formată de coatele și de degetele lor care băteau în masă ; toată viața care subzista în ei se adăpostise într-o anvelopă intactă, în propria lor piele. Prăvăliți pe scaune, ghemuiți, fragili, încordați, ei erau incapabili să se apere împotriva acestei avalanșe de revelații. Fără îndoială, faptul că bătrînul Van der Woght înviase nu constituia o probă că știa mai multe decît Veenstra sau Kwets despre infern. Asta nu înseamnă că simțurile lor nu le spuneau : el știe totul... Richard Haack se aplecase cu ochii la pîndă cu obrazul deformat de oroare ; un mic zvîcnet făcea din cînd în cînd să tresalte brațul drept al lui Van Schaerbeek ; acest tic îl incomoda deseori cînd extrăgea dinți mai multe ore în șir, și acum își imagina niște dinți, la fel de galbeni și de mari ca ai bătrînului Van der Woght, basculînd pe marginea gingiilor și trosnind în scuipători ca niște boabe de grindină.

— Și totuși astea nu-s mare lucru. Să-ți cotonogești nevasta nu-i un păcat grav. Cu timpul m-au învinuit că am pus foc, dar era minciună, nici măcar nu eram asigurat, și chiar dacă aș fi făcut-o, tot nu trebuia să ard pentru un prăpădit de incendiu... Totul o să se aranjeze, îi ajunge zilei grija ei... De altminteri, dracii nu-s chiar

așa de negri dacă-i cunoști mai bine. E limpede că sînt niște șmecheri printre ei, o să-nțelegeți cînd o să vă spun pe cine i-au recrutat ca diavoli, printre alții, Iuda, Nero, Constantin cel Mare, Gog și Magog, ducele de Alba și toți împărații de demult. Cu toate astea nu ei sînt cei mai răi. Un drac nu poate decît să-ți tortureze corpul, să supravegheze, să vadă de cuptoare și de cazane; el nu poate controla cele mai grele torturi fiindcă astea-s nevăzute. Nu vorbesc de focul spiritual, nici de rozăturile viermilor, nici de căinţele zadarnice; însă, cum să vă spun, dacă în închipuire vezi cum îți este ars încetișor propriul copil, asta nu văd ceilalți și nici măcar diavolii — ia spuneți-vă că aveți un copil, dacă n-aveți, o să vă închipuiți că aveți unul și dacă ați fost la cuțite cu copiii dumneavoastră, ăsta-i și cazul meu, vă veți închipui că n-a fost așa — copilul iubit cu duioșie, drăguțul puștan de opt ani, un fel de Keesje Van der Woght cu buchiile lui; la îndemîna dumneavoastră e o găleată cu apă pentru stins focul, însă nu reușiți să mișcați brațele cu toate sforțările, nu mai aveți nici o vlagă, și iată, copilul dumneavoastră iubit cu duioșie, bietul nevinovat roz, pe care-l ard și-l prăjesc; dracii fac un cerc de jur împrejur și iau mutre compătimitoare și spun că asta nu-i nimic. — El izbucni într-un rîs sacadat și bătu cu pumnul în masă atît de violent încît paharele se ciocniră. — Ei zic că nu merită să te enervezi... Mai calm el continuă:

— Așa este prieteni, dar se poate și mai rău, mult mai rău. Iată-l pe copilul tău. Tu ești neputincios; fără îndoială, se află o găleată de apă la îndemîna ta, dar brațul refuză să ți se supună, ești prea slab să-l mai poți folosi. Nu mai ai nici un pic de vlagă. Spuneți-vă că sînt pe cale să vă ardă copilul, se prăjește, se frige bietul nevinovat roz, chiar și văd cum vor să-l fiarbă și să-l rumenească pe deasupra: nu focul ne lipsește în iad! Deci, ard copilul. Așa că, dumneavoastră o să credeți că el se va acoperi cu o crustă, o crustă brună, apoi cu o crustă neagră, și că o să fie, în sfîrșit, măcinat de foc, mistuit, mort și nu o să mai sufere. Vă faceți vise! În fapt bietul nevinovat nu se acoperă de cruste, căci sîngele nu-încetează să curgă; în ciuda căldurii și a suferinţelor de nesuportat, el țîșnește din pielea copilului, în ochii lui care, nu pot să spun că fumegă, însă...

În acest moment se auzi un zgomot, ca și cum cineva ar fi lovit violent cu piciorul în masă. Richard Haack se aplecase și luase un pahar să-l arunce în mutra bătrînului, însă doamna Schokking îi preveni gestul; ea reținu brațul actorului prin spatele lui Henk Veenstra

care, cuprins de spaimă, ridică mîinile. Haack zise cu o voce înăbușită de furie :

— Făceți-l să tacă pe omul ăsta, pentru numele lui Dumnezeu ! Bădăranul ăsta nu există ! E doar un vis și am dreptul...

— Ei bine, nu credeți nimic din tot ce spune, la naiba ! urlă Tjalko ridicînd violent brațul. Să frigi copii mici ! Parcă Dumnezeu ar permite să se frigă niște copii mici !...

— Permite să li se aplice și suferințe mai rele ! ripostă Martha Scheiberlich, care-și scosese ochelarii ; obrazul ei afișa acum o expresie destul de nobilă datorată cecității pe care singură și-o impusese.

Cînd Aagje Slangenburg a alunecat de pe scaun și-au dat seama că un membru din grupul lor nu putuse rezista tensiunii nervoase. Ajutat de Tjalko, Van Schaerbeek o întinse pe două scaune ; ea își reveni curînd, după ce i se turnă vin în gură, — chelnerul intervenise cu folos — și ea începu să rîdă în chip de scuză, pe urmă se așeză din nou pe scaun. În timpul acestui talmeș-balmeș, susținut de lătrăturile cîinelui și de crizele de tuse ale lui Wim Kwets, bătrînul Van der Woght își scutura capul cu ciudă. El credea sincer, îi mărturisi pastorului, că spuseseră adevărul ; din moment ce ai mierlit-o nu-ți mai este frică de nimic, dar era foarte sigur că în iad cea mai rea tortură o constituia faptul că acolo nu poți muri. La fel de rea ca și duhoarea diavolilor. Dumnezeule mare, cine ar fi crezut că dracii put în halul ăsta ! Într-un elan de bravură cavalerească, Van Schaerbeek se hotărî să-i dea o lecție nemilosului bătrîn. Au ascultat destul despre iad, totul a fost foarte interesant, foarte interesant, ei înțelegeau că bătrînul Van der Woght avea multe pe suflet, însă era mai mult decît destul, nici un cuvînt în plus despre infern. Mai mult consternat decît indignat, cel interpelat își lăsă bărbia în piept, apoi privi îndelung spre Aagje, ca și cum ar fi vrut să-și dea seama dacă ororile iadului o afectau într-adevăr în măsura în care dentistului i-ar fi plăcut să pretindă. Pastorul Van der Woght adormise. Strîmbîndu-se de durere, Haack își palpa glezna.

— Se povestesc multe minciuni gogonate, zise chelnerul în timp ce umplea paharele și ștergea cu șervetul vinul împrăștiat dintr-un pahar pe care îl răsturnaseră în timpul incidentului. Cîte nu am auzit zicîndu-se despre iad ! Unii, și nu dintre cei mai proști, pretindeau că existența iadului este de neconceput. În locul dumneavoastră eu nu mi-aș face griji.

Ca și cum ar fi fost înțepat de o viespe, bătrînul Van der Woght se întoarse către acest nou adversar :

— Cum, nu există iad ! Ce știi tu ?

— Nimic, domnule, eu nu fac decît să repet ceea ce am auzit spunîndu-se de către alții. Nici dumneavoastră nu faceți altceva. Sau dumneavoastră ați văzut cumva, din întîmplare, iadul și diavolii despre care vorbiți ?

— Aș fi putut să-i văd dacă m-aș fi dus pe peronul unde sînt puși în lanțuri. N-ai decît să mergi să-i vezi, dacă te țin balamalele, dar te sfătuiesc să te ții de nas. Tu poți să-ți închipui sfîrșitul timpurilor fără iad ? La ce s-ar ajunge ? Trebuie un iad !

— Poate, făcu, gînditor, chelnerul, însă, oricum, un iad mai puțin îngrozitor decît ne-ați spus dumneavoastră. Fără aceste schingiuiri de copii.

— De ce ? Cum ați vrea ca Domnul să-i pedepsească pe cei păcătoși ?

După ce-și șterse fruntea pentru a nu știu cîta oară, Van Schaerbeek se grăbi să se agațe de aspectele teologice ale problemei :

— Infernul... ă... îmi place să cred că nu se va mai intra în detaliu ; trebuie să protejăm mai mult nervii acestor doamne... evident că infernul este o parte integrantă din... dintre ustensilele... acestui... evident, dacă admitem că... ă... haide să vedem, un judecător ar fi total dezarmat dacă nu ar exista închisorile...

— Știi să vorbești mai chibzuit decît aș fi crezut, declară bătrînul Van der Woght.

— Perfect, domnule, în mod sigur există ceva de genul ăsta, spuse chelnerul, împăciuitor.

— Este scris în Biblie că tenebrele cele mai mari, unde vor fi plîngeri și tremur de spaimă...

— Vă rog, nu mai vorbiți de aceste orori ! i-o reteză doamna Schokking.

Această intervenție a provocat o izbucnire de rîs generală. Tjalko strigă : „Întreruperea dumitale e nejustificată !“ Nu era adevărat, fiindcă ea voise pur și simplu să-l tachineze pe dentist, aceste orori nu o deranjau nicidecum.

— Desigur, domnule, dar asta n-ar putea să însemne pur și simplu că sufletele păcătoșilor nu vor fi admise în cer ? Vor rămîne în tenebre, unde zac dintotdeauna, și de aceea plîng și tremură.

— Scoți pe gură niște copilării, zise bătrînul. Și ție ți-e frică, așa cum le e tuturor celor de-aici și domnișoarei ăsteia cu părul alb. Dumnezeu să mă ierte, dar toți sînteți niște bieți oameni, la urma urmelor !

— Oh ! domnule, frică... Vă voi spune ceva sigur : eu nu sînt dintre cei mai curajoși și nu cred că puteți pretinde unui chelner de cafenea să fie un erou, însă dacă mă tem de cineva, ăsta e grasul Leenderts, șeful de sală. Nu de iad mă tem.

Din nou s-a rîs. Tjalko și-a ridicat prietenește privirea spre chelner.

— Dacă așa stau lucrurile, tu nu vei ajunge... Permiteți-mi, domnule Van Schaerbeek, dumneavoastră sînteți, îndrăznesc s-o spun, teologul grupului nostru, mîna dreaptă a pastorului nostru. Puteți să-mi explicați cum se acordă existența infernului, indiferent sub ce formă ar exista, cu bunătatea lui Dumnezeu ? Condamnarea veșnică implică totuși faptul că păcatul nu se va săvîrși niciodată — din voința lui Dumnezeu ?

Dentistul îl privi atent cîteva clipe pentru a se asigura că Tjalko a vorbit serios, și sfîrși prin a-i răspunde :

— Nu păcatul se perpetuează în infern, ci păcătoșii într-o oarecare măsură, nu prin voința lui Dumnezeu, ci prin voința lor, prin voința lor perversă.

— E al dracului de complicat, mormăi Tjalko.

— Domnule Schokking, vă aventurați pe un teren periculos, spuse actorul peste umăr ; el îi întorsese spatele bătrînului Van der Woght și-și scoase agenda din buzunar, prefăcîndu-se că o consultă. Este de remarcat că maladiile infantile ale spiritului uman ascut inteligența, acești domni au cîte un răspuns la toate. Însă spuneți-mi, domnule Schokking, domnul acela sinistru este însă acolo sau s-a răspîndit în neant ?

— Despre mine vorbești ? întrebă arțăgos țăranul cel bătrîn.

— Da, despre dumneavoastră, răspunse Haack, care stătea în continuare cu spatele la el. Dacă aș fi în locul dumneavoastră aș elibera ringul. M-aș împrăștia pur și simplu. Așa ceva poate că v-ar reuși, dacă încercați.

— Dacă ajungi în iad, pe tine or să te pună la secția de fanfaroni.

— Dumneavoastră mă dați afară cu zbierătele. Bădăranule !

— Haideți, domnilor, haideți, domnilor, interveni dentistul, împăciuitor. Să nu stricăm... ă... ambianța agrea... ă... sîntem destul de scoși din răbdări. Trebuie să vă mărturisesc că nu înțeleg de ce ne lasă aici să așteptăm fără să se ocupe de noi. Trebuie să se termine odată, ce dracu !

— Asta e judecata de apoi, ce vreți ? zise Tjalko pentru a-l sîcîi.

— Spune, şeful de sală... adică... evident, tu nu eşti şeful de sală... e o confuzie regretabilă din partea mea, ha ! ha ! ha !... Eu... ă... spune-mi, acest Leenderts... cine e el de fapt ? Ar exista vreun mijloc de a discuta cu el ? Vreau să ies de-aici cu orice preţ, sînt dispus să-l plătesc. Să ies împreună cu prietenii mei, se-nţelege.

— Da, şi eu, m-am săturat pînă-n gît, zbieră Meyer. Propun să mergem pe peron, unul cîte unul, ca să nu ne observe. Presupun că se află vreo ieşire pe undeva.

— N-o s-o găsiţi fără mine ! strigă doamna Schokking.

Johannes Kwets înălţă trist capul :

— Sînt întru totul dispus să risc o ieşire, dar tare mă tem că nu vom merge prea departe. Sau mai bine zis, vom merge departe, dar vom ajunge acolo unde am prefera să nu mergem.

— Eu rămîn aici, declară doamna Kwets. Nu mai fac încă o dată drumul ăsta lung pe jos. Şi-apoi, dacă fugi înseamnă că te simţi vinovat.

— Bravo, insinuează că sînt vinovat ! ripostă Kwets.

— Oh ! Leenderts ăsta, domnule, zise chelnerul, schimbînd de pe-un umăr pe altul şervetul pătat de roşu. Aş putea să vorbesc de el ore în şir. În fond nu e rău, Leenderts ăsta, însă îi lipseşte ceva. Poate din cauza formei ciudate a capului său. E destul de voinic, nu s-ar putea pretinde că nu e bine făcut, deşi craniul lui te face să crezi că nu e întreg — ca atîţia oameni care se preumblă pe pămînt... Din cauza asta Leenderts, împins de gelozie, îi bruschează sau îi sperie pe cei care sînt, sau care crede el că sînt mai reuşiţi decît el.

— Pe tine, de exemplu, zise dentistul cu un aer protector. Dar ai dreptate, capul lui Leenderts ăsta al tău are nevoie de o proteză. Nu îndrăznesc să afirm că ideea mea de a-l cointeresa... ă...

— Vă va trăda şi vă va vinde, domnule. Nu, n-ar face-o, dar vă va uita ! Vina va cădea pe partea lipsă a craniului său, pricepeţi ? Chelnerul coborî tonul şi privi cu coada ochiului spre peron pe unde probabil se plimba grasul Leenderts. — Vă spun cu toată modestia : dacă eu sînt la fel de perfect ca alţii, puţini la număr, sau ca Dumnezeu, de exemplu... nu... domnule, nu tresăriţi, nu vă supăraţi, am vrut să spun : ca ideea pe care ne-o facem despre Dumnezeu sau despre arhanghelul Mihail care va trece curînd ; eu nu-l voi uita niciodată, chiar niciodată, pe cel căruia i-am promis ajutorul meu. Îmi spun că noi, oamenii, nu ne putem debarasa cu totul de loialitate. Leenderts va uita dacă a umplut cana cu vin, însă eu, eu nu voi uita să vă umplu paharele pînă

cînd cana nu se va goli. Asta e o urmare a faptului că eu sînt mai perfect decît Leenderts.

— E cazul să te felicităm pentru asta, zise dentistul pe un ton degajat.

Era pe punctul de a-i întoarce spatele amabilului său interlocutor — se săturase de aceste trăncăneli asupra chelnerilor de cafenea perfecți, mai mult, acești dinți de șoarece, pe un obraz roșu și vesel, îl agasau : imaginea lor te făcea să te gîndești la un flaut ascuțit — însă cineva împinse încetișor ușa sălii de așteptare și un soldat tînăr, cu pușca în mînă, se apropie de masă. Alți soldați îngrămădiți în fața ferestrelor, priveau înăuntru. În rest peronul era aproape gol ; cei trei chelneri se aflau ceva mai la distanță : șeful de sală perora cu un aer important, cu gesturi largi, înălțîndu-se din cînd în cînd pe vîrful picioarelor. Soldatul avea un ten proaspăt și niște ochi visători de bovină, nu era exclus ca el să fi venit mai înainte să arunce o privire în interior, nu puteai să zici nici da nici ba fiindcă toți soldații aceștia se asemănau : ai fi zis că toți erau membrii unei mari familii, constituiau un corp de elită și fuseseră selecționați, nu după înălțimea, curajul sau cruzimea lor, ci după euforia lor animalică. Ar fi fost oarecum imposibil să-ți imaginezi un tînăr mai bine făcut ; totuși cînd se apropie, rîzînd timid, de grup, și întrebă într-un vechi dialect bizar, dacă nu i se oferea și lui un pahar de vin, se dovedi că uniforma sa degaja un miros de camfor ; își sprijini pușca de un scaun și-i măsură pe membrii grupului, unul cîte unul. Deoarece șeful cel gras își întorsese fața spre sala de așteptare, chelnerul se retrase în spatele tejghelei și soldatul trebui să se mulțumească cu vinul din paharele lor pe jumătate goale. Pentru a-i menaja sensibilitatea, i-l turnară în paharul uneia dintre doamne.

Bătrînul Van der Woght nu întîrzie să-l acapareze complet pe noul venit : îl prezentă celorlalți ca pe unul din cei ce vor zdrobi capul șarpelui în cîmpia Har-Maghedonului ; lăudă curajul, prudența și vigoarea tînărului erou ; vorbi detaliat despre strategia celestă și strategia diabolică, și îndrăzni chiar să schițeze un tablou viu despre ceea ce avea să se petreacă acolo, solicitînd mereu confirmarea sau mărturia protejatului său pe jumătate ațipit. Îi ceru lui Veenstra cîteva foi din carnetel și făcu din ele cocoloașe mici cu care bombardă o fortăreață improvizată din paharele goale. Soldatul aproba totul, era voluntar, povesti el, și trebuia să mai învețe manevrarea armelor (pe vremuri, exista un alt model de puști, dar el nu știa să se folosească nici de

acelea); totuşi, trebuia să considere drept o datorie imperioasă, o mare generozitate, faptul că fusese admis să participe la bătălia finală care urma să se desfăşoare şi, dacă era adevărat că diavolii nu erau înarmaţi cu puşti (după cum se pretindea), nu era cazul să te îndoieşti de rezultat. În timp ce soldatul vorbea, bătrînul Van der Woght se uita cruciş de invidie; de îndată ce soldatul tăcu, el se comportă din nou ca un manager exuberant, îl strînse pe soldat în braţe, îl grăbi să golească paharele doamnelor, apoi reincepu, în sfîrşit, să vorbească de torturile din iad, despre aleşi şi condamnaţi. Cînd îi permise soldatului să plaseze un cuvînt, acesta semnală că şi pe vremea lui se discutau aprins aceste probleme — toată ţara fusese întoarsă cu susul în jos, pentru nimic altceva decît tranşarea chestiunii despre durata condamnării. Lui Veenstra i-ar fi plăcut să afle mai multe însă nu reuşi să scoată alte informaţii de la soldatul care se mărginea să repete că şi pe vremea sa fusese la fel, şi avea aerul că ignoră numele istorice.

Ceilalţi s-au plictisit repede de aceste evocări ale secolelor trecute. Într-adevăr nu erau deloc captivante; bătrînul Van der Woght se repeta şi forţa într-atît nota cu povestirile lui înspăimîntătoare încît erai tentat să-l asculţi zîmbind; cît despre soldat, înviatul acesta din secolul al XVII-lea, rămăsese o figură extrem de ireală cu ten de crin şi trandafiri, dacă era într-adevăr personajul care pretindea că este (în orice caz, probele de care dispunea Van der Woght îi lipseau), el trebuie să fi fost unul dintre contemporanii cei mai neînsemnaţi şi cei mai plicticoşi ai oamenilor care meritau cel puţin o menţionare în cărţile de istorie; în caz contrar, i se făcea o prea mare onoare acordînd atenţie curajului său eroic, de care de altfel doar mentorul său vorbea. Şi-au manifestat plictiseala, căscînd fără să se mai ascundă sau apropiindu-se de ferestre şi de tejghea: chelnerul dispăruse. Veenstra riscă o privire în dosul tejghelei şi-l zări pe acesta dedesubt. Ascunzătoarea era spaţioasă şi umbrită. Nu se găseau acolo rafturi pline cu ceşti, pahare şi sticle; era o nişă greu de observat unde chelnerul stătea în genunchi, producînd din cînd în cînd un zgomot înfundat, asemănător cu acela al unui ciocan sau al unui sfredel; ai fi zis că se străduia să distrugă prin gesturi magice puterea şefului de sală Leenderts depunînd un zel profesional inexplicabil.

*
* *

După cîtva timp au observat dispariţia soldatului. Probabil se întorsese la fraţii săi de arme de pe peron;

nu l-ai mai fi putut recunoaște în grămada în care se scufundase, în anonimatul unor secole și al unor partide. Pastorul Van der Woght tocmai se smulsese din somnolența lui psihologică. El continua acum să considere totul într-o nouă lumină. Nu pentru că visase, nici că avusese o revelație, dar inima i se strîngea cînd privea cu ochii său proaspeți, purificați de somn, la oile lui zăpăcite care rătăceau de ici colo. Mai mult ca oricînd el se simți răspunzător pentru ele ; știa că erau derutate, că se neliniștea, și că o vorbă de consolare ar fi putut să le facă bine. Rătăceau de ici-colo — evident cu excepția familiei Kwets care își păstra riguros, la celălalt capăt al mesei, indiferența ei ostilă. Și toți acești oameni tineri, Schokking și Veenstra, Aagje și Martha, pe care îi iubea dintotdeauna, cum se iubesc rubedeniile instalate sub același acoperiș unde duc o existență foarte separată. Pastorul nu ignora cele ce se spuneau despre legătura lui Aagje cu Van Schaerbeek, însă refuzase să creadă și nu i-a cerut niciodată socoteală dentistului. Aveau cu toții nevoie de protecția sa, o știa bine ! Cînd rubedenia sa slăbănoagă, pe care plictiseala o tulbura la fel ca și pe ceilalți, se prăvăli alături de el pe scaun și se pregătea să-l sîcîie pe tema familiei lor, pastorul dădu de cîteva ori din cap, apoi își puse, familiar, mîna pe brațul fantomei vorbăreațe.

— Vrei să știi ce cred eu ?... că e vorba de o festă urîtă pe care ne-o joacă papistașii.

— O festă urîtă pe care ne-o joacă papistașii ? Ce festă ?

— Acest... această parodie a judecății de apoi. Ăștia sînt niște falși profeți — da, oamenii ăștia.

El făcu semn cu degetul spre familia Kwets, care se afla în spate.

— Sînt papistași, ăia de colo ?

Obrazul bătrînului Van der Woght se alungi și tăietura buzelor i se contractă pe măsură ce imaginea familiei Kwets i se încrusta în minte.

— N-aș fi crezut că aveți de-ăștia printre voi. Eu, eu i-aș fi trimis la dracu.

— Nu cred să fie și ei amestecați. Sînt niște oameni foarte cumsecade și foarte simpli. Însă treaba asta are niște dedesubturi pe care noi încă nu le-am lămurit.

— Da, sigur... însă asta e judecata de apoi, nu-i așa ? Cel puțin, așa mi s-a spus.

— Am impresia că e vorba mai curînd de un complot pus la cale de Anticrist.

— Care va fi zdrobit, afirmă bătrînul Van der Woght cu convingere.

Totuși își strinse pleoapele și luă o mină gravă, ca și cum n-ar fi fost prea sigur că poate fi convins în cîteva minute.

— Asta nu e judecata de apoi. E ceva dedesubt, dar nu judecata de apoi.

— Mi s-a spus contrariul.

— Cineva a ridicat problema remușcărilor, — ăsta ai fost tu. Dar frica inutilă e și mai rea. Oamenii ăștia, bieții de ei, care se învîrt ca niște lei în cușcă... ajunge să te uiți la ei ca să te convingi că le e frică. Dacă asta ar fi judecata de apoi, aș putea să mă rog, și nu pot s-o fac. Tu ai putut să te rogi, așa cum ai învățat altădată ?

— N-am încercat, răspunse bătrînul Van der Woght destul de cinic.

Respectul pentru trimisul lui Dumnezeu și disprețul blajin față de rubedenia sa mai tînără, deși mai în vîrstă, își disputau supremația în capul îngălbenit al mortului.

— Asta nu e judecata de apoi, sînt sigur.

— Tu nici măcar n-ai înviat.

— Ce importanță are ?

— Însă... Doamne, Dumnezeule ! — Bătrînul Van der Woght se ridică și bătu cu pumnul peste palma cealaltă :

— Măcar dacă ar fi fost așa ! În cazul ăsta nu mă mai prindeau în armata cerească, să se descurce și fără mine, pe toți dracii ! O să trec la dușman, pentru numele lui Dumnezeu.

— Potolește-te, potolește-te... hai să examinăm problema la rece.

Au început să-și vorbească șoptit ; în cursul conversației bătrînul Van der Woght trăgea adesea cu coada ochiului spre familia Kwets. Din cînd în cînd, el clătina din cap, pe jumătate consternat, jumătate dornic să-și restabilească credința zdruncinată și să-și recucerească vechea sa prestanță cu ajutorul zbieretelor și povestirilor îngrozitoare. Numai că nu mai avea auditori. Sufletul său de infanterist fu cuprins de îndoială, ca de o otravă lentă pe care celălalt i-o administra cu o bunătate excesivă.

VI

Aventura lui Richard Haack

DEODATĂ SE AUZI O GĂLĂGIE ASURZITOARE ȘI cea mai mare parte dintre ei se grăbiră spre ferestre. Mulțimea, mult mai densă și reînnoindu se fără încetare, se pusese în mișcare ; nimeni nu se mai sinchisea de eforturile depuse de către conducători și soldați pentru a instaura ordinea. Unii își făceau semne cu mîna prin ferestre, de la un grup la altul, dar nimănui nu i-a venit ideea de a apuca drumul cel mai scurt, prin sala de așteptare. Răsunau strigăte : „Va sosi El !“ Cei trei chelneri au intrat val vîrtej rîzînd nervos ; se debarasaseră de un cîrd de curioși care îi hărțuiau cu întrebări, iar ei strigau : asta e situația, înspre chelnerul jovial care apăru de sub tejghea, cu mîneca stîngă plină de rumeguș. Totuși Leenderts, a cărui legănare trăda mai multă tinerețe și zăpăceală decît înainte, adăugă că n-o să creadă deçît atunci cînd îl va vedea cu ochii lui. Strămoșul Van der Woght deschise brusc ușa și plecă, ținînd Biblia sub braț, fără să spună cuiva măcar un cuvînt de rămas bun. Nu se mai afla nici un tren de-a lungul peronului ; la un peron din apropiere, niște curioși se urcaseră pe acoperișurile vagoanelor unui tren luminat și, ducîndu-și mîna ca o vizieră în dreptul ochilor, scrutau depărtarea undeva în partea dreaptă. Totuși, mulțimea care mișuna o lua spre stînga ; majoritatea privea fără încetare peste umăr ; ai fi spus că însoțeau un tren invizibil care înainta încet. O femeie striga : „Nu te du așa departe, nu te du așa departe, Jan, n-or să oprească acolo !““ Se îngrămădeau în așa hal încît un tînăr distribuitor de cafea a fost strivit ; ducea platoul încărcat cu pahare de hîrtie, ținîndu-l foarte sus, deasupra capului ; s-au șterpelit cîteva pahare care au fost aruncate între șine din pur act de vandalism. Distribuitorul se scufunda din ce în ce mai mult, ca o căprioară rănită ai cărei genunchi se înmoaie, pe cînd platoul urca, urca, se clătina sclipind, pentru a eșua, la rîndul său între șine. Ceva mai departe se auzeau țipetele ascuțite a două femei care, împinse în față pînă la marginea peronului, încercau să se reechilibreze cu brațele. Conductorii fluierau ; șuvoiul îi

antrena și pe soldații care se străduiau să-l potolească, ajutîndu-se cu armele. Undeva se întrezărea răposatul Van der Woght ridicînd cu sălbăticie brațele într-un gest rugător. Și, cu toate astea, era posibil să nu fie el ci un alt uriaș, căci bătrînul își pierduse pălăria care îl distingea atît de bine și care îi conferea aparența sa omenească. Priviți ! Iată cîțiva domni cu banderolă albă care se apropie — se apropie. Însă dacă te uitai mai atent îți dădeai seama că acești umili organizatori dezinteresați nu se apropiau defel : îi zăreai preț de-o secundă, apoi dispăreau in vîltoarea de oameni care pulveriza un timp toate bunele lor intenții, atît de repede încît locatarii Reședinței n-aveau timp să observe.

Ai fi zis că grasul Leenderts nu-și mai putea stăpîni bucuria. Își freca mîinile ; trupul său burduhănos era scuturat de niște icnete, dar veslia lui părea să se datoreze unor glume pe care tocmai le ascultase sau spusese, mai curînd decît unui eveniment ulterior, deoarece îl repezi pe Van Schaerbeek atunci cînd acesta îl întrebă ce se petrece. Colosul îi răspunse arțăgos că el nu e agenție de informații și că particularii care nu plătesc n-au decît să-și imagineze singuri ce se petrece, cel puțin în cazul în care nu sînt prea idioți.

— Oh, te rog să mă scuzi, zise Van Schaerbeek, uluit. Cu toții sîntem dispuși să cheltuim niște bani, dar banii s-au suprimat, sau poate mă înșel ?

— O să ne trezim pînă la urmă în situația de a-l informa noi pe boul ăsta gras, în loc să-i cerem explicații, îi spuse Tjalko foarte răspicat lui Veenstra ; șeful de sală clipi și imediat bătu în retragere ; el dădu de înțeles că banii erau, fără îndoială, suprimați, dar că această măsură era trecătoare și că existau încă bancnote și monede ; un chelner de cafenea inteligent își putea strînge o mică rezervă care să fie binevenită mai tîrziu ; unii dintre chelneri deschideau conturi pentru consumatori, alții acceptau bijuterii ca plată ; mai era încă un mijloc de a te revanșa : să le promiți că vei interveni în favoarea lor, la momentul potrivit. Era cazul să crezi că explicațiile lui Leenderts se vor ràtăci într-o penumbră metafizică ; orice ar fi fost, omul părea că-și regretă grosolănia, astfel încît Van Schaerbeek îi vorbi din nou pe un ton protector și nu mai reveni la problema bacșișurilor. Cei doi tineri și-au întors buzunarele pe dos, au constatat că banii nu le dispăruseră, i-au arătat șefului de sală, însă nu i-au dat nici o para chioară. Văzînd asta, el bătu din nou în retragere : clătină din cap rîzînd și le furniză pe loc informații. Prostia oamenilor ținea de domeniul miraculosului, zise el ; astfel venise un

bătrîn cumsecade din secolul XIX, prin urmare nu prea stupid ; își închipuia că o să poată urca în trenul arhanghelului doar prezentîndu-și Biblia, însă, atunci cînd un soldat l-a amenințat pentru pretenția asta nerușinată, omul ripostase că un arhanghel care se deplasa cu trenul era, după el, un arhanghel... Leenderts prefera să nu repete expresia folosită de acest bătrîn cumsecade. Asemenea tîmpenii erau, orice-ai zice, oarecum scuzabile, urmă Leenderts, fiindcă arhanghelul, era limpede că nu avea să vină, povestea asta se sfîrșea, mai mult ca sigur, mizerabil, dacă nu cumva s-o fi găsit un altul care să treacă în locul lui, de pildă, prințul tenebrelor călătorind incognito. Cei doi chelneri în vîrstă se amuzau copios de explicațiile lui Leenderts, și-i dădeau satisfacție cu rinjete asemănătoare unor behăituri. Un lucru cît de cît sigur, conchise Leenderts, era faptul că urmau să fie transportați călătorii.

Tocmai se aflau pe punctul de a se întoarce la masă, unde doamna Schokking, după ce se sfătuise cu Martha și Aagje, se străduia să deseneze un joc de cărți pe foițele smulse din agenda actorului, cînd un fluierat prelungit îi decise pe toți, chiar și pe doamna Kwets și pe pastorul Van der Woght, să alerge la ferestre. Cîinele lătra, chelnerii strigau și gesticulau ; o locomotivă enormă, trăgînd după ea o înșiruire de ferestre luminate, aluneca de-a lungul peronului. Întotdeauna marile evenimente se produc atunci cînd se ajunge, pentru a doua oară, la concluzia că nu vor avea loc ; ele se petrec atunci atît de subit încît ar putea, la fel de bine, să nu se producă, sosesc atît de silențios, încît ești mai curînd tentat să-ți spui, pentru a treia oară, că se vor lăsa așteptate și că nu este cazul să speri că vor avea loc. Trenul nu era blindat ; trecea de-a lungul peronului cu o viteză moderată care totuși creștea puțin cîte puțin, avea o locomotivă de un model vechi fără ecuson ; e adevărat că o marte parte a călătorilor purta uniformă, dar îi lipsea cu desăvîrșire demnitatea și gravitatea pe care erai îndreptățit să le aștepți de la o legiune de elită sau de la o gardă a armatei. Niște soldați înarmați cu puști și mitraliere, culcați pe acoperișul vagoanelor, îi salutau cu mîna pe spectatori ; un controlor care stătea pe o treaptă, saluta și el, destul de caraghios, ca și cum aplauzele slabe îi erau dedicate. Vagoane ocupate de ofițeri alternau cu vagoanele pline de soldați simpli care fumau, făcînd pe grozavii, și ridicau pumnul în semn de victorie. Pe plăcile fixate alături de uși, se putea citi : Har-Maghedon ; pe pereții laterali și pe geamuri se scrisese cu var : „Mergem să-l învingem pe Satana". „Regi-

mentul 5 își va aprinde pipele cu Lucifer", „Aveți încredere in noi, veți avea un locșor în cer", „Votați pentru Willem care tocmai a mierlit-o" — într-un cuvînt,inepțiile obișnuite ale unei trupe lăudăroase. Un general apăru în cîmpul vizual și dispăru imediat, cedînd locul unor subalterni, gesticulînd și rîzînd. Cum arăta generalul ? O cască de aur cu penaș, un obraz sever, tînăr, bătrîn ? Poate că s-a întrezărit o cască de argint, poate că nu avea nici o cască. Și dacă acesta nu era generalul ?... Dar iată și ultimul vagon ; în fața geamului stătea un flăcăiaș roșcovan, un soldat de talie submijlocie, un încheietor de pluton jalnic de minuscul ; ca să pună capăt la toate îl mai văzură și împărțind bezele femeilor ; se zări felinarul roșu strălucind și legănîndu-se la coada trenului : toată batjocura usturătoare a celui care trece și dispare în depărtări, pe cînd spectatorul dezamăgit se aventurează încă cinci pași în urmărirea a ceea ce a trecut în zbor pe lîngă el.

— El era ? îl întrebă Tjalko pe șeful de sală.

— Da, dar cine voiați să fie ? Uitați-vă, primul tren intră în gară, veți vedea un spectacol frumos ! Nu sînt destui conductori, le trebuie mai mulți, iar soldații ăștia nu fac doi bani, toți sînt din secolul XVII și XVIII, au fost aleși pentru că suportă să fie bruftuluiți de bună voie ; nu-i nici unul printre ei cu un cartonaș roșu. Și apoi, ai zice că toți tîmpiții ăștia au alergat după celălalt tren, în orice caz, nu zăresc nici măcar unul...

— Șefule, pretinzi că ăsta e într-adevăr arhanghelul Mihail ? întrebă Van Schaerbeek. Nu-i așa că reclama care se face unui film sau unei piese de teatru nu valorează niciodată cît filmul sau piesa, așa-i sau nu-i așa, domnule Haack ? Remarcați, domnilor, că mă mențin în continuare la vechea mea teorie, sînt un om încăpățînat. El își bombă pieptul și-l bătu pe umăr pe șeful de sală ; delicioasa euforie pe care ți-o provoacă un spectacol, chiar și unul anodin, îl inundase pe Van Schaerbeek din cap pînă-n picioare, și acum făcea paradă de perspicacitatea sa. — Ei bine, domnilor, s-ar spune că treaba începe să miște. Sînt curios să știu cînd ne va veni rîndul, și dacă ni se va distribui un compartiment rezervat. Chiar așa, părinte, îmi pare rău însă că nu m-am convertit încă. Ar trebui mai mult timp înainte ca acest... ă... acest Saul... să devină Paul. Nu mai contează, orice-am zice, că un cinematograf sau o altă societate nu ar fi putut imagina un truc publicitar mai abil. Mi-ar plăcea să știu dacă unii dintre tipii care stau acolo, pe peron, cred într-adevăr că filfizonul ăsta era un arhanghel...

— Oh ! nu, domnule, nu, zise pastorul Van der Woght cu un gest de refuz.

— Cum adică nu ?

Van Schaerbeek aruncă o privire scrutătoare spre pastor. Ce înseamnă asta ? De unde venea oare lucirea de bucurie, siguranța dogmatică a acestor ochi bătrîni ? Oare pastorul Van der Woght nu mai credea ? O senzație ascuțită de vid, o profundă dezamăgire îl copleșiră pe dentist ; merita oare osteneala, servea cu-adevărat la ceva să-ți irosești timpul în sala de așteptare și să te expui la riscul de a nu ajunge la ora zece la spital, de vreme ce nimeni nu mai credea ?... Apoi se gîndi la vîrsta pastorului și la oboseala pe care acesta o îndurase de curînd, și ridică din umeri resemnat.

— Cu cine semăna arhanghelul ăsta din tren ? îl întrebă deodată Haack pe Veenstra.

Acesta se uită fix la el, fără să priceapă, apoi se consultă din priviri cu Tjalko. Însă actorul nu întrebase degeaba ; era o întrebare de care depindea o mulțime de lucruri, o întrebare de cea mai mare importanță. Pe deasupra, amîndoi se considerau perfect la curent cu excentricitățile actorilor, și admiseseră deja, în ceea ce-i privea, că, în cazul în care trebuiau cu toții să-și piardă mințile unul cîte unul, Haack va fi acela care și le va pierde primul.

— Chiar așa am întrebat, cu cine semăna ? repetă Haack neliniștit. Mi-am făcut o anume impresie și mi-ar plăcea să o confrunt cu a dumneavoastră. Găsiți asta atît de ciudat ?

Tjalko se uită la maică-sa.

— S-ar putea să inventăm un nou joc de societate pe baza desenelor. Nu știu ce tot învîrte maică-mea, are un adevărat talent cînd se pune problema să distrezi lumea în momente de depresiune. Cît despre bunicul țicnit al pastorului, ea, evident că l-a...

— La naiba, de ce nu-mi răspundeți ?

Superba figură a actorului trăda atîta furie, el își imprimase în mod deliberat un accent atît de vulgar în apostrofare, încît Tjalko dădu înapoi un pas. Privirea sa o întîlni din întîmplare pe cea a lui Meyer, care auzise tot și ridica ochii la cer. Veenstra se apropie de masă fluierînd, bulimia sa jurnalistică era nepotolită, dar își propusese să nu dea importanță, în mod sistematic, nebuniilor lor reciproce, pentru a rămîne riguros în domeniul faptelor. Van Schaerbeek deschise larg brațele ca să restabilească pacea :

— Haideți, domnilor, pe toți au început să ne cam lase nervii ; să nu începem să... perfect, domnule Haack, și eu, la fel m-am întrebat, cu cine aducea, vorbesc de tipul care juca rolul arhanghelului Mihail...

— Nu asta vreau să spun. Am întrebat foarte clar cu cine semăna, cu cine ?

— În orice caz nu cu mine, răspunse dentistul făcînd haz.

— Într-adevăr, pentru că eu sînt persoana cu care semăna !

Actorul se uită, pe rînd, cînd la unul cînd la altul, părea că vrea să sondeze efectul produs de vorbele sale. Pe fața lui Van Schaerbeek el descifră circumspecția, pe cînd cea a lui Tjalko părea să exprime intenția de a prezenta niște scuze, la fel îndoiala dacă avea rost să le prezinte și, în general, despre oportunitatea de a prezenta scuze unor nebuni.

— Cu mine ! repetă Haack. Și consider că așa ceva depășește orice măsură. O să văd imediat dacă are de gînd să mai continue mult comedioara. Bună seara !

Și, zicînd acestea, se îndreptă către ușa care dădea spre peron. Nu mai acordă nici o atenție figurilor uluite ale chelnerilor, nici exclamațiilor înspăimîntate și împăciuitoare ale lui Van Schaerbeek. Probabil că Tjalko, cu brațele întinse, alerga după el — actorul mai mult îl simțea decît îl vedea. Știa doar atît : acești domni își închipuiau că pot să șteargă totul cu protestele sportive : „jolly good felow..." * Înainte de a deschide ușa, Haack se văzu în sticla geamului și trebui să facă un efort pentru a nu se opri, atît de mult îl tulburase imaginea tenului său de culoarea argilei și a cerii, care nu te făcea deloc să te gîndești la un oarecare arhanghel Mihail. Dar nu conta dacă asemănarea era reală. El știa prea bine cu cine ar fi semănat, dacă n-ar fi petrecut o noapte albă în compania unor imbecili pisălogi. Evident, în visul lui el rătăcea, cu o cască pe cap și o cută arogantă în preajma gurii, într-un tren încărcat de soldați — el, care îi detesta prietenește pe soldați, cu excepția celor seducători. Asta îi era de-ajuns : o să ceară socoteală acestui domn, demnitatea sa îl obliga să o facă. Mai mult, această apariție orbitoare, care trecuse de-a lungul peroanelor, îi permitea, poate, să scape din vis.

Ajuns pe peron tremura, se gîndea la pardesiul lui care zăcea pe un scaun. Nu fără părere de rău, își aminti de el și de toți oamenii care se aflau acum în preajma acestei vechituri, chiar și de doamna Kwets, chiar și de

* Un băiat de zahăr (engl.).

cîine, chiar și de șarlatanul Schokking pe care, în fond, nu se supărase. Ei erau, probabil, pe cale să-și facă niște desene, după exemplul dat de doamna Schokking, singura persoană despre care credeau că știe cu o cvasicertitudine că îl simpatiza, cu toate că ea nu-i acordase, relativ, decît puțină atenție. Da, cu toții se străduiau acum să deseneze niște chipuri : întîi pe cel al arhanghelului și, pentru că acest portret nu semăna cu nimic, ei vor desena apoi portretul lui Richard Haack, asta le va permite să spună că nici Richard Haack însuși, nu semănă cu nimic, era, de altfel, adevărat, căci el își revăzu figura oglindită în geam, această caricatură a lui însuși — niște obraji pămîntii și niște ochi stinși — descumpănit — poate pradă neliniștii... Totuși, Haack încerca un pic de afecțiune pentru oamenii ăștia, ce conta că s-au comportat atît de prostește, atît de burghez ; se simți chiar puțin emoționat cînd își închipui femeile așezate una lîngă alta : două femei cu părul alb, dintre care una era tînără și alta bătrînă ; ai fi crezut că prima își vopsea părul ăsta bizar din amabilitate față de bătrînă, și Martha Scheiberlich jucîndu-se cu ochelarii ei, dornică de două cîmpuri vizuale care alternau brusc, o veritabilă vizionară, ha, ha ! — și nevasta lui Kwets, poate cea mai interesantă din toate : femeia asta cu ochi embrionari în tărtăcuța sa de mic-burgheză, indiferentă ca o adevărată creștină cu privire la fiul ei care dădea, totuși, ortul popii... El le și vedea în închipuire aplecate peste cărți, ca niște vrăjitoare pline de farmec care calculau destinul actorului lor favorit după asul de pică și dama de roșu.

Mormăind, el o luă cu pași repezi în direcția în care dispăruse trenul transportînd pe generalul înzorzonat. În fond, nu făcea decît să urmeze un val de călători care trebuiau să ia un tren staționat mai departe ; de data asta ei au urcat într-adevăr în tren și chiar se băteau pentru locuri. Nimeni nu-i dădea atenție. A fost martorul unor scene cumplite ; unii păreau să creadă că viitorul lor depindea de un loc bun și de aceea mai ales femeile și copiii încasau ghionturi : le trăgeau de păr afară din compartiment ; chiar și controlorii făceau exces de zel de fiecare dată cînd credeau că au descoperit vreo greșeală. Haack simțea o mîncărime în palme cu toate că detesta femeile — în teorie cel puțin —, considera că era oribil să le maltratezi, poate — își zicea el cîteodată — pentru că asta îi amintea de niște scene de viol ; dacă nu era cu ochii în patru visul lui îi rezerva, în mod sigur, alte spectacole de genul ăsta, poate cu peste măsură de mult sînge, de vreme ce vederea sîngelui îi făcea atît de rău...

În timp ce aştepta, vocea răgușită și autoritară a difuzorului nu înceta să bubuie : niște directive aride, niște cifre și niște litere figurînd pe cartonașe, niște numere de peroane, niște recomandări plictisitoare de a se păstra ordinea, de a nu se face zgomot și de a se comporta demn. Cum de nu-și dădea seama speakerul ăsta de inutilitatea lui ! Organizarea în cinematograf, mai mult sau mai puțin prefăcută, nu lăsa nimic de dorit, însă aici, în gară, ea se dovedea, sincer spus, insuficientă de vreme ce grupurile turbulente, posedate de o furie distrugătoare, nu sosiseră încă — Haack a surprins, pe tema asta, cîteva vorbe spuse de niște funcționari grijulii care, sub aparența unei puneri în gardă, făceau la tot pasul aluzii la acei oameni, căci se-nțelege de la sine, nimănui nu-i plăcea să se vadă tratat drept nordic ; în cea mai mare parte a cazurilor, era suficient să pronunți cuvîntul acesta ca să-i faci să spumege de furie pe niște bătrîni neputincioși, angajați din întîmplare într-o încăierare. Eu, nordic ? Și funcționarul, conductorul sau, mai rar, un soldat răcnea : trebuia să-l crezi de vreme ce era destul de curajos pentru a împinge niște femei și niște copii. Totuși, Haack putu să constate că bătrînii erau ei înșiși împinși de niște flăcăi a căror figură dovedea că dorința de a avea un loc cît mai cald în cer era ultima din grijile lor și chiar, din cînd în cînd — conductorii făcîndu-se că nu văd — erau împinși și de niște soldați care aveau vizibil alte preocupări decît aceea de a menține ordinea. Se spunea că voiau să urce în tren. Haack își dădu seama, în sfîrșit, despre ce e vorba cînd surprinse doi soldați refugiați într-un colț întunecos. Erau gata să-și scoată uniforma. Încercînd bucuria altruistă a homosexualului în afara serviciului, Haack contempla scena : nu dorea decît să înțeleagă și să-și îmbogățească spiritul. Și înțelese putin după aceea, cînd îi văzu pe soldați schimbîndu-și țoalele pe hainele a doi adolescenți mai tineri și mai nătărăi decît ei. Primii doi preferau șansa de a-și găsi niște parteneri pentru uniforma lor, pe cînd ceilalți doi doreau exact contrariul.

Nu mai văzu nimic de soi în clădirile ce se aflau mai departe : spoiala bine ordonată care se găsește în mod obișnuit în birourile unei administrații ; dactilografe privind în gol : un singur chipiu roșu, asemenea unei ciuperci otrăvitoare, care atrăgea toată lumina difuză. Înconjură un ascensor pentru mărfuri, scos din funcțiune și sări pe peronul următor, de unde pleca, chiar atunci, un tren interminabil. Oamenii rămași pe peron își agitau frenetic mîinile, unii dintre ei aveau ochii înlăcrimați, era evident că aceștia făceau parte din niște grupuri cucernice, mai puțin educate decît cele pe

care le văzuse mai înainte ; toate compartimentele erau ticsite ; în fiecare se aflau, ca să spunem așa, niște straturi de călători, însă, totuși, reculegerea nu lipsea. Memoria lui Haack păstră mult timp imaginea unui bătrîn cu barba albă care-și deschidea larg brațele în ușă, ca și cum ar fi dat binecuvîntarea în timp ce doi prunci priveau de pe umerii săi gîrboviți : păreau că nu pot să stea decît pe acești umeri. Într-un vagon se cînta și se tropăia, dar era posibil ca vagonul să fie ocupat de un grup cucernic, care se deda la astfel de ieșiri pentru că nu avea martori. Destinatia trenului era discutabilă : se mărginiseră să zgîrie în grabă pe usi doar numărul peronului de plecare. Un al doilea tren a tras imediat la peron si niste grupuri noi s-au apropiat. Haack trecu prin fața clădirii următoare, în toate privintele asemănătoare cu cea precedentă, doar că în cele două săli de așteptare ale acesteia nu se afla nici un chelner. Se instalase aici un difuzor care functiona cînd alte două difuzoare instalate mai departe tăceau ; de asemenea un tren era luat cu asalt. Alt tren plecă de la peronul din fată, se bifurcă în curînd și începu să încrucișeze sine și iar sine, ca și cum ar fi alunecat în jos pe suprafata pămîntului, într-un vacarm de fierăraie. Atît cît puteai să-ti dai seama, peroanele din fată prezentau, toate, acelasi aspect, cît vedeai cu ochii ; nimic nu le deosebea dacă n-ar fi fost cîte o dîră de fum : aici fumul lipsea, dincolo umplea o boltă, sau se abătea mai departe si se retrăgea temător între rotile unui tren. Era dificil să cuprinzi cu privirea nodul feroviar și aceste peroane flancate de clădiri.

De altfel, pentru Haack asta nu prezenta prea mare importanță. El voia să-l găsească pe arhanghel, domnul acela frumos care părea scăpat dintr-o dramă regală. Dacă lăsai de o parte participarea sa la visul colectiv era posibil că toate aceste siluete, chiar cea a sadicului bătrîn Van der Woght, să nu fie niște produse ale imaginatiei sale, ci niste personaje din piesele în care el însusi jucase un rol. Uitase cu desăvîrșire cea mai mare parte a pieselor în care jucase înainte de a împlini treizeci de ani ; la reluări ulterioare, trebuia să-și studieze din nou rolul, chiar atunci cînd i se încredința unul pe care îl interpretase altădată. Fără îndoială că asta se datora, cel puțin în parte, faptului că nu jucase între cea de a treizecea și a cincizecea aniversare a lui — dacă facem abstracție de o reprezentare a piesei *The Tempest*, pe bordul yachtului de vacanță a lordului Bunthil ; Bunthil întruchipase atunci, nu lipsit de merit, personajul Mi-

randa ; la vremea aceea Haack nici măcar nu se mai simţea actor. Călătorise, irosind în supeuri moştenirea paternă. Din cauza gologanilor trebuise să-şi achite drumul de întors printr-o punere în scenă oarecare, nu numai supunîndu-se la intrigi şi umilinţe ci şi acordînd cîteva mici favoruri unui bogătaş celibatar care era oricînd ascultat cu bunăvoinţă de personajele atotputernice în lumea artelor. Se cutremura de fiecare dată cînd îşi amintea de asta.

Ah ! da, aceste piese de teatru... dar mai era şi restul vieţii : prin forţa lucrurilor atîrna şi ea greu în talerele balanţei. Un Shakespeare superior îţi regiza sufletul, nu trebuia decît să aştepţi pentru a şti de unde îşi recrutează personajele. Acest şef bondoc, dacă nu cumva o fi fost un sub-şef, care, neîncrezător, îl urmărea din ochi, şi al cărui chipiu îi ascundea jumătate din obraz, ar fi putut fi replica majordomului lui Bunthil care încercase să-l şantajeze pe patronul său, şi pe care el, Haack, l-a bușit de bastingaj în stilul lui Menton — tot aşa de bine cum ar fi putut fi şi o replică a lui Jagon, a lui Mac Duff sau a dentistului din „You never can tell". Croindu-şi o cărare prin mulţimea din ce în ce mai puţin densă, el se apropie de şef şi avu impresia că acesta semăna pur şi simplu cu Meyer ; era poate un efect al hazardului, cu toate că actorului i se păru neverosimil ca visul să dispună de atît de puţine elemente. Unele particularităţi ale hainelor lui Haack stîrneau, fără îndoială, curiozitatea, căci şeful îşi fixase privirea pe pantalonii lui. Ce mizerie ! doar nu era orb ! Mitocanul ăsta dungat în roşu se holba la coapsele lui binefăcute ! Acoperişul se prelungea încă douăzeci de metri, în timp ce peronul, complet gol, îşi întindea un capăt şi mai departe. La dreapta, pasarela uriaşă care-şi ridica armătura de oţel, matematic asamblată, părea cu totul pustie în noapte. Nu era pasarela pe care o văzuseră intrînd în gară. Dorinţa de a escalada colosul acesta puse stăpînire irezistibil pe el, şi aproape regretă că proiectul său de a-l căuta pe arhanghel îi interzicea să întreprindă o asemenea ascensiune. Pierduse şi aşa prea mult timp.

— Din ce grup faci parte ? întrebă şeful cu o voce scăzută, apropiindu-şi obrazul de cel al lui Haack, nu pentru a-l observa mai de aproape, ci pentru a-l face să-i simtă autoritatea.

Avu un rîs dur cînd actorul îi spuse numărul peronului. Din nou, el îşi coborî privirea pe pantalonul actorului, apoi îşi trecu limba peste buza de sus şi decretă :

— În cazul ăsta trebuie să te întorci de unde ai venit.

Haack îl măsură atent din cap pînă-n picioare.

— Mi s-a spus să vin aici. Să mă îndrept spre pasarela asta.

— Nu cred o iotă din ce spui, i-o întoarse șeful cu dezinvoltură.

El clipi de două ori, întîi din ochiul drept, pe urmă din cel stîng, ca și cum ar fi fost incapabil să clipească de mai multe ori la rînd din același ochi ; s-ar fi putut, de altminteri, să fie un tic. Șeful avea obraji căzuți și, dacă-l priveai mai atent, nu semăna nicidecum cu Meyer. Meyer era mult mai îngîmfat, și, în genul său, mai demn de încredere, pe cînd bărbatul care îi ținea calea aparținea corporației șefilor de gară a orășelelor mici, care fac pe sfinții la lumina zilei iar noaptea devin diavoli, și încă ce diavoli. Așa e în provincie, pe peroane strîmte, bătute de toate vînturile unde se găsesc minți bolnave din belșug, și guri bîrfitoare, și ochi sticloși — și, mai mult chiar, cîte o sticlă de rachiu de ienupăr în spatele casei de bilete.

— Pasarela asta, reluă șeful, pasarela asta, în sfîrșit, dar accesul la ea este strict interzis așa că n-o să poți, totuși, s-o traversezi... Ce naiba, e ridicol, doar asta-i pasarela ce dă în peronul 500 !

— Exact acolo și trebuie să mă duc.

— Să mergem atunci ! — Părea că șeful nu auzise ce-a spus. Își linse din nou buzele de sus și-și supse în trecere un dinte cariat. Pe urmă, el întinse mîna și-l ciupi pe actor de coapsă. — Trebuie să faci cale-ntoarsă.

— N-o să fac nimic, răspunse Haack, care devora pasarela din priviri, fără să-și dea seama de înclinațiile scabroase ale șefului. Mi s-a spus să vin aici. Sînt însărcinat cu o misiune. De către armatele celeste ; evident, nu pot să spun nimic mai mult.

— Trebuie să faci cale-ntoarsă. — Mîna șefului alunecă de-a lungul brațului lui Haack și-i strînse viguros mîna. — Să faci cale-ntoarsă... mă auzi ? — Niște ochi lăcrimoși îl fixau de foarte aproape ; omul saliva ca un dog danez și, mai mult, acum chiar transpira cu picături mari ; îi lăsă mîna și-i propuse brusc : Dacă vrei să mă urmezi cîteva clipe, o să-ți explic.

Cedînd puțin constrîngerii și supunîndu-se, în rest, propriei curiozități, el o luă pe urma bărbatului, care se arăta atît de generos cu schimbările sale de stare psihică. Ușa pe care o deschise șeful dădea, probabil, spre ultima încăpere a gării, lîngă peron. Au intrat într-un culoar strîmt, întunecos, care sfîrșea într-o cameră crepusculară, unde niște telegrafiști se străduiau să producă semnale Morse, asemănătoare unor sughițuri de bețivan, în timp

ce panglici lungi scăpau din aparatele lor, ca și cum le-ar fi vomat. Apoi, șeful, al cărui chipiu roșu îi servise drept far călăuzitor actorului care se împiedicase mereu pe parcursul acestui drum ezitant — șeful deschise o ușiță și îl rugă pe oaspetele lui să intre.

Au pătruns într-o sală spațioasă plină de fum, al cărei plafon era susținut de opt coloane groase ; vizavi, în fundul sălii, era amenajată o estradă împodobită cu jerbe magnifice unde se instalase o orchestră de jazz. Cu gesturi de prestidigitatori, chelnerii se grăbeau printre mese ; nu se aflau mese în centru, se deducea că acolo se putea dansa. În fața meselor încărcate de cești, de pahare, de scrumiere și de Biblii, se vedeau niște domni de toate vîrstele în ținută de seară ; cea mai mare parte dintre ei fumau și vorbeau cu însuflețire ; cîte unii priveau arogant ; nimic altceva decît bărbați, în afară de masa din apropierea coloanei a doua, unde Haack îi zări, nu fără să se bucure — el prindea, astfel, visul în flagrant delict ! — pe tatăl și pe mama sa ale căror fețe, care nu erau întoarse spre el, străluceau de o așteptare plină de bucurie. Șeful, care se ținea alături, îi șopti : „Fii atent, uite-l pe Domnul Arhanghel !". Deodată în sală se făcu o liniște absolută, fumul urca vertical din țigările pe care toți le depuseseră în scrumiere, un tînăr zvelt se ridică de la o masă : niște pietre prețioase scînteiau pe cămașa lui apretată, pe degetele și la urechile lui. Elegant și timid, el traversă mica pistă de dans ; se apropie de părinții lui Haack, se înclină și spuse cu o voce formată la o școală bună, poate puțin prea tare, căci liniștea era atît de profundă încît s-ar fi auzit chiar și șoaptele : „Tată, Mamă, am fost achitat ! A fost o nimica toată. Domnul Teulings a fost foarte, foarte drăguț cu mine". În timp ce părinții, emoționați, se ridicau ca să-i strîngă mîna și să-l sărute, un domn în vîrstă își părăsise scaunul și strigă : „Hip ! Hip ! Ura !" În momentul acesta orchestra de jazz a atacat o piesă îndrăcită și niște chelneri înșiruiți purtînd tăvi cu homar, șampanie și caviar, au barat trecerea amatorilor de dans. În pofida lor, vreo zece cupluri s-au format instantaneu, la care a venit să se adauge și tînărul elegant, care o invitase pe mama lui Haack să danseze — era singura femeie în acest cerc închis și ea-și exprima prin îmbujorare și surîs recunoștința pentru onoarea ce i se acorda. Cînd șeful — își scosese chipiul, descoperind o chelie apoape completă — se înclină în fața lui Haack, acesta îi întoarse spatele și se îndreptă spre ieșire, sau cel puțin încercă s-o dibuie ; dar făcînd înconjurul sălii el se regăsi la tot pasul în fața unei mese sau în fața unei coloane și sfîrși prin a se simți rușinat de

gîtul său dezgolit și de hainele sale uzate, era chiar mai fîstîcit decît dacă ar fi fost gol pușcă. Șeful, care-l urmărise cîtva timp de la distanță, dispăruse din raza privirii lui; totuși, Haack ar fi fost o pradă ușoară pentru celălalt de vreme ce rătăcea fără încetare de-a lungul acestui interminabil baraj de mese, de coloane și de bărbați care fumau. În sfîrșit, un pasaj îl conduse într-un colț întunecos, în dosul unei coloane; lumina de-abia reușea aici să facă să scînteieze ornamentele de porțelan și de argint. Ca să spunem adevărul, pe masă strălucea o singură cască mare de argint; tabachera de țigări, așezată alături, părea ștearsă, inelul domnului în ținută de seară care se refugiase aici putea fi luat drept piele lustruită. Mai mult ca sigur, nu se afla acolo vreo ieșire, însă casca îl atrăgea pe Haack, el făcu un pas înainte, încercă să distingă obrazul bărbatului și spuse:

— Iată-mă, în sfîrșit, într-un colț mai puțin fastuos. Chiar mai devreme decît speram. Însă nu e un reproș.

— Nu e un reproș? întrebă celălalt ridicînd fața către actor. Observ că încerci să faci pe grozavul. Lucru pe care omul îl face des față de sine însuși.

Haack începu să rîdă, însă rămînînd în continuare la o oarecare distanță de masă.

— Dacă mi-aș pune casca asta...

— Nu ți-o pune. Ar putea să-ți provoace neplăceri — niște neplăceri de la care abia am reușit să mă sustrag aici, pentru un timp, în mediul ăsta foarte echivoc. Cine o să vină să mă caute aici? Printre păcătoșii cei mai respingători, vinovații absoluți? Mă simt foarte bine aici, n-o să fiu descoperit.

— Ce vreți să spuneți?

— Eu sînt un vînat hărțuit, continuă bărbatul întinzînd mîna către cutia de țigări. Un vînat de calitate, însă un vînat hărțuit. Grozav aș vrea să fiu în locul tău, dar eu m-am mai băgat o dată în pielea ta, și asta nu se face de două ori la rînd. Pe de altă parte tu trebuie să te duci să cauți osemintele. Eu mă leg cu jurămînt că totul o să se petreacă în mod demn pînă la capăt chiar dacă e pierdută cauza. Nici nu poți să-ți închipui cît e de pierdută!

— Pierdută într-o oarecare măsură, admise Haack, observîndu-l pe celălalt care era pe cale să-și aprindă o țigară, schițînd gesturi prudente și trăgînd cu coada ochiului la dansatorii din spatele coloanei. Însă uite că mi-ar plăcea să știu: cum de a împrumutat arhanghelul tocmai aspectul fizic al omului cel mai disprețuit dintre oameni?

— Cochetă mică! făcu celălalt cu un aer detașat. Tu schimbi rolurile. Bucură-te mai degrabă că nu ești în

pielea mea. Uite-l pe generalul care se ascunde într-un colț al cîmpului de bătălie, ceașca asta de cafea e plină de divina lui sudoare de spaimă. Mai ține minte ceva ; niște persoane interpuse, niște mijlocitori, toate astea nu servesc la nimic, ci duc la eșecul eșecurilor. Cristos s-a înșelat astfel, încăpățînat cum e, și nici nu vrea să-și recunoască înfrîngerea. El e totuși un om mare, totdeauna l-am admirat și-o să-l admir mereu, chiar dacă nu e bun pentru război și chiar dacă s-a renegat pe sine însuși, în definitiv, propunîndu-și să pedepsească răul. Aici e originea tuturor mizeriilor noastre actuale, căci nu poți să pedepsești răul decît prin rău. În fapt, eu mă exprim incorect : nu el este cel care a vrut să pedepsească răul, dar el s-a lăsat dus de nas ca s-o facă, mai mult decît probabil, de păcătoșii înșiși, care ard de dorința de a fi pedepsiți. Așa ca tine, de exemplu. Dacă n-ar fi așa n-ai rătăci pe-aici ca un cîine care și-a pierdut stăpînul. Însă trebuie să pleci, fiindcă vreau să fiu singur, să meditez cum îi stă bine unui nobil bizantin.

— Cu plăcere, răspunse Haack, nu mai întreb nimic în plus, cu toate că îmi repugnă ideea de a vă părăsi aici cu neplăcerile dumneavoastră. Dar ce să fac ? Șeful, un pervers notoriu, mă vînează.

— Oh ! Aici fiecare cu ale lui, zise celălalt cu un suspin. Într-adevăr, homosexualitatea este un teribil flagel și sînt foarte bucuros că nu mai trebuie să-l pedepsesc. Nu pot să fac nimic altceva pentru tine decît să-ți recomand să recurgi la o formulă cabalistică pe care ofițerii noștri de stat major o iubesc mult. Spune-o și te vei regăsi imediat pe peron : „Purtător de apă, purtătoare de apă, Noe ajunge cel mai departe".

Haack îi mulțumi și zise cu voce tare : „Purtător de apă, purtătoare de apă, Noe ajunge cel mai departe," și ajunse într-adevăr pe peron, în plin vînt, chiar în locul unde fusese abordat. Se simțeau curenți de aer puternici, vîntul venea exact dinspre pasarelă. Dorința lui de a explora această pasarelă creștea, cu atît mai mult cu cît arhanghelul nu mai avea nimic să-i spună. Asta nu însemna că personajul care se ascundea în spatele coloanei îl dezamăgise, nu-i lipsea o oarecare măreție, chiar dacă își anunțase în mod deschis renunțarea la rolul pe care îl avea în judecata de apoi, ceea ce pleda, de altfel, în favoarea sa. Totodată îl cunoștea acum, nu avea nimic să-i reproșeze, nu avea nimic de așteptat de la el, iar visul putea să-și urmeze cărăruia ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Urcă patru cîte patru cele treizeci de trepte inferioare ale pasarelei, apoi privi înapoi. La picioarele scării îl

zări pe șeful care nu-și mai manifesta nici cea mai mică dorință de a-l urmări. Pasarela era un domeniu interzis, probabil chiar și șefilor, și poate că se decretaseră niște restricții speciale în privința șefilor homosexuali, ha! ha! Urcă mai încet cele douăsprezece sau cinsprezece trepte care încă îl despărțeau de partea orizontală; cînd o atinse, actorul se opri. Chiar în momentul acesta, un tren trecu pe dedesubt într-un zgomot infernal, un alt tren se apropia pe sub unul din numeroasele geamuri de protecție, în dreapta; Haack înaintă traversînd haosul de nori de fum, care invadaseră aproape toată bolta cerească și care coborau de o parte și alta ca niște aripi albe.

Cît despre clădiri, acest nod feroviar nu se deosebea cu nimic de altele dacă 'n-am lua în considerare întinderea sa enormă: pasarela, oricît de gigantică era ea, nu trecea decît parțial peste întinderea gării. În schimb, în partea în care plecau trenurile, locul oferea un aspect foarte diferit. Mai multe clădiri, dintre care unele se zăreau de jur împrejur pînă foarte departe. În plus pe-acolo se aflau mult mai puține felinare. Unul dintre aceste felinare se afla pe partea dreaptă; o ușoară mușcătură îi stricase rotunjimea. Acest glob mutilat, fiind suspendat, mai exact, părînd suspendat, de un stîlp de fier, ca toate celelalte felinare, te făcea să te gîndești puțin pînă să înțelegi că, de fapt, era luna în al treilea pătrar care contribuia la iluminatul unui loc mizerabil și pustiu. Haack avusese dintotdeauna o slăbiciune pentru luna în al treilea pătrar, așa cum putea fi contemplată la sfîrșitul unei nopți solitare și, cîteodată, în lumina palidă a dimineții. Răspîndea atunci atîta melancolie, atîta sfîșiere tragică încît nu trebuia să fii un Pierrot pentru a-i dedica niște elegii mute acestui astru desfigurat. Și totuși ceea ce vedea nu era contrariul lunii în creștere, pe cale să-și realizeze plenitudinea, așa cum se arată în crepusculul vesperal, nu, aceasta era o monstruozitate cosmică, un „situs inversus" al chintesenței cerești. Luna aceasta aflată printre felinare îi era cu totul necunoscută. Era un satelit care nu-i stîrnea decît repulsie și care nu părea să cerșească simpatie umană.

Poziția ei față în față cu norii în zona aceasta a cerului înnoptat explica, în parte, reacția lui Haack. În loc să planeze în spatele, sau măcar alături de nori, ea plana distinct vizavi de ei. Richard Haack tresări de spaimă cînd văzu apărînd o a doua lună, purtînd și ea o scobitură la dreapta, pe marginea adînc crenelată a unui nor. El știu deodată că ăsta era lucrul de care se temuse toată viața lui, mai mult decît de durere, de torturi, de sînge, sau de tot ce sîngera. O a doua Lună! Fu cuprins de un

fior de panică la vederea acestei orori apocaliptice, și înțelese că din același motiv arhanghelul sfîrșise prin a se scîrbi. Fără îndoială că el nu ignora existența planetelor care bîjbîiau, ca să spunem așa, de dimineața pînă seara prin anotimpuri, însă pudoarea și decența înnăscută a Pămîntului nu ne învățase oare încă din timpuri imemoriale că el nu avea decît o singură Lună ? Scoase un suspin de ușurare cînd acest al doilea satelit blestemat se ascunse după un nor. În fond, era posibil s-o fi văzut doar în imaginație. Fiindcă te poți înșela într-un vis, mai ales cînd știi că visezi.

El își continuă drumul observînd mereu atent cerul, la stînga lui. Undeva pe cer se petrecea ceva, era acolo o harababură și poate că mai bine era să nu te uiți. Semnele unei mărețe acțiuni de ordin strategic fulguiau în mișunarea albastră și argintie a acestor mase scămoșate, în goluri, într-o stradă de nori ; așa ceva nu v-ar ului, nu v-ar face să înlemniți ; era, mai curînd, o viziune familiară, asemenea unui mozaic mișcător în spatele pleoapelor închise, în întunecimea de sub ele. Vagabondul nocturn chiar se distră urmărind cu privirea figurile mici care se aruncau dintr-un salt de la un nor la altul, ca niște parașute minuscule. Ele coborau oblic ca niște fire de ploaie și rar atingeau nivelul șinelor ce dispăreau acolo jos, în ceață, după un munte de rambleu care se curba spre dreapta.

Dar în apropierea lui Haack se distingea mai puțin clar, din cauza luminii răspîndite de felinare. Din cînd în cînd, un tren se grăbea cu zgomot înspre acest orizont fantomatic, cîteodată două, unul după altul ; zguduirea de dedesubt nu contenea să facă și pasarela să trepideze. Faptul că a doua Lună era destul de amabilă și nu se mai arăta, îi confirmă convingerea că plonjase într-un episod al visului care îi aparținea numai lui, mai curînd decît familiei Kwets, lui Meyer sau lui Aagje Slangenburg. Actorul închise ochii, privi din nou și se strădui să aranjeze spectacolul nocturn după bunul său plac ; astfel încercă să-și închipuie într-un oarecare abis albăstrui o scenă pe care o împrumută din amintirile sale despre tablouri reprezentînd judecata de apoi : Tatăl, neclar posomorît și sever ; mai jos, indulgența puțin prea premeditată a Fiului, de curînd smuls din Evanghelie ca să-și îndeplinească noua sa misiune juridică ; undeva sus, Sfîntul duh sub forma unui porumbel pe jumătate șters, Mihail, înzăuat cu o platoșă sclipitoare ținînd în mînă o balanță grea și demodată ; și jos de tot, un pic într-o parte, un fel de măcelar gen Leenderts care, după ce în-

ghițise sufletele ca pe niște porci, dădea afară toată masa asta enormă de cîrnățărie : păcătoși, hoți, asasini, corupători, femei goale (care nu aveau nimic altceva pe conștiință) și cîțiva homosexuali, această mișcare în jos își avea pandantul : coloana ascendentă a aleșilor precedată de o Marie drapată într-o mantie neagră, cu ochii umezi de beatitudine și de credință în Dumnezeu. Toți acești ochi, asemănători unor cochilii de stridii întredeschise străluceau de extaz. Dacă ar fi reușit să fixeze pentru totdeauna această imagine tradițională între nori, pentru a-i face pe toți să n-o uite, el ar fi sfîrșit, desigur, prin a schimba rolurile : i-ar fi aruncat pe cei aleși în abis și ar fi înălțat canaliile la dreapta Domnului ; însă nu se afla nimic care să poată fi schimbat în depărtări : o manevră strategică de recunoaștere, o cădere de ploaie și un vîrtej de grindină a unor mici corpuri strălucitoare care nu mai aparțineau pămîntului și care nu se lăsau totuși perfecționate pentru a putea aparține unui cer determinat.

Deodată, o duhoare grețoasă îi pătrunse în nări : un val de miros cadaveric, imposibil să te înșeli ! Mai respirase și altă dată această miasmă, pe coasta algeriană, cînd marea aruncase cadavrele unor naufragiați mauri. Cel puțin bine că nu mirosea a sînge. Înaintă cu pași prudenți în direcția din care vîntul aducea putoarea asta, întinzînd gîtul ca să vadă cît de cît, pe deasupra parapetului înalt al pasarelei, ce se petrece acolo jos. Observă atunci că pasarela era barată spre mijloc de o grilă de fier, grea, în consecință, trebuia să se întoarcă din drum, indiferent dacă putea sau nu. În cealaltă direcție, la limita extremă a nodului feroviar — dincolo nu se mai aflau decît niște uzine dominate de un turn de clopotniță —, unul dintre peroane se prelungea mai mult decît celelalte : al doilea picior al pasarelei pornea drept din mijlocul acestui peron, astfel că Haack putu să-și facă o idee de ansamblu aplecîndu-se succesiv la stînga și la dreapta peste parapet. În partea gării, acest peron era, de asemenea, barat printr-un grilaj de fier, și nu era mărginit de clădiri sau de săli de așteptare. Niște siluete se întrezăreau lungite pe peron ; nu semănau deloc cu cele ale călătorilor pe care îi mai văzuse staționînd în grupuri pe celelalte peroane. Aceste corpuri erau întinse de-a valma, unele peste altele, ca niște animale ; pe deasupra mai păreau și dezbrăcate, unele ridicau capul asemenea unor animale care caută și așteaptă ceva. Numai că era imposibil să califici capetele astea drept capete de animale, cu toate că erau cornute și hirsute — asta era cu totul altceva. Ceva de nenumărat. Se mișcau din cînd în

cînd și atunci se percepea un zgomot slab de lanțuri și putoarea părea să se intensifice. Erau lungite acolo ca niște animale de pradă lîngă un jgheab și așteptînd căzute într-un fel de nobilă melancolie, momentul îndeplinirii unei sarcini fără nume, o treabă pe care nu ți-o puteai imagina și care nu suferea amînare. „Iată peronul 500 !", zise Haack cu glas tare și cifra 500 îmbrăcă în gîndul său un aspect oribil, mai îngrozitor decît siluetele acelea misterioase. Așadar acolo era peronul unde nimeni nu era admis, de unde nu pleca nici un tren — peronul despre care răposatul Van der Woght le vorbise atîta. Unele dintre aceste bestii probabil că dormeau. Cele care nu dormeau înălțau capul, își făceau lanțurile să zornăie și răspîndeau putoare. Unele erau foarte mari, altele mai mici decît un om. Capetele se ridicau, se apropiau, apoi se depărtau unul de altul : mai mult ca sigur, peronul 500 era populat de monștri. Haack o simți pînă-n adîncul stomacului, însă, în același timp simțea că el nu avea nimic comun cu ei. Și totuși, poate că erau frații săi acești... diavoli. Își ridică mîna și se întoarse de unde a venit.

Șeful aștepta la piciorul pasarelei. Părea mai puțin îndrăzneț decît fusese acum un sfert de oră ; cînd Haack încercă să treacă prin fața lui acesta propuse pe un ton rugător :

— Vino să bei un apricot-brandy cu mine.

— Mă maimuțărești, replică Haack. Tu participi la un fragment de vis lipsit de originalitate, ești pur și simplu o imitație. Mă duc acum să dau o raită de-a lungul șinelor.

— Ți-a plăcut acolo sus pe pasarelă, nu-i așa ? — Omul o luă pe urmele lui Haack și acesta îl auzi înghițind și gîlgîind, ca și cum cavitatea sa bucală ar fi secretat găleți de salivă. — I-ai văzut pe ibovnicii ăia frumoși. N-are importanță, nu-i așa ? Ăștia sînt cu toții niște... ca și noi... Nu te căra, haide !

Haack se întoarse. Ajunsese la peron. Un singur salt ar fi fost de ajuns și ar fi pășit pe terasamentul dintre liniile pe care niște trenuri treceau fără încetare, cu un zgomot îngrozitor... Undeva în depărtare se zărea peronul 500, asemenea unei peninsule blestemate.

— Faptul că toți diavolii ăștia sînt homosexuali nu înseamnă că toți homosexualii sînt diavoli. Și acum, șterge-o, cîine jegos !

Zicînd acestea, Haack se aplecă să apuce o piatră. Șeful reacționă într-adevăr ca un cîine, o luă imediat la fugă. Lui Haack i se păru chiar că-l aude scheunînd și urlînd, dar poate celălalt își traducea astfel decepția.

Actorul își continuă drumul, încercînd în continuare să observe ceea ce noul cadru îi putea oferi.

Nu-i trebui mult să înțeleagă că ar fi putut merge ore în șir fără să vadă nimic deosebit afară de niște trenuri care se repezeau înainte. El nu se expunea la nici un risc deoarece perechile de șine erau destul de distanțate una de cealaltă. Întorsese spatele Lunii aflate în cel de al treilea pătrar ; aceasta s-a dovedit a nu fi altceva decît un felinar obișnuit, peste care un tip original lipise o bucată de hîrtie neagră ; cu toate că o distanță serioasă îl despărțea de felinar, Haack putea să vadă cum căldura înroșise latura interioară a hîrtiei. În fața lui, foarte departe, continuau să fie proiectați niște parașutiști de argint traversînd cerul ; era vorba, poate, de o ploaie de stele. El se obișnuise deja cu acest spectacol și nici nu-l mai găsea, de altminteri, prea impresionant. Dimpotrivă, trenurile continuau să comită destule excentricități, o dată ieșite din gară, pentru a întreține absurditatea visului. Sub pasarelă apăru o locomotivă într-o viteză excesivă, ținîndu-și mîndru capul și alungindu-și tampoanele ca niște mîini gata să apuce orice. Tijele pistoanelor lucrau într-o cadență nebună, o lucire roșcată ar fi putut să te facă să vezi că locomotiva ducea în pîntec un infern proprietate particulară. În continuare veneau vagoanele, călătorii, purtători de Biblii : un foarte lung vierme de chipuri și de luminițe. Practic vacarmul nu înceta niciodată la bifurcații și la tronsoane; deoarece calea ferată se îngusta văzînd cu ochii ; în locul unde rambleul pe care Haack îl zărise din înălțimea pasarelei, devia la dreapta, nu se aflau decît cel mult trei perechi de șine paralele, adică mult prea puțin pentru a se asigura acest trafic grandios în sens unic. Deseori se întîmpla ca două trenuri, înaintînd alături, să evite o tamponare exact înainte de a atinge joncțiunea șinelor, desprinzîndu-se de pe șine dintr-o zmucitură ; pe urmă, ele planau mult timp la unu sau doi metri de sol, apoi un tren se așeza în spatele celuilalt și cînd rupeau contactul în totalitate, ele riscau în mod hotărît un salt și se așezau din nou pe șine. Deseori, a doua locomotivă, din glumă sau din spirit de ajutor reciproc, împingea primul tren o bucată de drum, ca într-un defileu. Manevre de soiul ăsta se produceau și mai frecvent în locul unde o cale ferată devia la dreapta — în depărtare, numeroase felinare semnalau existența unei alte gări — și încrucișa calea ferată de-a lungul căreia mergea Haack. Acolo, cîte un tren trecea în unghi drept prin alt tren, sau chiar săreau unele peste altele, imitînd saltul unei omizi a fluturelui de noapte ; era un spectacol tulburător, Haack nu crezuse

niciodată cà visul poate să-ţi ofere atîtea extravaganţe tehnice. Însă acestea sfîrşiră prin a-l plictisi, şi el o coti spre stînga, unde un foc mare, aprins lîngă terasamentul unei linii, trimtea nori de fum către cer.

Pentru a traversa linia Haack aşteptă, prudent, să treacă un tren cu zgomot infernal. Totuşi precauţia aceasta nu se dovedea îndeajuns totdeauna ; la un moment dat era să fie strivit de un tren care venea imediat după primul. Apropiindu-se, el constată că nişte tipi fotofobi profitau de absenţa oricărui control pentru a face abstracţie de traficul nocturn : cinci oameni cu măşti pe cap scormoneau în pămîntul din fundul unei gropi largi, destul de adinci, săpată în solul roşu şi năpădit ici-colo de pietrişul terasamentului. Lopeţile lor scînteiau în strălucirea focului pe care oamenii păreau să-l fi aprins doar pentru a vedea ceea ce lucrau. Nu i-au acordat nici o atenţie lui Haack, şi era greu să ghiceşti scopul acestor săpături. Se găseau de toate în groapa asta : bucăţele de cărbune incandescent de la locomotivă, cratiţe, tigăi ruginite, lemn ros de carii, cuie şi crampoane, clame, bucăţi de potcoave, şi, de asemenea, haine sau pînză groasă pe jumătate putredă. Într-un colţ zăcea o scîndurică gri, pe care erau scrise în caractere albe cuvintele „Leacuri dubioase". Cînd Haack s-a oprit pe marginea gropii şi i-a întrebat ce făceau acolo, toţi şi-au ridicat ochii de la treabă şi cel mai în vîrstă, cu nările fremătînd fără întrerupere, ca şi cum praful ridicat urma să-i provoace o serie de strănuturi, îi răspunse pe un ton destul de respectuos :

— În sfîrşit, iată-vă. Tocmai ne întrebam dacă se va termina odată sau va trebui să continuăm cu săpăturile pînă ce... da... pînă cînd ?

— *Till doomsday* * răspunse unul dintre tovarăşii săi, aplecînd capul ca şi cînd s-ar fi ruşinat.

— Sînteţi nişte farsori, zise actorul în timp ce cobora încet în groapă ridicînd un nor de praf care-l făcu într-adevăr să strănute pe bătrînul lucrător de teresamente. Nu sînteţi decît nişte imagini burleşti ale visului meu pe care trebuie, totuşi, să le accept pentru că ele fac parte din vis. Evident că sînteţi pe cale de a dezgropa un cadavru. Puteţi s-o spuneţi pe şleau, şi asta face parte din farsă.

Sprijinindu-se de lopeţi, lucrătorii îl măsurară din cap pînă în picioare. Bătrînul zise :

---

* Pînă la ziua judecăţii de apoi, în engl., în orig. (n. trad.)

— Asta e locul unde sînt înmormîntați morții cărora li s-a rezervat o procedură specială : sinucigași, sinucigașe și, de asemenea, cîțiva copii papistași, însă, în special corpuri care, ca urmare a calcificării sau a altor reacții chimice — cel puțin, asta-i ceea ce ni s-a spus — n-au reacționat pînă în prezent la trîmbița arhanghelului.

— După cît timp începe să se descompună un corp îngropat în pămînt ? întrebă Haack.

— Uite o întrebare cu care mai vii de-acasă, zise omul. Intrăm în miezul problemei. Dacă tipul nu a început să se descompună înainte de a muri, atunci poate să se păstreze timp de opt sau nouă ani, un tăbăcar ține nouă ani. *

— Știu asta, ripostă Haack. Găsesc foarte amabil din partea ta să traduci textul special pentru mine, însă nu era nevoie. De altminteri, poți să sari tirada cu tăbăcarul, vine apoi pasajul cu bufonul regelui. Dar de fapt, de ce purtați măști ? O nouă versiune cumva ?

— N-aș crede, răspunse lucrătorul. Este întotdeauna versiunea originală. O să vină trenul din cînd în cînd să preia rămășițele pămîntești, ăsta e singurul tren care vă trebuie, o să puteți lua tot pachetul. Treaba ne-a cerut cam multă grijă, însă e adevărat că trebuie să fie îngropat aici și nu altundeva...

— *I'll put two o three questions to you, before I go,* ** zise Haack. *What man dost thou dig it for ?*

— *For no man, sir.*

— *What woman, then ?*

— *For none, neither.*

— *Wo is to be buried in't ?*

— *One that was a woman, sir, but, rest her soul, she's dead.* ***

---

* Parafrazare după *Hamlet*, act V, scena 1, dialogul dintre Hamlet și Gropar. Citatul exact ar fi fost :
„Hamlet : Cît poate sta un om în pămînt fără să putrezească ?
Groparul : Crede-mă, dacă nu e putrezit pîn-a muri — pasămite, asta se întîmplă azi cu multe leșuri care de-abia fac față pînă la îngropăciune — ține ca la vreo opt-nouă ani. Nouă ani țin tăbăcarii." (W. Shakespeare, *Hamlet*, în *Opere complete*, vol. 5, traducere de Leon Levițchi și Dan Duțescu, Editura Univers, București, 1986, p. 420). (n. trad.)

** Îți voi pune cîteva întrebări înainte de a pleca, în engl. în orig. (n. trad.)

*** (Hamlet) : Cine e omul pentru care sapi groapa ?
(Groparul) ; Nu e om.
(Hamlet) : Atunci cine e femeia ?
(Groparul) : Nu e nici femeie.

Spunînd acestea, omul scoase, cu o lovitură seacă de lopată, un craniu de dedesubtul talmeş-balmeşului, şi pe urmă două oase pe care le depuse la picioarele lui Haack. Craniul se rostogoli de unul singur lîngă oase, întorcîndu-şi orbitele spre lumină, apoi ascunzîndu-şi-le în întuneric de şase ori la rînd.

— Se întoarce şi se rostogoleşte precum în patul ei de nuntă, zise omul gînditor. De-acum noi putem pleca şi vi le încredinţăm dumneavoastră : un craniu şi două femururi e de-ajuns, o să vi se explice în tren ceea ce trebuie să faceţi. *The crowner hath sat on her, and finds it Christian burial.* *

— *How absolute the knave is,* zise Haack lăsîndu-se pe vine ca să adune osemintele. Ha ! ha ! *Are you honest ? I did love the once : I loved you not. Listen, you five rude knaves, I have no money for you. I'm not Alexander, nor even Yorick, but I shall convey her to a certain dentist with the skull of a lawyer, his quiddits, his quillets, his cases, his tenures and his tricks. A friend of mine. Here hung those lips, that I have kissed I know not how oft.*

— *Yorick's lips, sir ?*

— *Yes, Yorick's lips* ** răspunse Haack rîzînd.

Spunînd acestea, el se întoarse purtîndu-şi povara macabră şi escaladă abrupta pantă roşiatică. În spatele lui, bătrînul lucrător de terasamente a mai strănutat o dată. La o oarecare distanţă staţiona un trenuleţ care se puse în mişcare exact în momentul cînd Haack ieşea din groapă. Era un tren-omnibus tras de o biată locomotivă care gîfîia ; vagoanele aveau nişte platforme ocupate de cîţiva călători care stăteau în picioare, şi de alţii care se aşezaseră pe balustradele de pe margine ţinîndu-se de o bară verticală. Trenuleţul acesta, care mergea într-adevăr în direcţia gării, se opri ceva mai încolo faţă de locul în care aştepta Haack. În spatele lui, lucrătorii se

(Hamlet) : Cine urmează să fie îngropat aici ?
(Groparul) : Cineva care a fost femeie, domnule — dar odihnească-i sufletul în pace, a murit." Traducere de Leon D. Levițchi şi Dan Duţescu, în ed. cit. p. 420, (în engl., în orig., W. Shakespeare — *Hamlet*, act V, scena 1, n. trad.).

* Reprezentantul parchetului s-a ocupat de caz şi a stabilit că poate fi înmormîntat creştineşte, în engl., în orig. (n. trad.)

** Necioplitul ăsta întrece orice măsură (...). Eşti cinstit ? Eu v-am iubit cîndva. Ba nu te-am iubit deloc. Ascultaţi tuscinci, mitocani necioplţi, n-am bani pentru voi. Nu sînt Alexandru, nici măcar Yorick, dar am s-o fac să ajungă la un anume dentist cu căpăţîna de jurist plină de tertipuri, chiţibuşuri, dosare şi şmecherii. Un prieten de-al meu. Aici se aflau buzele acelea pe care le-am sărutat de nu ştiu cîte ori.
— Buzele lui Yorick, domnule ?
— Da, buzele lui Yorick (în engl. în orig., n. trad.).

străduiau să stingă focul, îl înăbușeau aruncînd deasupra haine putrede și împrăștiau lemnul aprins cu lovituri de lopată. Haack ridică niște ochi întrebători, însă nu era nimeni care să-l invite să urce, nici să-i interzică accesul în tren, nici să-i dea instrucțiuni ; astfel că actorul s-a hotărît să riște mult pentru a cîștiga totul ; i-ar fi trebuit calități de acrobat pentru a se urca în tren ținînd craniul și cele două femururi în mînă ; în cele din urmă le împinse pe platformă, pentru a-i fi mai ușor la urcare, apoi, ajutîndu-se și de mîini și de picioare, se cățără și el cu mare greutate pe platformă. Imediat după aceea, trenul s-a pus din nou în mișcare cu o smucitură zdravănă ; în același timp, un clopoțel instalat pe locomotivă începu să sune evocînd amintirea primelor trenuri leneșe care trebuiau să se teamă de vaci și de ciobani. Haack împinse cu piciorul osemintele încredințate lui într-un colț sigur. Pe platforma din spate, vizavi de el, stăteau în picioare doi bărbați și o femeie ; toți trei țineau cîte un obiect cu amîndouă mîinile și, cum nu se sprijineau de nimic, scuturăturile îi aruncau fără milă unii peste alții. Compartimentele de dincolo de platforma aceasta nu erau luminate, nici măcar cele situate în spatele lui Haack. Își înfrînse dorința de a-i observa pe ceilalți tovarăși de călătorie și închise ușa care se bălăbănea fără încetare. De cealaltă parte a platformei stătea cu spatele la el un bărbat îndesat ; acesta strîngea sub braț un burduf umflat pe care îl pipăia și-l mîngîia la intervale egale cu mîna rămasă liberă.

Nu trecu mult și începu să se vadă gara. Lămpile se înmulțeau, silueta pasarelei se profila în stînga. Trenulețul se învîrti curajos către partea stîngă, traversînd mai multe perechi de șine într-un zgomot asurzitor de fierăraie ; era chiar să se ciocnească cu un rapid care se precipita gîfîind spre infinit. Trenulețul se înclină, făcu mult zgomot și gemu, pasajele de fier care legau platformele se ciocniră crîncen ca niște homari furioși care se băteau lovind cu cleștii. Pe peroane se vedeau grupuri care se îngrămădeau agitînd niște steguleț; trenuri care plecau sau veneau ascundeau continuu privirilor sălile de așteptare în care nu aștepta nimeni. Deodată, o frînă îl proiectă pe Haack și pe omul cu pachetul burduhănos în balustradă ; trenul își reluă viteza imediat. Haack întrevăzu pe peron un șef care urmărea din ochi vechiul trenuleț clătinînd din cap răutăcios și făcînd un gest, pentru galerie, ca și cum ar fi pus în mișcare limba unui clopot.

— Ăsta înaintează prin zdruncinături, îi spuse Haack bărbatului care îi întorsese din nou spatele.

În mod cert, omul era un personaj bădăran, deoarece nici măcar nu dădu din umeri. Iritat, Haack înaintă, se postă foarte aproape de el și-i atinse cu cotul brațul liber.

— Trenulețul ăsta probabil că e rezervat unor favoriți. Am văzut acolo cinci farsori care mi-au încredințat bagajul. Dumneavoastră ce duceți în burduful ăsta ?

Încet, bărbatul își întoarse fața către Haack. Era șeful care voise să danseze cu el la restaurant. Părea foarte descurajat, nu mai purta chipiu, și renunțase la lingușelile lui viclene care îi stîrniseră atîta silă lui Haack. Cînd actorul își repetă întrebarea, el începu să bombăne și să înjure :

— Ce te privește ? Pentru numele lui Dumnezeu ! m-au degradat pentru că se pare că ar fi trebuit să fac o trebușoară cu puștanul ăla pe care l-am expediat și care după aceea a dezvăluit secretul ca și cum el ar fi fost deținătorul lui. Mi-au smuls chipiul de pe cap și mi l-au călcat în picioare sub ochii mei, blestemații ăștia netrebnici ! Sînt niște mîrlani ! O să trec la dușman, să mă ia naiba dacă n-o fac. Treaba e că puștanul ăsta a încercat să mă facă să ciripesc. Și uite-mă într-un trenuleț omnibus, pe mine, șeful de gară !

— N-ai primit decît ceea ce meriți, replică Haack. Există o posibilitate de a te comporta convenabil chiar și într-un vis, vreau să spun în calitate de imagine dintr-un vis, căci e limpede că tu nu visezi, ești mult prea prost. Haide, nici așa, un șef de gară nu poate să țină un local dubios !

Fostul șef începu să tune și să fulgere, să înjure, saliva i se răspîndea ca aburul condensat al micii locomotive gîfîitoare.

— La naiba ! nu mai lipsea decît asta. Grozav poponar ! Chiar crezi că poți să scapi fără să-ți murdărești labele ? Duhnește a bani și nu poartă nici măcar guler tare ! Coate-goale ! Șterge-o !

— Bădăranule ! ripostă Haack cu disprețul condescendent pe care-l manifesta de obicei față de homosexualii inoportuni care nu-i conveneau deloc.

— Zi-i, nu-i așa că s-a găsit vreunul care s-a omorît pentru tine ? Dacă n-ar fi așa nu te-ai afla aici !

— Desigur, răspunse Haack, nu fără oarecare mîndrie. O femeie !

— O muiere ! — Cu un aer uluit șeful îl măsură cîteva clipe, apoi izbucni într-un rîs asemănător unui chelălăit și cu pași șovăitori se apropie puțin de adversarul său — Hi ! hi ! hi ! dacă-i așa, sigur ți-au umplut labele cu sînge de om. Dar poate că nu, tu ai adus oseminte... O să-ți spun o treabă grozavă, blestemat de poponar !

Eu duc sub braț o băşică de porc plină cu sînge de muiere, la fel de roşu ca fostul meu chipiu, şi o să-ţi dau cu băşica asta în cap pînă cînd o să crape, să piei din ochii mei !

Pentru Haack, această ameninţare depăşea orice limită. El se miră prin urmare că a putut să ia în serios asemenea absurdităţi. Oricum, cînd şeful îşi ridică încet mîna dreaptă ţinînd burduful sau vezica, oroarea lui de sînge ajunse la maximum şi, fără să-i mai pese de oseminte, el dădu înapoi dintr-un salt, sări peste balustrada laterală şi se lăsă, ca să spunem aşa, să cadă din tren ; în cădere îşi răsuci doar glezna, exact în acelaşi loc în care şi-o luxase atunci cînd voise să arunce un pahar în mutra răposatului Van der Woght.

Era întins între şine ; un tren se apropia gata să-l strivească. Se rostologi şi iar se rostogoli, în sfîrşit reuşi să se caţere pe dunga de oţel, recăzu şi rămase lungit în mijlocul liniei. Trenuleţul dispăruse, lăsînd cale liberă unui monstru înroşit care se lansa în cealaltă direcţie, în direcţia cea bună : drept înainte, spre cer ! Arama şi oţelul, conduse şi slujite de nişte flăcăi înnegriţi, pe care nu-i vor băga, în mod sigur, în iad, avînd în vedere excesul lor de zel ! Era convins că va fi ciopîrţit ; se întinse, ca şi cum s-ar fi aflat în propriul său pat, cu genunchii ridicaţi, şi spuse pentru sine : „Eu, Richard Haack van Rheden !“ — acest nume i se părea destul de lung pentru a-i asigura cîteva clipe de viaţă în plus faţă de Kwets, de exemplu. Moartea se apropia, la fel de augustă ca arhanghelul însuşi, neînvinsă, nici descurajată sau consternată, ci mai curînd minunat de zgomotoasă cu „ostinato“-ul başilor metalici şi „staccato“-ul uleiului fierbînd care cădea picătură cu picătură. O moarte care macină, moartea adevăraţilor aleşi... Abia cînd locomotiva şi vagoanele au trecut peste el, deşi nu sesizase decît aburii şi vacarmul, Haack înţelese că într-un vis nu se poate muri şi că ar fi putut, la fel de bine, să rămînă în picioare.

VII

Exerciţii preliminare

HAACK SE PUSE LA ADĂPOST DE APROPIEREA unui al doilea tren, apoi încercă să se ridice pe marginea peronului; un conductor, prea distrat sau prea abrutizat de vacarm pentru a înregistra infracţiunea actorului, îi întinse mîna în ajutor. El chiar scutură hainele lui Haack de praf mormăind: „Întoarceţi-vă acum la locul dumneavoastră" — o recomandare absurdă, căci nimeni nu avea un loc al lui, aşa cum nu au nici bărcile în mijlocul curenţilor, cînd aşteaptă momentul propice pentru a acosta. Un alt tren se înşirui de-a lungul peronului; din nou se băteau, se loveau cu picioarele şi se înjurau, nişte femei leşinau şi nişte copii îşi pierdeau părinţii. Haack observă cum conductorii, descurajaţi, pe punctul de a da dovadă de un cinism perfect, se amuzau chiar agravînd dezordinea; de pildă, ei împingeau oamenii în compartimente şi îi trăgeau pe urmă afară strigînd de-ţi spărgeau urechile; sau, şi mai şi, îl îmbrînceau pe un bătrîn de pe targă, încercau s-o urce într-un compartiment şi, nereuşind, îl aruncau pe bietul om într-un furgon şi păraseau targa pe peron.

Pe un ton decis difuzorul urla cît îl ţineau puterile; rămîneai pierdut comparînd recomandările precise, emise de plămînul de oţel, cu imposibilitatea de a te conforma lor sau măcar de a le înţelege.

Haack nu recunoscu dintr-o dată peronul, însă cînd îşi făcu drum prin mulţime, o trecere către sala de aşteptare cea mai apropiată, el nu mai avu îndoieli. Era oare un efect al predestinării, al întîmplării sau al puterii viselor? Cu toate că unele schimbări se petrecuseră, fără îndoială în timpul absenţei lui, el recunoscu peronul său; era chiar sala lui de aşteptare, casa părintească a fiului rătăcitor. Apropiaseră o a treia masă, în mijlocul sălii; toţi tovarăşii săi se aşezaseră în şir în spatele acestor mese, toţi afară de unul, Henk Veenstra care, cu capul înclinat şi cu o mînă în buzunar, perora în picioare în faţa lor. Paharele erau pline, feţele reflectau buna dispoziţie, cea a lui Meyer era la

fel de roșie ca soarele ce apune. Se pufnea în rîs. Haack își spuse că Veenstra tocmai debita un discurs amuzant, și i se păru că-și amintește de faptul că ziaristul excela în acest domeniu. Chelnerul jovial stătea în spatele rîndului de ascultători. În rest, era pe-acolo destul de multă dezordine : pe lîngă o mulțime de bucăți de hîrtie — i se păru că recunoaște cărțile de joc confecționate de doamna Schokking —, zăceau pe jos două scaune, o față de masă și o scrumieră.

El deschise ușa fără zgomot. Cu toate că nu-i plăceau nicidecum discursurile, actorul fu copleșit de un sentiment de solidaritate cînd auzi voci familiare — îl întrerupeau deseori pe Veenstra, însă trebuie să menționăm că felul său de a vorbi cu ezitări se expunea la întreruperi. În fond, își zise actorul, locul meu este lîngă oamenii ăștia, cu toate că ei nu fac prea multe parale — dar el, el cîte parale făcea ? În sticla geamului, fața lui de culoarea argilei și a cerii, mînjită de straturi de murdărie, și acum de o zgîrietură roșie rămasă de la săpăturile groparilor, îl privea fix. Hotărît lucru, nu exista un spirit de coerență în visul său și, mai mult, visul era nemilos. Cum îndrăznise el oare să compare acest facies sinistru cu obrazul strălucitor al arhanghelului Mihail (care, este adevărat, se dovedise un slujitor destul de rău) ? Veenstra vorbea :

— ... niște lucruri care mi-ar face o mare plăcere să mi se ierte, niște fleacuri oribile. La ziar nu se poate să te arăți prea scrupulos, în ceea ce privește minciunile, de pildă. Dacă nu minți ești scos pe ușă afară cu picioare în fund. Dacă domnul Van Schaerbeek nu i-ar face pe oameni să sufere, clienții s-ar lăsa așteptați, și dacă domnii Kwets și Meyer nu le-ar face să sufere pe clientele lor, ei n-ar mai vinde încălțăminte pentru femei. Mi se pare că toate astea nu merită osteneala să...

— Eu nu cred, îl întrerupse Van Schaerbeek, că ne va fi... ne-ar fi permis să ne ascundem după obligațiile nostru Haack !

noastre profesionale ... ă ... Hei ! iată-l pe prietenul

L-au primit pe actor extrem de cordial. L-au făcut să se așeze la o masă, chelnerul i-a servit un pahar de vin, mereu din aceeași cană smălțuită în albastru care părea inepuizabilă, și l-au zorit să-și povestească aventurile. Asta nu înseamnă că l-ar fi ascultat atent ; el își dădu perfect seama că toți erau un pic chercheliți. Chiar și cei din familia Kwets au venit să-i strîngă mîna... Van Schaerbeek alerga de la dreapta la stînga ridicînd brațele ca să se facă liniște, Tjalko își călărea scaunul pe cînd Veenstra, rînjind timid, îi ajunse pe

ceilalţi şi îi dădu o palmă zdravănă peste umăr zicînd că nu ieşise prea rău din încurcătură avînd în vedere talentul său. Numai Wim Kwets se ţinu la distanţă, pe genunchi, cu batista sa pătată de sînge şi, la picioarele sale, cîinele care mijea din ochi.

Dentistul reuşi, în sfîrşit, să se facă înţeles. Cu un aer rugător, el se înălţă pe vîrful picioarelor şi se apropie încet de Haack.

— Domnule Haack! Este momentul să vă punem la curent cu evenimentele care s-au produs aici. Dumneavoastră tocmai l-aţi văzut pe prietenul nostru Veenstra în faţa mesei... elocvent ca întotdeauna... un tînăr Savonarola, ă... Bossuet... ă... şi, se-nţelege de la sine, n-aţi priceput din asta mare lucru. Problema este că băiatul nostru, bunul şi scumpul nostru prieten, chelnerul care ne-a copleşit cu atîtea binefaceri şi care ne-a turnat vinul ăsta delicios din cana sa...

— Vorbeşte mai întîi despre şeful de sală, strigă doamna Schokking.

— A, da, perfect... Cum s-a petrecut treaba? A, da, ştiu... Dumneavoastră abia plecaseră ţi, domnule Haack, cînd s-au produs aici nişte incidente atroce. Noi jucam cărţi, adică unii dintre noi, atunci cînd şeful de sală, acest Leenderts a intrat ca vîntul...

— Spune mai bine ca o furtună, zise Tjalko.

— ... pentru că el ne apăra. Fie, ne-am zis: pînă aici merge. Ne-am obişnuit încetul cu încetul cu obrăznicii de genul ăsta, însă lucrul de care se temea bravul nostru chelner s-a întîmplat. Leenderts a aruncat vina pe el şi i-a trăsnit o scatoalcă de supergrea peste cap. Nu-i adevărat, şefule, vreau să spun băiete?

— Nu o scatoalcă de supergrea, domnule, răspunse interpelatul zîmbind. Dacă mi-ar fi cîrpit una de genul ăsta n-aş mai fi acum aici. Leenderts nu pare puternic însă cînd îşi iese din ţîţîni puteţi să vă luaţi adio de la toţi dinţii dumneavoastră.

— Dacă e cazul, o să vii la mine, ba da, ba da, o să vii la mine. Eu ţin la asta, ţin foarte mult şi o să te îngrijesc să arăţi bine, perfect, să arăţi bine. Dă-mi voie să-ţi spun că nu ai o dantură prea frumoasă... Van Schaerbeek se însenină, era din cap pînă-n picioare numai veselie. Haide, să vedem ce s-a întîmplat pe urmă?

— Eu l-am flancat pe Leenderts în uşă, zise Tjalko Schokking cu o nonşalanţă afectată, Henk mi-a dat o mică mînă de ajutor.

— Adevărat, făcu dentistul încreţindu-şi fruntea. Eram cu toţii consternaţi, doamnele ţipau de mama focului...

— Şi tu, tu te-ai ascuns sub masă, îl întrerupse Martha Scheiberlich.

Hohotele de rîs l-au împiedicat pe dentist, timp de mai multe minute, să continue ; iar pastorul Van de Woght se strica de rîs, stomacul îi urca şi îi cobora sub mîinile sale împreunate. Aiurit, Haack se uita atent de la unul la altul : erai obligat să crezi că într-adevăr băuseră mai mult decît trebuia ! Van Schaerbeek făcu lucrul cel mai înţelept : rîse cu ceilalţi, îşi ascunse obrazul în palme, dădu din picioare, dădu din şolduri. Cînd veselia generală se potoli, el continuă :

— Într-adevăr, domnule Haack, într-adevăr eu nu m-am dat niciodată în vînt după pugilişti şi buna noastră prietenă Martha a omis să vă spună că piciorul de scaun, pe care unul din aceşti tineri Goliath îl învîrtea deasupra capului, m-a atins în treacăt... ă... În sfîrşit Leenderts era afară şi a rămas afară, însă el a avut totuşi curajul de a-şi băga capul prin uşa întredeschisă şi de a striga : „Huo ! Huo !". Cu adevărat un tip neplăcut, nu e exagerat să-l califici drept o veritabilă secătură. Pe urmă, după o clipă — eu respect ordinea cronologică, nu-i aşa ? — conversaţia s-a concentrat asupra acestei faimoase judecăţi de apoi şi asupra păcatelor noastre. Dentistul articulă ultimele cuvinte cu o voce sepulcrală şi totodată umoristică, uitîndu-se pe rînd la toţi auditorii, dintre care mai mulţi încă mai pufneau în rîs. — Păcatele noastre... hm... haide... dumneavoastră ştiţi la ce mă gîndesc, gîndiţi exact ca şi mine, domnule Haack ; e vorba de o glumă infamă pusă la cale de acest cinematograf, de o operaţie publicitară de tip american, nimic mai mult, şi eu sînt ... ă ... Începu să vorbească pe un ton dispreţuitor sprijinindu-şi mîna în şold... eu nu sînt deloc dispus să iau în serios această pseudo-judecată de apoi ! Pastorul nostru, şi el, şi-a revenit din greş... opinia sa iniţială, din fericire ! Fie ce-o fi, noi am vorbit de... hm... de păcatele noastre, în general, trebuia să vorbim despre ceva, nu-i aşa ? Atunci a venit chelnerul, să vedem, ce spunea ?

Doamna Schokking scoase un suspin adînc.

— O să termin cu povestea voastră. Chelnerul a pretins că nu e rău să vorbim despre păcatele noastre...

— Maică-mea mai crede în continuare că asistăm la judecata de pe urmă, îi spuse Tjalko lui Haack.

— ... pentru că noi va trebui, totuşi, să vorbim de păcatele noastre şi să ne apărăm, dacă sîntem judecaţi.

— Îmi permiteți să vă întrerup, doamnă? întrebă chelnerul. Eu doar am semnalat că așa se crede în general. Există oameni care, dimpotrivă, pretind că nu o să fie, deoarece cauza este judecată încă dinainte.

— Predestinarea, făcu Van Schaerbeek (el se așezase pe scaun în semn de protest împotriva întreruperii) dînd aprobator din cap. Chelnerul nostru este un adept al predestinării. Eu de asemenea. Ca și pastorul nostru, cu unele rezerve. Ei bine, mi-e greu să convin că sfatul chelnerului, admițînd că asistăm la judecata de apoi, aduce acelora care dau crezare acestei idei nebunești...

— Domnul Haack ignoră cu totul sfatul dat de chelner, zise doamna Schokking: Chelnerul ne-a sfătuit să ne ocupăm de păcatele noastre în așteptarea evenimentelor.

— Să facem un fel de exerciții preliminare, a încuviințat Van Schaerbeek. Între noi. Chelnerul spunea că un număr incalculabil de oameni și-au uitat, pur și simplu, păcatele, și că avantajele unei, ă... unei astfel de ... ă ... de confesiuni publice, ca a bețivanului din Armata Salvării sau a liberalilor din Mișcarea de la Oxford, sînt nu numai un mijloc de a ne disculpa și de a ne admonesta sau de a ne edifica reciproc, dar, mai mult, un mod de a ne împrospăta memoria. Trebuie să vă spun că, la început, am considerat că așa ceva e de-a dreptul copilăresc și apoi, puțin cam profan, chiar un sacrilegiu pe deasupra — și că domnul și doamna Kwets, care au refuzat de altfel categoric, ... ă, ... nu-i așa, domnule Kwets?

Cu un aer rebarbativ Kwets negă, dînd din cap.

— Am refuzat, bineînțeles. Eu accept să mă confesez numai în prezența unui preot, și asta cu condiția ca el să-și dea consimțămîntul.

— Eu, eu o fac și fără preot, zise Meyer, golindu-și paharul pînă la ultima picătură. Nu o să mă puteți împiedica, domnule Kwets. O vom face pur și simplu ca să ne omorîm timpul, am uitat să vi-o reamintim.

— Desigur, pentru mine și pentru cei care nu cred în confesiune, asta nu va fi decît un fel de pierdere de vreme, nimic mai mult ... ă...

— În orice caz, nu trebuie să se transforme într-un joc, ripostă Meyer, al cărui stil oratoric se simplificase într-o oarecare măsură.

Zicînd aceasta, el își întinse paharul chelnerului, care se grăbi să-l umple; el umplu, de asemenea, și celelalte pahare.

— Ba, am insistat să o facem, declară pastorul Van der Woght, dîndu-și capul pe spate și scoțîndu-și în

relief bărbia pătrată. E voie să glumești la ocazii, însă dacă ne hotărîm să facem un asemenea lucru, va trebui să-l luăm în serios și să-l facem cu demnitate. În calitatea mea de reprezentant nu am nimic de obiectat împotriva unei confesiuni publice în circumstanțe clar definite. Unii dintre noi cred că aceasta este judecata de apoi, alții nu cred. În orice caz, mai multe argumente pledează în favoarea acestei idei care ne-a fost inspirată de Dumnezeu, iar dacă sîntem creaturi omenești trebuie să profităm de ea în felul nostru.

— Aveți gura aurită, părinte! exclamă Meyer entuziasmat, și înghiți mai mult de jumătate din conținutul paharul său. Domnule Kwets, nu mă împiedicați să spun semenilor mei ceea ce gîndesc despre ei... adică, adică înțeleg ceea ce gîndesc despre mine însumi și ceea ce nici părintele n-o să mă împiedice să spun. De altfel, unde e preotul? Nu văd nici un preot! Toți preoții au șters putina!

— Ai grijă ce vorbești, Meyer! îl sfătui Kwets cu o voce calmă.

— Nu văd nici un preot! repetă Meyer. Toți preoții au șters putina!

— Țin să vă mai spun, interveni chelnerul, cu atît mai mult cu cît se află printre noi un nou venit, că e nevoie de cea mai mare discreție și că, în nici un caz nu puteți spune că eu sînt cel care v-a sugerat această idee. Este strict interzis; nu puteți vorbi aici despre judecata de apoi, nici despre moarte, nici despre înviere; dacă se mai află și că vă pregătiți pentru judecata de apoi, pe deasupra...

Tot vorbind, el se aplecase către Aagje, care pusese mîna pe pahar. Ea n-a putut să reziste insistenței sale generoase. Meyer și cu ea erau cei care se resimțeau cel mai tare de pe urma vinului. De aceea nu încetau să pufnească în rîs: Van Schaerbeek trebuia din cînd în cînd să întindă brațul pentru a o împiedica să alunece de pe scaun, o făcea, de altfel, aproape mașinal. În sfîrșit, i-au închis pleoapele; două valve albe i-au înlocuit ochii; atunci s-a putut observa că părul ei nu era complet alb, ci mai curînd un gri oțel și că altădată fusese mult mai închis la culoare, ceea ce n-ai fi crezut la prima vedere.

— A mers bine pînă acum? întrebă Haack.

— Da și nu, răspunse dentistul. Cei interesați, sper, nu vor fi împotrivă să redau succint niște... ă... niște mărturisiri? În puține cuvinte, dacă doamna Schokking

nu se va arăta amenințătoare din nou... ă... Am tras la sorți și numărul unu i-a căzut doamnei Schokking. Ea a declarat că în viața ei n-a săvîrșit nici un păcat.

— Raportul dumneavoastră este într-adevăr foarte, foarte succint, protestă doamna Schokking. Am spus că o să mărturisesc bucuros toate păcatele pe care, probabil, le-am săvîrșit, însă nu aș vrea să plictisesc auditoriul cu erorile jurnalului meu gospodăresc și gogomăniile mele pedagogice. Evident, i-am dat o proastă educație lui Tjalko, el mi-o amintește zilnic. Asta nu înseamnă că Tjalko nu mă iubește foarte mult. Nimeni nu mă urăște de altmineri și nimeni nu m-a urît vreodată. Și consider că un cuvînt ca „păcat" este prea sforăitor.

— În consecință, dumneavoastră nu credeți că veți ajunge în iad ? întrebă Haack.

— Nu am spus asta.

— Asta va depinde de norme, fu de părere Tjalko, însă eu țin să declar că dacă mama eșuează acolo atunci vreau și eu să merg în iad.

— Este foarte drăguț din partea dumitale, tinere, zise Van Schaerbeek. Așadar, doamna Schokking nu ne-a făcut onoarea să ne învețe mare lucru dar evident că e posibil ca ea să se judece pe sine insăși în mod echitabil. Eu o cunosc în calitate de clientă... ă...

— Dați-mi voie ! făcu Tjalko. Nu credeți că ar fi mai bine să ne mărginim strict la confesiuni și să nu le înfrumusețăm cu tot felul de comentarii, cu tachinării și cu glume insipide ?

— Dar tu ești cel care m-a întrerupt cel mai des cînd eram pe cale să mă spovedesc, strigă Veenstra indignat de-a binelea. Dacă n-ai fi dat din gură tot timpul, aș fi dezvăluit un păcat foarte grav, ți-o garantez !

— N-o să mai fac ! Dar domnul Van Schaerbeek se comportă de parcă el ar fi trebuit să o judece pe maicămea ! Domnul Van Schaerbeek nu-i nici el decît un biet păcătos, ca noi toți, cu excepția maică-mii.

— Nimeni nu o să emită judecăți, replică Van Schaerbeek cu blîndețe. Nici eu, nici ceilalți. Pot să continui ?... Bine... Vă mulțumesc. După doamna Schokking a venit rîndul Marthei, s-a dovedit că Martha, de fapt, nu știe prea bine ce este acela un păcat, nu-i așa, Martha ? Dacă nu mă exprim corect, n-aveți decît să-mi spuneți. Am avut impresia că doamna Schokking și-a neglijat jurnalul gospodăresc și că tu ai fi preferat să mărturisești greșelile unui jurnal de cheltuieli. N-o să-l plictisesc pe domnul Haack cu exemple ; în realitate, acestea erau niște păcate foarte nevinovate, însă Martha le considera grave, mă înțelegeți ? Viciul ei cel mai mare

este, poate, zgîrcenia, însă cunosc mulți oameni care nu consideră că zgîrcenia este un viciu. Mă mai legăn cu speranța în privința Marthei. Vă cer iertare, domnule Schokking, vă văd săltînd și fîțîindu-vă iarăși pe scaun. Și ...Doamne Dumnezeule, da, buna noastră prietenă Martha avea tendința să treacă de la păcatele ei benigne la păcatele altora. Mi-ar place să nu se mai întîmple așa ceva, sînteți de acord, doamnă Schokking ? Bine... De exemplu, Martha s-a extins și asupra păcatelor lui Aagje și a păcatelor mele : într-o zi, eu am cumpărat bilete la teatru, am luat două în loc de trei, din greșeală, sau, mai exact, ca urmare a unei neînțelegeri ; atunci am fost zăpăcit și Martha nu crede...

— În numele cerului, termină cu pisălogeala, zise Martha. Continuă ! N-am comis niciodată păcate grave, dacă vreți să mă repet, însă faptul că am săvîrșit multe păcate mărunte permite să presupunem că am fost în stare să comit și unele mai grave. Nu vreau să vă fac să credeți că aș fi mai grozavă decît sînt. Se poate, tot așa, păcătui cu gîndul, dar dacă ne oprim la toate astea vom ajunge la capătul povestii mîine dimineață.

Van Schaerbeek clătină din cap.

— Mîine dimineață... Eu mă întreb dacă ne vor lăsa să plecăm înainte de ora opt ; nevastă-mea ar putea să facă o cădere, dacă eu nu... ă... Eu sînt aici de față, mai rămîne să continue doar domnul Veenstra, slujitorul presei, al Reginei Mapamondului ! Ați ascultat o parte din confesiunea lui, domnule Haack, doar o parte... povestirea domnului Veenstra era fugară... ă... parțială, fragmentară. Nu intră în intențiile mele să... ă... însă trebuie să vă faceți cît de cît o idee, nu-i așa ? Ideea fundamentală, este aceea că Veenstra ar fi dus o viață fără nici o pată, dacă nu ar fi existat ziarul...

— Pe naiba ! făcu Veenstra, furios, mișcîndu-și amenințător maxilarul puternic. Nu denaturați sensul cuvintelor mele ! Am spus doar că păcatele mele nu constituie un motiv să ne enervăm. Dacă eu mint de dimineața pînă seara, evident că cititorii au dreptul să înjure pînă la apariția numărului următor, și nu mai mult timp. Fără ziar, poate aș fi comis o crimă, nu se știe niciodată. Cine-ar putea să-mi spună de ce întîmplare m-a ferit ziarul ? Asta nu înseamnă că am fost obligat să mint. De altminteri bucuros admit să fiu pedepsit pentru minciunile astea, dar în acest caz va trebui să fie pedepsit în primul rînd ziarul, și eu mă îndoiesc că o vor face vreodată. Însă, în caz că o vor face o să am grijă ca povestea asta să apară la rubrica tribunalelor, sub un titlu enorm, înainte de a mă trimite în iad !

Vorbea cu multă convingere. Stătea pe scaun, cu bustul lăsat într-o parte și capul plecat în cealaltă, astfel că se ținea totuși drept, agresiv de drept. Veenstra, penitentul, șezînd pe scaun, avea aerul mai impozant decît Veenstra, vorbitorul stînd în picioare. Tjalko îl aplaudă fără zgomot. Haack spuse :

— Așadar, după domnul Veenstra vine altul la rînd. Eu nu am luat parte la tragerea la sorți. Îmi permiteți să-mi descarc sufletul acum în fața dumneavoastră ? Nu se opune nimeni ? Știți că tocmai am trăit unele aventuri pe care, poate, vi le voi povesti mai tîrziu. Dar ele n-au nici o importanță, spun asta în sensul că doar le-am visat. Totuși, visul nu este lipsit de semnificații. Episodul din visul meu la care dumneavoastră nu ați participat — cel puțin așa presupun — m-a învățat multe lucruri. Incidentul ăsta m-a făcut să pricep care dintre păcatele mele este cel mai grav — vi-l semnalez, de vreme ce păcatul este la ordinea zilei. Mai întîi un amănunt strîns legat de asta. Eu sînt homosexual. Defectul ăsta desemnează pe individul cel mai demn de dispreț care poate fi închipuit, jumătate ridicol, jumătate execrabil. Nu voi merge pînă acolo încît să spun că, personal, subscriu la această opinie : aș putea invoca, într-o oarecare măsură, niște teorii științifice și ipoteze medicale, însă n-o să mă ascund după ele. În felul ăsta ar putea fi scuzat chiar și un asasin sadic. Eu nu mă consider vinovat sau criminal pentru că sînt așa cum sînt, însă nu pot nega faptul că asta m-a condus pe niște căi care, după toate normele imaginabile, te trimit drept în iad, dacă iadul există. Înțelegeți foarte ușor ce vă spun dacă țineți cont de situația mea de paria ; noi, ăștia, dăm lovituri cînd avem ocazia, și de asemenea ne luăm revanșa chiar și de la canaliile dintre noi — nu ne lipsesc —, și astfel ne încărcăm de păcatele tuturor celor...

De cîteva minute, doamna Schokking se foia pe scaun, ca și cum ar fi fost supusă torturii. Lumea se aștepta atît de puțin la așa ceva din partea ei încît Tjalko o privea aiurit, întrebîndu-se dacă maică-sa nu se simțea rău. În sfîrșit, ea întinse brațul și ceru, cu o voce timidă, înroșindu-se :

— Domnule Haack, sînteți sigur că nu vă imaginați toate astea ?

— Să mi le imaginez ? — Actorul o privi în ochi și își aminti că ea era, altfel spus, unicul său sprijin printre colocatari ; adăugă, de aceea, mult mai amabil : — Ce vreți să spuneți, doamnă Schokking ?

— Nu pot crede așa ceva despre dumneavoastră. O femeie ar simți asta, totuși, iar dumneavoastră emanați virilitate, jucați niște roluri foarte virile.

— Da, ce-aș putea să vă spun, răspunse Haack, confuz, și se întoarse înspre Tjalko ; părea să-i adreseze o rugăminte mută, s-o determine pe maică-să să tacă. Tjalko îi împlini prompt dorința.

— Încetează să debitezi inepții, mamă ! Dumneata vrei să pari că nu știi nimic în legătură cu subiectul ăsta ; nu încerca să ne faci să credem că nu știi nici măcar... haide, înțelegi ce vreau să spun... că așa ceva există.

— Nu-mi place ca o persoană pe care eu o stimez să se autoponegrească.

— Dar exact pentru asta ne aflăm aici, doamnă ! — zise Van Schaerbeek cu un gest care trăda o oarecare enervare.

Martha Scheiberlich izbucni într-un rîs sarcastic :

— Să se ponegrească într-atît încît să ne simțim obligați să protestăm. E limpede, știa dinainte că o s-o facem !

— Adevărat ? întrebă Haack.

— N-am spus nimic, declară Martha Scheiberlich cu pudoare.

— Domnul Haack i-a dat pardesiul lui Wim Kwets, insistă doamna Schokking.

— Asta nu-nseamnă nimic. Oare un astfel de om nu-și poate împrumuta pardesiul ? Așteptați să-mi golesc sacul, doamnă, vă veți schimba părerea.

— Nici Tjalko nu frecventează fetele, dar asta nu înseamnă că...

— La naiba ! strigă Tjalko. Cine vrea să-i închidă maică-mii pliscul ? Ca și cum Haack s-ar bucura de un astfel de susținător ! Cu siguranță că s-a îmbătat ! Vorbește vrute și nevrute, ca întotdeauna ! Să-ți bați joc de toată lumea, să mînjești totul, numai ca să ai tu dreptate ! Auzi ! Eu nu frecventez fetele ! Henk, tu știi...

— Eu propun, zise Veenstra, eu propun să nu se mai ia apărarea unuia sau altuia pe parcursul confesiunilor, căci asta ar da, aparent, loc la mai multe dispute decît ocările publice viclene, în genul lui Van Schaerbeek.

— Vă mulțumesc, replică Van Schaerbeek.

Zicînd acestea, întinse paharul chelnerului și acesta i-l umplu, remarcînd discret că ar fi mai bine dacă cel căruia i s-a dat cuvîntul ar fi cît mai puțin posibil întrerupt. Într-adevăr, dacă îi auzeai cum se comportau

înainte de judecată, era, evident, de neconceput ca și ceilalți îngeri, sfinți sau chiar diavoli să fie autorizați să-l întrerupă în orice moment pe vorbitor.

Calmul se restabili curînd. Haack își continuă mărturisirile, după ce-i suflase la ureche doamnei Schokking că îi aprecia mult atitudinea.

— Nu ar servi la nimic să enumăr toate infamiile de care m-am făcut vinovat în cursul atîtor ani. Cea mai mare parte din aceste ticăloșii a decurs logic din tendințele mele nefirești, cel puțin ciudate. Acestea au fost infamii dacă le judecăm după niște norme strict determinate, și nu pentru că aș fi neîndreptățit pe unii sau că i-aș fi făcut nefericiți; chiar dacă ăsta a fost rezultatul, eu nu am făcut-o în mod deliberat. Noi, ăștia, cu astfel de înclinații, noi sîntem constrînși, prin forța lucrurilor să avem de-a face cu același gen de oameni. Nu ne mușcăm unii pe alții, nu putem să ne corupem reciproc. Așa ar fi perfect. Numai că lucrurile nu se petrec, în realitate, în felul acesta, pentru că nici unul dintre noi — nici chiar eu — nu e un anormal absolut și permanent. Meseria mea mă obligă să încarnez niște bărbați normali; cu toate că am căutat cu înverșunare, nu am găsit nici o singură piesă care să aducă în scenă un astfel de caz de o anormalitate indiscutabilă. Cel puțin trei seri pe săptămînă sînt îndrăgostit — și sînt așa efectiv — de femei; nu pot să mă prefac că sînt, trebuie să fiu realmente devorat de pasiunea contrară inversiunii, atît aparent cît și în profunzime. Spectatorii și-ar cere înapoi banii dacă aș fi altfel, i-ar cere înapoi și dacă aș juca într-o piesă de-a dreptul nerușinată, iertați-mi expresia. Eu sînt bîntuit de toate pasiunile, de toate păcatele personajelor pe care le întrupez; l-am asasinat pe Mac Duff; prea puțin contează că Richard Haack van Rheden aruncă banii pe fereastră, de vreme ce a fost la fel de avar ca Harpagon. În calitate de Romeo eram amantul fidel, în calitate de Othelo eram gelos ca însuși Othelo. Închipuiți-vă acum că nu numai în serile acestea am fost îndrăgostit de o femeie, vreau să spun de o colegă, o actriță; această toană se prelungește un timp.

Pînă în prezent, toate gesturile lui Van Schaerbeek, indiferent dacă a mimat că se uită la ceas sau că-și consultă agenda, au sfîrșit prin a-și duce paharul la gură și prin a lua un gît din vinul roșu pe care chelnerul îl servea generos din cana sa aparent inepuizabilă. Dar de data aceasta el își drese glasul și declară pe un ton ce nu admitea replică.

— Domnule Haack !... Găsesc toate astea extrem de interesante, mult mai interesante decît broșurile prost legate ale Comitetului Umanitar, care se rătăcesc cîte o dată în cutia mea de scrisori. Cred chiar că ar exista o modalitate, prin intermediul actriţelor, de a vă vindeca de... ă... bizareriile dumneavoastră, nu numai pentru o seară, ci în mod definitiv. Totuși, vă spun cinstit, că noi nu vom mai ajunge la rînd niciodată dacă nu scurtați confesiunea.

— Nu timpul ne lipsește aici, observă Tjalko. De altfel, timpul a fost suprimat. Cel puțin dacă e s-o credem pe maică-mea.

— Aş face pe dracu-n patru pentru a mă defăima în orice caz înainte de ora zece. Afară e încă întuneric, desigur nu e mai tîrziu de ora patru. Datorez asta nevestei mele.

— Haack nu va termina mai repede, zise Martha ; pe el îl doare-n cot de unul sau altul, de faptul că tu trebuie să mergi să-ți vezi soția, el găsește că așa ceva e nefiresc. Poate că el are dreptate.

Actorul o făcu să înțeleagă, printr-o grimasă, că era, la nevoie, dispus să aprecieze glumele caustice, apoi continuă :

— Vă prezint scuzele mele. Orice-ar fi, ceea ce vă voi spune acum nu e lipsit de interes pentru ceilalți. Oh ! nu vă speriați, domnule Van Schaerbeek, nu intenționez să vă îndemn să practicați ciudățeniile mele : dumneavoastră nu sînteți defel făcut pentru asta, locvacitatea dumneavoastră aiurită, ar respinge pe orice bărbat. Totuși, o concluzie generală se impune, și dumneavoastră ați putea, poate, trage un profit din ea, înțeleg dumneavoastră, toți. Vă voi spune, așadar, că se întîmplă ca nişte femei să-mi cadă în brațe, avînd în vedere faptul că eu sînt un invertit mai mult sau mai puțin perfect. Cazul este, de altminetri, destul de complicat, cu atît mai mult cu cît noi, ăștia... ne îndrăgostim, prin forța lucrurilor de anormali, imperfecți, deseori de semianormali, sau aproape ; în cazul acesta, noi trebuie să-i împingem pe drumul cel bun. Asta implică uneori nişte consecințe supărătoare, atunci cînd e vorba de minori, cum se spune. Cert este că legea îi protejează, pe drept, foarte pe drept. Din punct de vedere legislativ, atîrnă evident mai mult să împingi un semiinvertit pe calea cea rea și să ajungă la bordel, de exemplu.

— Domnule, spuse Kwets, care ascultase cu atenție, v-ați gîndit că și fiul meu vă ascultă ?

Întrebarea aceasta nu trăda nici o iritare, ea nu avea decît un ușor accent de reproș. Kwets nutrea o oarecare

doză de respect față de actor, căci romano-catolicii iubesc tot ceea ce este spectaculos, ceea ce se aplaudă în public. Toate privirile se îndreptară către Wim Kwets, care, așezat alături de cîinele său somnolent, nu ascultase, se vedea bine, întreaga conferință a lui Haack. O chintă de tuse îl scutura din cînd în cînd, el cerceta la lumina slabă finalul autodistrugerii sale strîngîndu-și batista la gură. Tusea lăsa aerul să treacă liber în plămîni și Wim își ducea mîinile cu degetele îndoite la piept, într-un gest lent și patetic, ca și cum și-ar fi protejat plămînii, sau ar fi vrut să-i mențină la locul lor. Haack se aplecă spre adolescent pentru a-l observa.

— Dați-i o batistă curată. Voi vorbi un limbaj pe care-l vor înțelege numai adulții, nu mă gîndisem la el, ceea ce mie nu mi se poate reproșa, în schimb dumneavoastră sînteți de neiertat ! Există în viața mea o aventură pe care o regret ; mai mult, mi se va imputa în mod sigur ca o crimă, dacă această judecată de apoi nu e un vis ci o realitate. Aveam douăzeci și patru de ani, eram un actor adulat. La ora aceea însă nu mă compromisesem cu minorii de care tocmai v-am vorbit...

Meyer ridică mîna.

— Ce înțelegeți dumneavoastră prin minori ?

— În nici un caz nu minoriții ! Spuneam așadar că nu mă compromiteam cu ei, înțeleg cu minorii. Chiar mai tîrziu mă mulțumeam cu bucățele drăgăstoase care văzuseră deja lupul. Limbajul meu figurat este atroce însă nu pot să mă preocup de afabulația spuselor mele de vreme ce trebuie să mă exprim succint și totodată să am grijă ca minorul să nu înțeleagă. Pe scurt, la vîrsta de douăzeci și patru de ani am făcut o abatere, singura pe care-am făcut-o și care m-a costat onorurile corecționalei — pe care le-am meritat din plin. Eu sînt de familie bună, părinții mei aveau idei foarte largi și duceau o existență mondenă ; evident, aceste urmări judiciare le-au dat o lovitură cruntă, fiindcă totdeauna reușisem să le ascund aplecările mele. Am reușit să-i conving de nevinovăția mea, că toate acuzele erau false, de altfel, erau false în parte. Trebuie să vă spun că noi, ăștia... invertiții, sîntem foarte expuși la calomnie și șantaj. Am riscat absolut totul și le-am spus părinților mei : Nu vă fie teamă, voi fi achitat mai mult ca sigur, însă vreau ca toată lumea să afle și ca toată lumea să știe și ca voi, amîndoi, să-mi luați apărarea necondiționat. Într-adevăr am fost achitat din lipsă de probe — minorul în chestiune era un mitoman detracat, un po..., un adolescent unsuros. Mai mult, judecătorul, maître Teulings (a murit de mult), nu fusese deloc dezgustat de treabă. Părinții

mei și cu mine am pus la cale atunci o mică scenetă într-un restaurant foarte select pentru a aduce la cunoștință achitarea mea. Povestea asta a stîrnit scandal, se mai vorbea despre ea încă mult după aceea. Nu mă îndoiesc că unul sau altul dintre dumneavoastră, cu toate că lucrurile s-au petrecut acum douăzeci și șapte de ani...

— Am auzit niște zvonuri, zice Veenstra. Aveam doi ani pe atunci, adică eram un minor perfect, însă am auzit povestindu-se istorioara asta pe cînd aveam optsprezece ani, la redacție, se înțelege. Eu întotdeauna am găsit-o un pic exagerată.

— Într-adevăr, așa și era, făcu Haack, dînd aprobator din cap. Era realmente o provocare și eu făceam într-un fel, un joc periculos, căci toată lumea știa de ce fusesem acuzat. Ascultați urmarea. Evident părinții mei nu s-au lăsat păcăliți ; în unele cercuri se cunoșteau preferințele mele la fel de bine ca și cele ale lui Wilde, Platon sau Goethe, ajunsesem de pomină în oraș. Trebuie să mărturisesc că i se întîmpla actorului din mine să-l invidieze pe... celălalt bărbat.

— Goethe ? întrebă Martha, încruntîndu-se.

— Noi ne căutăm bucuros frații printre oamenii celebri, se grăbi să explice actorul. Nu se spune : Goethe și Schiller, Goethe și Herder, Goethe și Eckermann ? pe cînd ați auzit vreodată spunîndu-se : Goethe și Charlotte sau Goethe și Christiane ? Asta dă de gîndit... În consecință, m-am hotărît, cu privire la părinții mei să-l joc un pic pe Don Juan ; asta se reducea la a încuraja, în mine însumi, trecătoarele toane profesionale și să le umflu pentru galerie. O tînără actriță, nu-i voi spune numele, a fost victima, s-a sinucis. Aceasta este cea mai groaznică mîrșăvie pe care am comis-o vreodată ; este bine de știut, mai exact, este bine că mi se reamintește din cînd în cînd, așa cum s-a întîmplat în noaptea asta. N-o să mă credeți poate, dar eu uitasem cu desăvîrșire. Noi... noi uităm ușor ; este curios într-un anume sens, căci noi nu avem atîtea ocazii de a trăi experiențe care să lase o amintire nepieritoare.

— Nu văd prea bine problema de interes general la care făceați aluzie adineaori, observă Van Schaerbeek, după ce actorul dăduse de înțeles, printr-un gest scurt al capului că terminase de vorbit. Nimeni nu vă va condamna pentru singurul motiv că...

— Fără comentarii ! lansă Tjalko.

— Mă voi explica. Am terminat mărturisirile, sperînd că expozeul meu n-a fost prea nesincer sau nu destul de complet. Aventura mea cu actrița a fost o comedie

în comedie, și s-ar putea spune, la nevoie, că dacă am considerat-o din acest punct de vedere, ea a fost începută fără răutate. Numai că, modul în care m-am folosit eu de această femeie i-ar face, fără îndoială, pe judecătorii mei supremi să-și schimbe părerea. Dacă li se înfățișează afacerea doar la suprafață, femeia asta n-a fost decît instrumentul reabilitării mele sociale pe termen scurt, mai exact al reabilitării mele familiale, însă, în realitate, ea a devenit, în cele din urmă, o victimă a ranchiunei mele, a sadismului, a celor mai joase instincte. Aveți ceva de spus, domnișoară Scheiberlich ?

— Nu, nu mai văd sensul, răspunse Martha. Dumneavoastră tocmai ați spus ceea ce îmi propuneam să vă întreb, mi-ați venit în întîmpinare.

— Sînt încîntat, replică Haack cu un rînjet politicos. Am vrut să spun numai că aceste motive nu aveau nici o legătură cu invers... astea sînt niște extrase pe care cei așa-zis normali nu le disprețuiesc. S-a pretins că invertiții urăsc femeile, poate că e adevărat, așa cum se poate la fel de bine, ca noi doar să ne temem de femei, eu nu știu și, de altfel nici nu mă interesează. Însă ceea ce știu foarte bine este că eu nu voi fi aruncat în iad din cauza gusturilor mele, dacă asistăm realmente la judecata de apoi... Spune-mi, zise el, adresîndu-i-se chelnerului care stătea în spatele lui, puțin într-o parte, cu cana în mînă, și care îl asculta, spune-ne dacă se dau pedepse la judecata de apoi numai pentru fapte ce țin de astfel de preferințe ?

Chelnerul făcu un pas înainte și se aplecă spre actor, uitîndu-se atent la ceilalți : s-ar fi crezut că le cerea voie să vorbească despre o chestiune atît de delicată.

— Mă voi baza doar pe spusele auzite, din întîmplare, de mine aici, în sala de așteptare, domnule. Se vorbește prea puțin în legătură cu problema păcatelor foarte grave și a păcatelor mai puțin grave ; e imposibil să te lămurești : după părerea mea, nimeni nu știe care e păcatul cel mai grav, nici măcar Dumnezeu : gravitatea unui păcat depinde de mai mulți factori și depinde și de inimă, care se reînnoiește, diferă deseori și încalcă regulile fixe. Se pretinde cîteodată că uscăciunea sufletului este cel mai rău dintre păcate, dar mă întreb cui îi aduce prejudicii uscăciunea sufletului ? Și, pe scurt, nu este vorba decît despre asta : de prejudiciul pe care-l aduci celorlalți.

— Și ție însuți ! zise Van Schaerbeek. Părerea mea e că insul care tîrăște în noroi demnitatea ființei omenești, așa cum a fost ea creată de Dumnezeu, nu trebuie să mai nutrească vreo speranță. De altfel cel puțin eu nu

cred că dumneavoastră veți fi sever pedepsit, domnule Haack, pentru simplul motiv... hm... pentru viciul dumneavoastră. Ce credeți despre asta, părinte ?

Pastorul, căruia vinul îi înflăcărase obrajii, ascultase cu un zîmbet blajin ; el primise toate propunerile și le confruntase, în joacă, pentru a se distra, cu convingerea lui, devenită încetul cu încetul solidă ca piatra, că ei asistau, poate, la un carnaval sau că eșuaseră într-o casă de nebuni, sau, și mai și, că participau la o sărbătoare de familie, dar în nici un caz nu trăiau ziua judecății de apoi. Mila lui față de enoriașii săi îi fortifica din ce în ce mai mult această convingere. De aceea și refuza să ia în serios mărturisirile și autoacuzațiile lor. El ocoli întrebarea declarînd :

— Sînt ispitit să cred că trebuie să ne abținem de la a căuta să tranșăm chestiunea asta, avînd în vedere căile neștiute ale Domnului. Cei din urmă vor fi cei dintîi ; răufăcătorul crucificat a fost primul în paradis și el...

— Sînteți cu toții foarte indulgenți, după părerea mea, declară Haack. Drept să spun eu doream să nu mă judecați prea aspru. Dar așa, e mai mult decît am sperat.

Se strădui să imprime un accent întrucîtva ironic vorbelor sale, însă nu reuși să-și ascundă emoția față de tovarășii lui.

— Îmi permiteți să vă pun încă o întrebare, domnule ? întrebă chelnerul. Femeia despre care ați vorbit... cred că ar fi interesant de știut dacă dumneavoastră ați iubit-o sau nu ?

— Nu. Hotărît nu. Cu toate că.. cine ar putea să spună ? Noi, ăștia... nu sîntem chiar niște monștri. Cînd o femeie, un copil sau un animal, iată de pildă cîinele, ne dau dovezi de dragoste, noi nu ne putem împiedica să-i iubim ca revanșă, într-o oarecare măsură. Poate vrei să ajungi la concluzia că această dragoste compensează toate greșelile ?

— Nu, nu pe toate, opină chelnerul, și un ușor zîmbet de milă îi dezveli incisivii ascuțiți. Însă unii vă vor răspunde : e puțin. Să-l luăm de exemplu pe Leenderts. Nimeni dintre dumneavoastră nu va pune la îndoială faptul că Leenderts este un abrutizat ; dacă există vreunul al cărui loc să fie în iad, atunci acesta este el ; mi s-a întîmplat să-mi spun că, de cînd s-a născut, el n-a trăit nici o clipă în afara iadului. Ați avut ocazia să vedeți cu propriii dumneavoastră ochi în ce hal mă urăște, mă lovește și mă batjocorește. Dar oare de ce face el

asta ? Înainte de toate, s-ar putea ca Leenderts să fie îmboldit de dragoste, nu în același fel ca alții, ca dumneavoastră, cu toate că, în fapt, variantele dragostei se aseamănă...

— Eu nu mă amestec să dau vreun verdict în ceea ce-l privește pe Leenderts, zise actorul, dar sînt foarte dispus să-i trag un picior în fund, dacă de asta depinde fericirea ta... Desigur că eu nu pot fi de acord cu tine că dragostea este întotdeauna o circumstanță atenuantă. Să-i faci o nedreptate cuiva și să sucești mințile prin dragoste sau cu dragoste este mai rău decît dacă te comporți în același fel față de cineva care îți este indiferent.

— Ceea ce e și mai grav este să sucești mințile cuiva care vă este indiferent sau pe care dumneavoastră îl urîți. Iată unde vreau să ajung, domnule : cînd cineva este tulburat de dumneavoastră atunci cînd dragostea este o circumstanță atenuantă, căci vă tulburați și pe dumneavoastră însivă în același timp. Cel puțin așa mi-a spus o persoană care a reflectat mai mult decît mine la aceste probleme.

— Comentariile iau din nou proporții, zise Van Schaerbeek, nemulțumit. Asta pentru că noi, aici în Olanda, ne-am născut moralisti. A face teologia este la noi un cusur de familie. Al cui e rîndul, acum ?

— Al domnului Schokking, răspunse Martha, însă domnul Haack mai trebuie încă să tragă concluzia generală. Cu atît mai mult cu cît discuția nu comporta, de la un capăt la celălalt, decît niște generalități...

— Sînt la dispoziția dumneavoastră, de fapt, despre ce vorbim ? Despre păcat. Eu ar fi trebuit să încep prin a spune — poate că am și spus-o — că, după umila mea părere, păcatul nu există. Eu n-am făcut altceva decît să joc puțină comedie în fața dumneavoastră, m-am adaptat la mentalitatea dumneavoastră, m-am acomodat iluziei visului, unor siluete ale acestui vis. Eu văd, acționez — sînt un spectator care se vede pe sine însuși la o distanță incomensurabilă. Ați crezut cu adevărat că eu, Richard Haack van Rheden, eu aș putea comite un păcat ? În caz că da, vă voi întreba ce păcate comit atomul de hidrogen și steaua Orion, ce iad îi va înghiți ? Să condamni atomul de hidrogen, pentru că, uneori, el se combină cu azotul în loc să se combine cu oxigenul ?... Și cu asta basta. Iată concluzia mea : Dacă vreunul dintre dumneavoastră trebuie să facă un efort pentru a-și aminti păcatele sale, așa-zisele sale păcate,

să încerce să le retrăiască. Treziți imaginile vii din suflet ; aveți puterea să o faceți, deoarece dumneavoastră visați, noi visăm cu toții, dumneavoastră sînteți prietenii mei în vis ! Treziți aceste imagini ! Evocați-le ! Eu uitasem povestea tinerei actrițe — dar sufletul meu nu o uitase ; în timpul micii mele excursii de adineaori, acest suflet, sufletul singuratic al lui Richard Haack, și-a luat misiunea de a mă face să retrăiesc, cu cruzime, sub forma unei moralizări, a unei parodii grotești după o scenă din *Hamlet*... Altădată mi-ar fi plăcut să joc rolul lui Hamlet, însă niciodată nu mi-a fost încredințat avînd în vedere circumstanțele, ostilitatea unora, și poate, de asemenea, datorită unei temeri secrete. Adineaori eu eram Hamlet și ea era Ofelia, mă aflam în cimitir și bufonii aceia ciudați ai lui Shakespeare mi-au încredințat osemintele ei. O iubeam, n-o iubeam. *One that was a woman, sir. Get thee to a nunnery.* Scena era patetică, era de o frumusețe supremă, dezonorantă, divin de sublimă — ha ! —, dar eu știam că visez, că o forță misterioasă îmi impune acest spectacol, îl evocă și îl joacă, pe cînd eu nu trebuie decît să deschid ochii pentru a redeveni Richard Haack cel uituc, cu obrazul murdar de fardul de aseară, cu *brandy*-ul în sînge, cu bibelourile mele și cu pisica mea angora, Hafis, cu camera mea de celibatar, plină de rușine, în clădirea în care locuiți cu toții... Noi visăm ! Să facem așadar un mare efort colectiv pentru a ne redeschide ochii și să distrugem astfel această sală de așteptare și această gară ! Prieteni, să ne smulgem de comun acord din această demență, să negăm pedeapsa și păcatul... Ah ! ce absurditate...

Auziră zgomotul unui hohot amar atunci cînd el își întoarse fața care-și recăpătase dintr-o dată vechea ei tentă gri cenușie. Actorul își scoase batista din buzunar, o privi cîteva clipe, își aținti ochii asupra lui Wim Kwets, apoi își puse la loc batista în buzunar.

Cu un gest violent el își luă paharul, ca și cum și-ar fi propus să-l ridice în sănătatea tuturor ; îl goli dintr-o mișcare și îl depuse cu un zgomot sec pe masă. Cuvintele sale produseseră o impresie puternică. Cea mai mare parte dintre ei lăsaseră capul în jos, Van Schaerbeek își căuta nervos ceasul, Martha își scosese ochelarii, ochii lui Aagje se umpluseră de lacrimi. Cînd actorul le arătă,

printr-un semn al mîinii, că un altul putea să vină la rînd, Van Schaerbeek declară cu o voce emoționată :

— Eu nu cred că mai trebuie să adaug cine știe ce și îmi place să sper că vorbesc în numele tuturor dacă declar că noi îl considerăm pe bietul nostru, talentatul nostru prieten Haack... ă... ca prieten al nostru. Este la rînd domnul Schokking !

VIII

Exerciții preliminare

(urmare)

TJALKO SE RIDICĂ DE PE SCAUN. NIMENI NU ÎL gratifică nici măcar cu o privire, așa că se reașeză. Ar fi preferat să meargă să se posteze în fața mesei, după exemplul dat de Veenstra, căci el credea că are aici mai multe drepturi decît prietenul său și voia să se facă albie de porci pe sine însuși ca un acuzator public experimentat, cît mai dur, implacabil, într-un fel care să-i depășească pe ceilalți.

El considera acest gen de auto-acuzații inutile ca unul dintre cele mai amuzante sportțuri din cîte există. Le-o va arăta din plin, ascultaseră lecția lui Haack, ei bine, el le-o va recita pe a sa. Ridică nasul în vînt și spuse :

— Eu mă raliez fără rezervă la ceea ce domnul Haack tocmai a spus în afară de tot ce privește viciul său, înțelegi, mamă ? — cu toate că nimeni nu trebuie să creadă că eu îi disprețuiesc pe astfel de inși ; am jucat pe vremuri cu un keeper din ăștia, îți aduci aminte Henk ? Era un tip fermecător. Dar să ajungem la păcat și la pedeapsă. Pedeapsa ! — mergem așadar pe ideea pedepsei. Eu consider viața ca pe un meci ; cînd se încalcă regulile jocului, arbitrul intervine și comitetul de conducere e prezent ca să te excludă dacă îți faci de cap. Este dibuit imediat fotbalistul care s-a pilit cu o oră înainte de partida decisivă. Totuși asta nu înseamnă că trebuie să-ți pui cenușă în cap și să-ți regreți rătăcirile pînă la moarte. Iată unul din motivele pentru care eu nu cred în judecata de apoi, nici acum, nici în viitor. Ești pedepsit în timp ce trăiești ; și după ce ți-ai ispășit vina ești din nou un om liber, și nimeni nu are dreptul să se uite strîmb la tine. Iată ceea ce gîndesc eu. Și acum i-a venit cuiva ideea de a ne pune încă o dată la socoteală totalul unor pedepse pe care deja le-am ispășit ! Iată ce cred eu despre toate astea. Dacă domnul Haack a făcut pe dracu-n patru ca să ne convingă că el este un fel de criminal, atunci eu mă dezvălui în fața dumneavoastră în postură de hoț. O și văd pe maică-mea cum mă privește cu un aer rătăcit, Henk nu știe nici el ce

să creadă despre asta, dar lucrurile stau exact așa. Un hoț oarecare, un hoț de rînd și demn de dispreț. Acum doi ani eram casierul clubului nostru de fotbal. La un moment dat, am avut nevoie de o sumă foarte mare și am pus laba pe o bună parte din încasări. După șase luni eu restituisem deja totul punînd cîștigurile mele la contribuție.

— Asta nu-i un furt! afirmă Veenstra, în timp ce doamna Schokking înălța din umeri zîmbind.

— Dacă aș fi murit pe parcursul acelui semestru, ăsta ar fi fost mult și bine un furt, în consecință ăsta este un furt. Mai mult, mi s-ar fi putut descoperi secretul înainte ca eu să reușesc să restitui suma.

— Pentru ce ai avut nevoie de banii ăștia?

— Asta n-are nici un fel de importanță, nu are nimic de-a face cu păcatul... — Și, cînd ziaristul emise un mormăit neîncrezător: Bine, dacă vrei neapărat să știi: era la a șaizecea aniversare a maică-mii și doream să-i ofer un cadou frumos.

— Colierul! exclamă doamna Schokking. Dar ăsta e o imitație.

— Nu te alarma, nu e o imitație. Imi propusesem să-ți dezvălui asta cînd ai fi împlinit șaptezeci de ani, dar judecata asta de apoi, mi-a dat proiectele peste cap. Eu nu îndrăzneam să-ți fac mărturisirea asta la cea de-a optzecea aniversare, iar șaptezeci și cinci nu este o cifră rotundă — cel puțin dacă nu cumva mă înșel? —, în orice caz, e o aniversare mai puțin importantă. Eu mi-am zis: dacă o să-i spun cînd va avea șaptezeci de ani, mama va fi obligată să ajungă la șaptezeci de ani, căci ea n-o să poată, totuși, să se lase îngropată înainte de a afla că aceste diamante nu sînt false. Bineînțeles că n-aș fi suflat o vorbă despre furt.

— Ăsta, furt! E absurd, zise Veenstra. Era un mic cadou provizoriu al clubului de fotbal pentru doamna Schokking. Dacă o să ieșim vreodată de aici, eu o să propun să ți se ofere suma asta, sîntem suficient de bogați în fonduri. — Se ridică ținînd paharul în mînă. — Doamna Schokking ne-a condus pînă aici, ea a consultat fără încetare cartonașul roșu, ea a descoperit că asistăm, poate, la judecata de apoi...

— Ai face mai bine să treci asta sub tăcere! strigă Tjalko.

— ...ea nu s-a lăsat dezorientată nici o singură clipă; Dumnezeu știe unde ne-am fi aflat noi acum fără ea, poate am fi în iad; ea a crezut neclintit că ăsta nu e un motiv să ne enervăm, că numele noastre vor fi

citate mîine în ziarul care va avea un tiraj mare, ca și în celelalte zile, și chiar mai mare, dacă ar exista vreun mijloc de a include în el și articolul meu. Pentru toate aceste motive eu propun să golim un pahar de vin roșu în sănătatea doamnei Schokking, adevărată mamă a răniților și îngerul nostru păzitor! Să-i urăm viață lungă!

Acest apel a dezlănțuit un entuziasm indescriptibil. S-a aplaudat și s-a strigat „Hip! Hip! Ura!", s-au golit paharele, s-au umplut, și iar s-au umplut și din nou au fost golite. Chelnerul a venit să-i strîngă mîna doamnei Schokking. Van Schaerbeek a declarat pe onoarea lui că în loc să-i ofere un colier el îi va plomba gratuit trei, ba nu, chiar patru dinți. Meyer a înconjurat, împleticindu-se, masa pentru a ciocni paharul cu doamna Schokking; cîinele a lătrat, Haack a declarat că aceasta era metoda cea mai bună, negarea păcatului: dacă ați furat un colier, vi se va da un altul pe deasupra — se va da celui care va lua. Van Schaerbeek a pus-o pe Aagje cu aplomb pe scaun și a golit încă un pahar din conținutul cănii de apă, smălțuită în albastru, care se dovedea inepuizabilă. Era mult de cînd ei nu mai acordau vreo atenție la ceea ce se petrecea pe peron, nici la grupurile care plecau mereu îngrămădindu-se, nici vacarmului îndepărtat care se apropia puțin cîte puțin: strigăte, urlete, coruri vorbite, ce insultau, îngrijorîndu-i pe funcționari, ca și pe soldații care de un timp încoace îi bruftuluiau pe turbulenți.

— Eu vă mulțumesc din tot sufletul în numele maică-mii, care afișează din nou aerul ei neghiob, zise Tjalko, după ce ciocnise cu toată lumea. Maică-mea și cu mine, noi nu vom uita niciodată. Maică-mea este artificierul nostru, iar eu sînt profetul ei, și amîndoi sîntem mari! Totuși vă rog să nu pierdeți din vedere faptul că tocmai ați băut în sănătatea mamei unui tip cu mîna cam lungă. Se înțelege de la sine că puțin îmi pasă, asta nu înseamnă că nu sînt hoț, așa cum Haack este un spintecător de femei, Van Schaerbeek unul care face încurcături și Henk un ziarist. Sîntem cu toții în aceeași oală. Numai că mai este ceva. Ne-a fost revelat prin numita doamnă Schokking, supranumită mămica, faptul că asistăm la judecata de apoi. Judecata de apoi, bine, foarte bine! Nu contează că mi-am imaginat altfel seara asta pe cînd ea, după cum văd, a sfîrșit prin a ne aduce la judecata de apoi. Dragi tovarăși, noi vom fi judecați, criticați, și, probabil, condamnați de Arbitrul care are acest „show" pe conștiință. Or, în lumea fotbalului, singura lume pe care o cunosc cît de cît, un arbitru nu e

absolut infailibil, deşi i se admite să greşească îngrozitor în cursul unui meci — în aceste ocazii spectatorii urlă şi fluieră, după cum aţi putut citi în ziare, — însă nu trebuie să vă închipuiţi că un arbitru poate să-şi permită orice, şi că nu e alungat cu picioare în fund cînd se dovedeşte incapabil să-şi îndeplinească misiunea. Şi cine îl alungă atunci ? Exact aceia cărora el s-a prefăcut că nu le vede henţurile şi ofsaidurile, sau cei pe care i-a pedepsit pentru o greşeală de care nu s-au făcut vinovaţi...

— Tjalko, spune-ne acum în zece cuvinte ce înseamnă toate astea.

— În zece cuvinte ?... Mamă, dumneata eşti de nedomolit ! Haide... uite, vreau s-o spun în unsprezece cuvinte, dar nici o vorbă în plus... facem socoteala... perfect. Dacă sîntem judecaţi, ne putem permite să îl judecăm pe Dumnezeu ?

— Iată o glumă într-adevăr spirituală, zise Van Schaerbeek, care reuşise să-şi stăpînească indignarea pe parcursul acestui expozeu înţesat de jargon sportiv. Dumneavoastră aţi pretins să mi se interzică să-l criticăm pe orator. Mi-ar plăcea să i se interzică şi oratorului să-l critice pe Dumnezeu.

— Nu este vorba de a critica, ripostă Haack. Schokking doar a întrebat dacă este permis să-l judecăm pe Dumnezeu atunci cînd vom fi judecaţi.

— Domnule Haack, sentimentul dumneavoastră de sacrilegiu pare tot mai tocit de o oră încoace !

— Pentru ce anume omul nu ar avea dreptul să-l judece pe Dumnezeu ? Oare Dumnezeu se teme de felul lui de a judeca ? În cazul ăsta zeii nu sînt invulnerabili.

— Îmi este imposibil să schimb nişte idei cu dumneavoastră dacă mai continuaţi cu insolenţe de genul acesta. Dumnezeu este perfect, în principiu, nu este permis să-l critici...

— Este perfect mai ales pentru că a creat talciocul ăsta ! urlă Tjalko. Nişte oameni pe care-i ucide cancerul, nişte oameni care mor — de ce creează oameni care mor ? De ce maică-mea nu poate să depăşească o sută de ani, de ce sînt constrîns de împrejurări să fur un colier pentru ca ea să nu moară înainte de a împlini şaptezeci de ani ? Nu e numai un arbitru incorect, domnule Van Schaerbeek, e un tip care a inventat reguli greşite ale jocului şi care scoate pe piaţă nişte mingi prea grele şi, de asemenea, nişte ghete de fotbal prea strîmte. Nici chiar domnul Meyer şi domnul Kwets nu fac aşa ceva !

— Nu mă băgaţi în dispută, vă rog, zise Kwets.

Totuşi, Meyer se avîntă, bătu cu pumnul în masă şi bolborosi ceva care se afla la mijloc între o apologie asupra comerţului lor de încălţăminte şi o schiţă rudimentară de teodicee. Tocmai atunci, Van Schaerbeek făcuse înconjurul mesei şi, punîndu-şi mîna pe umărul pastorului Van der Woght, îi spunea lucruri împăciuitoare. Cu toate că pastorul nu protesta, nu erai îndreptăţit să-l pui în rîndul adversarilor acestei discuţii blasfematorii. Privirea lui atentă făcea naveta între Tjalko şi Haack şi, de cîteva ori, el făcu un semn cu capul, care denota o oarecare stimă şi chiar o undă de adeziune.

— Sînt gata să admit raţionamentul lui Schokking, zise Haack către ceilalţi. Cînd e vorba să fim expediaţi în cer sau în iad, trebuie să ni se acorde ocazia să spunem ceea ce gîndim despre judecător. Dacă nu, ascendentul uneia din părţi ar fi prea monstruos. Dacă noi îl condamnăm pe Dumnezeu şi dacă noi comitem astfel un sacrilegiu — într-un anume sens, este, evident unul —, ne facem vinovaţi doar de un păcat în plus, care poate fi judecat aşa cum se judecă un furt sau o crimă provocatoare. Dimpotrivă, dacă acesta nu este un sacrilegiu, Dumnezeu ar putea să tragă nişte foloase din criticile noastre.

— Perfect! Ai auzit, mamă? Domnul Haack este întru totul de acord cu noi. Dealtfel nu am intenţia să arunc toate greşelile în spinarea lui Dumnezeu; şi noi comitem erori, e limpede ca bună-ziua. El a creat lumea şi omul, asta e o performanţă uriaşă, trebuie să ţinem cont de ea. Dar dacă el îmi reproşează mie că am furat, eu sînt îndreptăţit să-i reproşez că lasă copiii să moară de foame, că tolerează tirania, şi cîte şi mai cîte. În Revoluţia Franceză a fost asasinată o oarecare prinţesă de Lamballe — am citit povestea asta într-o lucrare de istorie —, şi un idealist, care îşi rulase intestinele acestei doamne pe braţ, îi purta capul în vîrful unei suliţe şi îi ducea inima în vîrful altei suliţe. Găsesc că e dezgustător. Revoluţia Franceză, foarte bine, se poate ca ea să fi fost necesară, chiar dacă eu consider că Dumnezeu ar fi putut să-i elimine uşor pe marchizi şi altfel. În orice caz, intestinele astea nu erau deloc necesare.

— Bunătate divină, biata femeie nu şi-a dat seama zise Martha Scheiberlich, cu un aer de dispreţ.

— Aşa e, însă eu, eu mi-am dat seama citind cartea asta. Şi Marie Antoinette, care era la fereastră atunci cînd domnii ăştia defilau pe stradă, ea era cea mai bună prietenă a prinţesei de Lamballe — şi ea şi-a dat seama. Ei bine, dacă îi reproşez lucruri de felul ăsta lui Dum-

nezeu, vom fi chit — și sînt curios să văd la ce fiasco va ajunge judecata lui de apoi.

— Toate astea sînt bune și frumoase, obiectă Veenstra. Numai că nu Dumnezeu, ci Cristos va fi cel care te va judeca. Cel puțin așa am învățat de la alții.

— Ce-mi tot împui capul ? Dumnezeu și Cristos, tot una e.

— Acest tînăr exeget genial, declară dentistul revenind la locul său și adresînd chelnerului o scurtă privire pe care acesta o interpretă imediat ca o invitație să-i toarne de băut, acest tînăr exeget genial uită că la judecata de apoi — să admitem o clipă că o trăim în noaptea aceasta, hm, hm, — noi nu vom fi într-o dispoziție în care să-l plictisim pe Dumnezeu cu criticile noastre. Trec sub tăcere șmecheria tuturor acestor raționamente, însă punctul de plecare este complet absurd...

— Nu atît de absurd cum spuneți, domnule, interveni pastorul Van der Woght. Pavel spune că cei drepți vor lua parte la judecată, chiar și la aceea a unor îngeri. Atunci, nu ne-ar fi oare permis să elaborăm o judecată asupra lui Dumnezeu ? Aceasta e eterna problemă, Dumnezeu a tolerat păcatul și răul și imperfecțiunea în lume, și dacă este așa, de ce a făcut-o ? Din moment ce se pune această întrebare, înseamnă că îl criticăm pe Dumnezeu. Chiar calificîndu-l pe Dumnezeu drept perfect — fără îndoială, el așa este chiar dacă a creat niște lucruri imperfecte —, îl criticăm, fiindcă se dă astfel de înțeles că s-a prevăzut posibilitatea ca el să nu fie perfect. Aceasta este libertatea noastră de conștiință. Mai mult, există bunătatea lui Dumnezeu. Ni se întîmplă să uităm acest lucru. Dar nu, dragii mei prieteni, nici unul dintre noi n-are de ce să se teamă căci Dumnezeu este bunătate... Și încă ceva : oare o ființă poate să fie și bună și perfectă în același timp și lucrul ăsta să rezulte și din faptele sale ? O ființă bună comite niște erori, numai o mașină nu comite. În consecință, noi nu sîntem obligați să aprobăm totul. Dumnezeu nici nu o pretinde ; dacă noi îl criticăm atît pe el cît și operele sale, aceasta se întîmplă pentru că el a vrut ca noi s-o facem.

— Cu excepția judecății de apoi, replică dentistul cu acreală. Și noi nu discutăm decît această problemă în momentul de față. La naiba ! Vorbesc despre ea ca despre ultimul bal al sezonului — evident, am vrut să spun : desfășurarea judecății de apoi. Acești tineri m-au făcut să-mi pierd șirul gîndurilor. De fapt, cine vine la rînd... Cred că eu... haideți, vă cer iertare, domnule Haack, se înțelege că nu vă socotesc printre ti-

neri, ha ! ha !ha !... De altfel, dumneavoastră v-ați depărtat cît mai mult cu putință de ei...

— A fost odată un flecar, zise Veenstra cu un aer visător, un flecar care era, în fond, bine intenționat...

Își lăsă capul în jos, și mai mormăi cîteva cuvinte, ca și cum ar fi căutat o concluzie plauzibilă, dar sfîrși prin a schița un gest de neputință și prin a-și mușca limba. Liniștea se prelungi o bună bucată de vreme.

Pe peroane, vacarmul se amplifica într-un mod alarmant, părea accentuat de niște zgomote care nu puteau fi decît împușcături îndepărtate. Însă nici unul dintre cei ce se aflau în sala de așteptare nu-și dădea seama, atît erau de bine izolați de tărăboiul de afară. Nici măcar cîinele nu mai lătra, se mulțumea să țină pleoapele întredeschise. Astfel că nu au observat cum funcționarii, aflați la limita nervilor, împingeau, ca pe niște baloturi de bumbac, pe călătorii destul de slabi sau destul de vlăguiți pentru a se opune acestui tratament, n-au observat nici că mai mulți soldați descurajați făceau corp comun cu rebelii.

— Ne rămîne un singur lucru de făcut, zise Richard Haack. Să-l întrebăm pe chelner ce crede și el despre toate astea. El știe mai multe decît noi despre modalitățile de desfășurare a judecății de apoi ; el reprezintă, în visul nostru colectiv, o figură perfect inițiată. Nu cred că domnul Van Schaerbeek ar vedea în asta vreun inconvenient, căci el nu cere, fără îndoială, altceva decît să-și întîrzie confesiunea cît mai mult timp posibil.

Izbucnirile în rîs provocate de această remarcă nu i-au împiedicat pe unii dintre ei să-i dea de înțeles chelnerului, prin semne cu capul sau cu mîna, că ei se raliază, din toată inima, la propunerea actorului. Doar că amabilul tînăr nu părea să aibă nevoie de încurajare.

Cu toate că nu înceta să zîmbească, arunca din cînd în cînd o privire destul de îngrijorată afară. Dar crucea albă și roșie, formată de dinții și buzele sale, trăda aceeași solicitudine și spunea clar că era încă disponibil să-și exercite meseria de chelner de cafenea și să furnizeze informații despre judecata de apoi. Astfel că el veni și se postă în spatele lui Haack pentru ca toți clienții care și-au apropiat scaunele să-i poată auzi expunerea.

— Ceea ce m-a întrebat domnul adineaori nu era chiar atît de prostesc pe cît o cred cîțiva dintre dumneavoastră. Vă voi vorbi de judecata inversă, cum se zice. Se pretinde că s-ar fi procedat deja la o judecată de apoi, acum foarte, foarte multă vreme, și că această

judecată va fi urmată de alte judecăți de apoi, între altele, de cea în care vor trebui să apară sufletele dinainte de 1600, de care, pentru moment, nu se interesează nimeni. Se povestește că Dumnezeu ar fi fost judecat de către muritori la acea judecată anterioară, și că, pentru a-și menține poziția, a trebuit să-l închidă pe șeful lor, Lucifer, în infern, cu alte cuvinte, el nu l-a trimis în infern ca să-l pedepsească pentru păcatele sale, ci pur și simplu pentru a-și păstra prerogativele.

Van Schaerbeek pufni disprețuitor.

— Lucifer este un înger decăzut, nu este un muritor.

— Dumneavoastră nu știți nimic despre asta, domnule. De altfel nu are nici o importanță, dacă e adevărat ceea ce a spus pastorul adineaori, și anume că îngerii vor fi, și ei, judecați.

— Sînt susceptibili de a fi judecați, după Pavel, rectifică pastorul Van der Woght cu un zîmbet.

— Mă rog, sînt susceptibili de a fi judecați... de acord. Vă mulțumesc, părinte. Această judecată de apoi anterioară — haideți domnilor, nu luați în tragic ceea ce vă povestesc, eu nu fac decît să repet ceea ce mi s-a spus, nu formulez opinii personale — această judecată anterioară a luat o întorsătură proastă, s-a ajuns la o încăierare cu asistența și este totdeauna rușinos să se schimbe injurii. Va trebui să înțelegeți că o judecată este, prin forța lucrurilor, un pariu, trebuie să vezi ce întorsătură va lua, și e posibil ca diavolul să nu te lase să joci hora cum îți place. Problema este că în materie de pedepse i se acordă prea multă putere diavolului, sesizați asta ? Dacă organizarea șchioapătă cît de cît — să spunem drept, orice organizare lasă mai mult sau mai puțin de dorit, aici vă veți putea convinge de asta — pînă la urmă, de cele mai multe ori se întîmplă ca toată afacerea să se ducă pe apa sîmbetei. Dar dacă dumneavoastră mă întrebați : Pot să-l critic pe Dumnezeu ?, vă voi răspunde : Desigur, domnule, de ce nu ? Dumneavoastră sînteți perfect îndreptățiți să vă dezvăluiți gîndul în fața lui Dumnezeu, lui Cristos, lui Mihail și întregii lumi. Numai că atunci rămîne de văzut ce vor spune ei ; dumneavoastră riscați serios acționînd în felul ăsta ; dumneavoastră trebuie să fiți siguri în ceea ce vă privește și să nu vă numărați printre marii păcătoși. Orice ar fi, eu am impresia că printre dumneavoastră nu se află nici un mare păcătos.

— Ce numiți voi un mare păcătos ? întrebă Haack, mai mult sau mai puțin hotărît.

— Domnule, eu consider că un mare păcătos este acela care înfăptuiește niște lucruri abominabile, de la

începutul anului și pînă la Sfîntul Silvestru, fără să-și dea seama de ceea ce face. Adică eu nu vorbesc de dumneavoastră și nici de altcineva dintre dumneavoastră care faceți prostește un lucru sau altul pe care îl regretați și prin urmare îl puteți ispăși mai tîrziu. Dumneavoastră ați spus că ați împins-o pe acea femeie la sinucidere; este, evident, foarte grav. Dar oricum ar fi, dumneavoastră nu ați recidivat și cine ar putea să ne spună, totuși, dacă la începutul relației dumneavoastră nu ați făcut-o foarte fericită? Dacă n-ați fi fost dumneavoastră, ea s-ar fi sinucis, poate, fără să cunoască dragostea. În definitiv, nu ați constrîns-o, ea s-a sinucis de bună voie.

— Este foare gentil din partea ta, zise Haack, schițînd un gest cu mîna. Dar spune-mi, pînă unde se poate împinge critica lui Dumnezeu? Bănuiesc că există niște limite.

— Practic, nu există limite, după cîte știu eu. Pastorul are dreptate, cel puțin asta e părerea mea: te găsești în fața lui Dumnezeu în calitate de om liber, poți să-i reproșezi totul, nu numai ceea ce a făcut, dar și ceea ce va mai face încă, prin forța împrejurărilor: să mențină lumea așa cum este ea. Dumnezeu este incorijibil. La fel, ca și marii păcătoși. El nu se poate schimba pe sine, nu poate să se arate mai bun decît este, pe cînd cea mai mare parte a păcătoșilor știu să facă acest lucru pe pămînt. În consecință, dumneavoastră nu aveți nici un drept să-l acuzați de ipocrizie, însă în rest veți putea vorbi fără înconjur. El face tot binele de care e în stare, însă nu i se poate pretinde imposibilul. Tocmai, pentru că nu i se poate pretinde imposibilul, dumneavoastră veți putea să-i spuneți pe șleau că, în calitate de Dumnezeu, el nu este prea reușit, că dumneavoastră ați face mult mai bine în locul lui, că viața și existența nu fac nici cît o ceapă degerată, că dumneavoastră dezaprobați și condamnați existența — însă asta ar fi un pic cam hazardat, căci dezaprobînd și, condamnînd existența, v-ați condamna chiar pe dumneavoastră înșivă, și atunci domnii aceia vor avea condiții favorabile, ei n-ar mai lua nici un cuvînt de-al dumneavoastră...

— Să condamnăm existența? zise Haack. Mi se pare absurd. Nu știu exact ce este existența și alte abstracțiuni de felul ăsta...

Cîțiva au confirmat prin ridicări de umeri și clătinări din cap că nici din gura lor n-ar putea ieși niște cuvinte atît de grele. Îți sărea în ochi faptul că discuția ajunse să depășească puterea de înțelegere a majorității lor; era în afara oricărei îndoieli că pastorul Van der Woght, care

adormise, cedase oboselii, dar nu era mai puțin sigur că monologul mormăit al lui Meyer și căscatul repetat al Marthei Scheiberlich trădau plictiseala. Van Schaerbeek reacționă prompt la această situație. Cu un gest solemn el impuse chelnerului tăcerea, apoi se ridică de pe scaun, înconjură masa asemenea unui dansator, și se îndreptă spre locul unde stătuse Veenstra în momentul în care Haack se întorsese din excursie. Cu un aer vesel, el își trecu în revistă ascultătorii ; își întredeschise ochii, ca și cum s-ar fi pregătit să facă o confesiune model, să dea o lecție de *savoir-faire* în materie de eschatologie, din care cu toții ar fi avut de cîștigat.

— Voi fi concis. Sper că voi fi scutit de întreruperi. Eu mă acuz, primo, de a fi consumat o băutură tare, eu fiind un băutor de apă timp de treizeci de ani, în virtutea unei promisiuni pe care i-am făcut-o bunului meu tată, la vremea cînd eram proaspăt student. Secundo, de lipsuri profesionale ; anul trecut, m-am înșelat făcînd două proteze, și am omis să-mi repar greșeala ; era vorba de niște gemeni, doi bărbați de cincizeci și șapte de ani, din păcate nu gemeni născuți dintr-o unică celulă-ou ! Confundasem amprentele, în consecință bieții oameni n-au avut posibilitatea să-și schimbe protezele dentare, însă, cum n-au venit să se plîngă, rămîne de crezut că oricare dantură falsă le convenea băietilor ăstora. Tertio : de adulter. Nu e deloc necesar să intru în detalii, dumneavoastră sînteți cu toții la curent. Biata mea soție, pe care sper s-o revăd într-o stare de sănătate destul de bună mîine dimineață la ora zece, are o inimă de aur, cred că ar fi fost o mamă exemplară dacă Dumnezeu nu ar fi hotărît altfel și n-ar fi încercat-o în... ă... asta a sfîrșit prin... ă... viața noastră conjugală... ă... atîta doar că, prin forța lucrurilor... ă... fie ce-o fi, ea este la curent cu încălcarea îndatoririlor mele ; eu consider asta ca o încălcare, ea, nu. Cît despre femeia pe care o iubesc, în mod sigur și hotărît... ă... aș fi luat-o în căsătorie — pot s-o spun în prezența sa de vreme ce doarme, biata copilă —, dacă principiile nu mi-ar fi interzis să divorțez. Dumneavoastră știți că soția mea și Aagje se înțeleg de minune, nimeni nu lezează pe nimeni ; drept să spun, dragii mei prieteni și colocatari, dumneavoastră sînteți singurii străini care știu secretul începînd din noaptea aceasta. Ceea ce nu mă împiedică să consider legătura mea drept un păcat nejustificabil. Vă mulțumesc...

Se înclină ușor și merse să-și reia locul. O înconjură cu grijă pe Aagje, care se cocîrjase tot mai mult pe scaun ; îi mîngîie blînd părul alb, sfîrși prin a-i lua mîna într-a sa și, cu un aer satisfăcut, privi în jur. Cuvînta-

rea lui stîrnise reacții diferite. Cei mai mulți erau cam derutați de modul acesta expeditiv de a-ți mărturisi păcatele. Meyer exclamă : Iată o treabă frumoasă ! Nici că se putea mai scurt ! Doamna Schokking îl gratifică pe Van Schaerbeek cu un zîmbet înțelegător ; unele împrejurări domestice o obligaseră pe Aagje să-i facă niște mici confidențe. Veenstra, care era tot mai supărat pe dentist, mai ales de la ultima izbucnire a acestuia, își exprimă părerea că meritul principal al unui expozeu nu este concizia, nici în domeniul ziaristicii nici în orice alt domeniu. Totuși, Martha crezu că este de datoria ei să nesocotească interdicția de a face comentarii ; ea se miră că dentistul nu mărturisise decît două păcate ușoare ca mai apoi să recunoască un păcat grav ; nu te puteai împiedica să gîndești că el ar mai fi trebuit să-și recunoască cel puțin încă două păcate ușoare, după mărturisirea păcatului cel grav.

— Avînd în vedere simetria... Asta vrei să spui ? întrebă Van Schaerbeek ațintindu-și privirea drept în ochii interlocutoarei sale.

— Nu. Avînd în vedere exactitatea.

— Am fost cît se poate de exact. Nu era mare lucru să povestesc că într-o zi l-am alungat pe un cerșetor de la ușă ; nici ceilalți nu povestesc istorioare de genul ăsta. La judecata de apoi trebuie să te rezumi în linii mari, draga mea copilă... Tu, tu în mod sigur vei fi absolvită, luîndu-se în considerare numărul păcatelor tale benigne ; astea vor fi șterse, vezi tu. Eu, eu mă consider altfel...

— Într-adevăr, altfel, acceptă ea ironic.

Din nou își scoase ochelarii și lumina ternă a ochilor ei verzi îi însufleți ovalul prelungit al feței. Ea ridică un deget, nu pentru a-l flutura cu titlu de admonestare, ci mai curînd pentru a presta un soi de cvasijurămînt, și repetă cu o voce scăzută, pe jumătate amenințătoare :

— Altfel !

Tocmai atunci se străduiau să-l trezească pe pastorul Van der Woght. Veenstra propuse să-l lase în pace pe bătrîn, dar nimeni nu voise să audă de așa ceva. Micile cucăieli ale pastorului nefiind profunde, nu au trebuit să-și dea prea multă osteneală să-l readucă la realitate. Asta nu înseamnă că el nu trebuia să urce, de fiecare dată, dintr-o profunzime insondabilă, de unde revenea încărcat de vigoare, de finețe de spirit, de o încredere în Dumnezeu din ce în ce mai puternică și de o fermitate tot mai de neclintit. Și iată primul gînd care-i traversă spiritul atunci cînd redeschise ochii : Nu, este de neconceput, Dumnezeu nu se manifestă astfel. Și încă : Dumnezeu este altundeva. Totuși, el știa prea bine că Dumne-

zeu este omniprezent — o definiție spațială a misterului inefabil. În consecință nu era numai faptul că Dumnezeu nu se manifesta astfel, ci mai mult, că Dumnezeu se manifesta la fel și aici. El trăia sentimentul de responsabilitate față de enoriașii săi, simțindu-l ca pe un ghimpe în inimă : Dumnezeu se manifesta la fel și aici, în consecință, era posibil ca ei să asiste într-adevăr la judecata de apoi, și atunci... atunci, se putea ca unul dintre ei, unul dintre păcătoși, unul sau altul din acești oameni cumsecade care fuseseră atît de drăguți cu el, să o sfîrșească destul de rău. Ah ! dac-ar putea să le ierte tuturor păcatele înainte ca Dumnezeu să o facă... Dar nu, nu, el era și va rămîne sigur că ei nu asistau la judecata de apoi... Și spuse :

— Este rîndul meu ?

Deschise larg brațele, nu în felul cuiva care vrea să se dezvăluie și care imploră iertare sau solicită clemență prin anticipație, ci ca un tată indulgent, în fața copiilor săi : își pironi privirea pe masa pe care se afla cana de vin, ca și cînd aceasta ar fi constituit textul unei predici, și proclamă cu o voce dură, stridentă :

— Ne-am adunat aici pentru a ne mărturisi păcatele, ca urmare a unei anumite împrejurări, dar neclintiți în convingerea că Dumnezeu face totul pentru mai bine, și că el ne-a impus asta pentru cel mai mare bine al nostru. Pentru a ne pune la încercare, a ne purifica și pentru a ne dezvolta cunoașterea de noi înșine. Cu toții sîntem păcătoși, mai puțin prin actele noastre și prin lipsurile noastre cît prin condiția noastră începînd de la naștere și prin păcatul originar pe care Adam ni l-a transmis. S-a pretins, niște gînditori fără minte și alții care aveau minte au încercat să ne înșele, spunînd că blestemata condiție a cărnii implică inutilitatea (și chiar faptul că ar fi de neconceput) a oricărei pedepse la sfîrșitul tuturor timpurilor de vreme ce însăși condiția aceasta constituie pedeapsa greșelii originare săvîrșite în grădina Edenului. În asta constă și vechea îndoială ce-l tulbura pe robul lui Dumnezeu, Iov : „Mîinile tale m-au creat“ — Oh, Dumnezeul meu, tu mă pedepsești pentru greșelile pe care eu nu puteam să nu le săvîrșesc, dată fiind condiția umană pe care chiar Tu mi-ai impus-o... Însă acestea sînt tainele Domnului. Nu trebuie totuși să credem că biata noastră inteligență omenească nu ar ști să le pătrundă. Oare ce ne-ar mai îmboldi să ne comportăm conform moralei dacă nu ni s-ar fi dat să prevedem o pedeapsă ori o recompensă ? De unde ne-am putea extrage puterea de a rezista ispitei, din zori pînă-n noapte, și de a aspira, din adîncul sufletului nostru, către mîntuire ?

În consecință pedeapsa este necesară — pedeapsa — desigur... însă nu o pedeapsă nedreaptă, nu condamnarea fără o rațiune suficientă — nu poate fi vorba de faptul de a-i respinge sau de a-i expulza pe bieții rătăciți care, adesea, foarte adesea, nu păcătuiesc decît prin ignorantă. De aceea, prieteni, va trebui să aveți mult curaj și să credeți cu putere în mîntuirea sufletului: Pătimirea Domnului nostru Isus Cristos ne servește drept pildă: „căci vi se aduce mîntuirea, asemeni lui Cristos, nu numai dacă aveți credință în el, ci încă să și pătimiți pentru el“: dragostea sa trebuie să ne fie o garanție permanentă că această existență terestră, sanctificată prin tot felul de încercări deseori insuportabile, va sfîrsi, datorită milei miraculoase a Domnului, în beatitudinea vesnică, rezervată, în principiu, tuturor copiilor: „Altădată tu ai fost întunecime și acum ești lumină întru Domnul. Mergeți ca niște copii ai luminii“, asa cum este scris.

Au ascultat cu toții cuvintele acestea — Van Schaerbeek și-a împreunat chiar mîinile — plini de o extremă bunăvoință. Bătrînul pastor vorbea bine, scotea din adîncurile pieptului său accentele care îi trebuiau și avea tendinta să deschidă mereu bratele larg, ca și cum ar fi dat o binecuvîntare, chiar atunci cînd vorbea, desigur nu cu inima usoară, despre pedeapsă și despre condamnare. Se aflau deja la paroxismul sperantelor, căci oare ce păcate puteau fi calificate drept destul de grave pentru a nu putea fi reduse la zero în virtutea unei predici atît de strălucite, chiar dacă ea a fost cam grandilocventă? Toti, fără excepție, si-au ascutit auzul atunci cînd bătrînul lăsîndu-si capul în piept, și împletindu-si degetele ca pentru rugăciune, a continuat cu o voce mai joasă:

— Aș vrea să mă rog pentru voi toți, dar nu mai pot să mă rog, poate nu voi mai putea niciodată. Această incertitudine... nu, nu este vorba de incertitudine, fiindcă eu știu că totul nu e decît aparență și înselătorie, că e un vis, cum a și spus unul dintre noi. Și totusi... unde ne vom ascunde obrazul, noi, cei doisprezece vii printre toti acesti morti, de nu cumva mă înșel? Dacă rezultă prin urmare că Dumnezeu ne-a dat ocazia de a ne pregăti cu demnitate și că, în loc să o facem, noi am debitat glume, ne-am aplaudat unii pe alții și am băut vin, că noi ne-am încăpățînat să nu vrem să vedem ceea ce era scris, mare și lat, pe perete? Nu știu. „Voi să nu vă întoarceți deloc spre idoli“, cum fac cei despre care este scris: „și poporul mănîncă și se prosternează în fata zeilor“. Acesta să fie oare păcatul cel mare, ispita care ne pîndește? În caz că da, noi va trebui să-l ispășim în deplină înțelegere, prieteni, însă eu voi fi printre voi, eu,

cel mai vîrstnic dintre voi, și eu mă voi strădui să-mi asum toată responsabilitatea de a fi singurul... ba nu, nu pot... O repet pentru ultima oară, vă rog să nu uitați în caz că eu voi cădea din nou în gheara îndoielii : nu este vorba de judecata de apoi ! Dumnezeu este mare și puternic și bun, dar toate astea nu sînt judecata de apoi, eu nu-l supăr proclamînd acest lucru... cel puțin, sper...

El plecă și mai mult capul și pieptul i se dilată : suspina. Tăcu, terminase. Cuprinse cu privirea rîndul de ascultători și adresă cîte un semn din cap unuia sau altuia ca și cum ar fi vrut să le ridice moralul. Spusese mai înainte tot ceea ce avea de spus, își luă paharul, îl împinse departe, își trecu mîna peste gulerul șifonat al cămășii sale de noapte, cu încetineală de parcă i-ar fi fost frig.

Tjalko rupse tăcerea cu timiditate :

— Iată ce mi-am zis eu : dacă faptul în sine de a nu crede că asistăm la judecata de apoi constituie păcatul nostru principal, nu mai are rost să ne pregătim pentru judecată dezgropînd alte păcate...

— Ascultați-l dar, pe acest mic teolog ! zise cu obrăznicie Van Schaerbeek. Părinte, veți putea constata că noi n-am căzut încă de acord... Căci există un *însă*, părinte ! Noi, cu toții, am găsit extrem de edificator ceea ce tocmai ați spus ; vorbele dumneavoastră dau de gîndit și... ă... au fost emoționante... ă... extrem de emoționante... Dar există un *însă* !... Noi așteptăm încă mărturisirea păcatelor dumneavoastră, părinte ! ?... Desigur, ele sînt puțin numeroase, și nu intră în intențiile mele... ă...

— Nu, părinte, nu vă întrerupeți, zise doamna Schokking. Se înțelege că nu trebuie să mărturisiți totul. Cu condiția să ne povestiți ceva interesant. Sîntem și noi niște copii mari, vedeți dumneavoastră, spuse ea cu un mic surîs către toată lumea, ca și cum s-ar fi justificat.

Pastorul își încreți fruntea și lăsă privirea să-i rătăcească. :

— Păcatele mele... Da, dumneavoastră aveți dreptate, este rîndul meu să mă confesez... Să vedem... Memoria mea a suferit mult din cauza anilor care s-au scurs ; nu vă închipuiți că amorul propriu... nu vreau să mă sustrag...

Doamna Schokking îi veni în ajutor :

— Să zicem, un pic de mîndrie...

— Desigur, orgoliu, făcu bătrînul mulțumindu-i cu un semn din cap. Orgoliu de ordin spiritual. Am fost la un moment dat un orator religios în vogă și, pe vremea cînd vorbeam în fața microfonului, primeam în fiecare

zi pachete de scrisori și nu aveam nici măcar răgaz să răspund la toate...

— Un piculeț de lene? sugeră doamna Schokking făcînd cu ochiul spre ceilalți.

— Fără îndoială, lene, desigur... Ar fi trebuit să muncesc mult mai mult decît am făcut-o. Mi se pare că orgoliul și lenea... să spunem drept, acestea sînt niște defecte, mai curînd decît niște veritabile păcate. Mi-ar plăcea să vă mărturisesc o deficiență mai gravă... nu vreau să torn vrute și nevrute...

El se epuiza gîndindu-se, strîngîndu-și pumnul pe fruntea încruntată. Se foia pe scaun: un bătrînel sfrijit, nu zdrobit sub greutatea unor păcate pe care poate că nu le-a comis și de care i-ar fi plăcut să-și amintească, ci căutînd să se descopere pe sine, căutînd centrul gravitației, nucleul în jurul căruia se dezvoltaseră trupul și spiritul său. Fără îndoială, era puțin cam crud din partea lor să-l tulbure și mai mult pe bătrîn cu acest joc de societate; au și început, de altfel, să adreseze priviri de reproș lui Van Schaerbeek și doamnei Schokking; în sfîrșit, aceasta puse capăt lucrurilor spunînd cu bonomie:

— Haide, părinte, e mai mult decît destul. Nu vă forțați memoria, ne-ați spus mai mult decît trebuia...

— Un minut! zise deodată pastorul Van der Woght ridicînd încet degetul și agitîndu-l cu un aer poznaș și amenințător. — Pe măsură ce vorbea cu o voce distinctă, măsurată, fața i se lumina, începea să rîdă, să strălucească. — Mai am ceva să vă spun, mi-a revenit brusc în minte, e curios, cu adevărat curios. Cînd eram un puștan de zece ani l-am cîrpit într-o zi pe fratele meu mai mic, Hendricus, pentru că mă pîrîse. Îmi amintesc perfect: mă dusesem în șură să iau un cerc de fier, cu toate că mi se interzisese, deoarece ploua cu găleata; cercul se va rugini, spunea mama, cînd, de fapt, era clar că-și făcea griji pentru hainele mele, dar ea nu s-a prevalat de asta, se înțelegea de la sine, mi-o explicase destul de des. Îmi amintesc foarte bine că aveam o haină largă cu centură; uitam mereu să o perii înainte de a ieși — pe atunci oamenii se arătau mult mai exigenți decît în zilele noastre cu privire la copii —, însă pentru ca centura să fie strălucitoare, și sclipea întotdeauna, eu nu omiteam niciodată să o lustruiesc; în schimb Hendricus făcea exact contrariul, el semăna mai tare cu mama, eu cu familia Van der Woght: el peria haina și lăsa în plata Domnului centura — atunci cînd, devenind prea strîmtă pentru mine, i-a revenit lui.

Îndată ce pastorul Van der Woght a sfîrșit de evocat această amintire din copilărie și încă alte cîteva, ceilalți

l-au încurajat pe Meyer să meargă să ocupe locul din capul mesei în calitate de unic reprezentant al părții catolice. El cedă insistențelor fără să protesteze însă făcînd multe fasoane și mult tapaj ; în cele din urmă se instală în fața unei alte mese pe care se sprijini cu ambele mîini ; obrazul lui era stacojiu, avea părul în dezordine și ochii stinși, striați de sînge, ca ochii unui taur înfuriat, dar ridicol. Cu toate acestea el își propunea să calce în strâchini. Le va spune el pe șleau, adevărul gol goluț despre sine ereticilor astora ! Fața îi șiroia de sudoare ; o astfel de atitudine s-ar solda cu o lichidare totală a tuturor păcatelor sale care i-ar băga în cofă pe ceilalți.

Numai că imaginea a doi dintre ascultătorii săi îi abătu atenția : drept în fața lui, Van Schaerbeek, răsucindu-se vioi pe scaun, își deschidea brațele ca și cum ar fi vrut să-l legene pe genunchi pe marele penitent și, mai la dreapta, în colțul reprobabililor pe care Meyer de-abia îl părăsise, obrazul exprimînd lugruba încăpățînare a lui Johannes Kwets, patronul său și, într-un fel, conștiința sa catolică — cu toate că el îl cunoștea pe de rost și că știa perfect că tăbăcarul și cîrpaciul de încălțări îmbogățit nu putea să se abțină să-i arunce priviri furioase, să-și strîngă pumnul stîng și să bată ritmic cu mîna dreaptă în masă. Meyer interpretă ilaritatea generală stîrnită de apariția lui drept o încurajare. Cu toții se stăpîniseră, cît a fost posibil în fața pastorului Van der Woght, însă acum își scoteau pîrleala, lăsau frîu liber zeflemelei, mai cu seamă în momentul în care Meyer a rămas cu gura căscată după ce își luase avînt : Va să zică dumneavoastră vreți să-mi cunoașteți activul... și privi, ca hipnotizat, cu un aer burlesc, gesturile încurajatoare ale dentistului : „Dă-i drumul odată, sau taci din gură !“ „Huo Meyer, huo !“ „Ne bagă la strîmtoare, va trebui s-o luăm de la capăt ca să facem lucrurile cum trebuie !“.

Aceste poante, lansate de Tjalko, Veenstra și Van Schaerbeek au dezlănțuit niște hohote de rîs homerice : L-au chemat și pe chelnerul care își avea partea lui de vină : îl îmbătase pe Meyer, și iată-l acum cu gura căscată, la judecata de apoi, huo ! Chelnerul rîdea din toată inima cu ceilalți. Cîinele mîrîia, Wim Kwets nu-și putea stăpîni veselia și se bătea peste coapse. Pastorul Van der Woght, cu fața în mîini, rîdea în barbă.

— Dă-i drumul, Meyer, încă un mic efort, haide !... Curaj, bătrîne, curaj frate !... Liniște, va vorbi !...

— Da, cu o condiție : să zbierați ceva mai puțin, dacă nu, o să renunț. Sînt ani de cînd nu m-au preocupat păcatele mele...

— Rău catolic ! urlă Veenstra.

— Domnilor, strigă Van Schaerbeek. Îl zăpăcim pe acest biet subaltern. Mai bine să-i dăm o mînă de ajutor. Un stropuleţ de lene, Meyer ?

— O plagiaţi pe maică-mea ! observă Tjalko plin de amărăciune.

Hărţuit din toate părţile, Meyer şi-a dus mîinile la urechi şi a început să dea din picioare ca un copil. În sfîrşit reuşi să domine hohotele de rîs :

— Dacă o ţineţi tot aşa, eu o să declar pur şi simplu că nu am nici un păcat pe conştiinţă...

— Eu prefer să nu recunoşti cu cît mă furi, zise Kwets, care nu se putea împiedica să rîdă cu ceilalţi. Ar trebui să-ţi fie ruşine să te manifeşti în public în starea asta, eşti beat criţă. Dacă se pune problema să te spovedeşti...

— Cu toţii sînt beţi, zise doamna Schokking. Tjalko prinse mingea din zbor :

— Va să zică aşa, şi tu ai furat, exact ca şi mine. Ascultă Meyer, îţi propun să încercăm, numai în doi, un furt prin efracţie... Şi-acum spuneţi-mi deschis dacă vreunul dintre voi mai crede în judecata de apoi ? Dacă m-ai crede că acolo s-ar tolera astfel de maimuţăreli ? Dumneata, mamă, te mai agăţi de ideea dumitale ? Chiar te încăpăţînezi să rămîi o femeiuşcă prostuţă, mamă ?

— Ascultaţi, zise Meyer, făcînd un efort zdravăn pentru a-şi stăpîni din nou verva sa recalcitrantă. Să te spovedeşti... să te spovedeşti, în fond nu e mare lucru ! Da, domnule preot... nu domnule preot... însă totuşi trebuie să găseşti ceva care să merite cît de cît osteneala... Dar tăceţi măcar o clipă !... Şi-apoi cine o să verifice spusele mele dacă pretind, de pildă, că n-am înfăptuit niciodată în viaţă nici un păcat ?... Haide, ce dracu, lăsaţi-mă să spun tot ce am de spus... !... Cine o să poată dovedi că nu-i aşa ?... Dacă aş declara asta în faţa ştabilor de la judecata de apoi ?

— Zău, asta depăşeşte orice limită, îi zise Kwets pastorului Van der Woght. Eu nu înţeleg cum de dumneavoastră, reprezentantul lui Dumnezeu, nu protestaţi !

Bătrînul îi privi pe Kwets drept în ochi :

— Oamenii aceştia sînt fericiţi, domnule. Dumneavoastră mă faceţi să mă gîndesc la Michal, fiica lui Saul, care-l dispreţuia pe David pentru că a cîntat la harfă şi a dansat în faţa Domnului.

— Aşa ceva îmi depăşeşte înţelegerea, mormăi Kwets.

— Chelner ! strigă Haack ! E nevoie iarăşi de lămuririle tale. Domnul Meyer îţi pune o problemă. Şi anume,

dacă Dumnezeu sau Cristos pot pătrunde sufletele pînă acolo încît să nu fie duși de nas ?

Pentru prima oară Meyer se supără de-a binelea :

— Ce știe el, bruta asta în halat, pentru numele lui Dumnezeu. O să vă spun eu, Meyer : am înfăptuit toate păcatele pe care vi le puteți închipui dar nu sînt de neîndreptat...

— Și eu am impresia asta, declară chelnerul rostindu-și vorbele apăsat. În caz contrar s-ar putea ține seama de soluția la care pastorul a făcut deja aluzie : unul sau altul dintre noi s-ar împovăra cu toate păcatele noastre. El ar trebui să mărturisească păcatele cele mai abominabile. Sînt la dispoziția dumneavoastră. Cu o singură condiție : să nu-mi fiți recunoscători pentru asta.

— Eu nu mă bag să-l înșel pe Cristos ! declară Van Schaerbeek, întrerupînd o lungă serie de clătinări din cap burlești, declanșate de acest intermezzo umoristic. Ideea asta s-a copt în creierul genial al lui Meyer, și mi se pare necesar să...

— Și totuși, dacă se lasă înșelat ? Chelnerul nu este foarte sigur...

— Am putea să tragem la sorți, propuse Veenstra.

— Se cer voluntari ! urlă Tjalko. Cel puțin să nu-l alegem pe Meyer. Evident, va fi Meyer. Îi vom pune în spinare toate păcatele noastre...

— Nu, luați-l mai curînd pe domnul Kwets, replică Meyer cu un rînjet larg.

— De ce, Meyer ? De ce ?

— Ha ! Ha ! revelații...

— Bine, Kwets va fi țapul nostru ispășitor.

— Dă-i drumul, Meyer, vorbește !

— El e patronul meu, Kwets et C°. Dar acest C°, ăsta nu sînt eu, nici n-aș vrea să fiu C° — Meyer aruncă o privire scurtă tuturor ascultătorilor —. Domnul Kwets are oroare de plătitul impozitelor așa că falsifică balanța.

— Ai face mai bine să-ți ții gura, lătră Kwets aplecîndu-se greu pe brațul său drept în timp ce mîna stîngă executa salturi mari pe masă.

— Falsifică balanța !

— Vrei să-ți ții gura, pentru numele lui Dumnezeu !

— Falsifică balanța !

— Nu Meyer o falsifică, zise Aagje pe care hohotele de rîs de-abia o treziseră și care se sprijinea de Martha ; și ea declară zîmbind angelic : Eu o falsific !

Mimînd indignarea, Van Schaerbeek se redresă :

— Numai că, în ceea ce privește chestiunile mele...

Nu-și termină fraza. Cineva bătea în ferestrele din partea peronului unde călătorii și certăreții creaseră

acum cea mai mare confuzie. Se ridicau pumni, se agitau bastoane, cinci sau șase vlăjgani maltratau un șefuleț cocoșat. Îngrămădiți ca sardelele într-o cutie, niște profitori ocupau treptele unui tren împiedicînd circulația; trenul se punea în mișcare și ei îi bombardau pe conductorii, care încercau să-i forțeze să coboare, cu niște biblii și niște pahare de cafea. Scena aceasta se derula în planul din spate. Însă ceea ce a atras și mai mult atenția colocatarilor atunci cînd, înspăimîntați sau nesățioși de noi divertismente, au privit peste umăr, a fost prezența în fața unei ferestre, a unei femei robuste cu părul blond, drapată într-un mantou de seară care descoperea un decolteu strălucitor. Ea și-a ridicat o mînă — mîna care bătea în ochiul de geam. Zîmbea, dar zîmbetul acesta părea oarecum sinistru datorită faptului că privea cu ochii larg deschiși și rotunzi. Van Schaerbeek, de îndată ce o zări se și ridică dintr-un salt și se lăsă înapoi pe scaun, palid ca un mort. Ar fi căzut, desigur, dacă Tjalko și Martha nu l-ar fi susținut.

IX

Cîntecul interzis

DENTISTUL ÎȘI REVENI CURÎND. VĂZÎND CĂ FEmeia privea în continuare prin fereastră cu ochii ei ficși, el se întoarse și-l apucă pe Haack de braț de parcă ar fi vrut să-i facă niște confidențe. Însă auziră și ceilalți ce spunea, deoarece formaseră un cerc strîns în jurul lor. Chelnerul se retrăsese aproape de tejghea ; se înălța pe vîrful picioarelor ca să vadă mai bine ce se petrece pe peron.

— E soția mea, zise Van Schaerbeek cu o voce sacadată ; era încovoiat ca și cum ar fi purtat o povară prea grea. Este Lien. Asta înseamnă, nici mai mult nici mai puțin, că a murit.

Tjalko strecură peste umăr o privire înspre fereastră, o privire mai curînd provocatoare decît scrutătoare.

— Eu n-aș fi recunoscut-o...

— Din cauza mantoului, completă doamna Schokking. Doamna Van Schaerbeek se îmbracă de obicei cu totul altfel.

— Da, altfel, șopti Van Schaerbeek, clănțănind din dinți ; își duse mîna la gît și schiță gestul de a privi în spate, dar nu avu curajul.

— Vreți să mă duc afară să văd ce e ? propuse actorul. Eu am o oarecare experiență în ceea ce-i privește pe acești monștri ai visului. Soția dumneavoastră este în siguranță la spital, domnule Van Schaerbeek, nu vă neliniștiți ; aceea este o fantomă, un manechin în mantou de seară ; eu am avut ocazia să fac cunoștință cu aceste mici vampire. Altminteri e o bucățică apetisantă, ca femeie ; ți-ar părea rău să nu fii un bărbat normal numai văzînd pieptul acela alb și ochii aceia albaștri. Asemănarea cu soția dumneavoastră nu este deloc frapantă, imitațiile astea n-au nici o valoare...

— Altfel, repetă Van Schaerbeek. Acasă ea a fost tot timpul o biată creatură cu obrazul marcat de boală. Acum Lien își ia revanșa.

De îndată ce pronunțase aceste cuvinte cei care aveau fața întoarsă către fereastră văzură femeia deschizîndu-și mantoul și adoptînd o atitudine mai mîndră și mai regală decît atitudinea de la început naturală sau teatrală. Niște

diamante îi scînteiau pe corsaj ; era mai curînd găteala orbitoare a unei dive decît o toaletă de seară sau un costum de teatru. Apoi deschise gura, începu să cînte. Un contraalto sonor penetrant format la o școală bună, răsună pe peron. Mîinile, care îndepărtau mantoul, se mișcau încet, în ritmul cîntecului ; capul blond păstra și el cadența, pieptul alb capta lumina, apoi se unduia în afara luminii. Cîntecul domina fără dificultate vacarmul care se amplifica :

Im diesem Wetter, in diesem Braus,
Nie hätt'ich gesendet die Kinder
hinaus !
Man hat sie getragen, getragen.
hinaus !
— — — — — — — — — — — — — — — —
Ich fürchtete, sie erkranken
Das sind nun eitle Gedanken.
Im diesem Wetter, in diesem Graus,
Nie hätt'ich gelassen die Kinder
hinaus,
Ich sorgte, sie stürben morgen ;
Das ist nun nicht zu besorgen. *

— *Kindertotenlieder*, șopti Veenstra.

Femeia își întrerupse cîntecul ; părea să se teamă de ceea ce urma după aceste două ultime versuri, de sfîrșitul cîntecului care aducea resemnarea senină și consolarea supranaturală. Repeta și iar repeta aceste două versuri din urmă, cu o voce din ce în ce mai sonoră, din ce în ce mai plîngătoare, chiar dacă emoția ei secretă nu-și făcea simțită prezența prin vreo influență asupra aparatului vocal.

Ich sorgte, sie stürben morgen ;
Das ist nun nicht zu besorgen. **

---

* Pe vremea asta, pe vijelia asta,
Nu aș fi trimis niciodată copiii afară !
Au fost tîrîți, tîrîți afară !
— — — — — — — — — — —
Mi-a fost teamă că se-mbolnăvesc,
Acestea sînt doar niște gînduri orgolioase.
Pe vremea asta, pe groaza asta,
Niciodată n-aș fi lăsat copiii afară,
M-am temut ca mîine să nu moară ;
De asta nu eu trebuie să mă îngrijesc.
(în germ. în orig., n. trad.)

** M-am temut ca mîine să nu moară,
De asta nu eu trebuie să mă îngrijesc.

(în germ. în orig., n. trad.)

Prăbușit pe un scaun, Van Schaerbeek se ghemuia ca un bătrîn ; din cînd în cînd ca să nu mai audă refrenul, aceste două versuri din mijlocul melodiei pe care cîntăreața le relua fără încetare, neobosită, el ridica mîinile, încercînd să-și astupe urechile cu arătătorul, dar nu izbutea.

— Acesta este cîntecul pe care i-ar fi plăcut să-l cînte. Eu am fost împotrivă, adineaori nu v-am mărturisit totul... Asta e pedeapsa mea ! Oh ! Dumnezeule, unde se vor sfîrși toate ?

— Fii calm, Van Schaerbeek, zise doamna Schokking punîndu-i o mînă pe umăr. Dacă dumneata crezi în Dumnezeu, poți să te bizui pe el.

— Da, însă eu nu am mărturisit totul. Eu am făcut-o să sufere ani întregi, am supărat-o întruna fără nici un fel de răgaz. Îi spuneam că nu suport să cînte în timp ce lucrez, că încep să-mi tremure mîinile. De altfel chiar era adevărat, dar ea nu trăia decît pentru arta ei ; avea o voce magnifică și ar fi putut aspira la o oarecare celebritate. Eu o exasperam ; de la „Micul Hill", o cărticică de exerciții, îi spuneam „Mica Ea", pentru a insinua că-și pierde vremea degeaba. Apoi a intervenit paralizia corzilor vocale și totul s-a sfîrșit, gamele majore i-au făcut figura ; Lien a pretins întotdeauna că vina era a mea pentru că mă împotriveam sistematic. Un specialist în boli ale gîtului, niște profesori specializați, toate astea nu au servit la nimic ; era vorba de o afecțiune pe bază nervoasă... Oh ! ea era convinsă că e vina mea. Am rănit-o mult mai profund în felul acesta decît prin legătura mea cu Aagje... și apoi și povestea cu copiii. Eu, eu nu voiam copii și mai tîrziu cînd a fost atinsă de boala asta de nervi, nici nu mai putea să aibă ; ea pretindea că aici era tot o relație de la cauză la efect între povestea asta și cealaltă. Și acum, Lien cîntă cîntecul ăsta ! Unde vrea să ajungă ? Oh ! Dumnezeule... Oh ! Dumnezeule...

Dentistul izbucni în hohote surde.

— Niciunde, îi spuse doamna Schokking împăciuitoare. Niciunde. Dumneata trebuie să rămîi calm. Cu toții comitem greșeli...

— Dacă se arată dezagreabilă, declară Haack chiar eu mă voi duce să o potolesc ! Aceste fantome sînt investite cu o infatuare exagerată, o știu din experiență. Ele nu dispun de nici o putere reală : de unde ar putea s-o ia ?

— Acum începe să-și facă de cap, strigă Tjalko. Iată un șef care vine să-i interzică să cînte, dar ea continuă cu o voce mai puternică decît înainte — ce voce, răsună în toată gara ! În rest, personal găsesc că nu seamănă defel cu doamna Van Schaerbeek.

— Nu seamănă deloc, afirmă Martha Scheiberlich, care privea atent afară.

— S-ar spune că undeva pe-aproape se sparg geamuri. Probabil, cei din sala de așteptare vecină, zise Veenstra. În curînd va fi rîndul nostru să...

Pe cînd Haack încerca s-o facă pe cîntăreață să-și piardă cumpătul, fixînd-o ca un cuceritor, Aagje se apropie de Van Schaerbeek, care încă mai suspina și-și aplecă asupra lui pieptul ei plin pe care infirmierele din aceste locuri i-l invidiaseră. Feeria morbidă a feței sale se transformă într-o expresie maternă, tristă, atunci cînd se strădui, cu lacrimi în glas, să-l consoleze pe dentist :

— Pe mine să cadă păcatul, Willem, dacă unul din noi trebuie să ispășească. Vreau să mă sacrific pentru voi toți. Eu nu contez. Ea mă ura, cu toate că se arăta gentilă în ce mă privește. Am nedreptățit-o...

— Și pe mine mă ura, aruncă Martha cu îndrăzneală. Își imagina că eu v-am aranjat legătura : A și nimerit-o ! Dacă sînteți foarte atenți veți vedea că privește în direcția mea, nu în a voastră, dar eu nu-mi plec ochii. A, nu !

— În nici un caz nu trebuie să faceți așa ceva, o sfătui Haack, care-și abandonase tentativele de a o hipnotiza pe cîntăreață, cînd își dădu seama că ea nu-i acordă nici o atenție. Aparițiile acestea ne speculează propria frică. Un bădăran de șef a vrut să mă lovească în creștet cu o bășică umplută cu sînge ; dacă nu m-aș fi lăsat cuprins de spaimă — am oroare de sînge —, mizerabilul ăsta s-ar fi dispersat în neant. Haide, Van Schaerbeek, spune-ți iar și iar în gînd : Acesta este un vis !... Pfui ! ești palid ca un cearceaf ; întoarce-te mai bine și privește pe femeia asta magnifică al cărei temperament de artistă debordează ; ea reprezintă încununarea visului nostru colectiv !... Șeful acela nu a putut învia decît pentru că eu am oroare de sînge — simplă slăbiciune din partea mea. Sînt cunoscute toate astea. Oricare vis se derulează după acest tipic... Dacă femeia se arată agresivă voi ieși și îi voi face curte ; noi ăștia. noi sîntem irezistibili...

— Doi tipi au umflat-o ! strigă Veenstra. Dar asta n-o împiedică să cînte. Ea continuă...

— Într-adevăr, zise Tjalko. E curajoasă tipa. Locul ei e mai degrabă printre noi decît printre mîrlanii ăia... *Ich sorgte, sie stürben morgen*... da, da, o știm deja chiar foarte bine. Ea mai rezistă încă. Eu nu știu cîntecul ăsta, dar ea ar putea să-și dea osteneala să-l cînte pînă la capăt. Iată niște soldați venind,, nu au un aer foarte entuziast... Cerule ! Ce-i asta ?

— Împușcături, răspunse Veenstra. Cred că ăștia sînt flăcăii pe care i-a semnalat radioul, îți amintești ? De i-ar da drumul să meargă ! Zi-i băiete...

Chelnerul se grăbi să-i dea satisfacție. Vocea morocănoasă a speaker-ului domina cîntecul și strigătele de pe peron : „Liniște acolo !“ „Ce-ar fi să vă țineți fleanca, hî ?“

— ...sîntem la capătul răbdării. Nu putem tolera mai mult timp această dezordine pe peron ; se ciondănesc tot timpul ; cei originari din nordul orașului se comportă ca niște sălbatici, îi maltratează pe funcționarii noștri, devin grosolani dacă trenul lor nu are compartimente de clasa întîi, își sfîșie și-și murdăresc Bibliile sau le aruncă printre șine și, ceea ce e mai grav, vorbesc fără încetare în termeni sceptici sau furioși, despre evenimentul în legătură cu care ar fi mai bine să se păstreze tăcere din respect pentru Prea-Înaltul. Se poartă ca niște canalii — ceea ce și sînt dintotdeauna, însă aceasta este o opinie strict personală. Amenințările și vorbele bune nu au servit la nimic. așa că ne-am decis în cele din urmă să luăm măsuri foarte severe ; la drept vorbind, ar fi trebuit să le aplicăm mai din vreme, cu toate că așa ceva nu facem cu dragă inimă. Dumneavoastră știți la ce trebuie să se aștepte oile rîioase care se află printre dumneavoastră ; ei bine, noi sîntem chiar pregătiți să aplicăm această măsură dintr-un moment în altul și împotriva tuturor. Astfel de măsuri nu sînt deloc îmbucurătoare, dragi ascultători, și poate că, pentru prima oară, vor fi într-adevăr motive să vă enervați întrucîtva. Totuși, vă atrag atenția asupra faptului că aceste măsuri nu au fost aplicate decît la peronul nouăsprezece, și acolo într-o mică măsură, în preajma intrării. Noi le mai oferim încă o șansă călătorilor care se află jos, pe peron, le mai acordăm încă două minute... Ce spuneți dumneavoastră, trei minute ?... încă trei minute pentru a se îndrepta fără să se piardă o secundă spre peroanele optsprezece și douăzeci, și aceasta în interesul lor. Cei care vor rămîne pe loc vor vedea stele verzi. Picătura care a făcut să se verse paharul este conduita unei femei în toaletă de gală — probabil furată — care s-a înhăitat cu agenți provocatori de tulburări și care a îndrăznit să comită o indecență intonînd un cîntec german de cabaret repetînd, în mai multe rînduri, un cuvînt pe care noi n-am risca să-l pronunțăm ! Niște grupuri turbulente au aplaudat, au spart geamuri, într-un cuvînt s-a produs o dezlănțuire sălbatică, un talmeș-balmeș ca la judecata de apoi... vă rog să mă scuzați... ca un... ă... ca la o cior-

dealā în tîrg, cu înjurături. Aşadar, dragi ascultători, în cîteva minute se va putea vedea la peronul nouăsprezece ceva care se apropie dinspre un alt peron şi, de vreme ce nişte ameninţări, nişte rugăciuni, chiar nişte împuşcături şi lovituri cu baioneta nu au...

Chelnerul, care rămăsese în preajma aparatului, întoarse butonul şi veni grăbit spre colocatarii grupaţi în mijlocul sălii. Cîntăreaţa dispăruse de pe peron; peste cîteva minute nu i se mai auzi nici vocea. Lui Veenstra i s-a părut că o vede tîrîtă şi stîlcită în bătaie. Se postase în faţa ferestrei şi văzuse primii dezertori trecînd val vîrtej. Un adolescent scutură uşa sălii de aşteptare apoi îşi continuă drumul. Desigur, era exagerat să presupui că femeia dezlănţuise revolta; dintre morţii turbulenţi din nordul oraşului nu mai rămăseseră prea mulţi pe peron, cel puţin în împrejurimile sălii de aşteptare.

— Doamnelor şi domnilor, zise chelnerul cu vocea scăzută, eu am cam băgat-o pe mînecă. Nu mi-ar plăcea deloc să vi se întîmple vreo nenorocire, eu mă consider întrucîtva gazda dumneavoastră şi mă întreb ce e mai bine pentru dumneavoastră, să rămîneţi aici sau să plecaţi pe peronul...

— Pe peronul aparţinînd sălii de aşteptare? întrebă Veenstra.

— Nu, domnule, acesta este tot peronul nouăsprezece. În general, sălile de aşteptare nu corespund peroanelor şi oamenii care rămîn aici nu se confundă cu grupurile care sînt transportate. Faptul că dumneavoastră vă aflaţi aici dovedeşte, de altfel, că nu aţi luat parte la gîlceavă. Doar că, rămîne de ştiut dacă domnii cu care vom avea de-a face curînd vor lua acest fapt în considerare; şi ne putem întreba ce se va întîmpla oare dacă vă îndreptaţi spre peroanele optsprezece sau douăzeci, căci peroanele respective sînt aşezate unul în prelungirea celuilalt, astfel că peronul douăzeci începe chiar alături de sala de aşteptare, acolo... Care domni? Vă spun imediat. De fapt ăştia nu sînt nişte domni, cel puţin nu sînt nişte domni în toată puterea cuvîntului. Ăştia sînt nişte d[illegible]voli şi nişte monştri pe care îi ţin în rezervă pe peronul 500, şi care vor veni aici să restabilească ordinea. Ce-o să iasă din asta...

— Eu i-am văzut, zise Haack. Duhneau.

Toţi, chiar şi Veenstra, se adunaseră în cerc în jurul chelnerului, afişînd un zîmbet pe jumătate neliniştit, pe jumătate neîncrezător; doar Meyer nu-şi părăsise scaunul şi se scărpina în dosul urechii de parcă şi-ar fi amintit dintr-o dată de un păcat.

— Duhneau ? ! De n-ar fi decît duhoare ! Poate că este mai bine pentru dumneavoastră să rămîneţi frumuşel aici, dar vă rog în mod special să nu aruncaţi vina pe mine dacă mai apoi se va dovedi că aceasta a fost o greşeală. Eu le sfătuiesc pe doamne să se retragă în spatele tejghelei... La naiba ! Asta e, ascultaţi ! Şi totuşi eu am impresia că nu au trecut trei minute de cînd...

Pe cînd cele patru femei, Van Schaerbeek şi Wim Kwets, se refugiau în spatele tejghelei un urlet scurt de groază se ridică de undeva din stînga lor, pe peron. Toţi cei care fugeau, fără excepţie, se grăbiră în direcţia opusă ; cîţiva soldaţi întîrziaţi îi escortau grăbindu-i, dar şi ei părăseau locul în grabă. Veenstra, Tjalko şi Haack se repeziră la fereastră şi văzură, destul de departe, cerul înroşit de un început de incendiu. Dar nu era numai atît. Un animal mic alerga cu o viteză uluitoare drept înainte ; se strecura printre picioarele cîtorva întîrziaţi. Cîinele care îl urmase pe Wim Kwets se întoarse mîrîind şi zbîrlindu-şi blana de pe ceafă ; îl simţise, probabil, pe monstrul acesta minuscul. Nici o plantă, nici o fiinţă omenească, nici un animal trăind pe uscat sau în apă nu semăna cu această fiinţă agilă, nici în ceea ce priveşte aspectul nici comportamentul ; avea mai curînd aerul unei virgule păroase de talia şi de culoarea unui şacal. Venea ca un fulger cu toate că nu avea labe iar corpul său în formă de virgulă se sprijinea doar pe o extremitate foarte mică. Monstrul minuscul trecuse şi ei nici nu apucaseră să-l vadă bine. Curbura virgulei se rotunjea în partea din spate. Călătorii de pe peron nici nu şi-au dat seama ce anume a traversat gara ca o lumină.

— Da, este începutul începutului, zise clătinînd din cap chelnerul, care venise să se alăture celor trei bărbaţi.

Tjalko se îngălbenise la faţă :

— Ce-a fost cu dihania asta ?

— Oh ! asta e nimic faţă de ce am văzut eu, răspunse Haack urmărind impasibil spectacolul de afară.

Chelnerul îl luă pe Veenstra de braţ şi-l duse cu el cîţiva paşi spunînd :

— Domnilor, aţi face mai bine să vă refugiaţi şi dumneavoastră în spatele tejghelei. Partea neplăcută e că în curînd nu va mai fi nimeni pe peron şi că ei s-ar putea să vină pe aici...

Într-adevăr nu mai era deloc lume pe peron. S-au mai auzit cîteva urlete de disperare pe peronul din stînga lor, apoi vocea unui conductor care, pe un peron vecin, escorta călătorii la tren şi le dădea nişte ordine. De voie

de nevoie cei doi prieteni s-au supus comenzilor chelnerului, dar Haack nu voi să-și părăsească postul de observație, declarînd că el nu avea probleme cu nervii și că trebuia totuși ca măcar unul dintre ei să povestească mai tîrziu ceea ce se întîmpla. Ceilalți s-au grupat în fața tejghelei, în preajma chelnerului. În spatele tejghelei, Martha Scheiberlich încerca să obțină o cafea de la unul dintre automate. Doamna Schokking se găsea cel mai aproape de fereastră, la capătul tejghelei. Cîinele, mîrîind și întorcînd capul la tot pasul îl ajunsese din urmă pe Wim Kwets care era scuturat de o criză de tuse. Bolborosind că el n-a crezut niciodată în diavoli, Meyer se duse să ia Biblia de pe masă. În momentul următor se auzi vocea calmă a actorului :

— Iată-i ! Peronul e pustiu, atîta cît îl pot cuprinde cu privirea...

— Veniți aici, domnule ! insistă chelnerul.

Acesta nu încetase o clipă să arboreze eternul lui zîmbet, însă își înfigea din cînd în cînd dinții în buze, dinții săi fini, ascuțiți, destinați să facă răni ușoare ; părea că se stăpînește cu greu să nu izbucnească în rîs.

— Doi monștri mari, anunță actorul, doi monștri mari cum am văzut pe peronul 500 merg de-a lungul căii ferate ca două santinele leneșe ; înaintează cu capul plecat ca și cum ar paște o margine de gazon. Parcă ar fi niște rinoceri sau hipopotami, doar că ăștia sînt încornorați și respirația le este vizibilă. Nici vorbă să fie fosforescenți și să scuipe flăcări, ăștia sînt niște monștri banali. Sosesc alții...

— Veniți aici, domnule ! Ne puneți în pericol pe toți !... Cel puțin închideți ușa, cheia e în broască.

— Într-un vis nu există pericol. Eu nu-mi voi părăsi postul. Cu toate că sînt un criminal și un pervers, mie nu mi-e frică de demonii zămisliți de propriul meu spirit. Ai spus... ah da, ușa...

Se duse și întoarse cheia în broască.

— La naiba ! să vină aici ! vocifera Van Schaerbeek, împingînd-o pe Aagje care voia să-l consoleze ; își împreună mîinile : Doamne ! nu mai rezist. Părinte, să ne rugăm. Să ne rugăm lui Dumnezeu. Noi am păcătuit, aceasta este judecata de apoi, și noi am luat-o în derîdere. Acesta este adevăratul nostru păcat, acesta și nimic altceva. Acești monștri, nu vreau să mă uit la ei — însă ce-ați vrea să fie acești doi monștri dacă nu Leviathanul și...

— Se poate și mai mult ! făcu vocea stridentă a actorului. Doamnelor, domnișoarelor, domnilor, iată un vlăjgan încă și mai colosal, se apropie și el fără grabă,

ca şi ceilalţi. Dar ăsta e fosforescent, ah ! ah ! Este perfect, e fosforescent, este perfect, ce monstru ! Această fosforescenţă îmi lipsea, iar visul meu s-a grăbit să-mi îndeplinească dorinţele. De data aceasta e un bărbat însă are şi coarne, bineînţeles, şi o figură de damblagiu pe deasupra. Continuă-ţi drumul, ticălosule, eu sînt Richard Haack van Rheden. Acum aruncă o privire în sală, mi-arată limba... limba asta e un mănunchi de rîme care se răsucesc, nişte viermi ca aceia care se folosesc pentru pescuit ţipari... Haide, Van Schaerbeek, nu e cazul să vă speriaţi, am inventat toate astea...

În depărtare se auziră nişte tropăituri şi strigăte, un zgomot de parcă s-ar fi ciocnit o mătură de un făraş. Dentistul începu să mormăie ; toţi se adunară în grabă în jurul lui, în afară de Veenstra, de Tjalko şi de mama acestuia.

— Să ne rugăm, părinte, este de datoria dumneavoastră să vă rugaţi.

— Voi număra pînă la o sută, zise Veenstra, care îşi mişca furios fălcile. Nu vreau să-mi fie teamă. Dacă ăştia intră, eu şi Tjalko o să-i flancăm la uşă, aşa cum am făcut cu şeful de sală. Totul e să nu ne fie frică. Doar sînt acelaşi soi de secături.

Tjalko nu voi să rămînă în urmă cu îndrăzneala şi, la fel de întreprinzător, strigă şi el de la locul său.

— Voi număra pînă la zece, apoi îi voi flanca afară.

— Eu nu ştiu să mă rog, domnule, mărturisi pastorul Van der Woght care stătea ghemuit alături de Martha, căutînd să se sprijine de braţul pe care ea îl întindea mereu către robinetul filtrului mare de cafea, de unde picura un fir subţire, maroniu. Am încercat. Dar eu nu mai înţeleg ce se întîmplă.

— Calmaţi-vă prieteni ! strigă doamna Schokking. Este pur şi simplu un bal mascat, îi văd bine acum : nişte bărbaţi cu braţele goale, cu şort, înarmaţi cu securi şi cu suliţe. Este un cortegiu lung şi nici măcar nu privesc înspre sală.

— Un cortegiu lung, confirmă actorul.

— Înainte de a fi prea tîrziu, şopti Van Schaerbeek, împreunîndu-şi pios mîinile şi mişcîndu-le încet, Tatăl nostru carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele tău, facă-se voia ta... Oh ! Dumnezeule, nici eu, nici eu nu mai ştiu să mă rog, pierd şirul, mă gîndesc la altceva, judecata se apropie şi iată-ne cu păcatele noastre care nu ne-au fost încă iertate ! Ascultaţi-mă cu toţii : eu sînt un om rău, mi-am înşelat soţia cu Aagje şi o înşel pe Aagje cu Martha. Eu am, cu ele două...

— Cum ? Țipă ascuțit Aagje cu o voce spartă. Nu se poate ! Cu cea mai bună prietenă a mea, asta nu se poate ! Puah ! totul se poate, va să zică este adevărat, dar de ce mi-o mărturiseşti tocmai acum, în momentul în care se petrec lucrurile astea înfiorătoare ?... Oh ! Este josnic... Și apoi ! puțin îmi pasă, după tot... În fond ce facem noi aici, ce facem noi...

Urmarea se pierdu într-un bolborosit ininteligibil.

— Într-adevăr este îngrozitor. Cele zece porunci nici nu menționează acest gen de păcat, dar asta nu schimbă lucrurile cu nimic, nu-i așa, părinte ?... — Van Schaerbeek vorbea cu fervoare, ca și cum s-ar fi agățat de ultima lui șansă de mîntuire : Nu contează că este totuși stricăciune, nu-i așa, părinte ?... Este totuși.. vreau să spun... ă...

— Dar dumneavoastră nu păcătuiți decît cu Aagje, nu-i așa, domnule, cu Aagje doar ? se bîlbîi pastorul, căruia îi trebuise timp pentru a-și crea puterea de înțelegere a mărturisirilor lui Van Schaerbeek. Nici mie nu-mi vine să cred. Oh, Doamne, aveți...

Nu mai putea. Strîngea din dinți și voi să se agațe de brațul Marthei însă aceasta îl respinse :

— Și apoi ?...

— Eu nu mai înțeleg nimic, suspină Aagje, ținîndu-și capul în mîini. De s-ar termina odată ! De ce vă e frică tuturor ? În cazul ăsta ar trebui și eu să mă tem și mie nu-mi place să-mi fie frică...

Ochii i s-au dat peste cap, ea schiță cu mîna dreaptă niște gesturi bizare, vag demonstrative.

Fără să ezite o clipă, Martha se năpusti peste ea, o apucă strîns de mîini, hotărît, ca și cum ar fi obișnuit să facă lucrul acesta zilnic.

Van Schaerbeek nu se sinchisi deloc de Aagje ; nu se săturase încă de această autoumilire care poate că i-ar fi fost de folos.

— O impostură cu două dimensiuni. Niște intrigi încurcate, noapte și zi... fiindcă ele ocupă etajul de deasupra mea și amîndouă sînt foarte imprudente pe deasupra, la naiba ! Treaba asta m-a tracasat ani în șir. Pentru asta am riscat salvarea sufletului meu nemuritor, pentru asta va trebui eu să ard. Spovedania de acum poate că mă va scoate din încurcătură. Spovediți-vă și voi toți, înainte de a fi prea tîrziu, despovărați-vă sufletul de tot ce a rămas nemărturisit... Oh ! Doamne...

Își lăsă fruntea să cadă pe tejghea ; era scuturat din cap pînă în picioare de hohote de plîns.

— Tocmai a trecut prima trupă, anunță Haack. Uite o nouă bandă a deșucheaților ăstora, înaintează încet,

se opresc în fiecare clipă ca să asculte niște dojeni. Nu mai zăresc monștri. Într-un fel e mai puțin interesant.

— Mai puțin interesant, este cazul s-o spunem, mormăi, cu o resemnare comică, Tjalko.

— Ei, drăcie ! Nu dau nicidecum de carnețel, bombăni Veenstra care-și scormonea buzunarele cu degete tremurătoare. Un articol dat naibii ; este limpede ca bună ziua că voi uita totul pînă mîine, va rămîne pe undeva un început de incendiu și adio cu arti...

— Să mă spovedesc ? zise Kwets. Nu știu dacă am dreptul s-o fac, dar nu vreau să fiu ars. Recunosc că m-am purtat rău cu soția și copilul meu și am aranjat să fie suprimat cîinele ăsta pentru că mă plictisea, veterinarul totuși certificase că ar fi putut să i se tragă...

— Nu e adevărat ! urlă Wim Kwets, ridicîndu-se dintr-un salt.

Totuși el rămase pironit locului. O sfîșietoare criză de tuse îl cuprinse și el se așeză pe vine, alături de cîine, duse mîna la gură, apoi o șterse discret pe cămașa de noapte, pe sub vestă. Dar asta nu-l făcu să uite de cîinele pe care îl mîngîia cu cealaltă mînă.

— Le-am făcut viața un iad, niciodată nu le-am adresat vreo vorbă bună. Și niciodată nu am mărturisit-o domnului preot fiindcă nu-mi aduceam aminte, pentru numele Domnului ! Chelnerul are dreptate : căci ei nu știu ce fac... Chiar așa și este. Spovedește-te și tu Anna, și tu Meyer, eu voi ierta și voi uita totul, Meyer ; poate că o să scăpăm nevătămați de aici. Eu nu eram rău intenționat, dar trebuia să lucrez, mereu să lucrez și am sfîrșit prin a-mi spune că trebuie să te arăți la fel de nemilos față de ai tăi ca și față de concurenți. Cînd lucrezi, cînd vrei să realizezi ceva în viață, atunci păcătuiești fără ca măcar să te îndoiești. Dă-i drumul, Anna !

— Eu trăiesc în păcat, declară doamna Kwets, care făcea un mare efort pentru a-și învinge stupoarea. Nu sînt în apele mele. Eu știu ce îi voi spune lui Dumnezeu, dar eu nu voi spune nimic în prezența acestor oameni, ah, asta nu !

— Eu sînt o canalie, afirmă Meyer cu fermitate. Pur și simplu o canalie. Pute locul sub mine de lene ; cînd eram puști mă masturbam și ca urmare mai tîrziu m-am dus mereu la tîrfe, însă niciodată n-am omis să-i aduc un cadouaș nevesti-mii, după fiecare ședință...

— Ce limbaj ! murmură Kwets.

— Dă-i drumul, Wim ! zise Kwets cu blîndețe. Spovedește-te și tu. Cel puțin declară că îți ierți tatăl, pentru ceea ce s-a întîmplat cu cîinele.

— Nu, băiatul ăsta n-are nevoie să se spovedească ! strigă doamna Kwets. Își face și-așa prea multe probleme. Doamne, ce se mai întîmplă ?

Scoțînd un strigăt care semăna a horcăit, Haack își părăsi postul de observație de la fereastră. Se împletici îndreptîndu-se mai întîi înspre mese, apoi înspre tejghea, căutînd un sprijin pe spătarul scaunelor. Doar doamna Schokking mai privea afară, unde vacarmul și loviturile ritmice de lemn peste fier se accentuaseră din nou. Pe peron răsuna și un zgomot de pași grei. Ea zări un tip vînjos, cu umeri largi, care părea să-și înghită buza inferioară : lucrul ăsta îi conferea o expresie de nemăsurată lăcomie mic-burgheză. Purta în vîrful unei suliți scurte un cap de femeie mînjit de sînge și-și trecuse brațul drept printr-un ghem de intestine strălucitoare. Era escortat de sclavi cu bonete roșii ; unul din ei ducea de o sfoară scămoșată un mic monstru, un cîine cu cap de papagal care ținea strîns în cioc un cheag de sînge de mărimea unei nuci. Doamna Schokking se întoarse, fără să se emoționeze : ea își aminti că, în fond, nu era decît o femeie ; Haack spuse în șoaptă :

— Am oroare să văd sînge, numai de asta am oroare. Este femeia de adineaori, cîntăreața. Prințesa de Lamballe. Chiar dumneavoastră, domnule Schokking ne-ați povestit istoria ei. După părerea mea asta constituie chiar dovada că visăm, ultima dovadă care îmi trebuia. Visul nu comportă decît viziuni pe care noi...

Afară se auziră oprindu-se niște pași zgomotoși și o voce de bărbat strigă : „Van Schaerbeek !“ și „Kwets !“ Glasul nu striga decît aceste două nume. Actorul ar fi conchis bucuros un nou argument în favoarea teoriei sale — că era vorba de un vis — dar iată cineva bătea cu lovituri scurte, imperative, în fereastră : „Deschideți, dacă nu deschideți vom sparge geamurile !“. Dintr-un singur salt chelnerul se refugie în dosul tejghelei, trăgîndu-i pe Haack și pe Tjalko de braț și, cu un semn al capului, invitînd pe Veenstra și pe doamna Schokking să-i urmeze.

— Repede ! zise el, în timp ce-i aduna pe toți în jurul lui. Leenderts este prieten cu supraveghetorul peronului 500. El m-a amenințat mereu că dezlănțuie infernul cu prima ocazie ; n-am vrut să vă spun ca să nu vă neliniștesc fără să fie necesar. Au fost foarte imprudenți că au lăsat canaliile astea pe peron ; s-a făcut aluzie la peronul 500, veșnic la peronul 500, pentru a intimida lumea, și iată că amenințarea se întoarce împotriva lor. Pivnițele de dedesubtul acestui peron comunică direct cu iadul și probabil că supraveghetorul

a fabricat chei false. Oricum ar fi eu nu vreau să fiți torturați sau masacrați aici. Haideți, sub tejghea se află o trapă pe care am verificat-o astă-noapte. În josul scării e un culoar subteran, mergeți de-a lungul lui pînă ce o să dați de o grilă masivă. N-o să puteți trece dincolo de ea așa că luați-o prin ușița din dreapta ; asta dă într-un coridor care se bifurcă la un moment dat. Dacă o luați la dreapta n-o să vă trebuiască decît zece minute ca să ajungeți în holul gării, pe care îl știți bine cu toții.

Zgomotul unui gemuleț al sălii de așteptare care zbură în țăndări îi decise să-i urmeze sfaturile. Chelnerul plonjă într-o secundă sub tejghea, unde o trapă mare, ușor de ridicat dădea înspre o scară de piatră. Prima treaptă pe care puteai pune piciorul se distingea în lucirea crepusculară ce venea de undeva de jos. Cu toții se ghemuiră în dosul tejghelei. Deși nu era, probabil, nevoie, căci Aagje părea să-și fi pierdut obișnuința de a vorbi după criza ei de nervi, Martha își ținea strîns una din mîini pe gura acesteia. Cei care luaseră cu asalt sala de așteptare au reușit acum să pătrundă în ea prin fereastra spartă și prin ușa încuiată strigînd fără încetare numele lui Van Schaerbeek și al lui Kwets ; aceștia, urmați de femei, de adolescent și de cîine, au fost primii care au coborît scara ; Van Schaerbeek părea mai mult mort decît viu, pe cînd Kwets arbora aerul posomorît și impasibilitatea sa obișnuită. Atunci cînd doamna Schokking se grăbi ultima în deschizătură Haack îl întrebă pe chelner dacă el nu-i însoțea.

— Nu, domnule, eu nu pot, șopti chelnerul ducînd un deget la buze. Datoria îmi cere să rămîn aici. Poate că vor veni alți călători să aștepte în sală și nu voi mai avea nici o clipă de liniște dacă voi afla că au fost puși, ca urmare, la dispoziția șefului Leenderts.

— În cazul ăsta rămîn și eu, șopti actorul.

Tjalko declară, iar Veenstra fu ecoul lui, că nici el nu înțelegea să-l părăsească pe chelner la greu. Chiar în momentul cînd pastorul, — susținut de Meyer care avea nevoie el însuși de sprijin dar care, din fericire își ținea gura, — tocmai se aventurase pe trepte, chiar în momentul acela o mînă lungă depăși marginea tejghelei și se profilă distinct pe plafonul alb al sălii de așteptare ; era cert că mîna aceasta nu aparținea nici unuia dintre zdrahonii care parcurgeau sala strigînd de-ți spărgeau urechile fără să ghicească unde se ascundeau victimele lor. Totuși era o mînă, nu se putea susține că ar fi fost o labă sau o gheară ; forma ei reproducea pînă la confuzie forma unei mîini omenești, însă degetele se ter-

minau în capete de vulpi minuscule care scuipau flăcări verzui, și un ochi de șarpe sau de vasilisc scînteia la fiecare condil — dosul palmei era întors în jos. Această infernală operă de artă de o lucrătură foarte drăgălașă nu-și propunea, aparent, să înșface, să muște sau să ardă. Ea rămînea suspendată în vid, aproape de marginea maro închis a tejghelei, ca și cum ar fi vrut să se lase admirată; chiar dacă degetele garnisite cu animale se mișcau lăsîndu-te să crezi că era mai curînd o nevoie nesfîrșită de mișcare care le agita decît o agresivitate conștientă.

Meyer și pastorul Van der Woght coborîră cu grijă scara și, pe cît era posibil fără să facă prea mult zgomot. Haack, Tjalko și Veenstra, care văzuseră toți trei mîna, îi urmară, după ce au mai aruncat o ultimă privire chelnerului așezat nepăsător pe vine în preajma tejghelei.

La puțin timp după apariția mîinii, doi monștri se iviră în spatele tejghelei. Erau păroși, tăiați din bardă și fără cap. Astfel că între umerii lor se afla o fantă roz cu sclipire umedă iar în adîncul acestei fante se vedea un ochi de țap care privea în sus. Acești monștri se aruncară asupra chelnerului cu o violență bestială, atunci cînd el voi să închidă trapa. Cana de apă emailată în albastru se rostogoli peste tejghea, se izbi cu zgomot de ușă și răspîndi pentru prima oară apă, apă limpede care se prelingea picurînd printre scîndurile brune. Un strigăt disperat al lui Wim Kwets urcă din adîncuri: „Wanda!“ Ciinele se repezi pe scară mîrîind furios și descoperindu-și colții. Un braț păros i se răsucise chelnerului în jurul gîtului, ca tentaculul unei caracatițe. Chelnerul prinse ciinele de blana de pe ceafă și îi șopti ceva la ureche; animalul se grăbi să-și ajungă tînărul stăpîn în subterană. Făcînd un efort suprem chelnerul se redresă, închise trapa cu o lovitură de picior și își făcu cruce cu mîna dreaptă. Monstrul care-l prinsese se dispersă imediat ca un sac plin de pulbere — și golul din el și din preajmă îl aspiră imediat. Alt monstru spălă putina. La marginea tejghelei, alături de mîna înarmată cu ochi de șarpe, obrazul gras al șefului de sală Leenderts urmărea cu coada ochiului ceea ce se petrece...

X

Tentația

SE GRUPARĂ PLINI DE NELINIȘTE ÎN SUBTERANA rece și umedă, la lumina micilor lămpi acoperite de praf, fixate cu piroane de pietrele pereților și ale bolții. Lovitura seacă a trapei care cădea la loc îi readuse la realitate. Zgomotul luptei care se dădea, probabil, acolo sus, le parvenea confuz. Richard Haack preluă imediat comanda, fără să mai piardă vremea comentînd, el o luă înaintea camarazilor săi pe un culoar lung care ducea la grila pe care le-o semnalase chelnerul. Cîinele Wanda mergea repede în fața lui; își reluase, pînă la noi ordine, independența față de tînărul său stăpîn. Amușina la tot pasul pămîntul umed de parcă ar fi adulmecat alți monștri. La urmă veneau pastorul Van der Woght care, fidel obiceiului său, căutase un sprijin pe lîngă Martha Scheiberlich, doamna Kwets susținută de Meyer și Van Schaerbeek care-i dăduse brațul lui Aagje. Dentistul gîndea confuz că totul va sfîrși prin a se aranja; fără îndoială Aagje ajunsese la limita nervilor cînd îl văzuse atît de tulburat și înnebunit, dar asta ținea de trecut; în consecință criza ei de nervi, care aruncase totul în aer, aparținea și ea tot trecutului... Van Schaerbeek își regreta amarnic mărturisirea. La ananghie se grăbise prea tare să ajungă în dosul tejghelei, ar fi putut pur și simplu să aștepte să fie atacat personal de un diavol! Și mai ce? Poate că, deodată, s-ar fi trezit. Într-adevăr, dentistul, fire schimbătoare cum era, revenindu-și uluitor de repede de cînd credea că simte deja aerul nocturn al dragului său oraș, se grăbise să adopte punctul de vedere al lui Richard Haack: ei rătăceau într-un vis, chiar dacă acesta era totodată o probă impusă de Dumnezeu, ca toate cîte se petrec pe pămînt. Totuși acum avea impresia că visul ăsta dura cam de multă vreme, de prea multă vreme, de ani și ani; că el nu-și înșelase niciodată nevasta și că, prin urmare, nu o mortificase; că ea nu îl urîse; că el niciodată n-o înșelase pe Aagje cu o a treia femeie, o altă colocatară, care simula o absență a memoriei drept pretext ca să lase lumina electrică aprinsă noaptea, să nu facă zgomot

mişcînd scaunele sau mesele şi care nu avea decît un singur merit, acela de a nu fi denigrat-o niciodată pe Aagje : veritabila umilinţă a unui temperament care, poate, rămăsese pudic în adîncul său, în pofida tuturor, şi care se mărginea să considere faptul de a se culca cu dentistul de la etajul inferior drept una din umilele sale îndatoriri de femeie. El aştepta momentul potrivit pentru a-i spune lui Aagje : este un vis, copila mea, este un vis ; tocmai mi-am dat seama de asta, nenumărate argumente pledează în favoarea acestei teze, argumente ştiinţifice şi teologice... Dacă ei toţi s-ar fi pierdut cu firea, ea ar fi refuzat în mod spontan să creadă povestea cu Martha, iar Martha desigur şi-ar fi ţinut gura... Dar ce anume făcea parte atunci din vis ? Ce naiba ! se întreba Van Schaerbeek, cît din asta este vis ? Dacă toate astea nu sînt decît un vis Martha nu va trebui să-şi ţină gura, nu ? Iar el nu avusese niciodată o legătură cu ea, şi ea nu fusese niciodată însărcinată — la naiba ! el nu-şi amintea nici măcar dacă făcuse aluzie la avortul Marthei în spovedania sa nesăbuită, cînd nervii sfîrşiseră prin a-l trăda... Van Schaerbeek găsi că aceasta era, pe scurt, o poveste încurcată care-i dădea mult de furcă.

Grila în faţa căreia făcură un popas era o perdea de bare groase de fier, fără vreo uşă, fie ea mare sau mică, şi fără lacăt. La prima vedere părea că doar cîinele şi Wim Kwets ar fi putut să se strecoare, cu greu, printre gratii, în cazul în care ei ar fi trebuit să-şi caute salvarea de cealaltă parte şi nu în dosul strîmtei uşi situate la dreapta. Or, ei au fost nevoiţi să-şi piardă un timp pentru popas chiar din cauza lui Wim Kwets. Odată cu pătrunderea lor în subterană adolescentul tuşise fără întrerupere, ţinîndu-se de piept cu ambele mîini, făcînd tot timpul paşi greşiţi din grabă şi disperare pentru că îl părăsise cîinele. Ajuns în faţa grilei, plămînii i-au cedat, un val de sînge îi inundă hainele ; trebuia să se aşeze, dar le dădu de înţeles celorlalţi făcînd semne cu mîna spre uşiţă, că puteau să-şi continue drumul fără el. Doamna Schokking şi Haack îngenuncheară lîngă Wim. Doamna Kwets, angajată într-o dispută cu Meyer pentru că acesta ţinea Biblia în aşa fel încît o lovea în coaste, nici măcar nu observă incidentul. Atunci cînd, fără să-i acorde vreo atenţie bolnavului, cîinele începu să amuşine picăturile de sînge de pe pămînt, adolescentul izbucni în hohote de plîns, tuşi din nou şi mai vomită sînge, tot mai mult sînge, valuri şi cheaguri care împroşcau pietrele pînă departe de jur împrejur, chiar

și dincolo de barele de fier. Tjalko îi propuse lui Haack să-l poarte amîndoi pe băiat în brațe și să nu mai piardă aici un timp atît de prețios.

Dar actorul rămînea ghemuit alături de Wim, fără să încerce nici cea mai mică mișcare, cu privirea ațintită pe sîngele care trecea în valuri și în șuvoaie repezi printre bare. Crezînd că aversiunea era cea care-l ținea din nou, Tjalko se postă în fața lui pentru ca el să nu mai vadă lichidul roșu. Ceilalți stăteau nemișcați în fața ușii crezînd că cei doi bărbați așteptau momentul propice pentru a-l ridica pe bolnav. Dar actorul scutură capul și arătă cu degetul pămîntul de dincolo de bare. El arăta teritoriul interzis, inaccesibil, unde nici unul din ei, nu, nici unul din ei nu putea sau nu mai voia să pună piciorul, nici măcar Wanda, cîinele. Pentru că acest sol pietros mișuna de viață, da, acest sol el însuși trăia ; nu era un sol de pietre, era un mozaic de lucruri ce nu se puteau numi : se compunea din fragmente de toate felurile, de orice mărime care nu aveau decît o singură trăsătură comună : sugeau sînge, încetișor, avid, în așa fel încît puteai auzi un gîlgîit, un țîrîit de greieri între trandafirii împanicați într-o seară de vară cînd sufla o briză ușoară. Se aflau acolo rînduri de limbi, de buze la fel de roșii ca sîngele pe care îl savurau ; se aflau acolo trompe mari și mici, boturi mici, tentacule, ventuze care se umflau, și capete, viermi și larve de țînțari, boturi de pește cu aspect morbid ; acest covor compus dintr-un morman de carne desfășurînd o activitate febrilă cuprindea, mai mult, niște rămășițe de fețe, de fețe omenești și pe ici pe colo fețe întregi intercalate în acest pămînt roșu hulpav, unde se alimenta solul ca o ființă vie compusă dintr-un amalgam de ființe vii. Fețele păreau prinse în această confuzie sîngerîndă de boturi ; ele luptau pentru a se elibera, rostogoleau ochi mari și-și încrețeau fruntea. Buzele care, prin forța lucrurilor, făceau parte din aceste fețe, nu sugeau mai puțin lacom sîngele. Mai departe se aflau alte orificii care lăpăiau sînge : urechi, nasuri, ombilice, anusuri, vagine, plăgi deschise ; și asta nu se sfîrșea în subterana crepusculară ; departe, foarte departe, se întrevedeau încă niște fețe care se ridicau printre broaște rîioase horcăind și niște salamandre ridicîndu-se să vadă dacă sîngele nu-și croia un drum pînă la ele. Și se afla o Aagje printre fețele astea, de asemeni un Tjalko, un tînăr fotbalist și un ziarist ; își vindeau și-și negustoreau niște încălțări în sînge — dar cine nu era acolo ? Și toți vedeau

spectacolul și toți, asemenea actorului, erau împietriți de spaimă.

Urmarea se derulă într-o cadență accelerată : Aagje țipă strident de parcă ar fi strangulat-o cineva ; Wim Kwets se ridică gemînd și se îndreptă cu pași șovăitori spre ușiță ; cîinele îi făcu o surpriză sărind ca și cum l-ar fi recunoscut pentru prima dată ; manifestase o indiferență uimitoare față de terenul mocirlos de sînge. În fundul subteranei, unde solul era presărat cu fețe omenești, se deschise o ușă lăsînd să pătrundă o lumină de un galben crud, îndreptată spre un bărbat undeva în mocirlă, din care se vedea nu numai capul ci și un umăr ițindu-se din puroi ; acesta lăpăia zgomotos făcînd bule roșii. În cadrul îndepărtat al ușii se decupa silueta șefului de sală Leenderts, care le făcea semne cu mîna. Tjalko răcni : „Înainte ! Las' că știm noi !“ — însă nici el însuși nu putea pleca, picioarele i se înglodau în niște cheaguri de sînge și cînd încercă să se desprindă mișcările pe care le făcu pentru a se deplasa îl apropiară de grila de fier în loc să-l îndepărteze de ea.

Acum tăceau cu toții. Căci puternicul șef de sală Leenderts le făcu semn să se apropie, îi vedeau zîmbetul unsuros și nu aveau altceva de făcut decît să se supună. De altfel pentru a se supune nu era nevoie de nici un efort ; solul, barele, mocirla de sînge, totul se supunea odată cu ei, terenul îi purta ca un covor rulant, barele se îndepărtau ca niște uși glisante, mocirla de sînge părea la fel de elastică ca pîntecul matern în care se mișcă și se zbenguie un copil. Erau purtați, curgeau, alunecau înainte, fără să plece privirile ; lăsară grila departe în spatele lor și Leenderts deveni mai mare, mai mare. La un moment dat el dispăru brusc însă dispariția sa nu le schimbă nicidecum traiectoria. Au aruncat o ultimă privire către prelungirea subteranei, — o gaură întunecoasă, o pîlnie săpată profund în pămînt ; mersul lor nu era decît bălăceala unor corpuri mai mari, independente unele de altele —, apoi ei trecură pragul unei încăperi cu un aspect total diferit, al cărei sol era atît de uscat și atît de dur încît tălpile lor mînjite de sînge riscau să se lipească aici pentru totdeauna.

În acest spațiu nu se găseau lămpi, însă o lumină pătrundea prin gemulețul de un galben strident, uní, al plafonului. Nu se afla acolo decît o singură intrare, cea pe care o folosiseră. În centru, o îngrăditură de sîrmă înconjura un răzor de urzici luxuriante, de o mărime extraordinară. O păsăruică stătea pe una din tulpini. Dar aceasta nu era o pasăre vie ci o midie rudimentară de

sînge închegat cu două ace de brad în loc de cioc. Trei pereţi erau acoperiţi cu draperii galbene, atîrnate foarte sus, ale căror pliuri somptuoase aminteau draperiile întinse la uşile cu geam ale cinematografului. Şi totuşi nu aveau exact acelaşi aspect. Pliurile draperiilor de aici nu cădeau normal ci aveau rupturi şi curburi greu de explicat, chiar dacă ar fi fost făcute din bucăţi de ţesături asamblate şi s-ar fi mulat după asperităţile materialului. Această impresie era întărită de faptul că M-ul gigantic, brodat în mijlocul acestor draperii, fusese mutilat cu lovituri de cuţit sau de sabie ; mai păstrase aparenţa unei litere dar acum era plină de înflorituri, o literă artificială. Aceste pliuri te duceau cu gîndul la desenele unui copil, sau mai curînd la liniile şi suprafeţele rău ajustate ale unui spectru pe o hîrtie fotografică. Doar Aagje Slangenburg, care se interesase intr-o vreme de spiritism, ar fi putut emite o părere, asupra acestui subiect, dar facultăţile ei mintale erau şi mai tulburate decît cele ale însoţitorilor ei : Van Schaerbeek, doamna Kwets şi chiar Wim Kwets care, extrem de palid, la capătul puterilor, mînjit de sînge — era pătat chiar şi pe căptuşeala vestei — observa totul cu ochi viu, atent şi ţinînd strîns de blana de pe ceafă, cîinele ce mîrîia. Aagje îşi dusese mîna la gură şi-şi dădea peste cap ochii măriţi în aşa hal încît acum nu i se mai zărea decît albul lor. Avea spatele frînt ca o femeie bătrînă. Martha Scheiberlich o înconjura cu un braţ.

Cîinele mîrîia spre draperia care acoperea peretele din faţă, mai exact spre cele două jumătăţi de draperie care se îndepărtau puţin în partea de jos.

Aşteptau de-abia de vreun minut cînd aceste draperii se traseră de o parte şi de alta ; ele se deschiseră cu nişte mişcări uşoare şi dezveliră un tron mare din lemn pictat în roşu, susţinut de şase monştri din lumea animală : un crocodil, un hipopotam de talie mică, un tigru, un bivol, un rechin şi un coleopter uriaş care ţinea capul întors şi ochii închişi. Aceste cariatide oribile trăiau totuşi, ca dovadă freamătul care le scutura din cînd în cînd — altminteri, oricum ai fi luat-o, ele se achitau în mod ireproşabil de sarcina lor, tronul nu tremura niciodată — şi mai ales mîrîiturile furioase ale cîinelui Wanda pe care stăpînul de-abia îl reţinea. Pe marginea superioară a tronului era zgîriată cu creta cifra 666. Sub baldachinul de satin roşu, ornamentat cu nişte coroniţe de aur şi argint se aflau patru jilţuri de aur : unul mare in planul din faţă şi trei mai mici ceva mai în spate şi ceva mai sus. Leenderts îl ocupa pe cel mare : personalitatea sa voluminoasă era învelită într-o mantie de cardinal, care

aparent cunoscuse și zile mai bune și care te lăsa să bănui pe ici pe colo îmbrăcămintea de chelner a omului. Mîinile lui cărnoase, împreunate pe pîntec, erau împodobite de niște rubine. Pe cap el purta două coarne prost asortate : unul era curbat grațios, ca un corn de antilopă, celălalt se ramifica asemenea unui corn de cerb ; aceste două ornamente păreau luate în grabă dintre trofeele păstrate într-un pavilion de vînătoare. Obrazul de gladiator, aprins din cauza băuturii, ca și întreaga lui atitudine, trădau un orgoliu nemăsurat.

În spatele lui la stînga și la dreapta, ei zăriră întîi pe răposatul Van der Woght în uniformă militară avînd pe cap o cască, pe care Haack o recunoscu drept cea de pe capul arhanghelului Mihail, și ținînd un glob imperial de aur în mîna sa dreaptă. Pe urmă o recunoscură pe infirmiera corpolentă cu gură de Saint-Bernard, îmbrăcată în aceeași ținută albă, dar M-ul șorțului ei era deformat datorită unor dire de sînge sau de cerneală roșie. Și, în sfîrșit, șeful — sau sub-șeful — de gară concediat care-i căutase gîlceavă lui Haack în timpul excursiei sale ; un gigantic chipiu roșu îi încununa craniul. Acești trei slujitori credincioși sau acești trei curteni se abținură cu gelozie să-și manifeste bucuria ; într-adevăr nu ți-ai fi putut închipui ceva mai înghețat și totodată mai sinistru decît capul lustruit de mort al răposatului Van der Woght care părea, pur și simplu, că rînjește deoarece buzele sale subțiri nu reușeau să-i acopere dinții.

Deodată, șeful de sală Leenderts izbucni în rîs. Izbucni într-un rîs mut care-i scutura puternic pîntecul și făcea obrajii să-i tremure. Ochii lui se ascundeau în grăsime, coarnele sale nepotrivite i se mișcau pe cap ; el își supunea la supliciu tronul și pe cei șase monștri care îl susțineau, încît părea că bucuria îi mărea prin mișcări greutatea corpului, de parcă ar fi fost umflat cu o pompă. O salvă de sughițuri imperceptibile părea să-i maltrateze burdihanul. Era un rîs obscen care îi potolea intestinele, un rîs care duhnea, ca să spunem așa, a sudoare și toate alea. Devenise evident că nu va mai putea continua mult timp să rîdă în felul ăsta. De altfel, Leenderts nici nu se străduia, se opri la fel de brusc cum începuse. Se ridică de pe tron în toată masivitatea lui agresivă și-și îndreptă degetul către Meyer.

— Aruncă Biblia aia !

Meyer scutură capul. Poate că nu înțelesese ordinul, căci el nu protestă cînd Kwets îi luă volumul din mîini și îl depuse cu grijă pe sol ; Tjalko ridică imediat Biblia și începu s-o răsfoiască ; el roși de mîndria con-

fuză de a fi îndrăznit, el singur, să dea o asemenea dovadă de curaj. Oare maică-sa îl privea? Nu riscă să se asigure în această privință.

— Am poruncit să se arunce și să nu se depună și apoi să se ridice cartea asta. Aruncă Biblia!

— Unde anume să o arunc? — Tjalko o răsfoia în continuare, însă se abținea să-l privească în față pe șeful de sală. — În gura ta?

— Încearcă numai!

— Aici citesc: „Cel care îl ascultă batjocoritor își atrage disprețul". Haide!

Spunînd acestea, el aruncă din toate puterile, cu o mișcare viguroasă a corpului său suplu, Biblia în capul uzurpatorului încornorat. Acesta o prinse din zbor și o aruncă la rîndul lui cu același gest în urzici; căderea cărții provocă un clipocit de apă și se ridică un zumzet de țînțari. După acest incident șeful de sală Leenderts se așeză confortabil pe tronul său de aur și spuse:

— Dacă v-am făcut să veniți aici asta nu este în primul rînd ca să mă răzbun pentru maltratările pe care a trebuit să le suport pe cînd mă plimbam pe pămînt deghizat în șef de sală. Bineînțeles că veți fi torturați în mai multe rînduri, dar dacă o să fiți rezonabili poate că va exista o modalitate de a ne înțelege pînă la urmă. Eu sînt incredibil de puternic, oricum destul de puternic pentru a-mi permite luxul de a părea mărinimos; eu nu pot să fiu cu adevărat generos, șeful unor armate infernale nu poate să fie astfel, asta îți sare-n ochi. Voi ați pus la îndoială judecata de apoi. Într-un fel aveți dreptate, căci aceasta nu mai este judecata de apoi. Noi, diavolii și soldații căprăriei infernale, am pus laba pe putere, chiar așa. Nu a fost o luptă, ca să spunem așa; a fost de ajuns să tragem cîteva focuri de pușcă, să provocăm doar cîteva incendii și să castrăm pe cîțiva conducători pentru a ne asigura victoria —, bunii noștri prieteni de la peronul 500, pe care eu însumi i-am eliberat din lanțuri, secondați de cîțiva colegi din infern — mai exact din vechiul infern, căci acum totul depinde de infern, au făcut restul. L-am făcut bucăți-bucățele pe arhanghelul care se ascunsese într-un bordel pentru soldați; va fi servit drept *Ris de Veau Prince Michel*, niște *Ris* delicioase, fierte și rumenite în unt timp de cincisprezece minute, cu un sos, cu cremă și cu bulion *Ris*. Noi am restabilit timpul, acum trece de două ori mai repede, afară de timpul sărbătorilor noastre, însă este o măsură trecătoare, eu sper să ajung să-l fac să zboare de patru ori mai repede; noi primim în rîndurile noastre păcătoșii înveterați, iar pe credincioșii lui Cristos și pe ceilalți

prostălăi îi pedepsim. Morții veniți din nordul orașului ne-au pregătit bine terenul dar asta nu înseamnă că le vom rezerva vreun privilegiu ; ei sînt prea revoluționari, ar fi în stare să ne detroneze într-o zi și pe noi ! Mi-am ales cît mai judicios viitorii colaboratori. Bătrînul Van der Woght, aici de față, care a fost un ins nu prea bisericos la vremea lui, a trecut fără rezervă alături de noi ; el poate acum să stăpînească, altfel ar fi trebuit să ardă ; Sora Poesje, sau Snoesje, nu reușesc să rețin numele acestei femei brave, a fost numită șefă a tuturor femeilor care au vrut cu orice preț să avorteze, să se masturbeze, să pervertească, să adore, să se lamenteze, să pună coarne, să calomnieze și să stea la dispoziția unor domni ; ea are dreptul de a ocupa un post superior în administrarea infernului, a bordelurilor sale și a subbordelurilor. Ea a fost ridicată la demnitatea de Prostituată a Babilonului. S-a îndrăgostit de fundul meu, îi simt acolo privirea arzătoare a ochilor împînziți de sînge. Pe scurt, este mare. Cît despre vechiul șef de gară Adriaan Dirk Exel, alungat cu picioare în fund din cauza homosexualității, acum are posibilitatea de a se răzbuna din toate puterile pe dușmanii săi, printre care se află un oarecare Haack sau Naack care...

Richard Haack se înălță pe vîrful picioarelor, duse mîna la gură în formă de portavoce și strigă :

— Chelner !

Acest al doilea act de bravură suscită o singură izbucnire în rîs : Veenstra își permise să rîdă, după ce pînă atunci adoptase atitudinea resemnată a conferențiarului neînțeles care nu pricepe nici el însuși mare lucru din ceea ce spune :

— Rîdeți, deci ! zise șeful de sală cu o voce albă. Și-l chemați pe chelner fără pic de jenă. Vă voi explica imediat cîteva din metodele noastre de tortură. Avem torturi speciale pentru bărbați și altele pentru femei. Ia-mi priviți puțin turma asta de nătărăi. Turma asta se spovedește în sala de așteptare. Tot ea mă oprește la ușă. Tu ești de vină, nu-i așa, Schokking ? Oare știi ce te așteaptă ?

— Nu, răspunse Tjalko. Însă aș dori o ceașcă de cafea.

— Foarte bine, Schokking, foarte bine, prietene. O ceașcă de cafea fierbinte, pe care o voi vărsa încet, picătură cu picătură în ochii tăi. Asta-ți convine, micul meu Schokking ?... Creierul meu ilustru concepe deja alte schingiuiri pentru voi. De pildă pentru Haack van Rheden, o frecție cu sîrmă ghimpată a dosului de care a abuzat atîta ; pentru Slangenburg o zi într-un bordel pentru uzul dracilor de joasă condiție ; pentru Kwets,

ghetele de tortură, iar tînărul Kwets va putea servi drept scuipătoare într-un sanatoriu elvețian timp de o săptămînă întreagă... Eu parcă și văd toate astea, așa, în linii mari. De altfel astea nu sînt decît pedepse disciplinare, temporare, care nu prejudiciază nicidecum situația voastră viitoare.

— Îmi permiteți să spun și eu ceva ? întrebă Kwets, dînd din coate ca să-și facă loc în primul rînd. Eu regret sincer că nu v-am respectat îndeajuns, așa ceva nu se va mai întîmpla, pe cuvînt de onoare. Totul a fost din vina chelnerului ăluia. El e cel care ne-a îndemnat la spovedanie și la toate celelalte. El vă urăște. Personal eu nu am avut niciodată încredere în omul ăsta ; el ne turna vin dintr-o cană de apă smălțuită care nu făcea nici doi bani.

Cu un semn al mîinii, Leenderts îl făcu să tacă.

— Modific pedeapsa lui Kwets. Va fi gîdilat într-un anume loc între coaste pînă cînd va cînta de trei ori ca un cocoș. Dar nu e vorba să cînte doar pentru a se achita de datorie ; el va trebui să cînte de trei ori cum se cuvine : Cucurigu-u-u-u ! cu o voce răgușită, așa cum cîntă cocoșul la țară în revărsatul zilei, pentru că el nu mai știe să cînte altfel. Vă las să decideți voi înșivă în ce privește viitorul. N-am să vorbesc despre tortură, însă după ce o veți suporta, va trebui să treacă ani, secole, eternități în iadul nostru, căci totul depinde acum de iad ; noi am luat în stăpînire lumea, arhanghelul și-a crăpat țeasta iar casca lui împodobește acum capul răposatului Van der Woght ; cît despre Dumnezeu... se poate ca Dumnezeu să fie pe cale de a crea pe undeva la capătul Universului, în vecinătatea vreunei nebuloase cît o nimica toată, o mică lume unde va trebui să reînceapă totul pe cheltuială proprie. Nu pot să veghez chiar peste tot, și apoi niște diavoli au ridicat vocea ca să acordăm o mică șansă timpului, pentru a putea să-l nimicim cu atît mai bine pe urmă. Soarta voastră depinde în primul rînd de atitudinea pe care o veți lua față de mine, căci eu sînt domnul și stăpînul vostru. Sînteți dispuși să mă adorați, să arborați semnul meu pe mîna voastră dreaptă sau pe frunte, în așa fel încît, de acum înainte veți cumpăra și veți vinde, veți extrage dinți, veți scrie în ziare și veți juca o comedie, bunăoară „nimic ca în infern“, numai sub egida acestui semn ? În caz că sînteți de acord, eu vă doresc numai binele : după ce veți fi fost torturați vă voi acorda o funcție, o mică sinecură, și dacă întreaga voastră conduită nu lasă nimic de dorit, dacă veți da dovadă de zel în a martiriza, veți fi avansați. Vă acord zece secunde de gîndire. Dacă acceptați, pretind ca fiecare

din voi să vină să depună un sărut pe buricul meu, sărut care va trebui să dureze cinci minute și asta înseamnă să-mi strîngeți bine între buze buricul și să nu lăsați limba să lenevească. Nu e nevoie să-mi răspundeți, văd că răspunsul e negativ, o știam dinainte... Sunetul vocii sale se dilată și se transformă într-o rostogolire de tunet puternic, obrajii săi căzuți, grași, tremurau de o furie dementă. — Ați crezut cu adevărat că o să vă încredințez întreținerea unei latrine în iadul meu ? Uitați-vă la mine bine, mizerabili și prostălăi ce sînteți ! Ființele astea omenești ! Și, ce e chiar culmea, niște oameni vii, care nici măcar n-au trecut prin experiența morții ca toți ceilalți de aici, ca noi, diavolii și candidații-diavoli care, în pofida actualei noastre puteri incomensurabile, am cunoscut într-o zi, în trecutul îndepărtat, frica, durerea și disperarea, noi care l-am chemat pe Dumnezeu plîngînd în hohote pentru că păcătuim încă prin ignoranță ? !... Sînt puțin cam enervat. Van der Woght, ține scuipătoarea în dreptul meu !

El lăsă capul să-i cadă în piept și privi sumbru podeaua. Obrazul i se lumină preț de o secundă, atunci cînd dădu o lovitură de picior, furioasă, printr-o răsucire aproape de neconceput a gambei sale drepte în direcția unuia din monștrii de dedesubtul lui, un hipopotam mic ; animalul se ghemui și din nasul lui necioplit scăpă un norișor.

Răposatul Van der Woght schimbă globul imperial dintr-o mînă în alta cu un gest de jongleur. Drept ca o lumînare, fără să iasă din impasibilitatea sa, el deschise gura pentru a declara :

— Va să zică așa, sînteți vîrîți în rahat pînă în gît așa cum prevăzusem, căci eu am venit ca spion, dacă pot îndrăzni să spun așa, în frumoasa voastră sală de așteptare unde un om onorabil ca mine nu avea nici măcar dreptul de a-și exprima convenabil gîndurile. Oh, scumpii mei, or să vă ardă. Tortura ! Urletele de durere ! Remușcarea inutilă de care vorbea tipul ăsta în sutană !...

— Mai tacă-ți fleanca ! șuieră stăpînul printre dinți.

— Două drumuri se deschid în fața voastră. Sau mai bine veți fi etern torturați, asta ar fi mai puțin crud decît pedeapsa pe care o veți suporta oricum însă aproape în același fel. Nu cu titlu de pedeapsă pentru infracțiune sau lipsă de respect, ci în semn de ispășire pentru că refuzați să deveniți mari păcătoși și pentru că pretindeți că mai credeți în Cristos...

— Eu nu cred în Cristos, zise Tjalko, însă dacă ai curajul să te apropii îți dau un pumn în gură.

— De la mine o să ai și mai mult ! strigà Veenstra. Și cu asta basta ! Canaliilor !

— Haide, nu vă ambalați așa, nu se mai poate continua pe tonul ăsta, așa că mai bine jucați după cum cîntă ei, îi sfătui doamna Schokking.

Ea își dăduse capul pe spate, ca o mare doamnă asaltată de injuriile slujitorilor ei ; Haack, și el, își strîngea pumnii ; chiar și Van Schaerbeek și pastorul păreau gata să declanșeze o revoluție de palat, dacă era să-i judeci după privirile lor indignate. Idiomul răposatului Van der Woght, cu care ei se mai familiarizaseră, contribui mult la atenuarea consternării lor. Și pe deasupra mai era acolo și cîinele mîrîind de furie și care nu pierdea nici un moment din ochi pe cei șase monștri de sub tron : putea să fie un aliat prețios !

Leenderts căscă zgomotos, apoi se ridică :

— Mă simt odihnit. Mi-ajunge, Van der Woght, poți s-o închizi... Și voi ceilalți, ce vreți ? Să vă răsculați ? Să provocați o mică bătălie cerească ?... Oh ! oh ! o să vedem ce o să fie de văzut...

Coborî grăbit și luă de jos un obiect care atîrna pe pămînt, undeva în spatele picioarelor lui. Obiectul semăna mai curînd cu o sfoară înzestrată pe ici colo cu umflături ciudate. Dintr-o singură mișcare agilă el aruncă această sfoară în spațiu unde ea se ramifică în toate părțile dînd naștere unor traiectorii ascuțite care se răsuceau.

Deodată panica îi cuprinse pe toți. Ca niște lassouri electrice, șerpii li se încolăceau în jurul gîtului și îi forțau să se apropie unii de alții, formînd astfel un ghem de corpuri care se zbăteau ; ai fi zis că șerpii intenționau să-i împingă pe toți grămadă în boschetul de urzici : locul plin de zumzăituri și înțepături — sînge, da, chiar sînge țîșni acolo, jos — ei simțeau mirosul acestui sînge și păsăruica le șușotea la ureche : sînge, sînge, sînge, ca mine, ca mine, ca mine. Strînși unii în alții, formînd o singură masă de carne gîfîitoare, ei au luptat pentru a se elibera, pentru a nu simți înțepăturile, pentru a nu simți mirosul de sînge, pentru a nu se mai atinge de corpul celorlalți. Pentru prima oară erau cu-adevărat uniți, formau pentru prima oară un grup de colocatari așa cum voise diavolul să facă din ei. Se bătură și se izbiră între ei cu pumnii rămași liberi ; cîinele Wanda, prins în masa de corpuri, îi mușcă ; și ei văzură la distanță rînjetele șefului de sală Leenderts care savura lupta aceasta cu o privire voluptuoasă. Cînd unii cerură îndurare cu o voce stridentă, șeful puse capăt spectacolului și chemă înapoi lassoul care ajunse rostogolindu-se la picioarele lui ; se mărgini să-i gratifice cu încă un jet de sînge pe care un

gest magic al mîinii sale îl făcu să țîșnească din solul mocirlos plin de urzici. Nici unul dintre ei nu reuși să se ferească ; sîngele îi împroșcă în ochi și li se lipi de păr. Toți se străduiră să se șteargă cu batistele ; numai Haack își pierdu cumpătul și avu un comportament teatral ; doamna Schokking, pe care atitudinea lui o șoca, îl luă la rost cu toate că pînă în prezent ea fusese foarte binevoitoare cu el. Actorul se scutură proiectînd cîteva picături de sînge în preajmă ; el se tîrî în patru labe smiorcăindu-se, clănțănind din dinți, mormăind fraze goale de sens din rolurile sale uitate de multă vreme. În sfîrșit, el se ridică dintr-un salt, roșu de rușine și se prefăcu că se aruncă asupra șefului de sală Leenderts. Tjalko și Veenstra s-au străduit să facă apel la toate forțele lor pentru a preveni o nouă catastrofă. Dacă e adevărat că Haack făcuse un fel de criză de isterie, asta nu înseamnă că ceilalți se simțeau mai bine decît el — exceptîndu-l pe Wim Kwets, pe pastor și pe Aagje care avea, incontestabil, mințile rătăcite. Acum nu mai erau un grup combativ așteptînd acolo niște noi tulburări ; chiar și ciinele părea toropit, încetase să mîrîie.

Șeful de sală Leenderts se mulțumi să le mai arunce cîteva sclipiri din ochii lui radioși și batjocoritori pentru a-și celebra victoria. Apoi reluă discuția din punctul în care o întrerupsese răposatul Van der Woght.

— Deci așa, veți fi torturați pe durata întregii eternități ; fără să fie prea mult numai că nu veți putea spera că se va sfîrși vreodată, sau mai bine — iată o altă soluție, ori deschideți bine urechile ori veți fi nimiciți radical, atît sufletește cît și trupește. Evident că această soluție este preferabilă cu atît mai mult cu cît n-o să simțiți nimic. N-o să apucați să vă dați seama pentru că asta se petrece în doi timpi și trei mișcări. Numai că, avînd în vedere marile avantaje ale acestei a doua soluții, noi pretindem o compensație. Compensația asta constă în următoarele : va trebui să blestemați existența, de asemenea și pe Dumnezeu, care are această existență pe conștiință. Presupun că n-o să-mi refuzați oferta căci, la urma urmelor, cît valorează existența ? Cert este că Dumnezeu fiind creatorul ei noi nu sîntem capabili să remediem consecințele existenței. Tot ce putem face este să preluăm prăvălioara asta falimentară, dar nu sîntem în stare să nimicim existența ; n-am ști să distrugem decît sufletele, adică manifestările individuale cele mai subtile ale existenței, care seamănă mai mult sau mai puțin cu Dumnezeu și care sînt făcute să-l adore...

— Atenție, zise Haack prietenilor săi cu un calm afectat, observați că el ne-a furat ideile pe care le-am

formulat acum o oră. Încă o dovadă în favoarea teoriei visului.

— Ține-ți gura, poponarule ! lătră Leenderts cu fața contorsionată de ură. Voi sînteți cei care mi-ați furat ideile ; ele planau în sala de așteptare unde eu binevoisem să rămîn cîtva timp păstrîndu-mi un umil incognito. Cine îndrăznește să reziste Satanei în persoană ? Aveți grijă ! În consecință îmi place să cred că n-o să vă faceți scrupule și că o să blestemați existența și o să-l abjurați pe Dumnezeu ; asta nu înseamnă că trebuie să intrați în rîndurile celor aflați în subordinea mea ; dacă inima vă îndeamnă, n-aveți decît să mă blestemați și pe mine pe deasupra, astfel chiar s-ar mai rotunji unghiurile ; pe scurt, și eu fac parte din existență, dacă îndrăznesc să spun. Cea de-a doua soluție, aneantizarea, oferă într-adevăr o mulțime de avantaje.

— Noi nu blestemăm pe nimeni, declară doamna Schokking. Eu nici măcar nu știu în ce termeni ar trebui să o fac.

— Chestia asta nu ține, vă vom da o lecție, se grăbi să răspundă Leenderts. Am uitat să vă spun că, dacă e cazul, noi avem în vedere posibilitatea de a suprima torturile pedepsitoare preliminare. Și să mai spuneți acum că nu sînt generos ? ! Vă propun un aranjament de care ar trebui să vă bucurați, gîndiți-vă bine la asta !

Membrii grupului se priviră cu un aer întrebător. Erau departe de a fi dispuși să ia propunerea aceasta în serios ; pe măsură ce încrederea lor, care fusese zdruncinată, își relua echilibrul, se simțeau din ce în ce mai mult ispitiți să-l considere pe acest șef de sală atît de caraghios împopoțonat drept un panglicar — și asta dacă-l judecau cu multă bunăvoință. Căci nu numai Van Schaerbeek se raliase teoriei visului susținute de Haack ; ei se agățau, cum s-ar agăța înecatul de un pai, de lucrul cel mai fragil, cel mai instabil dintre toate produsele spiritului uman : visul, visul, visul — și dacă nu-și murmurau acest cuvînt, fiecare în parte, creierul îl concepea independent de voința lor... Lui Van Schaerbeek i se păru mai dibaci să uzeze de diplomație, și zise politicos :

— Dumneavoastră ne puneți în față o alegere foarte, foarte dificilă, domnule Leenderts ! Eu cred în Dumnezeu, nu consider că e posibil să mă distrugă, căci Dumnezeu, după umila mea părere, nu vrea să ajungă în acel punct... ă... Desigur că sînt gata să admit că Dumnezeu ar aproba ca eu să-l blestem dacă, în felul acesta, el mi-ar putea feri sufletul nemuritor de niște prejudicii oarecare...

— Dumnezeu nu mai dispune de nici o putere, dragul meu dentist, îl întrerupse Leenderts cu un aer compătimitor. Încearcă deci : blestemă-l pe Dumnezeu și ai să vezi că aneantizarea e un chilipir. Mai exact, tu n-o să vezi, vei fi nimicit fără să-ți dai seama : pur și simplu nu va mai exista dentistul Van Schaerbeek ca să se bucure sau să se întristeze pentru soarta dentistului Van Schaerbeek. Ai băgat la cap sau trebuie să-ți explic mai pe înțelesul tău ?

— Eu nu cred că aneantizarea poate fi recompensa unui fapt atît de grav și de neiertat, domnule Leenderts. Dar trebuie să vă puneți în situația noastră dacă vreți să ne înțelegeți starea sufletească. Pe de altă parte, eu nu înțeleg pentru ce nu ne aneantizați dumneavoastră cu dragă inimă de vreme ce sînteți atît de supărat pe noi. S-ar spune că țineți într-o oarecare măsură ca noi să-l blestemăm pe Dumnezeu. În consecință, după normele terestre, noi am fi în drept... ă... să propunem condițiile noastre...

— Bănuiam de mult că individul ăsta vizează niște avantaje personale, lansă Haack. Cu toate că e un personaj din vis, el nu disprețuiește șiretlicurile.

— Foarte bine, replică Van Schaerbeek. Dar noi toți sîntem băgați în vis în aceeași măsură, nu uitați treaba asta ! Să suporți într-un vis o tortură timp de o mie de ani sau să o suporți realmente pînă la urmă e același lucru. Eu m-am simțit terminat de mai multe ori și nu mai răspund de mine însumi dacă inșii ăștia continuă să mă chinuie. Nu sînt nici eu făcut din piatră. Vreau să spun că aș putea ajunge să blestem pînă și amintirea tatălui meu și mamei mele. Noi trebuie să cugetăm puțin, totuși !

— Ești un laș ! zise Haack. Eu nu voi blestema pe nimeni și nimic, mai ales la ordinul unui șef de sală pe care întîmplător îl visez acum. Mă veți decepționa cu toții dacă adoptați un alt punct de vedere. Eu vă jur că este un vis. Nu uitați asta nici măcar o secundă ! Dacă ne menținem la părerea asta, vom putea profita de visul de acum în favoarea sensibilității și demnității noastre și credincioșii dintre voi își vor salva puritatea conștiinței. Eu n-o să mă las condus de legile menajeriei ăsteia. M-am obișnuit deja cu vederea sîngelui. Și nu cedez nici la suferințe fiindcă am înclinații masochiste. N-au decît să-mi facă ce le trece prin cap !

— Și eu sînt de părerea dumitale, declară Tjalko ; iar Veenstra făcu un semn aprobator din cap.

— Domnule Kwets, întrebă Haack, dumneata ești dispus să-l blestemi pe Dumnezeu ?

— Nu, răspunse Kwets categoric. N-o voi face pentru tot aurul din lume. Sînt catolic și nu vreau să ajung în infern.

— Nici eu, declară Meyer pe care incidentul cu lassoul îl dezmeticise complet din beție. Eu merg pe mîna domnului Kwets, patronul meu. Învălmășeala a început cînd l-am înfuriat și așa ceva n-o să mi se mai întîmple pentru a doua oară...

— Dar tu te afli deja în infern, dragul meu prieten, interveni Leenderts care ascultase răbdător. Totul, sau aproape totul, depinde acum de infern. Haack nu știe ce vorbește, de fapt el nu e decît un actor și pe deasupra și poponar. Mai ales nu luați exemplu de la Haack. N-aș vrea să apelez la alte demonstrații, însă pot s-o asigur pe tîrfa asta masculină că sînt capabil să-l fac să îndure suferințe care îl vor pune în situația nu numai să implore iertare, ca adineaori, ci mai mult, să mă iubească într-adevăr, așa cum un credincios îl iubește pe Dumnezeu, nu din calcul, nu în virtutea înclinațiilor sale masochiste, ci pentru că spiritul său va deveni asemeni spiritului unui copil, sau al unui cîine pe care stăpînul îl bate... Din contră, domnul Van Schaerbeek, care este într-adevăr un om instruit, gîndea destul de judicios atunci cînd a emis opinia că eu par să fiu interesat de alegerea aneantizării, cu toate că a tras de aici niște concluzii absurde : el încerca să mușamalizeze cusururile pierzînd cu totul din vedere faptul că numai aceia care poartă semnul meu imperial pe frunte sau pe mîna dreaptă sînt autorizați să cumpere și să vîndă, să facă oferte și să se tîrguie, să practice trocul sau să deschidă gura. Am să joc cu cărțile pe masă. De la bun început vă voi spune următoarele : doar cei vii sînt calificați pentru a blestema existența și pe Dumnezeu, ceea ce înseamnă că eu vă recunosc o oarecare importanță. Morții nu mai sînt în măsură să o facă. Nu i-am cerut încă niște informații bibliotecarei noastre care este împuternicită să studieze și să murdărească registrele arhanghelului Mihail ; în orice caz, nu se văd defel oameni vii prin locurile astea și uite că eu, dintr-o singură lovitură, am pus laba pe o duzină ! Nici măcar eu nu pricep foarte bine de ce morții, ca mine de exemplu, nu sînt capabili să blesteme ; teologia nu a fost niciodată partea mea cea mai tare și, de altfel, prefer să mă ocup cît mai puțin posibil de probleme de soiul ăsta. Evident ! Evident, nimic nu ne împiedică pe noi, diavolii, să proclamăm : Dumnezeu este un șnapan, este un escroc, un panglicar. Bineînțeles, chiar ăsta e adevărul, dar știm din experiență că nu servește la nimic să o tot repetăm ; de alt-

minteri nici nu o spunem cu dragă inimă pentru că orice gînd despre Dumnezeu înseamnă implicit o recunoaștere a sa. S-ar putea ca unii care au răposat să-l fi blestemat pe Dumnezeu pe patul lor de moarte în așa hal încît nu le-a mai rămas nici un strop de putere ca să-l blesteme din nou ; s-ar putea de asemenea ca sîngele pe care-l vedeți aici peste tot să aibă vreun rost, morții nu au sînge, ați avut ocazia să vă dați seama că diavolii îl rîvnesc pe al vostru...

— Dar ați schimbat subiectul, domnule Leenderts, zise Van Schaerbeek cît se poate de blînd, frecîndu-și mîinile cu un aer vesel... Vă spuneam... ă... să reveniți la subiectul oamenilor... Poate că ne veți menaja puțin și... ă... dacă inima dumneavoastră bună... vreau să spun... ă...

Leenderts dădu obosit din mînă.

— Scumpul meu domn, eu sînt complet insensibil la lingușelile unui dentist... Asta nu înseamnă că acord mai puțină importanță blestemului decît aneantizării. Totuși nu se poate realiza nimicirea unei ființe umane înainte ca aceasta să nu se fi lepădat, cu toată convingerea de Dumnezeu. Căci Dumnezeu, care și-a pierdut recent puterea, trăiește încă ; într-o oarecare măsură el mai guvernează existența pe care a creat-o — regret că trebuie să v-o spun, însă Dumnezeu într-adevăr și nimeni altul este cel care a creat existența și pe voi și, pe deasupra, toate pretinsele fleacuri ce țin de existență ; el a creat oamenii, aceste ființe care se urăsc de moarte — ai de ce să aplauzi ! —, pretinzînd totodată că se conformează voinței lui Dumnezeu și debitînd niște absurdități de genul celor spuse de dentist. El a creat niște oameni care se zgîrcesc la un bacșiș în restaurant, care put sub haine, care se plictisesc de moarte cea mai mare parte a vieții și care-și agață în closet agenda lor cu zilele aniversare : să ne scremem puțin căci e ziua de naștere a mătușii. El a creat băietanii escroci cu părul roșu, care mișună în cartierele periferice. El a creat niște țări ca India sau China pentru a se distra pe socoteala unei mici înfometări a oamenilor, din bravadă divină. El a creat Leviathanul și pe Behemoth pe care îmi odihnesc în clipa asta nobilul meu fund cărnos ; el a creat stelele pe care le-am smuls cu propriile mele mîini de pe firmament. El a creat bolile, infirmitățile, bătrînețea și moartea. Cel mai nenorocit subdiavol al peronului 220 — unde obișnuim să dăm serbările — este capabil să-i corijeze greșelile și încă fără să manifeste acea nebunie de grandoare care vă sufocă. Toate astea nu îl împiedică... să fie totuși puternic, șarlatanul, în ciuda neputinței sale care s-a văzut de mii de ori, căci el este acela care, de fapt, a avut ideea de a crea

existența. Și noi am fi putut s-o facem — cine s-ar îndoi de asta ? — însă el ne-a luat-o înainte. Nu e mare lucru să o distrugi de la A la Z și — evident că sînt rușinat cînd trebuie s-o recunosc — noi ceilalți, adică toți diavolii iadului și eu însumi, diavolul-șef, Satana în persoană, ne conformăm mereu într-un fel voinței sale în tot ce facem, proiectăm sau omitem să facem. Nu de bună voie, dar nu putem face altfel de vreme ce și noi existăm, și de vreme ce sîngele pe care vi-l împroșcăm în față și pe care vi-l extragem din vine făcîndu-vă să suferiți îngrozitor, este sîngele său : el este cel care a creat pentru prima dată ființele de carne și de sînge și nu de lămîie și cidru...

— Și dacă lucrurile stau așa, de ce doriți aneantizarea noastră, întrebă doamna Schokking. Dacă am înțeles eu bine atunci și dumneavoastră vă veți aneantiza odată cu noi ?

— Chiar astea sînt și intențiile noastre, făcu diavolul șef cu un semn afirmativ din cap. Ești o femeiușcă perspicace, chiar asta dorim și nimic altceva. Noi vrem să dispărem înainte de a ne plictisi așa cum altădată se plictiseau oamenii pe pămînt. Presupun că vom sfîrși prin a ne plictisi dacă nu facem și altceva decît să torturăm timp de o mie de ani, și totuși se mai găsesc destule spirite inventive printre noi și nu mi-ar conveni să-i hrănesc pe socoteala mea. Numai că problema este, înainte de orice, să suprimăm existența... Noi sperăm că nimicind sufletele — de fapt, nu există precedent —, vom ajunge să creăm un vid, un vid care va cîștiga, poate, teren și va săpa existența pe dinăuntru, așa cum pămîntul a și fost subminat oarecum de către Dumnezeu însuși de altfel, atunci cînd el a poruncit să se purceadă din nou la o judecată de apoi și cînd a neglijat, cu această ocazie, să închidă gura scumpilor săi muritori imbecili oferindu-le cîteva scamatorii apocaliptice. Idiotul, el nu va înțelege niciodată semnificația exactă a cuvîntului „ultim“, și se încăpățînează să spere că noi, diavolii, nu-i vom strica jocul și al așa cum am făcut întotdeauna, iar de data asta o vom face de-a binelea, iremediabil, cel puțin pentru cîteva miliarde de ani...

Totuși noi nu sîntem în măsură să aneantizăm pe nimeni, numai omul e singurul care o poate face, omul care e încă viu, bineînțeles. Și singurul mijloc constă în a blestema existența și pe Dumnezeu, sincer, fără rezervă, cu o convingere absolută. Așa că vedeți ce sarcină grandioasă v-a fost rezervată. Dacă ar fi posibil să vi se acorde

o recompensă după aneantizarea voastră eu v-aş acorda-o, desigur, vorbesc serios, pe cuvînt de diavol şef!

El se foia pe tron pe măsură ce debita acest discurs, fruntea lui îngustă şiroia de sudoare din cauza efortului extraordinar pe care-l făcea pentru a formula aceste gînduri într-un limbaj inteligibil. În momentul cînd crocodilul se mişcă dedesubtul lui pentru a se aşeza ceva mai comod el îşi coborî privirile către monstru cu un fel de furie melancolică în ochi. Dintre cei trei slujitori din spatele lui, doar răposatul Van der Woght îşi clătina din cînd în cînd capul marcîndu-şi astfel acordul; infirmiera şi şeful de gară, dimpotrivă, afişau o imobilitate demnă de statuile de ceară.

— Da, da, desigur, mica mea bestie, zise Leenderts crocodilului, va veni şi pentru tine ziua eliberării, cînd te vei dizolva şi tu în neantul crocodililor... Ei bine, şi voi, ce ziceţi de asta? Adjudecat? Dar spuneţi serios, fără minciuni şi subterfugii. Fiindcă eu îl cred perfect capabil pe Van Schaerbeek, de exemplu, să spună: „Eu îl blestem pe Dumnezeu!" gîndindu-se între timp: „Bunule Dumnezeu, iartă-i bătrînului Van Schaerbeek vorbele scoase pe gură, din care el nu crede nici una". M-aţi decepţiona de-a binelea dacă aţi încerca să mă înşelaţi astfel. Voi începe cu cel mai vîrstnic: Van der Woght!

— Domnule, răspunse pastorul Van der Woght ai cărui ochi albaştri, sticloşi, reflectau toată disperarea docilă a unui om aflat într-o situaţie din care nu înţelege absolut nimic, eu nu ştiu cine sînteţi, unde vreţi să ajungeţi şi cine sînt susţinătorii dumneavoastră. Însă dacă e vorba să-l blestem pe Dumnezeul şi Salvatorul meu: niciodată!

— Eu nu-ţi vorbesc de fiul lui papă, nu te preocupa tu de el. Eşti bătrîn şi prost. Schokking!

Tjalko emise un mormăit dispreţuitor şi privi spre maică-sa.

— Întreabă-l mai curînd pe cîinele ăsta, s-ar putea să ai mai mult succes decît dacă mi te adresezi mie. Ai face mai bine să-mi serveşti o ceaşcă de cafea...

— Slangenburg!

Aagje, care se sprijinea de braţul Marthei, nu răspunse; ea se mărgini să-şi rotească ochii şi Leenderts, binevoitor, arătă, printr-un semn din mînă, că îşi dă seama de starea ei:

— Kwets!

— Eu nu pot să mă prefac, declară Kwets după un moment de gîndire. Nu vreau să vă contrazic, mai ales

să nu credeți că vreau să vă contrazic, însă îmi este imposibil, absolut imposibil domnule diavol ! Unii au pretins că trăim în vis, doar că, dacă îl blestem pe Dumnezeu în vis, dar cu bună știință, el ar putea să mă ardă. Regret mult, însă nu contați pe mine.

— Idiot de papistaș ! urlă Leenderts scos din sărite, dar se stăpîni imediat. Trebuie să cred că eu nu m-am exprimat destul de clar, îmi dau seama că sînt obligat să vă bag cu forța lucrurile astea în cap. La un gest al mîinii sale, ca și cum ar fi lansat ceva spre una din draperiile laterale, aceasta fu îndepărtată de niște forțe invizibile. — Iată o selecție din instrumentele noastre de tortură. În aceste vitrine se află niște cuțitașe și niște dălți, pensete și clești, ca în cabinetul lui Van Schaerbeek, și, mai mult, niște furtunuri de cauciuc și ciclopompe. Alături, un cuptor destul de primitiv. Apoi, toate modelele de cruce descrise în operele istorice. Cabestamul pentru smulgerea intestinelor este bine uns, nu scîrțîie în timpul operației. Admirați și instrumentul tip pipetă de fier, aparatul de castrat, lanțeta pentru crăpat ochii, zdrobitorul de testicule, resortul de gîdilat, limba de capră artificială pentru tălpi. Ceva mai la stînga, mai puțin bine expus, se află unul dintre instrumentele mai subtile pentru torturi spirituale. Acestea sînt, în majoritate, niște ciudate cutii optice care permit să vezi cum este spintecată burta unei mame, cum se violează odios o iubită, cum se necinstește un copil ; decența mea și prezența sorei Poesje îmi interzic să fac aluzie la modul în care se folosesc. Însă toate astea... Van der Woght, fidelul meu slujitor, ce spunem noi în legătură cu aceste cazuri ?

— Toate astea nu sînt decît un bazar de vechituri, răspunse răposatul Van der Woght cu o voce sepulcrală de papagal.

— Este un vis, zise actorul cu jumătate de glas.

— Toate astea nu sînt decît o adunătură de nimicuri, un bazar de vechituri, repetă Leenderts cu o voce înceată. Nu pot să vă arăt totul în noaptea asta, prăvălioara este încă într-o oarecare dezordine ca urmare a preluării de putere. Dispunem de asemenea de camere pentru cancer, de palate de gheață unde îți pierzi rațiunea, ca această mică Slangenburg libidinoasă, bordeluri pentru crocodili și monștri abisali hermafroditi. Cînd o femeie și-a petrecut un an într-un bordel pentru crocodili — crocodilii se bat pentru femei — ea nu mai are decît stalactice în interiorul corpului. Pe urmă niște galerii de păianjeni cu cruce ; ăștia țes pînze de la un ochi la altul trecînd prin creier. Caverna unde se

cultivă sentimentul solitudinii; săli de cinema unde regretele și remușcările se amplifică; cabinete de blasfemie și pivniţe-frigider pentru a îngheţa măduva în oase. Ateliere de jupuit și restaurante unde nu se servesc decît cadavre. Celule de examinare unde vă întreabă o mie de ani de-a rîndul rezultatul unei adunări care nu este niciodată exactă, căci nu te poţi servi de cifra 6 pentru că ea figurează în cifrul meu, însă cel care se chinuie să adune, dacă ignoră acest detaliu, el disperă, suspină și plînge și, la sfîrșit, își imploră profesorul să-l frigă mai curînd de viu pe un cuptoraș. O cameră destul de mică, decorată exotic, cu un delicios budoar de poet unde se află o masă de fildeș pe care se găsește o bucată mare de cristal; rămîi închis cu această bucată de cristal, cu acest obiect scînteietor și nu se întîmplă nimic timp de luni și luni de zile; în fine, observi deodată că un colţ al acestui cristal a suferit o schimbare: un mic deranjament ultra-rapid, un salt cristalografic tocmai a modificat un colţ al acestei bucăţi de cristal, și așa continuă, o ţine tot așa timp de luni de zile, cîteodată timp de ani: din cînd în cînd cristalul se alterează puţin, ca sub șocul unei spaime subite, pînă în momentul în care o lansetă izbucnește pe neprevăzute din cristal. Dacă această lansetă străpunge inima — ea nu omoară — totul o ia de la capăt, dar dacă ratează trebuie din nou să aștepţi ani și ani sau veacuri, pînă ce lanseta sare din cristal ca să-și atingă ţinta vizată. Este una din torturile noastre cele mai înspăimîntătoare, nu din cauza suferinţei, ci á spaimei, a așteptării și atenţiei susţinute care se impune: nimeni nu poate prevedea în ce direcţie va face cristalul să izbucnească lanseta ucigașă. Dar ce spun? Toate astea nu sînt, de fapt, decît niște mărunţișuri. Vă vorbesc în singurul scop de a vă ajuta să înţelegeţi ce este existenţa. În loc să apelez la frica voastră și la niște speculaţii neliniștitoare pentru niște inși gen Van Schaerbeek al vostru, eu fac apel la sentimentul vostru de onoare, la indignarea voastră, la revolta voastră. Iată existenţa! Monstruozităţi, lucruri mult mai rele s-au petrecut pe pămînt în timp de pace și în timp de război, sub auspiciile zîmbetului milos al lui Dumnezeu — Dumnezeu care a fost martor la toate astea, care suportă să le vadă, despre care nici un text sfînt nu spune că ar fi fost luat drept o lichea. Dumnezeul vostru! Existenţa voastră! Această existenţă care nu face nici cît o ceapă degerată însă care își refuză, totuși, aneantizarea pentru că Dumnezeu continuă să se amestece în ea, așa cum un om de afaceri încăpăţînat se consacră unei întreprinderi sortite falimentului total. Cine oare nu

ajunge în situația de a blestema existența? Ea se blestemă pe sine însăși, ea însăși s-a blestemat clipă de clipă în fiecare zi de primăvară în care viermii rod păsări și cai în mijlocul unei mase incalculabile de mizerii îngrămădite pe pămînt: trădarea, crima, cruzimea, șiretenia, disperarea, durerea, repulsia. Eu nu vă pretind să-l blestemați pe Dumnezeu. Nu merită osteneala. Blestemați doar existența! Ei bine, cum stați? V-ați mai revenit din rătăcirea voastră? Sau elocvența mea diavolească trebuie să facă să vibreze alte corzi? Clătinări din cap? Figuri alungite? Mîini jilave și chiloți uzi, dar sub fruntea voastră, o idee fixă, de neclintit: Dumnezeu este bun, Dumnezeu este mare, Dumnezeu este puternic și... existența... nu e... chiar... așa... de rea... cum pare? Haide, adunătură de nătărăi, dovediți că sînteți, totuși, bărbați și femei! Hai, Van der Woght, pastor model de pat moale și cu pana leneșă, care a lăsat să crape copiii de muncitori trei străzi mai încolo... blestemă! Dă-i drumul, începe prin a te blestema pe tine însuți și restul va veni de la sine!... Și tu de colo, micuțule Van Schaerbeek, mizerabil restaurator al aparatului uman de masticat, pungă spartă și fals credincios care, cu gura garnisită de o dantură falsă, te tîrăști pe podeaua bisericii pe care o murdărești prin prezența ta parfumată... blestemă-te pe tine însuți și blestemă și existența care produce niște căcăcioși guralivi de soiul tău. O viață făcută din eșecuri... tu ratai cu regularitate o plombă din trei, mariajul tău este un fiasco și ai legături dezgustătoare acum cînd începi să devii impotent... puah! Van Schaerbeek, puah! ... Hai, blestemă existența: este cel mai mărunt lucru pe care-l poți face, probabil că ai și făcut-o într-o zi... Kwets, de ce să nu renunți și tu o clipă la catolicismul tău dogmatic și să-l tragi și pe Meyer după tine? Încă n-ai înțeles că niște mîrlani, afaceriști dubioși de pielărie, nu sînt buni decît să dea o mică mînă de ajutor diavolului? Doamnă Kwets — vai de mine! — ți-ai revenit îndeajuns din oboseală ca să adaugi vocea ta vulgară la corul blestemelor? Și tînărul Kwets cu cîinele său... hotărăște-te să-ți deschizi pliscul! Slangenburg, hai, dovedește-te și mai nebună și blestemă existența, și Scheiberlich n-o să rămînă în urmă! Haack nu contează că ești fără doar și poate inteligent; ești van Rheden, gîndește-te, e adevărat că ești un pervers, vanitos ca un curcan: dă exemplu celorlalți. Toți diavolii te vor aplauda, și eu îți voi face cadou o ghirlandă de

flori de ciment ca să-ți acoperi slăbănogul tău gît gol; te voi asigura că ești un mare artist creator, și nu numai o maimuță și un fanfaron. Și ziaristul nostru care, iată, pozeur și vorbăreț ca un papagal, nu a ajuns să înțeleagă că numele său trebuie să apară în prima, dacă nu în a doua pagină a ziarului, care va abunda mîine în articole, exact ca și în celelalte zile, conținînd istoria fluxului diareic pe care groaza o datorează armatelor cerești ? Și Schokking... care își imagina că poate să ia la pumni nepedepsit un chelner șef în ușa sălii de așteptare a unei gări ? ... Tu nu ești decît un cîine abominabil, un fotbalist imbecil, băiețelul mămichii, un încurcă lume, o canalie.

Alocuțiunea amenința să degenereze în ocară. Leenderts spumega de furie. Obrajii săi erau violeți, se legăna și se răsucea atît de violent pe tronul lui de aur încît monștrii de dedesubt gemeau de durere; ochii micului hipopotam chiar șiroiau de lacrimi. Dar Leenderts se stăpîni brusc. Spionă fețele, una după alta, studie atitudinile și înțelese că nu mai merita osteneala de a o interoga pe doamna Schokking; în plus, ceilalți se încăpățînau să nege dînd din cap, încurajîndu-se reciproc din priviri și înălțînd umerii; Meyer se scărpina cu niște gesturi care trădau îndărătnicia și furia nebună. Mai mult, Leenderts văzu, asemenea unei stînci în mijlocul acestei fierberi de rea voință căreia poate i-ar fi venit de hac prin mijloace perfide, obrazul de piatră al pastorului Van der Woght cu bărbia la fel de pătrată ca piatra colțuroasă a unei case; văzu și obrazul de marmură al lui Richard Haack a cărui privire nu se desprindea o clipă de pe căpetenia diavolilor.

— Prieteni, zise diavolul șef cu o voce obosită, lăsînd capul în jos în așa fel încît cel puțin trei cute, grase ca mocirla, se săpară în obrazul său stîng, prieteni, eu înțeleg ezitările voastre. Niște oameni de soiul vostru, cîini vii ingenioși, nu riscă ușor. Voi mai acordați încă o oarecare importanță existenței. Bine, vom mai vorbi despre asta. Existența terestră pare cîteodată prețioasă, în special cînd ai pîntecul plin, cînd corpul poate să se odihnească și cînd josul pîntecului întrevede plăcerea. Se întîmplă atunci să-ți fumezi pipa cu inima ușoară. Rîndunelele ciripesc, măceșul înflorește, copiii se joacă, îngînă cîntece și merg cînd trebuie la closet, țăranii lucrează în grădina de zarzavat și intestinul gros al acestui om de la țară, la fel de îndopat ca în alte zile, nu suferă dacă intestinul femeii sale este ros de cancer. Pe de altă parte, dacă lucrurile merg grozav cîteodată,

dacă iau o întorsătură proastă altădată, asta e caniota spirituală, polița de asigurare pentru zilele nefaste, ajutorul și sprijinul și recursul despre care preoții vorbesc cu vocea înecată în lacrimi. Van der Woght, tu ai vorbit de Salvatorul tău. Tu chiar crezi că acest Salvator ține cu adevărat o prăvălie unde se vinde beatitudine și că el are puterea de a face viața ceva mai suportabilă decît este, existența ceva mai puțin absurdă ? Că el nu-și exercită din plin această putere decît după moarte, nu-i așa ? Văd că dai din capul tău bătrîn : da, e adevărat. Așa va apărea el îmbrăcat în țoale care să-ți ia ochii, cu o frumoasă și sfîntă mantie de plimbare ; și apare, de fapt, pentru a doua oară la judecata de apoi ca să facă pe judecătorul — un rol care, probabil, i s-a impus acestui tip destul de sensibil din naștere, dar ce contează, de vreme ce căile Domnului sînt de nepătruns — ; s-a preschimbat el într-un potentat, însă a rămas tot bun, bun, bun, ca însuși Dumnezeu, care este și el foarte bun, bun, bun, amin ! Se pretinde că ar fi înviat la trei zile după moarte, fără a fi recurs la bunele oficii ale unui înger muzician. Și voi, voi credeți că el tronează de atunci la dreapta Domnului așteptînd desfășurarea evenimentelor. Mă tem că vă cam înșelați. Ia priviți !

Șeful de sală, care își zicea Satana sau Diavol-Șef, își lansă din nou forța magică a degetelor sale îndepărtate înspre draperia ce acoperea peretele opus celui unde erau expuse instrumentele de tortură. Draperia se desfăcu la mijloc și se trase brusc de o parte și de alta lăsînd să se vadă spectacolul a trei cruci ; pe fiecare era prins un corp omenesc cu genunchii ușor ridicați, în timp ce capul cădea în piept. Crucea din mijloc le depășea cu o jumătate de metru pe celelalte două și martirul atîrnat acolo sus era chelnerul care le făcuse atîteà servicii, care le turnase vin roșu din cana emailată, albastră. Îi fixaseră cana pe piept, cu gura în sus în așa fel încît părea că privește în interiorul acesteia. Ceilalți care îl încadrau erau cei doi chelneri în vîrstă, bătrînii actori de culoarea pergamentului ; corpul lor era și mai contorsionat decît cel al personajului principal iar tenul de o paloare de ceară dovedea că erau morți, pe cînd fața chelnerului jovial, constatară cei doisprezece spectatori, rămăsese la fel de roșie ca în timpul vieții. Dinții cu zîmbet vertical, mereu dezveliți în acea umbră roșie, semănau cu un stilet alb brăzdînd linia buzelor surîzătoare și formînd cu ea o cruce. Toți trei erau îmbrăcați în hainele lor de chelneri, însă a celui din mijloc fusese profanată, destrămată în cîteva locuri și

murdărită cu sînge în dreptul coastei şi al pîntecului. Ochii săi, peste măsură de obosiţi, fixau poate această oribilă mutilare, dar privirea îi cădea în fundul cănii de apă de pe pieptul său — cana care era goală, care părea goală de secole, căci pereţii ei interiori erau uscaţi ca iasca. Şervetul, pătat cu vin roşu sau cu sînge, fusese aruncat pe umărul său drept. Nici urmă de coroană de spini, nici urmă de inscripţie. Dimpotrivă, se afla acolo, în prim plan, o lance mînuită de un soldat mic de statură cu platoşă care stătea cu spatele la spectatori; fierul dispărea undeva într-una din rupturile hainei, însă nu se pătase de sînge. Silueta soldatului era neterminată — nu se zăreau decît liniile vagi ale coapselor care nu se prelungeau pînă la planşeul eşafodajului de lemn unde erau aşezate cele trei cruci.

În sală se lăsase o linişte profundă, nu se mai auzeau decît clipocitul şi gîlgîitul din adîncul boschetului de urzici. Cu bărbia sprijinită în mînă, şeful de sală Leenderts contempla spectacolul acesta oribil. Dintre cele trei personaje aflate în spatele lui doar răposatul Van der Woght privea sfîntul perete profanat. Locatarii imobilului, palizi şi tremurînd, rămaseră pironiţi pe locul lor. Haack strîngea pumnii. Van Schaerbeek lăsase să-i cadă capul în piept; Martha Scheiberlich îi acoperea cu mîna ochii lui Aagje, şi doamna Schokking pe cei ai adolescentului. Cîinele, lungit pe pămînt, odihnindu-şi capul pe labe, întredeschidea din cînd în cînd pleoapele pentru a furişa cîte o privire înspre monştri.

— El este! pronunţă Leenderts cu o voce solemnă. Fiul Omului, cea mai nobilă floare a speciei umane — un molîu însîngerat, un chelner de cafenea care se supraestima şi îndrăznea să mă înfrunte. Priviţi-l: totdeauna a fost la fel, totdeauna a sucombat, totdeauna. Şi voi, voi îl adoraţi, imbecililor! Ce valorează o existenţă unde se poate produce aşa ceva, unde aşa ceva se repetă mereu? Cine nu ajunge în situaţia de a-l blestema pe Dumnezeu? — Dumnezeu care a estimat că acest sacrificiu este util pentru creaturile sale — este adevărat că nu mai era o altă ieşire, el credea că acesta este ultimul său atù — şi care şi-a încununat totuşi fruntea cu o coroană — nu o coroană de spini! — cu o coroană de milă şi bunăvoinţă nesfîrşită. Dumnezeu, care era prea laş şi prea decrepit pentru a urca el însuşi muntele Golgota cu povara infamantă pe umerii săi! Cel mai nobil, cel mai înţelept, cel mai blînd a fost răstignit! Oh, eu am avut totdeauna o slăbiciune pentru băiatul

ăsta — eu, Leenderts, diavol şef — băiatul ăsta al cărui nume adevărat nu îndrăznesc să-l rostesc, eu am simţit uneori un fel de dragoste pentru acest milos păcălit pe care-l poţi, desigur, califica drept perfect în felul său, cu toate că a fost o creatură omenească aşa ca voi toţi, care mînca şi bea, care era sensibil la durere şi care probabil că l-a invidiat pe sfîntul Ioan Botezătorul — aceasta este o veche opinie răspîndită la evrei şi la denigratorii creştinilor, pe vremea cînd eu rătăceam pe pămînt sub înfăţişarea lui Simon Magul în compania sorei aici de faţă, care îndeplinea rolul Elenei ; trebuie să recunosc că şi eu am contribuit la propagarea acestei opinii... oricum ai lua-o, prin comparaţie cu alţii, acesta a fost un om nobil, cel mai bun pe care l-a produs umanitatea. Şi uite ce soartă are. Cel mai neînsemnat subdiavol, cel mai dispreţuit, monstruleţul care nu-i bun nici să aducă smoala şi pucioasa cu o roabă, posedă puterea de a realiza, la orice oră din zi şi din noapte după bunul lui plac ceea ce vedeţi acolo pe perete. Micul diavol se joacă un timp oarecare cu el, îl lasă să facă ce-i place, îl lasă să preschimbe apa în vin — vechea lui marotă ! — apoi îl înşfacă şi-l răstigneşte — taman asta i s-a întîmplat şi acum. Îl castrează, îl împunge cu lancea, plasează un soldat roman lîngă el din respect pentru exactitatea iconografică ; iar din grija faţă de simetrie îl încadrează între doi pehlivani pe care hazardul i-a pus la dispoziţie...

Nişte ţăcănituri şi nişte ţiuituri, venind de undeva, din înălţimea plafonului, i-au făcut pe spectatori să ridice ochii. Zgomotul acesta, pe care toţi l-au identificat imediat, a fost preludiul unei voci răguşite de bărbat :

— Alo ! Alo ! unde trîndăveşte şeful de sală Leenderts ? El este rugat să se prezinte imediat pe peronul 200 unde subdiavolul 514 oferă o mică serbare în subterane. Leenderts trebuie să se prezinte pentru a asigura serviciul. Cei care îl vor întîlni ar face bine să-l expedieze fără întîrziere pe peronul 220 unde este de serviciu în timpul sărbătoririi. Trimiteţi-ni-l pe Leenderts ! Probabil că se distrează pe undeva torturînd sufletele şi debitînd palavre teologice. Alo ! Alo ! trimiteţi-ni-l numaidecît pe şeful de sală Leenderts aici la peronul 220, vorbesc despre grasul Leenderts. Dacă nu se prezintă acolo într-un sfert de oră (după noua durată a timpului), nu va mai putea să taie urechi tot anul în timpul şedinţelor de tortură organizate la sărbătorile noastre...

În timp ce acest apel vibra în încăpere, alternînd de la o clipă la alta ultragiile, o mare schimbare se produse la personajul căutat și la tot ce-l înconjura. Infernul își anunță plecarea. Aruncînd o privire circumspectă către înalt, cei șase monștri o tuliră unul după altul, întîi hipopotamul cel mic, apoi crocodilul, tigrul (eliberat de misiunea lui de cariatidă, el scuipă spre cîine înainte de a dispărea), rechinul, bivolul și coleopterul uriaș. În consecință tronul lui Leenderts începu să se clatine periculos. Acesta mugi : „Fir-ați să fiți ! soi nenorocit de mîrșavi, unde o întindeți ! ? !" ; el se răsucea și se răsucea și se balansa pentru a-și regăsi echilibrul ; șeful de gară își ținea chipiul roșu cu amîndouă mîinile ca să nu-i cadă ; după ce strecurase cu un gest de hoț de buzunare globul imperial în propriul buzunar, răposatul Van der Woght explora cu privirea spațiul din spatele tronului, poate în speranța de a descoperi aici vreo ieșire ; infirmiera căzu, țeapănă ca un manechin peste Leenderts.

Ușa ce dădea spre culoar rămăsese deschisă. În timp ce șeful de sală făcea eforturi disperate pentru a coborî de pe tronul său, colocatarii se grăbiră să ajungă în șir indian la ieșire fără să se sinchisească de vociferările lui : „Pun eu laba pe voi, canaliilor, și-o să ardeți în vecii vecilor !". Abia reuși ultimul dintre ei să treacă pragul, că zgomotul surd al unei căderi îi făcu să creadă că Leenderts sau manechinul sau amîndoi se rostogoliseră de pe tron. Niște urlete fără folos îi escortară tot timpul cît dură cursa lor spre grila de fier, pe solul uscat, marcat ici-colo de o pată sau de o dîră roșie, ca și cum ar fi vrut să le reamintească de ororile de dinainte. Wim Kwets se grăbi să se strecoare printre două gratii, cîinele îl urmă. Tjalko, Veenstra, Martha și, datorită acesteia, și Aagje, au reușit să facă același lucru fără dificultate. Ceilalți au avut mai multe probleme, în special Meyer — care s-a văzut obligat să rămînă cu bustul gol și fiind foarte transpirat alunecă asemenea unui țipar printre două bare. Se repeziră cu toții spre ușa laterală, aruncînd în fiecare clipă priviri peste umăr pentru a se asigura că nu sînt urmăriți. Un coridor slab luminat, care nu le rezerva noi ororii, se deschidea în fața lor. La bifurcație trebuiau să o ia la dreapta așa cum le spusese chelnerul.

IX

Întoarcerea

AJUNGÎND ÎN PIAȚA GĂRII SE SIMȚIRĂ DINTR-O dată ca acasă : era orașul lor, cu decorul de pietre care nu avea secrete pentru ei ; de acum înainte nimic nu mai putea să-i dezorienteze. Deodată, o licărire roșiatică pe cer, un tumult de țipete ascuțite izbucnind de pretutindeni, i-a făcut să înțeleagă că nu era încă totul reintrat în ordine. De altfel iluminatul străzilor lăsa mult de dorit. Constatînd că orologiul din centrul pieței fusese spart în același mod, asemeni celor din gară, grupul a încercat cea mai profundă decepție de cînd respira din nou aerul libertății ; lucrul acesta i-a afectat mai mult decît existența monștrilor infernali sau puterea răului. De fapt nu, acesta nu era chiar orașul pe care îl cunoșteau... cei mai mulți încă din copilărie... și, în spatele lor, gara... cu toate ferestrele stinse... fără o locomotivă care să scoată șuierături stridente. Cel puțin la picioarele lor se întindea un drum și, cu toate că niște nori ușori încă pluteau pe cerul nocturn, niște stele scînteiau, ca și înainte, în spațiile dintre nori. Van Schaerbeek preluă conducerea micului grup. „Caii simt grajdul", zise și găsi, el însuși, în această maximă forță de a se arăta, pentru ultima oară după teribilele umilințe suportate în prezența celorlalți, Van Schaerbeek cel de altădată : vanitos, sforăitor, prezumțios, însă cu alură de ghid, în timp ce doamna Schokking îi cedase inițiativa. Ea căzuse, pentru prima dată, pradă unei depresiuni și se sprijini greu de brațul lui Tjalko. Jumătate din locatarii Reședinței, zdrăvăn încercați, aveau nevoie de un sprijin : pastorul, doamna Kwets, Wim Kwets, scuturat din nou de crize de tuse și, în sfîrșit, Aagje, pe care nimeni nu o mai întreba nici măcar cum se simte — era prea penibil ! Demența lui Aagje constituia dovada concretă a înfrîngerii lor colective. Și care ar fi viitorul ?

— Eu cred, zise Van Schaerbeek în momentul în care zăriră în față larga arteră ce ducea la cartierele de periferie, eu cred că avem sub ochi consecințele catastrofei. Prieteni, noi tocmai am trăit niște evenimente uluitoare însă... ă... totul este bine cînd se sfîrșește cu bine. Dacă

a fost un vis ar fi timpul să ne trezim, dacă nu cumva ne-am trezit deja. În orice caz noi vom depune o plîngere, avem dovada că acolo s-a petrecut reclama sforăitoare organizată de direcția cinematografului ; Veenstra va putea să denunțe faptul în ziarul său, noi îl vom sprijini cu toții... Dumneata, părinte, nu ești la capătul puterilor ? Călătorul care vrea să ajungă departe își menajează calul, ah ! ah ! ah !... Doamne, ce noapte !... Ziua încă nu apare ; dacă totul merge bine, cred că mă voi putea prezenta către ora zece la spital, cel puțin dacă nu cumva soția mea a trecut din viață în... ă... Evident, evident, a fost un vis. În mod sigur un vis. Haack l-a înțeles foarte bine de la început, intuiția unui artist este totuși... ă...

Înaintau doi cîte doi, încet, cu pași șovăielnici. Larga arteră înecată în ceață era pustie. Nici o casă nu era luminată, strada de-abia se vedea. Pe deasupra acoperișurilor defilau nori roșiatici. Vacarmul, alcătuit din stranii strigăte pătrunzătoare și din schelălăituri, acompaniate din cînd în cînd de o detunătură puternică, părea să vină acum din stînga. Doamna Schokking propuse să o ia la dreapta cu prima ocazie, dar Van Schaerbeek se opuse ; el prefera calea regală și disprețuia străduțele : era întuneric aici, pe stradă, și ai fi zis, la naiba, că tocmai izbucnise un mare incendiu ; or, focul scufundă împrejurimile în beznă... În fața lor mergea Wanda, cîinele ciobănesc, Van Schaerbeek încercă să dezmierde animalul cu vorbe încurajatoare :

— O să primești un os ! Da, da, un os, desigur !... Cîine bun !... Cîine bun la stăpîn !... Ce ziceți, prieteni, adăugă el cu un aer distrat, însă pe un ton ferm și întorcîndu-se spre cei care-l urmau, ce ziceți, cred că ar trebui să ne promitem reciproc să nu repetăm niciodată nici un singur cuvînt din ceea ce... înțeleg, din aceste confesiuni... ă... Eu am povestit cele mai nebunești absurdități despre mine însumi, despre soția mea și cele două vecine ale mele de la etajul superior. Mi se pare că ar fi mai bine să dăm totul uitării...

— Perfect de acord ! strigă Kwets. În special pentru ceea ce a spus Meyer despre mine. Nu reușesc să-i pricep atitudinea. Eu l-am tratat convenabil, l-am plătit chiar mai mult decît trebuia și el își permite să mă trateze fără pic de rușine !

— V-am jignit cumva ? replică Meyer lăsînd brațul doamnei Kwets. Eu nici măcar nu-mi amintesc ce-am putut să spun despre mine însumi, darmite despre alții !

Ceilalți îl auziră mormăind la nesfîrșit : că el nu știa nimic, că el n-a știut niciodată nimic.

Van Schaerbeek fredona. Se simțea plin de putere și bună dispoziție, chiar după o astfel de noapte ; de un singur lucru îi era ciudă, acela de a fi băut vin și în consecință, de a-și fi călcat jurămîntul. Un lucru aproape scandalos. Doar că era posibil ca în cele din urmă să fi fost apă și nu vin...

— Spuneți-mi ! strigă el. Spuneți-mi, cum se simte Aagje ?

Depășiseră o străduță scufundată în întuneric și într-un calm reconfortant, flancată de fațadele unor magazine din piatră cioplită.

— Rău, răspunse Martha, care făcea parte din arierdgardă.

Și Van Schaerbeek începu să mormăie un răspuns din care nu se auzi decît cuvîntul „plicticos". Prezența chiar alături de el a pastorului Van der Woght îl făcea să fie prudent. Cum de putuse să se compromită în halul ăsta ! Haack, care-l sprijinea pe Wim Kwets, strigă că nu e bine să te îngrijești peste măsură de semenii tăi, însă această glumă nu-l atinse. Într-adevăr, el se consuma prea mult pentru oamenii aceștia ! Pentru Aagje : cu cît se va îndepărta de ea mai mult cu atît mai repede vor fi uitate stupidele sale mărturisiri. Martha va ști să-și țină gura ; dacă se va arăta dezagreabilă, treaba ei... Astfel, Van Schaerbeek își țesea în mod secret o manta de protecție sub care să se poată de-acum refugia. În gîndul său farmecele celor două femei erau inseparabile. Lipsa lor de siguranță cînd se aflau în cabinetul lui, groaza pe care o manifestau față de clește și gura lor larg deschisă îi stimulau de fiecare dată apetitul sexual. Aagje și Martha veneau să-și îngrijească dinții mult prea des, ca și cum ar fi fost înțelese să-l cucerească pe dentist prin acest artificiu. De altfel, nu se putea ști dacă Aagje nu a fost la curent cu toate. Ea poate se prefăcuse doar că o încurajează pe Martha dacă pretindea că Martha era cea care o încurajase. Van Schaerbeek scoase un suspin. După o asemenea noapte, după un astfel de vis era posibil să începi o viață nouă, să te dezbari de cel care ai fost — „lucrurile vechi au trecut, iată, toate lucrurile au devenit noi". Dacă neurastenia lui Aagje s-ar dovedi incurabilă... asta ar facilita mult lucrurile. Numai dacă soția sa ar mai fi fost încă pe lumea asta ! Dacă nu, el ar rămîne cu gîștele astea două în brațe, astfel că poate ar sfîrși recăsătorindu-se, chiar oficial pentru a doua oară.

Glumind și chiar rîzînd, colocatarii au ajuns într-o piață de unde au putut să vadă desfășurarea incendiului căruia nu i-au zărit pînă acum decît reflexul în nori.

Era o vîlvătaie gigantică ; flăcările și rotocoalele de fum care izbucneau din ea nu antrenau ca de obicei numai scame de funingine, ci, de asemenea, niște mici creaturi negre, pe care, la început, nu au reușit să le identifice. Formele acestea negre erau proiectate în șiruri lungi către înalt, una după alta, pînă la un punct mort de unde continuau să urce sub forma unor ființe mici de cenușă albă. Incendiul era pe cale să se extindă în direcția pieței. Nici vorbă de vreo tentativă de a-l stinge. Nici o casă nu se prăbușea, grinzile și traversele rămîneau pe loc, ca niște schelete incandescente. Încurajîndu-se, susținîndu-se unii pe alții, locatarii Reședinței se grăbiră să ajungă într-o stradă laterală din direcția opusă. Cine întorcea capul putea să distingă, foarte aproape, dacă nu flăcările, cel puțin micile creaturi care urcau ; se vedeau clar luîndu-și zborul în șiruri lungi de pe acoperișuri și ferestre, fîlfîind ca un stol de rațe ridicîndu-se dintre trestii. Erau niște vrăjitoare minuscule călare pe mături ; niște femei sau niște bărbați mici, ființe undeva la mijloc între bărbat și femeie, cu brațe mici, picioare mici și mîini mici pe care și le treceau din cînd în cînd peste ochi de parcă ar fi vrut să se trezească sau ca și cum s-ar fi temut ca nu cumva să se trezească. Iată : ieșeau și din casele din față cu toate că focul nu le atinsese încă. Nu priveau în jos, își consacrau întreaga atenție mișcărilor lor, erau probabil complet lipsite de personalitate, căci aceste mii și mii și mii de mici ființe se asemănau în toate privințele cu niște soldați de plumb scăpați din foc deveniți ușori și inconștienți dincolo de vîlvătaie.

Acum Tjalko mergea în fruntea grupului. Cu un strigăt de spaimă, el se opri cînd își dădu seama că strada era întreruptă, pe toată lățimea ei, de o crăpătură deschisă. Se aplecă în față și, cu ochii rătăciți, zări stelele. Da, iată-le din nou, stelele antipodului pe care un grosolan șef de sală pretindea că le smulsese de pe firmament. Fu cuprins de un acces de mînie. Pentru asta întorseseră ei spatele gării și înduraseră atîtea mizerii de nedescris ? Pentru niște stele care nu se aflau la locul lor ! Avu prezența de spirit de a-și spune că nu era cazul să peroreze și nici să se expună criticilor celorlalți. Cu toții învățaseră în noaptea asta că nu trebuie să vorbești decît în anumite ocazii. Fără îndoială, maică-sa și Haack i-ar fi luat-o cu mult înainte ; în loc să joace primul rol, cum își propusese de la început, el nu fusese decît al treilea sau al patrulea actor al acestei mari drame...

— Iată din nou stelele, le spuse el calm celorlalți, aliniați pe margine, la stînga și la dreapta sa. Cu atît mai rău, eu îmi continui drumul !

Comentariile lui Van Schaerbeek asupra cutezanței sale nu erau decît niște sunete guturale dezaprobatoare :

— Poate că ar fi mai bine să o luăm pe altă stradă. E cel puțin supărător să dai din nou de blestematele astea de stele chiar în momentul în care totul mergea foarte bine, fir-ar să fie !

— Eu îmi continui drumul !

— Și eu ! declară maică-sa care îi lăsase brațul pentru o clipă.

Răspunsul acesta îi merse drept la inimă. Se grăbi să pășească pe sticla, pe sticla groasă dar pură ca un cristal. Stelele se găseau dedesubt, de cealaltă parte. El pricepu dintr-o dată că aceasta era o farsă formidabilă, o reușită tehnică stupefiantă și, într-un anume sens, o frumoasă reușită a autorității lui asupra stăpînirii de sine. Cu toții pășiră atunci pe sticla groasă și sigură fără teama de a privi în jos : mai puteau oare să fie încercați de frică după ceea ce trăiseră ? Crăpătura din pămînt era pe cale să fie acoperită de un strat subțire de asfalt care curînd urma să ascundă de priviri străine toată priveliștea. Dar unde erau muncitorii ? Deasupra capului lor și în preajmă nu se afla decît subtilul vîrtej de ninsoare al ființelor de cenușă care urcau aplecate pe mături și ținînd palmele pe ochi. Talia lor nu o depășea pe cea a unui bebeluș. În realitate ele nu ieșeau din case prin ferestre ; prindeau consistență la cîțiva metri deasupra pavajului și erau imediat aspirate către înălțimi, în șiruri rectilinii de-a lungul fațadelor, spre cer.

La dreapta lor, la capătul unei străzi laterale, zăriră din nou incendiul. Coloane de creaturi de cenușă apărură în față, învîrtindu-se. Aceste ființe minuscule erau albe ca zăpada, chiar și părul și ochii și măturile, dar șoldul lor descărnat nu avea nimic din farmecul vrăjitoarelor.

Fîlfîitul produs de aceste stranii mulțimi nu era totuși destul de puternic pentru a explica vacarmul care atrăsese atenția colocatarilor. În colțul unei străzi strîmte care ducea la canalele de centură, ghiciră de unde veneau aceste strigăte, aceste scrîșnete și aceste lovituri asurzitoare. Ele proveneau din case, însă numai din casele alese și cele damnate, din casele care își descărcau sufletul și voiau să fie consolate sau din cele care erau deja condamnate. Morții înviați, cei vii absenți din visele lor, spiritele și zeii penați, dispersați în chip de ce-

nuşă în spaţiu. În acest moment, rămăşiţele de piatră urlau pline de groază; deveniseră sonore asemeni coloanelor lui Memnon. Casele îşi ciocneau cu lovituri surde grinzile şi traversele pentru a cere să fie iertate şi să li se acorde mîntuirea. Pe măsură ce mica trupă înainta, vacarmul se amplifica sau se estompa; era insuportabil de strident în preajma incendiului. Cîteva case urlau ca nişte maşini cu aburi, altele fîsîiau ca petrolul lampant, altele preferau să emită nişte sunete cvasiomeneşti.

Puţin cîte puţin ei se simţiră ca plutind în acest uragan de ninsoare; aceeaşi senzaţie pe care probabil că au încercat-o grenadierii lui Napoleon pe drumurile veşnic albe în nesfîrşirea stepelor ruseşti. Mergeau cu paşi şovăitori; cel care avea mai multă vigoare decît vecinul său o împărţea cu acesta. Astfel Van Schaerbeek îl susţinea pe pastor; doamna Kwets şi Meyer, complet dezmeticiţi acum, mergeau în zig-zag ca nişte beţivi; actorul, care-l ducea în braţe pe adolescentul frînt de oboseală, refuză să-i cedeze tatălui povara uşoară atunci cînd acesta îşi propuse să adauge încă o unitate la totalul operelor sale de caritate, preluîndu-l pe fiul său de la acest individ dubios. Mergeau cu paşi şovăitori. Aagje înainta zîmbind la tot şi la toate fixînd cu ochii ei holbaţi, albeaţa şi demenţa generală; personificare a tristeţii, ea era condusă de mîna caritabilă a Marthei Scheiberlich. Aceasta, cu un deget pe care aproape că nu-l mai ştergea, încerca la tot pasul să îndepărteze aburul şi praful de pe lentilele ochelarilor. Mîinile lui Haack erau cleioase de sînge, dar el nu le dădea nici o atenţie; parcă nu putea oare să-şi spună că acesta era o imitaţie, aşa, ca pe scenă? Mergeau însă cu un pas nesigur, aspiraţi în mod irezistibil de vîrtejul iute care îi înconjura; înaintau ca şi cum ar fi plutit. Încă puţin şi ar fi putut închipui nişte jocuri şi s-ar fi putut învîrti ca nişte jucării ale straniului uragan de ninsoare care îşi schimba direcţia înspre înălţimi. Însă, în realitate, ei continuau să păşească pe pămînt, ferm şi luptau, cu capul aplecat înainte, împotriva uneia sau alteia dintre rafalele imprevizibile. De ce să-ţi refuzi ascensiunea în compania acestor fiinţe care nu păreau deloc ostile? Cu un entuziasm copilăresc întreprinseră nişte scurte, foarte scurte excursii prin jeratic sau în afara jeraticului pentru a se sustrage oboselii. Cel ce se ridica mai sus decît ceilalţi avea dreptul să blesteme existenţa şi pe Dumnezeu; asta a fost convenţia stabilită cu vrăjitoarele, dar n-avea nimic de-a face cu şeful de sală Leenderts. Să faci un salt şi, ajuns în punctul culminant,

să te grăbești să-l blestemi puțintel pe Dumnezeu — de exemplu pentru că a construit podul înclinat pe ambele părți și în pantă atît de abruptă încît abia reușeai, să-l traversezi — și să cobori iar după aceea, da, să cobori ca unul care s-a aventurat sub stropii fîntînilor arteziene, în parc, și vine să caute adăpost lîngă fustele maică-sii. Se puteau închipui tot felul de jocuri de genul ăsta.

Bunăoară, hora colectivă, să te joci de-a v-ați-ascunselea în spațiu, să zburzi după bunul tău plac, jocul îndrăgostiților, de-a îmbufnatul, jocul băiatului răutăcios sau al țapului ispășitor, jocul de-a Leenderts — să te învîrți în jurul grăsimii lui apetisante și să-i dai mici lovituri cu ciocul cum fac corbii : dacă murmurai atunci : „E savuros, îl blestem pe Dumnezeu", o delicioasă mireasmă de friptură se răspîndea și vedeai ivindu-se o expresie fericită pe fața șefului de sală, debarasat de atîta grăsime, redevenit un băietan cu mușchii zdraveni în timp ce niște drăcușori observau peste umărul lui dacă el taie convenabil, făcîndu-te să suferi mult. Supunîndu-se unei forțe misterioase cîțiva dintre ei au pronunțat cu voce tare : „Eu îl blestem pe Dumnezeu" însă nici unul nu gîndea cu adevărat ceea ce spunea. Asta se făcea într-un fel de joacă, așa, ca să-l sîcîie pe Leenderts ; să-l vadă agitîndu-se ; era ideea cea mai caraghioasă care le trecuse prin capul golit de alte gînduri. Pastorul Van der Woght atinse înălțimile însorite, atinse o pajiște umedă unde îi dădu cu o piatră în cap fratelui său mai mic Hendricus Van der Woght, apoi îl consolă cu niște zaharicale : niște bomboane negre foarte dulci care se putea cumpăra de la patiser — acesta le dezlipea din bocal și le scotea cu lingura de lemn. Bineînțeles că nu numai o dată l-au blestemat frații Van der Woght pe patiser : la o cumpărătură de doi cenți el nu oferea niciodată o bomboană neagră pe deasupra... Apoi, pastorul Van der Woght coborî din nou lîngă Van Schaerbeek și lîngă el însuși pentru a-și asculta inima bătîndu-i cu putere și respirația șuierînd, dar mîndru, în pofida tuturor dificultăților, de zborul său rapid pe care nimeni nu putea să-l imite.

Și totuși și ceilalți făceau la fel : se abandonau zborului ca unui viciu care-și primește imediat recompensa și pe care îl uită îndată ce s-a împlinit. Chiar și Kwets și ai săi se distrau zburînd în înalt și dedîndu-se la glume obraznice. Le pălmuiau pe micile vrăjitoare și loveau cu picioarele cozile măturilor. Exultînd de bucurie Tjalko alerga după o minge pe o pajiște verde, în mijlocul unei mulțimi tăcute și atente. Cîte laude o să mi

se aducă ! jubila el trimiţînd mingea într-o curbă magnifică între orient şi occident, însă nu i se spunea nimic, era doar linişte peste tot. Nici măcar pescăruşii nu scoteau strigătele lor sfîşietoare obişnuite. Pajiştea era situată la malul mării într-un colţ al portului. Keeperul nu era altul decît Dumnezeu îmbrăcat într-un maiou alb şi cu mănuşi de piele. Nu-i scăpa nici o minge, era un flăcău zdravăn ca un stejar, cu mîinile omniprezente ! Puteai să-l blestemi ; de fapt, îl şi blestemau dar, în acelaşi timp, îl respectau. Cel care voia să-şi sărbătorească înfrîngerea n-avea decît să danseze cu Aagje Slangenburg, să danseze cu logodnica, în plină viteză, înainte de a trebui să coboare din nou ; chiar şi pe parcursul coborîrii mai puteai încă să dansezi şi să te legeni cu ea. Repede, repede, draga mea vecină albă, în mijlocul tuturor vrăjitoarelor albe, în jăratic, în afara jăraticului. Bună ziua Aagje, bună ziua Tjalko, dă-mi mîna, puah ! mîna asta bădărană, scheletică şi împuţită... Ei dansau, se legănau. La un moment dat, Tjalko traversă prin corpul lui Aagje, devenit foarte vaporos şi înţelese atunci de ce părul ei neasemuit fusese întotdeauna la fel de alb ca al maică-sii. Ia te uită, el n-o întîlnise pe maică-sa aici, în înălţimi, însă asta nu însemna că ea n-ar putea să se ivească imediat ca să participe, neobosită, la distracţiile desfrînate...

Cît despre Aagje, ea trecu prin Tjalko fără să-şi dea seama că era el şi nici că ea era ea, fără ca măcar să ştie dacă ea fusese vreodată cineva. Se simţea risipită, nu nefericită, după tot ce se întîmplase ; se petreceau nişte infidelităţi şi nişte viclenii în lume dar, din fericire, ea putea fi prezentă pretutindeni în acelaşi timp şi putea astfel să le evite mişcîndu-se ca argintul viu de-a lungul Căii Lactee : era de-ajuns să vrea. Dar cine mai avea oare voinţă ? Poate Van Schaerbeek, însă voinţa lui Van Schaerbeek rămînea în dosul uşii cabinetului său parfumat în care ea stătea culcată, fără apărare în fotoliul rece, cu ochii închişi de parcă nu i-ar mai fi putut deschide niciodată. Demnul Van Schaerbeek izbucnea atunci în suspine, îşi arunca pe duşumea cleştele şi cădea în genunchi ; îi punea în astfel de clipe la picioare toată ştiinţa, toată tehnica, religia şi odontologia, Dordrechtul şi Utrechtul. Şi şoptea fără încetare : De ce ai un obraz atît de fermecător, atît de docil, de ce eşti atît de moale şi de blîndă, de ce eşti tu vecina mea de la etajul superior, eu nu pot rezista vecinelor de sus, am asasinat-o pe soţia mea din punct de vedere moral, ucigîndu-i vocea, iar pe tine, pe tine te asasinez cu Martha, noi ne omorîm între noi ; e bine în fotoliul

ăsta ; acolo, în colț, se află o conductă specială pentru sînge, legată direct de rîul de unde urcă, seara, niște cețuri albe ca inocența și amare cum e ciuma amorului, încărcată de mirosurile cabinetului meu ; un clănțănit de dinți în stufăriș, un val roșu inundă dintr-o dată undele, și gura deschisă destul de larg pentru ca întreg pămîntul să se poată prăvăli în ea ; toți Van Schaerbeek și toți Tjalko aceștia care dansau cu ea în ritmul grațios și primitor al morții ce începe în dinți și sfîrșește în picioarele mobile...

Puțin mai lipsea ca Martha Scheiberlich să profereze un blestem veritabil. Numai că reflecția imediat următoare o opri chiar la timp : ea niciodată nu zicea nimic înainte de a se fi gîndit cel puțin cinci minute, iar minutele erau abolite, nu-i așa ? Willem Van Schaerbeek își pierduse ceasul, ceasul cel mare și prost al lui Willem al nostru o tulise mîncînd pămîntul. Hop ! Martha se ridică în zbor în spațiu bătînd moale din picioare, după ce își scosese ochelarii pentru a nu fi obligată să vadă mărunțișurile pe care le remarca atît de bine în alte circumstanțe. Pe drum, îl întîlni pe Henk Veenstra, schimbat în profet poliglot. Ea își ordonă gîndurile și-și murmură cuvintele timp de cîteva secunde. De fapt, Veenstra gîndea foarte repede și foarte subtil ! Era un ziarist simpatic. Îți venea să-i dai niște lovituri de picioare pentru a-l face să șchioapete ; fără îndoială o merita din plin pentru faptul că o neglijase în mod rușinos cu toate că era vecinul ei de sus. Incredibil de agil el se eschivă din fața tuturor loviturilor fără să-și întrerupă vreun moment discursul său onctuos. Cînd i se dădea o lovitură de picior lui Van Schaerbeek, el plonja în gol, apoi urca din nou. Cînd se întîmpla același lucru cu Aagje ea aluneca spre Van Schaerbeek, trebuia atunci să o aduci înapoi și să o previi în ceea ce-l privește pe Van Schaerbeek, să-i arăți, de pildă, micul neg ce se afla lîngă nasul lui bine conturat. Van Schaerbeek sus, Van Schaerbeek jos. Din colțul său Veenstra observa toate detaliile și le nota în jurnal ; era escortat de o bandă de puștani turbulenți care, ținînd suluri de hîrtie scrise cu legi și aruncîndu-le ca pe niște popice, participau la hora nebună. Martha își puse din nou ochelarii : ar reuși ea oare să descifreze o singură silabă, un singur „ecou al bursei“ relativ la situația sufletelor, un mic fapt divers raportîndu-se la judecata de apoi ? Ea înțelese în acest moment că l-a invidiat întotdeauna pe Veenstra, pentru că el putea să noteze totul și să informeze lumea fără să trebuiască să facă act de prezență. Oare de ce luase el înfățișarea unui profet poliglot ți-

nîndu-i conferințe lui Dumnezeu și agitîndu-se atîta? Din cauza stilului său, a stilului său inimitabil?

În timp ce Martha, undeva jos, își ajuta prietena dementă la traversarea orașului inundat de nebunie, — formele albe se detașau acum pe pavaj ca un abur și învăluiau unicul felinar care își dădea toată silința să schimbe înfățișarea canalului ce părea o cavernă de hoți — Martha Scheiberlich acolo sus, pătrunse într-o sală arhiplină, unde Van Schaerbeek, în chiloți, și Aagje, îmbrăcată cu o rochie amplă, scriau pierduți printre mucoși. I se făcu greață la ideea lecției pe care ar fi trebuit să le-o dea. Vor fi ei oare într-o zi ceva mai înțelepți decît puștanii ăștia? Van Schaerbeek mai credea în Dumnezeu și Aagje credea în Van Schaerbeek; ea ar fi obligată să le dea o notă foarte proastă. Unde se găsea băiatul cu mica seringă, această piesă frumoasă, demontabilă la infinit, a tînărului care aduce ploaia? Să împarți în mod delicat, minuțios, șuvoiul unic în mii de jeturi: mii de copii, atît de mulți încît n-ai mai avea ce face cu ei și n-ar mai servi la nimic să te debarasezi doar de unul singur printr-un avort. Oh! copiii ăștia prostănaci: iată-i așezați, cu buzunarele ticsite de secrete perverse și de mistere ale vieții. Ce-i de făcut? Deodată se gîndi că ea ar putea să-i chinuie pe copii. Își scoase ochelarii pentru a putea vedea suferințele amplificate. Întinse mîna și începu să-l ciupească pe un țînc de braț. Era delicios: simți născîndu-se vînătaia sub apăsarea degetelor, devenea ea însăși vînătă toată pe dinăuntru: un albastru incredibil de pur și de radios. Hoinări prin clasă, încet, fără să se grăbească și, privindu-și propriul nas lung și ascuțit, acest lucru oribil care îi compromisese întotdeauna netezimea cîmpului vizual, ea se comportă ca o doctoriță energică; începu să chinuie mușchii, nervii tuturor copiilor, unul după altul; îi ciupi, îi mușcă, îi fripse pe unii în cuptoraș, într-un colț al clasei, pe jăratec. Strigătele lor ascuțite erau delicios de asurzitoare, fericirea albastră se schimba în violet. De ce nu în alb? În alb imaculat? În fine, nu mai rămase decît Van Schaerbeek și Aagje care, cu limba rotunjită în colțul gurii transcriau absurdele lor credințe. Va descoperi ea oare micile fese ale lui Van Schaerbeek? Va tăia-o oare pe Aagje în felii ca pe un pește afumat? Cum să atingi albeața seducătoare, eliberatoare atunci cînd totul se colora tot mai mult în violet și în roșu? Dar iată că ea coboară, eliberarea era pe aproape. Totuși coborîrea nu o făcu pe Martha să uite că Martha cea de sus se prosternase pe pardoseală, ca o femeie de serviciu și că Van Schaerbeek și Aagje trecuseră peste ea cu

pași mărunți cînd ajunseseră în curtea de recreație unde în toate ungherele albe se cînta la teorbă *, unde se dansa în ritmul muzicii albe a sferelor. Bună ziua Willem, bună ziua Aagje, bună ziua Martha, bună ziua Tjalko, bună ziua profet al ziarelor albe ticsite de noutăți, întindeți mînuțele voastre scheletice și nu vă temeți de răutăcioasa învățătoare care a trebuit să intre în joc pentru că grandiosul era, pentru ea, întotdeauna prea mic. Ca să vezi, iată-l și pe pastor, și pe Richard Haack, un tip bine făcut de care pot să-mi bat joc încă o dată. Țopăiți cu toții ca mieii pe pajiște ; cel care va profera injurii va trebui să rămînă în picioare drept pedeapsă.

La sfîrșitul întoarcerii aici, jos, ea înțelese că o ura pe Aagje. O va strînge cu atît mai caritabil cu brațul ei gata să ajute. Aagje nu știa de vizitele ei nocturne la Van Schaerbeek, așa cum o fantomă poate să ignore ronțăitul unui șoarece. Martha nu le regreta, nu ; ura aceasta reprezenta impozitul pe care amabilul dentist îl cerea pe drumul ce ducea acolo unde el se arăta mai puțin amabil, cu toate că el a rămas întotdeauna un gentleman pînă la un centimetru adîncime sub pijama. De ce oare era ea o atît de bună observatoare ? De ce știa ea că amabilitatea lui nu mergea într-adevăr mai departe de acest centimetru prețios și ardent ? De ce își amintea ea oare atît de clar de lungile sale conversații de acum cîțiva ani cu Aagje asupra dezonoarei care consta în a nu-ți găsi un soț, fapt care nu constituia un interes real decît pentru ea, nu pentru prietena ei, mai seducătoare în pofida părului său alb ! În aparență Aagje era cea care-și făcea cele mai multe griji, dar în realitate doar Martha se afla în fața faptului brutal : o fată bătrînă : Aagje începuse să-și închipuie că este fată bătrînă, pe cînd ea, Martha, era deja și fusese așa dintotdeauna. Și de-ar fi avut zece bărbați tot ar fi fost mai puțin seducătoare decît Aagje, călugărița asta novice. Ce șiretenie rafinată de a o fi împins pe influențabila Aagje în brațele lui Van Schaerbeek cu ajutorul conversațiilor libertine și nonconformiste, a lecturilor și a romanelor despre adulterul legitim și de a se fi angajat apoi pe același drum ! Așa ceva te făcea să te gîndești la o persoană care, suferind de o maladie incurabilă, îi sugerează unei prietene că și ea este atinsă de același rău și o trimite la un medic renumit pentru a-și da seama de valoarea doctorului. Ar mai îndrăzni acum să

* teorbă : lăută din sec. XVI.

dea ochi cu Aagje, acum, cînd aceasta știa ? Dintr-o dată, Martha se hotărî s-o rupă cu Van Schaerbeek. Un singur rol, acela de a servi cu umilință, i-ar mai fi convenit, nu pentru a repara totul ci pentru a participa cît de cît la albeața aceasta imaculată după care a tinjit dintotdeauna. Pe pagina virgină a sufletului, care nu e decît nevoia de a servi și de a te umili, toți pun, plini de încredere, mîna ca s-o acopere cu rînduri scrise. Cînd Van Schaerbeek și Aagje vor trece peste ea, își vor lăsa urmele tălpilor pe pagina virgină iar copilul care n-a văzut lumina zilei, pentru că Van Schaerbeek avusese grijă de cheltuielile pentru avort, își va șterge urmele dinlăuntrul ei și va dispărea pentru totdeauna. Totuși, Martha înțelese în aceeași clipă că aluniță de lîngă nasul lui Van Schaerbeek o fermeca prea mult ca să poată vreodată să renunțe la el. Ea era conștientă de asta ; chiar dacă această aluniță avea să dispară sau să rămînă, oricum, ea era un gaj al marii ei iubiri, o mică dovadă a existenței lui Dumnezeu, a unei părți minime de divinitate.

Iar Van Schaerbeek, oare ce se petrecea cu el în tot timpul ăsta ? El tocmai părăsise canalul înecat de obscuritatea opacă, labirintul acvatic aproape în întregime acoperit de fulguirea vrăjitoarelor între fațadele care urlau și acoperișurile ascuțite care miorlăiau, și o făcuse într-un fel atît de ciudat încît pastorul Van der Woght, bătrînul cu respirația pierdută, care se afla alături de el, ar fi fost încremenit de stupoare dacă l-ar fi văzut și biata sa inimă ar fi primit, poate, lovitura de grație. Cel puțin așa își închipuia Van Schaerbeek pentru că el nu era la curent cu secretul lui Hendricus și al bomboanelor negre. Și mai ciudat era încă faptul că, executînd supranaturalele lui salturi de broască, pe care le gusta din plin ca un tînăr ștrengar, el a avut de-a face, de cele mai multe ori, cu familia Kwets, cu soții Kwets, acești abjecți pe care i-ar fi fost greu să nu-i confunde cu niște idolatri. Cu aceeași lipsă de griji fermecătoare, aiuritul Van Schaerbeek urcă la înălțimea acoperișurilor. Și ce văzu ? Oare îl înșelau ochii ? Într-adevăr în noaptea asta îi fusese rezervat să vadă, colac peste pupăză, pe soții Kwets mînjind, cu un aplomb demn de oamenii preistorici, o ostie pe care însuși Meyer o pregătise. Erau aplecați asupra trebii lor nelegiuite, la lumina unei lumînări, și întorceau spectatorilor fesele lor uriașe, rotunde ca niște butoaie. Lucrurile se petreceau în umbra unor paravane imense. Era ceva mîrșav și constituia exact lucrul la care te puteai aștepta cel mai mult de la asemenea oameni. Deodată, luînd încă puțină înălțime

și fiind mai atent, el observă că soții Kwets, de fapt, nu mînjeau o ostie, ci o imagine din aluat a lui Leenderts, șef de sală și diavol șef. Se prefăceau că murdăresc o ostie pentru a-l înșela pe Leenderts cel oribil. Deci nu era decît un păcat oarecare, neînsemnat, și nu un păcat de moarte.

Liniștit de această constatare, Van Schaerbeek se distra din ce în ce mai grozav săltînd și planînd. Visul viselor ! Să fii din nou tînăr, să nu ai nevoie de două sau trei femei și de un avort pentru a te simți flăcău. Un trup tînăr, un spirit realist și întru totul capabil să rezolve o dată pentru totdeauna problemele teologice. Dumnezeu ! Chestiunea era să știi dacă Dumnezeu admite să fie blestemat. Cu cît urca mai mult planînd, săltînd, cu atît mai seducătoare îi apărea soluția acestei probleme. Ajuns sus de tot el găsi dintr-o dată răspunsul. Dumnezeu admitea să fie blestemat, desigur, desigur, dar oamenii erau incapabili să-l blesteme ; nu puteau s-o facă decît din vîrful buzelor. „Eu am să veghez pe drumurile mele, de frica de a păcătui prin limba mea ; îmi voi pune frîu la gură"... În intenția de a-și furniza proba absolut convingătoare, inteligibilă chiar și pentru familia Kwets, el coborî din nou și, ajuns jos, lîngă Van Schaerbeek cel care traversa, alături de pastorul Van der Woght o piață încîntătoare unde cortegiul lor se găsea oarecum acoperit de norii de vrăjitoare care țîșneau de pretutindeni, chiar și din încălțările lor sau din tălpile lor îndurerate, ajuns acolo jos, el înțelese perfecta deșertăciune a proiectului său, pentru că Dumnezeu nu era decît un sunet în care dentiștii pretind că ar crede, ca și soții adulteri și amatorii de cleşti din cauza unor molari și din cauza copilului. „Căci țara este plină de adulteri, țara e în doliu din cauza blestemului... de aceea drumul lor va fi alunecos și întunecat ; ei vor fi împinși și vor cădea..." E mai bine să urce din nou, își zise Van Schaerbeek. Nu trebuie să întîrzii aici, jos. La drum, spre înălțimi !... O nouă problemă, Doamne ! Oare cînd îl blestemi pe Dumnezeu ești lovit de pedeapsă ori nu ? Răspuns : depinde. Iată — Van Schaerbeek încerca dorința de a se pălmui pe sine însuși — iată un răspuns jalnic, un răspuns evaziv, într-adevăr demn de el ; urcă din ce în ce mai sus cu niște mișcări mai bruște ale genunchiului drept, mult deasupra nivelului unde se afla familia Kwets ; aceștia îl sileau acum pe nenorocitul de Meyer să-l mănînce de viu pe Leenderts cel din aluat, răcnind : „Pentru al nostru, al nostru Mîntuitor". Pentru noi acest aluat este

Leenderts, iar pentru Leenderts este Dumnezeu. Noi, ceilalți, noi sîntem la adăpost !“ Meyer gemea întruna; îl înveselea atît de tare pe Van Schaerbeek încît îi distrase atenția și îl făcu să uite de problema sa. Deodată, Van Schaerbeek se simți incapabil să continue ascensiunea, fu obligat să coboare din nou. Cînd ajunse pe pămînt sigur, el se temu să nu alunece din nou pe panta blasfemiei și se refugie, cu o bucurie aspră, în ura lui implacabilă față de Aagje. Adresîndu-le celorlalți tot timpul niște vorbe pioase și ipocrite pentru a-i încuraja el o căuta cu privirea și încerca să se bucure de starea ei care o făcea pentru totdeauna indezirabilă ca amantă sau ca soție. Picior plat, gambele strîmbe, o siluetă urîtă, nerușinare, isterie : iat-o pe Aagje. În pat, un articol de marfă proastă ; puțină carne ici, puțină dincolo și niște oase ascunse prin carnea asta — o anatomie gen Leonardo, concepută după zîmbetul vag al Monei Lisa — o masă enormă de gelatină rece, de unde țîșneau niște rîsete înăbușite și niște țocăituri. Împrospătat de această orgie de ură — el avea conștiința faptului de a fi pus problema ceva mai clar cu ajutorul acestor orori, căci era, oare, mai grav decît să-l blestemi pe Dumnezeu ? — el urcă, bătînd din aripi și cîntînd ca o ciocîrlie — un tril dulce și molcom deasupra cîmpiilor și pajiștilor —, și puse întrebarea pentru a treia oară, cu insistență, în mod definitiv. Doamne ! Dacă ni se dă voie să blestemăm pentru ce n-am face-o ? Răspuns : o iubesc pe Aagje Slangenburg. La naiba ! gîndi Van Schaerbeek în timp ce se lansa la o înălțime prodigioasă în spațiu, în acest purgatoriu glacial fără boltă, ale cărui margini nu vor fi atinse niciodată ; el era mereu prins într-un vîrtej de vrăjitoare și de îngeri și zări jos de tot lumînărica lui Meyer care, la porunca lui Kwets, începuse să modeleze alte păpuși de aluat, de data asta niște sfinți care-l reprezentau pe Leenderts, dar pe care i-ar fi transformat repede în sfinți veritabili dacă hazardul ar fi făcut ca Leenderts să-și arate mutra lui fioroasă peste streașină. La naiba ! ăsta nu e răspunsul exact și totuși eu cred în el cum am crezut întotdeauna în lucrurile pe care rațiunea mea nu le-a putut admite. Și iată răsplata mea : o iubesc pe Aagje timp de cîteva secunde, în spațiu. „Asta este fericirea“, murmură el emoționat. „Dentistul cel mai rău famat al periferiei acestui oraș mai mult sau mai puțin posedat, este în stare să guste fericirea...“ Fără îndoială, atunci cînd el va coborî din nou — trebuia să coboare, căci numai Dumnezeu este în stare să prelungească fericirea aceasta, extazul acesta nemăsurat, — va fi obligat să o urască iarăși pe Aagje

ca pe o reptilă răufăcătoare. Dezolat, el privi în jos : da, da, uite că totul începe din nou, distingea acum mai clar banda lui Kwets, luminarea ce se ascundea după fesele monstruoase ale lui Meyer... O văzu pe doamna Kwets care, ghemuită într-o poziție greoaie, blasfematorie, se înălța și iar se lăsa jos, gata să sară peste marginea acoperișului. El se lansă în gol, căzînd ca o piatră, rugîndu-se să nu ajungă prea tîrziu.

Bineînțeles că numai datorită prezenței de spirit a lui Van Schaerbeek a putut fi salvată doamna Kwets. Meyer, pe care ea îl părăsise dintr-o dată pentru a se duce să-și pună capăt zilelor pe largul chei de la periferie, nu putea să intervină, îndobitocit cum era de cearta continuă — ori o strîngea prea tare de braț, ori n-o mai ținea deloc. Dentistul o ajunse aproape de marginea apei și o obligă să-și revină, nu fără a-i adresa niște reporșuri și unele remarci în legătură cu fiul ei. Acest incident puse capăt celui de dinainte și a fost, poate, cel mai teribil episod al călătoriei lor de-a lungul orașului : pe chei încetară vîrtejurile creaturilor de cenușă iar în spatele lor mureau incendiile, însă cîteva case mai delirau încă sau se tînguiau distinct ori chiar bîzîiau ca niște fire de telegraf. Tjalko estimă că într-un sfert de oră puteau ajunge la Reședință. Numai că era neplăcut faptul că doamna Kwets, aflată la paroxismul excitației nervoase, a început să debiteze din răsputeri, ca la o ceartă între vecine, un val de vorbe nu de recunoștință, ci niște explicații. Poate i-ar fi plăcut cuiva să știe de ce voise ea, de fapt, să se arunce în apă. Dar nu, nimeni nu voia să știe, căci erau prea obosiți ; dacă le mai rămînea încă un strop de energie, asta era doar pentru a le ațița scurtele scînteieri de speranță, pentru a se încuraja reciproc și a se într-ajutora. Doamna Kwets invocă drept motiv principal al disperării sale oboseala și se pierdu într-o lungă dizertație despre varicele sale, plîngîndu-se și insistînd în așa hal încît și picioarele celorlalți sfîrșiră prin a suferi de varice. Pornind în aventură ea ceruse niște haine mai calde pentru fiul ei, apoi se închisese în sine ore în șir fără să mai formuleze vreo plîngere. Iat-o acum în afara tunelului ; după șocul salvator pe care și-l provocase singură, ea își celebra eliberarea prin lamentații explicite. Părea că vrea să spună : sînt fericită că pot să vorbesc din nou liber, ca de obicei, așa cum vorbeam acasă cu furnizorii ; dacă voi nu m-ați împiedica să-mi dau drumul la gură, aș putea să pălăvrăgesc întruna o săptămînă întreagă... Kwets mări în mod deliberat distanța care îl despărțea de soția sa. Oboseala ! Nu era oare criminal să folosești

cuvîntul ăsta ? Din moment ce atenția lor nu mai era concentrată la ceva anume, fiecare își orienta gîndurile asupra propriului corp și al vecinului pe care trebuia să-l susțină. Se gîndeau și la moarte. Nimeni nu se îndoia că doamna Kwets s-ar fi înecat dacă ar fi putut să-și pună proiectul în aplicare. Absența morților și a spiritelor, pentru prima dată de la începutul aventurii, îi făcu să simtă iar gustul destinului lor amar, și și-au adus aminte cu melancolie de tovarășii lor de nenoroc din cinematograf, din gară și din trenuri, pe care nimeni nu îi va revedea vreodată și a căror boală, suferință și oboseală nu fuseseră decît produsele imaginației lor abil exploatate de către speakerii radioului. Se odihniră o bucată de vreme sub o intrare. Situația orașului le inspira încă serioase neliniști ; se ridicară, își redresară cu grijă, cu dificultate corpul și își reluară drumul. Trupul lor era greu de poveri, de gloanțe, de pietre, de fiare vechi. Colecționau bolile ca într-un magazin de vechituri și le păstrau. Înspăimîntau totul în preajmă așa cum cancerul din iad îi provocase atîta scîrbă pastorului Van der Woght. Trăgeau de spiritul lor ca de frîul unui catîr. Cine ar fi putut să creadă trupul ăsta în stare să blesteme existența și pe Dumnezeu ? Or, nu se făcuse decît asta, niciodată nu se vorbise altceva decît : aceste varice, acești plămîni goliți de tuse, rinichii dureroși ai dentistului, inima pastorului, glezna lui Haack care, răsucită în două rînduri, ardea ca și cum i s-ar fi aplicat o monedă înroșită în foc, nu erau decît niște sectanți prea fideli ai șefului de sală Leenderts.

Lui Tjalko i se păru potrivit să cînte. Nu știa nimic altceva decît un cîntec de cîrciumă și tot își făcea griji să nu cînte fals. Cînd o auzi pe maică-sa rîzînd lîngă el fu atît de mulțumit încît uită dintr-o dată cuvintele. Atunci, psalmul 110, intonat de pastorul Van der Woght, îi domină cu ușurință. În cele din urmă toți cei care mai aveau încă niște corzi vocale cîntară, fals sau corect, respectînd mai mult sau mai puțin cuvintele. Fără îndoială, psalmul le marca mai puțin potrivit cadența mersului decît cîntecul lui Tjalko, dar le era de mare folos pentru a se poticni în ritm și pentru a-și păstra în trup blestemul propriului lor trup :

Zis-a Domnul Domnului meu :
Șezi de-a dreapta mea
Pînă ce voi pune pe vrăjmașii tăi
Așternut picioarelor tale.

Doamna Kwets tocmai tăcuse. Meyer, care-și ridicase gulerul pentru a se feri de plîngerile ei, cînta fără să roșească aria lui „Wilhelmus", în timp ce Kwets bătea fără vlagă măsura cu mîna dreaptă.. Se scurse un timp bun pînă ce oboseala le-a cuprins gîtlejurile.

— Vom ajunge curînd, zise Van Schaerbeek, în clipa în care au lăsat la stînga o stradă largă ce ducea spre rîu.

Dincolo de cursul de apă, niște reflexe roșii mai umpleau încă înălțimile cerului. Casele cartierelor de periferie erau liniștite ; fără îndoială, nu erau destul de vechi, nu adunaseră încă destulă disperare pentru a lăsa să țîșnească plîngeri din măruntaiele lor. Toate zgomotele orașului se concentraseră totuși aici și țîșneau printre nori, ai fi zis că sînt huiduielile și vacarmul unei răzmerițe cu toate că nu se distingeau decît rare țipete omenești. Era o panoramă sonoră, cu ondulațiile marilor construcții, cu vîrful de orgă al unei piețe, cu fluierăturile stridente ale cocioabelor și locuințelor unde domnește nefericirea.

— Nu s-a sfîrșit încă, zise Van Schaerbeek. Acum totul aduce mai curînd cu focul de artificii, cu jerbele unei sărbători... Cum vă simțiți, părinte ?

— Bine, domnule, răspunse pastorul Van der Woght cu o voce slabă. Vă faceți prea multe probleme. Tînjesc după propriul meu pat...

— Nu-i nimic, nu-i nimic, se grăbi să afirme dentistul. Nimic, adică, ă...

Tjalko izbucni într-un rîs sarcastic :

— Poate că o să ne trezim cînd o să ne băgăm în așternuturi, invers decît se întîmplă de obicei. Mă simt de parcă am genunchi de fotbalist iar capul mă doare ca și cum canalia asta de șef de sală mi l-ar fi strîns într-o menghină. Hait ! Ce ticălos !... Nu cred să fie încă judecata de apoi. Și totuși o să protestez... Te simți ceva mai bine, mamă ?

Mai mulți se interesară de starea tovarășilor lor. Richard Haack anunță că Wim Kwets, pe care-l reluase din brațele tatălui său de o bună bucată de vreme — bătrînul Kwets ținuse să-și ducă băiatul îndată ce se îndepărtase de sinucigașa ratată și vorbăreață —, părea să doarmă și respira liniștit. Cîinele ciobănesc pășea neobosit alături de Haack, își dăduse seama că oamenii aceștia, pentru a ajunge atît de aproape de casa lor trebuiau să aibă, și ei, niște nasuri de copoi. La capătul străzii se deschidea piața, al cărui centru îl ocupa Reședința și încă vreo cîteva clădiri. Spunînd lucrurilor pe nume, aceasta nu era o piață, era o răscruce ieșită din

creierul urbaniștilor moderni, imensă ca o deltă egipteană. Această piață era la fel de prost iluminată ca și restul orașului. Însă nimeni, nici chiar Veenstra, n-ar fi putut să spună dacă în mod obișnuit felinarele cu excepția cîtorva se stingeau către ora patru sau cinci dimineața. Ce spectacol îi aștepta oare acasă ? Oare toată nebunia și toată groaza lăsată în urma lor de-a lungul întregului oraș o vor regăsi și în Reședință ? Un curent de aer rece le veni dinspre rîu, zorii zilei nu aveau să-și întîrzie apariția. Van Schaerbeek își duse mîna la buzunarul gol al vestei, căutîndu-și ceasul.

— Primul lucru pe care-l voi face, de îndată ce mă voi schimba... ă... hainele mele sînt murdare de sînge, pe cuvînt... ceea ce am trăit adineaori este într-adevăr uluitor... uluitor... Mîine, va trebui să ne informăm în vecinătate dacă și ceilalți au... ă... Primul lucru pe care-l voi face, dacă telefonul nu e avariat, va fi să sun la spital. Dacă soția mea trăiește încă, fapt de care nu mă îndoiesc, vom avea o primă dovadă în mînă... Apoi o să chem un neurolog pentru Aagje. Probabil că va trebui internată în spital, biata copilă...

— Eu cred că-i voi telefona înaintea ta acestui neurolog, se auzi vocea Marthei, și nu-ți va fi așa de ușor să-ți speli tot sîngele ăsta de pe mîini !

— Iată un atac în toată legea împotriva mea, replică dentistul cu o veselie forțată, dar eu mă țin bine ! Cred că... trebuie s-o spunem, toți ne-am comportat cu îndrăzneală... Pe de altă parte, am învățat să ne cunoaștem mai bine, să ne stimăm, ce mai ? Schokking găsește că eu sînt un bun vorbitor, și eu, eu cred același lucru despre Schokking. Nu, nu și nu, de vreme ce așa este... Încă nu reușesc să înțeleg ce s-a petrecut, am trăit niște evenimente îngrozitoare, dar... desigur, a fost o mînă care ne-a condus ! Va trebui să comemorăm asta în fiecare an, o să ne întrunim toți doisprezece.

— Văd lumină la etajul al treilea ! strigă Tjalko, și se grăbi înainte, luînd-o cu sine și pe maică-sa, care era agățată de brațul său.

— Era și atunci cînd am plecat, răspunse Veenstra. Și lampa de la intrare a rămas aprinsă.

Doamna Kwets își drese glasul înainte de a lăsa să se reverse un nou val de vorbe :

— Sînt fericită să ajung ! Doamne ! Doamne ! Parcă mi s-au înfipt în picioare ace înroșite în foc... Dar dacă ușa e încuiată ?... Eu n-am cheie, nici tu, Johannes ?... Nici tu, Johannes ?... Ai putea să-mi răspunzi, nu-i așa ?... Nu pot să cred că vom reuși să ne întoarcem. În cazul ăsta am să mă așez pe jos, cu Wim lîngă mine. Ce-o să

i se întîmple băiatului ăstuia ?... A avut o hemoragie pulmonară, bietul de el, asta e strigător la cer.

Liberarea ei interioară sfîrşi prin a se transforma în sentiment matern, dar cînd începu să pună, extrem de aferată, nişte întrebări urmate fără îndoială, de reproşuri, doamna Kwets întîlni o privire încărcată de atîta răceală încît se închise, înspăimîntată, în sine şi rămase acolo închisă, atît de aproape de sine însăşi, încît îi era imposibil să se mai gîndească la ea, să se plîngă de trista soartă a doamnei Kwets.

— Reşedinţa ne primeşte cu braţele deschise, zise Van Schaerbeek, aruncîndu-i o privire nemulţumită, apoi îl bătu pe mînă pe pastorul Van der Woght : Încă un pic de răbdare, părinte. O să vă aşez în pat, o să vă dezbrac, ba da, o s-o fac cu plăcere...

— Guvernanta mea va fi, desigur, acolo, domnule ! ripostă pastorul cu o demnitate ursuză. Şi obişnuiesc să mă dezbrac singur. De altfel poate că ar fi mai bine ca ea....

— Nu, nu, sigur nu, dumneavoastră vă cunoaşteţi mai bine. Înainte de a vorbi altora trebuie să... ă... trebuie ca dumneavoastră... ă...

— Trebuie să nu ne bîrfim unii pe alţii, zise Johannes Kwets cu o voce mică de papagal. Eu contez serios pe asta, doamnelor şi domnilor ! Sînt la începutul unei afaceri şi nu mi-ar plăcea ca prostiile lui Meyer să devină secretul lui Polichinelle. Dacă ne văd întorcîndu-ne, sau dacă-şi dau seama de dezordinea care s-a produs în casă, o să spunem... o să spunem, de pildă, că Wim a făcut o mişcare şi o hemoragie pulmonară...

Se aflau la douăzeci de paşi de intrare. Într-adevăr, clădirea îşi aştepta copiii cu braţele deschise ; braţele acestea erau zidurile joase de cărămidă roşie, încununate de muşcatele aproape ofilite ; ziduri între care lumina crudă a lămpii se întindea pe mozaicul făcut din nisip de mare cu pietricele albe printre care se căutau unele pe altele pietricele albastre gri sau marmorate. De fiecare parte a porticului proeminent arhitectul amenajase în perete două nişe nu prea adînci, în care o persoană se putea uşor ascunde de privirile celor care înaintau în linie dreaptă spre clădire.

O siluetă se detașă din una dintre cele două nișe. Se întrebară dacă bîlciul va începe iar, dacă Richard Haack va trebui iar să parlamenteze cu polițaii, dacă polițaii, nu, dacă un singur agent de poliție îi aștepta pe locatarii Reședinței, dacă totul va trebui s-o ia de la capăt.

Dar omul care cobora cele trei trepte și venea încet înspre ei nu era un agent de poliție.

Era chelnerul.

XII

Judecata și Wim Kwets

CU TOȚII, FĂRĂ NICI O EXCEPȚIE, ȘI-AU DAT seama că aspectul omului pe care îl crezuseră mort, sau oricum, îl consideraseră drept o himeră, se schimbase mult. Cu toate că era de neconceput ca această îmbrăcăminte impecabilă să fi fost purtată recent de victima cruzimii spectaculoase a lui Leenderts, schimbarea nu trebuia atribuită nici ținutei sale, nici expresiei, nici liniilor, nici culorii tenului său. Chelnerul era îmbujorat și jovial, așa cum îl cunoscuseră dinainte : un ins de talie mică, destul de larg în umeri, un cap rotunjit și obraji roșii ; l-ai fi putut califica drept un bărbat plin de sine dacă nu ar fi avut acest zîmbet detașat, bizar, acest surîs vertical la care nu renunța niciodată și care îi conferea aerul unui rozător mulțumit, afectuos. Gesturile sale erau discrete, ca întotdeauna. Numai că băiatul care îi servea în sala de așteptare, unde trăiseră atîtea aventuri ținea tot timpul capul aplecat, rîzînd glumeț, timid, în umbra propriului obraz, pe cînd chelnerul cel nou care era aici, constituia o apariție misterioasă într-un loc unde ei ar fi trebuit să găsească, la această oră, un paznic de noapte. Dar acest chelner care nu acționa în virtutea tuturor legilor terestre, acest chelner își ridica în chip mîndru și hotărît capul ; și atitudinea lui îl transforma complet, cu toate că nimeni nu ar fi putut să explice esența acestei metamorfoze.

În spatele lor, în depărtare, dincolo de un hotar de spațiu și de pietre, incendiile bîntuiau în continuare, strigătele de disperare nu încetau să se audă. Chelnerul veni foarte aproape de ei și îi invită cu un gest să se adune în semicerc în jurul lui. Haack îl lăsă jos pe adolescent ; acesta se trezi imediat și-și privi, năuc, hainele murdărite de sînge. Cîinele stătea alături de el cu capul întors înspre chelner. Actorul își scoase haina și înveli cu ea umerii bolnavului. După ce-și privi atent auditorii, chelnerul le spuse :

— Puteți să vă întoarceți acasă. Considerați toate întîmplările astea drept o eroare administrativă. Această poveste nu îi privește pe cei vii — cu degetul el arătă

vîlvătaia îndepărtată. — Încercați să uitați totul, o să uitați curînd ! Aventura voastră nu va avea nici o consecință, vi s-a întîmplat un lucru... un lucru care i se poate întîmpla oricui.

Părea să-și caute niște cuvinte mai exacte, o explicație mai clară, poate o scuză.

— Ce a fost asta, de fapt ? — Van Schaerbeek vorbea pe un ton foarte respectuos, cu toate că își propusese să-l trateze pe chelner așa cum făcuse în sala de așteptare. — Dumneavoastră știți despre asta mai mult decît noi, informați-ne.

— Puteți continua să mă tutuiți, răspunse chelnerul zîmbind.

Spunînd acestea el își îndreptă ochii spre Aagje care, cu aerul rătăcit, privea fix înainte, în direcția luminii puternice.

— Ce se întîmplă ?

Fără să aștepte vreun răspuns, se apropie de ea, și, ridicîndu-i imperios capul, o obligă să-l privească. Își puse mîinile pe fruntea lui Aagje, dar atenția îi fu dintr-o dată atrasă de incendii și de vacarm. Ridică mîna și vacarmul se potoli, incendiile se stinseră — nu se stinseră de tot : răsăritul înlocuise vîlvătăile — un vag reflex verde, o nuanță rece, roșiatică la marginea ei de jos, atingea ușor siluetele negre ale orașului. Mîinile chelnerului atingeau fruntea lui Aagje abia de o jumătate de minut și ea se clătină pe picioare, căută să se sprijine de Martha, își plimbă privirile prin preajmă, își recunoscu tovarășii de drum și casa. Cu toate că nu scoase o vorbă, fiecare dintre colocatari nu se îndoi de ceea ce se întîmplase. Doar Haack se întoarse pentru a privi ivirea zorilor. Liniștea era atît de profundă încît fiecare auzea respirația grăbită a celorlalți ; era ora primelor păsări și a brizei de dimineață și nu exista, totuși, decît această liniște fără asemănare ; chelnerul, care-și reluase locul în centrul semicercului, plecă fruntea pentru prima oară, ca și cum i-ar fi fost rușine pentru ceea ce tocmai înfăptuise fără să fie rugat. Pradă incertitudinii, întrebîndu-se ce aștepta de la ei, colocatarii își plecară și ei privirile. Totuși nu era foarte greu să ghicești despre ce anume e vorba. Poate că era mai greu să o faci, însă au avut din nou pilda femeii care înțelegea un pic înaintea celorlalți, dacă nu cumva gestul s-a săvîrșit dincolo de înțelegerea ei.

Fără să-i invite pe ceilalți, prin vreun semn al mîinii, să-i urmeze exemplul, doamna Schokking a îngenuncheat pe pietrișul dur, curat, al aleii. Meyer, care se afla lîngă ea, a îngenuncheat și el pentru că ea tocmai

îngenunchease, și Veenstra a făcut la fel pentru că ziaristul remarca totul și trebuia să fie în meserie, nu-i așa ? Apoi a venit rîndul lui Kwets ; el nu înțelegea prea bine, nu era deloc încîntat că trebuie să urmeze exemplul dat de eretici însă i se păru probabil că se petrece un lucru sacrosanct și de aceea îngenunche și el. Pe urmă, a fost rîndul Marthei și al lui Aagje ; prima o ajută pe cealaltă, cu toate că nu mai era nevoie și, apoi, îi veni în ajutor și pastorului Van der Woght, care voise dinainte să se așeze în genunchi însă rigiditatea articulațiilor și lacrimile îl împiedicară. Wim Kwets îngenunche aproape de cîinele culcat pe labe, apoi Tjalko, mereu recalcitrant și doamna Kwets au procedat la fel, în cele din urmă, Van Schaerbeek, prudent, după ce căutase un colțișor uscat și curat pe pietriș. Ceva mai în spate, Haack rămînea în picioare ; el privea peste umăr orașul unde calmul revenise, unde chiar și ultimele lumini se stinseseră dedesubtul întinsei panglici verzi pe care lumina matinală roz, urcînd ca o brumă, năvălea văzînd cu ochii. Cînd liniștea se restabili, el întoarse capul, făcu un pas înainte și întrebă :

— Acesta a fost un vis ?

Chelnerul îl sondă cu privirea timp de cîteva clipe. După ce îi pusese întrebarea, Haack își lăsă capul în jos ; ai fi zis că actorul își căuta din ochi locul unde să îngenuncheze. Dar se putea, la fel de bine, ca el să nu îngenuncheze.

— Da, un vis, răspunse chelnerul.

— Dacă e așa, voi îngenunchea, declară Haack ; se apropie de grup și se postă în spatele lui Kwets care se resemnase să-și împreune mîinile, după modelul pastorului și al dentistului. Dacă dumneavoastră ați fi afirmat că ăsta n-a fost un vis, eu aș fi refuzat s-o fac, dar de vreme ce a fost, voi îngenunchea pentru că toți o fac.

— A fost un vis, repetă chelnerul. Eu sînt unica realitate din toată povestea ; ați trăit, într-un fel anume, un vis. Nu vă neliniștiți, mîine, nu mai tîrziu decît astăzi chiar, dumneavoastră veți fi uitat deja multe lucruri, și poimîine veți fi uitat poate totul.

Nimeni nu îndrăznea să-l privească. Cum el păstra tăcere, Van Schaerbeek se aventură să-i pună o întrebare exactă, de un interes arzător, prin intermediul unui comentariu :

— Să uităm... nu despre asta e vorba... Așadar nu a fost judecata de apoi ?

Cînd chelnerul clătină negativ din cap, Van Schaerbeek se chirci ca și cum tocmai ar fi încasat o lovitură cruntă, în timp ce pastorul Van der Woght își ridică

brusc capul de parcă i s-ar fi lezat onoarea ; părea că vrea să spună ceva, buzele i se mișcau. Ochii lui Tjalko lansară o privire de triumf, ceilalți nu suflară o vorbă.

— Ridicați-vă, zise chelnerul cu blîndețe. Puteți să-mi vorbiți ca de la egal la egal.

Cînd se regăsiră cu toții în picioare, el continuă :

— Unii dintre voi sînt dezamăgiți...

— Da, eu, răspunse Van Schaerbeek. Nu vi-o ascund. Acum îmi dau seama că eu am știut asta de la început, dar spiritul de contradicție a pus stăpînire pe mine și, în plus, mi-era frică, avînd în vedere păcatele mele...

— Oh ! păcatele, zise chelnerul pe un ton degajat. Vă mîndriți poate cu păcatele dumneavoastră !... Și pastorul ?...

— Eu am crezut, mărturisi pastorul Van der Woght, am crezut cu toată credința, aproape fără rezerve, și am exagerat stropul de îndoială care îmi rămînea, avînd în vedere mica mea comunitate... prietenii mei... slaba mea turmă de enoriași... — Își coborî mult capul alb, niște zguduituri îi agitau pieptul — Înțeleg acum. Dar ce e de făcut de vreme ce nu a fost judecata de apoi... Nu-mi pasă de jocuețul drăcușorilor ălora, nu au fost decît minciuni și înșelătorii... dar cum să trăim de acum înainte ? Spuneți-ne : cum vom putea trăi de acum înainte, după ce am... după ce l-am... privit pe Dumnezeu în față ? Cum va trebui să privim sfîrșitul nostru, mai tîrziu, la săvîrșirea veacurilor ?

Chelnerul îi invită dintr-un gest să se apropie mai mult de el :

— Veți uita o mulțime de lucruri în legătură cu subiectul ăsta, v-am mai spus-o. Judecata de apoi este permanentă, se produce în fiecare clipă, fără întrerupere, chiar și în sînul materiei anorganice, multe suflete sînt în stare de a se judeca pe ele însele. Totuși, se întîmplă ca un reflex al ei să iasă la iveală, să constituie o imagine vizibilă tuturor, care se intensifică și devine ceea ce voi tocmai ați trăit. Nu pot să vă explic totul, dar vă asigur că voi ați fost judecați în noaptea aceasta. Ați fost judecați și vi s-a acordat grațierea de a continua să trăiți.

Tjalko vru să plaseze un cuvînt, dar niște ușoare lovituri de pumn pe coapse îi impuseră tăcerea. Se simțea că chelnerul avea intenția de a-și continua explicațiile, era, deci inutil să încerci să le obții cu ajutorul întrebărilor sau obiecțiilor.

— Am făcut aluzie la o eroare administrativă, pentru a vă liniști zăpăceala de la început printr-o explica-

ție plauzibilă. Îmi spuneam : nu e cazul pentru ei să se înspăimînte și să-și bage ceva în cap, ei trebuie să se culce în patul lor și să încerce să uite, și am crezut că o aluzie la o eroare administrativă — ai dreptul să te superi pentru așa ceva — n-ar fi inutilă ca să ajungem aici. Numai că, nu a fost nici o eroare. Aceasta a fost opera mea. Simțiți acum dorința de a mă blestema ?

El așteptă, nimeni nu mișcă. La răsărit, un nor sumbru de ceață urca în spatele rozului ce năvălea ; răsăritul părea să aibă intenția de a goli locurile, păsările tăceau în continuare și briza matinală venind dinspre rîu făcea un ocol, înconjurînd imobilul, și nu mișca nici mușcatele nici arbuștii pe care îi distingeau vag pe peluză, în centrul pieței.

— Era vorba, pot să vă dezvălui taina, de un pariu cu cineva ale cărui păreri despre oameni diferă uneori de ale mele, nu esențial, ci într-o oarecare măsură pe care o determină contingențele și evenimentele imprevizibile. El gîndea : În anume împrejurări, în împrejurări neobișnuite, și chiar înainte, omul nu se poate împiedica să Mă blesteme, pe Mine și existența, fiindcă lui nu-i lipsesc argumentele pentru a o face. Acestei teze eu i-am opus-o pe a mea : Oricît de nemulțumit ar fi el, omul nu va blestema niciodată. El e în stare s-o facă, asta e foarte sigur, i se acordă libertatea de a blestema cu dragă inimă, însă el se va abține. Iată obiectul pariului, al concursului, dacă vreți — pe care l-am cîștigat obligînd un oarecare număr de oameni vii să petreacă o noapte pe care n-ar uita-o niciodată dacă n-ar trebui să o uite pentru a putea continua să trăiască. Voi ați rămas neclintiți, chiar și cei mai slabi dintre voi, cu toate că nu v-am ispitit în nici un fel și trebuie să facem abstracție de tortura care oricum nu servește la nimic, de vreme ce tulbură creierul. Printre voi se află unii care nici măcar nu știu ce înseamnă a blestema, care ar fi incapabili să blesteme orice s-ar întîmpla chiar dacă li s-ar dicta formularea blestemului. Sînt unii printre voi a căror judecată pătrunzătoare a sesizat absurditatea blestemului. Sînt unii plini de milă și respect urmînd spiritul și litera. Mai este de asemenea și teama de consecințe, însă umanitatea pune venerabila tradiție la dispoziția celor care ar sfîrși poate prin a pronunța impulsiv cuvîntul cel mare. Sînt unii slabi și unii puternici. Dar nimeni nu a blestemat, pe cînd antagonistul meu sublim trebuie să se teamă, pe bună dreptate, să cîștige pariul. Căci totul pledează pentru punctul de vedere de partea căruia s-a plasat împotriva voinței sale, nimic nu pledează pentru al meu. Nu-l veți acuza de lipsă de încredere, nici

de laşitate, cum face muncitorul foarte slab care își reneagă propria muncă. Crearea existenței, și a omului, această încununare a existenței, este atît de anevoioasă, că se poate înțelege dinainte orice imperfecțiune și, din acest fapt, teama că principalii interesați nu-l disprețuiesc sau nu-l condamnă pe creator, fără să țină seama de bunele sale intenții. Desigur, poți să-l înțelegi : cine are forța să creeze un fir de iarbă pe care vîntul nu-l îndoaie și pe care căldura nu-l usucă ? Poate că ar fi posibil dacă n-ar fi vorba decît să creezi un singur fir de iarbă, — dar e vorba de mii de fire de iarbă, de mii de insule și de păsări, și de tot restul, și de mii de lumi, și de stele, și de spațiu, și de om și de individualitatea sa complicată, insondabilă. El nu ar fi cine este dacă totul ar fi perfect. În consecință, el poate fi explicat, poți să ți-l explici foarte bine, s-ar putea chiar încerca așa ceva în manuale, dar asta nu implică faptul să consideri că poate fi iertat fără rezerve. Eu v-am spus astă-noapte, în sala de așteptare : nu este nici o umbră de îndoială că omul are dreptul să-l blesteme pe Dumnezeu, nu numai pentru că el își poate exprima liber gîndurile și că un gînd omenesc nu se poate înăbuși, dar mai mult, pentru că el are motive să o facă. Voi n-ați auzit de acest drept, nici unul dintre voi. Asta e ceea ce contează. Voi v-ați străduit să vă dovediți reciproc un pic de dragoste și un pic de toleranță, voi v-ați întrajutorat, nu v-ați judecat prea dur tovarășii — eu vă repet, asta e ceea ce contează. Nu văd într-adevăr ce altă întrebare aș putea să vă pun, nici cum aș putea să mă port altfel, nici la ce alte probe aș putea să vă supun dacă mi-ar da într-o zi misiunea de a vă judeca, după cum o vrea tradiția voastră. Voi continua să judec omul, fără să-l recompensez sau să-l pedepsesc — doar pentru a vedea și a ști. Nu contează că opinia mea despre aceste douăsprezece creaturi umane va diferi totdeauna de opinia mea despre alte nenumărate mulțimi. De aceea voi trebuie să uitați ceea ce ați suportat, și ceea ce tocmai v-am spus.

La orizont, rozul ardent se confrunta cu forțe duble cu verdele pălind, ceața gri întindea lungi tentacule spre oraș : sosi un suflu de aer proaspăt, înviorător, dinspre rîu, dar el menajă încă imobilul. Orașul rămînea scufundat în întuneric, nu se zărea nicăieri nici măcar o bănuială de falsă zi, nu se zărea nici reflexul șters al unei giruete aurite ; doar răsăritul care întîrzia să se manifeste, și orașul plonjat în noapte. Niște nori de un alb îndoielnic, scămoșați, prelungindu-se în chip de sabie, se precipitară înainte ca niște înfometați : niște nori

identici celor care, cînd îngrămădiți, cînd dispersați, trecuseră pe cer toată noaptea. Aceștia erau norii care urmau căi bătute, care pluteau deasupra orașelor și a cîmpurilor, continuîndu-și jocul mut plin de vanitate apocaliptică.

Cine ar fi îndrăznit să spere un cuvînt de adio din partea chelnerului, sau un cuvînt încurajator, poate o vorbă oarecare de mulțumire, sau o strîngere de mînă pentru fiecare ? Norii se duceau și veneau ; el trebuia de-acum să plece ; simțeau în spatele lor tenebrele care îl chemau și cărora el nu le putea rezista. Simțeau cum, de cîteva clipe, îi devora din ochi, și apoi, cum se retrăgea din cerc, lent, foarte lent, nehotărît, puțin împotriva voinței sale, și totuși fără să se mai gîndească la ei. Nimeni nu observă cînd a chemat cîinele cu un semn al mîinii. Fără îndoială, urechea lor a sesizat pocnetul din degete, ordinul aproape mașinal de la om la animal, de la Dumnezeu la om. Cîinele nu ascultase de nimeni niciodată atît de prompt pe parcursul existenței sale singulare, el se supuse acum chiar înainte de a fi auzit pocnetul. Se ridică și, înconjurînd grupul, o luă pe urma chelnerului. Wim Kwets scoase un strigăt, se grăbi să prindă din nou animalul. Își înnodă brațele în jurul gîtului blănos, îngenunche și-și ridică ochii cu un aer de reproș :

— Cîinele ăsta e al meu. De ce mi-l luați ?

Nehotărît, chelnerul se opri. Haack se apropie de el și-l privi drept în ochi :

— Nu puteți să-l lăsați aici ?

Întunecimea trecătoare a răsăritului își atinsese punctul său culminant. Orașul părea înghițit într-un smîrc de cerneală neagră ; se vedea vîntul zbenguindu-se de-a lungul zidurilor, în vițele de vie nu prea stufoase care, în aceste cartiere noi, mai trebuiau încă să se dezvolte. Dincolo, în spatele norilor celor mai sumbri, apărură niște reflexe albastre și roz, și aurii, dar alți nori sfîrtecau această strălucire și o împiedicau să cucerească orașul. Palele de vînt nu mai menajau deloc spațiul din jurul imobilului.

Chelnerul neagă din cap :

— Trebuie să înțelegeți că asta e cu neputință...

Haack îi înțelegea : era cu neputință. Natura își reintra în drepturi, trebuia să ieși din vis, trebuia să te întorci acasă și cîinele trebuia să se reîntoarcă în locul de odihnă care îi convenea.

— Dar eu aș putea să rămîn lîngă el ? întrebă adolescentul hohotind de plîns. Cîinele ăsta e al meu, totuși...

Neliniștit, el se așeză în fața cîinelui care aștepta răbdător ca și cum ar fi vrut să-l apere : astfel Wim îl ferea de privirile chelnerului și ale lui Haack. Aceștia stăteau față în față. Mai era pe undeva o doamnă Kwets și un Kwets furibund, dar ei nu mai atîrnau în balanță.

— Lăsați-i impreună, făcu Haack cu voce joasă.

— Bine, răspunse chelnerul.

El se apropie de adolescent și de cîine, se auzi din nou ordinul lansat din degete, cîinele se ridică din nou dintr-un salt pentru a-l urma. Dar el nu plecă singur, Wim mergea în spatele lui, cu un pas grăbit, cu o expresie fericită. Haina lui Haack îi acoperea umerii ; acum, că el întorsese spatele colocatarilor care rămăseseră în urmă, aceștia nu-i mai vedeau petele de sînge. Cînd traversară piața unde vîntul rece, venind dinspre rîu, se juca în jurul lor, chelnerul mergea între acești doi tovarăși : cîinele la stînga, adolescentul la dreapta. Își continuară drumul fără să se privească. O mică distanță separa acum cele trei siluete pe care tenebrele orașului, revenind puțin cîte puțin la viață, le înghițiră atît de repede încît dispariția lor păru miraculoasă.

Cuprins

I — **Douăsprezece persoane într-un autocar** . . 5
II — **Cinematograful** 26
III — **La liman** 56
IV — **Controversa** 81
V — **Un intrus se destăinuie** 103
VI — **Aventura lui Richard Haack** 120
VII — **Exerciţii preliminare** 145
VIII — **Exerciţii preliminare (urmare)** 164
IX — **Cîntecul interzis** 183
X — **Tentaţia** 197
XI — **Întoarcerea** 223
XII — **Judecata şi Wim Kwets** 243

Lector : MIRCEA BUCURESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK
*
Coli de tipar : 10,5.
Bun de tipar : 3.03.1989.
*
Tiparul executat sub comanda
nr. 47 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918"
Bucureşti,
Republica Socialistă România

Simon Vestdijk (1898—1971) a fost un fenomen unic în literatura olandeză, și e puțin probabil că sînt multe alte literaturi care se pot lăuda cu un scriitor de asemenea calibru și varietate de preocupări. Productivitatea și calitatea superioară doar rareori țin pasul pe o perioadă îndelungată, dar la Vestdijk aceste două calități au coexistat timp de mai multe decenii.

REINDER P. MEIJER

Nu există în literatura olandeză — și probabil în toată literatura apuseană — nici un alt roman care să propună o proiecție atît de obsedantă și de autentic vizionară a vieții omenești pe această planetă în anul 1950. Vestdijk pătrunde în miezul ființei umane, cutreierînd hotarul dintre beznă și eternitate, dintre vis și realitate, dintre teamă și iubire, dintre blestemul și binecuvîntarea existenței.

JOHAN VAN DER WOUDE
(Vrij Nederland)

Lei 13,50

ISBN 973-34-0044-0